ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΩ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
θεολόγου - φιλολόγου

ΑΝΤΙΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

Ἔκδοσις Ὀρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς Ἀδελφότητος «Ὁ Σταυρός»
ΑΘΗΝΑΙ

ΑΝΤΙΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
θεολόγου - φιλολόγου

ΑΝΤΙΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

«Ζῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον»
(Ἑβρ. δ' 12)

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε'
βελτιωμένη

ΑΘΗΝΑΙ 1994

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΝ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ
ΠΟΛΥΤΙΜΗΝ,
ΑΓΟΓΓΥΣΤΩΣ ΥΠΟΜΕΙΝΑΣΑΝ
ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ
ΤΗΣ ΠΕΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὅπως προεῖπεν ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἀπόστολοι, διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐνεφανίσθησαν ψευδοπροφῆται καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, διαστροφεῖς τῆς ἀληθείας, αἱρετικοί, λύκοι μὲ ἔνδυμα προβάτου, λύκοι βαρεῖς ὁρμῶντες νὰ κατασπαράξουν τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ. Σήμερον ὑπάρχουν 2.000 περίπου αἱρέσεις! Ἐξ ὅλων δὲ τῶν αἱρέσεων τούτων καὶ τῶν αἱρέσεων τοῦ παρελθόντος ἡ πλέον σατανικὴ εἶνε ἡ αἵρεσις τῶν Χιλιαστῶν ἢ Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ ἢ Σπουδαστῶν τῶν Γραφῶν, τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου ἡ πανσπερμία τῶν αἱρέσεων, πρὸ 100 περίπου ἐτῶν ὁ ἑβραιοαμερικανὸς Ῥῶσσελ. Ἡ αἵρεσις αὐτὴ ἀνατρέπει ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ θεμελίων. Δὲν ἀφήνει λίθον ἐπὶ λίθου.

Ὡς νεαρὰ ἡ ἐν λόγῳ αἵρεσις ἐμφανίζει μεγάλην ζωτικότητα. Χρηματοδοτεῖται δὲ ἀφθόνως ὑπὸ σκοτεινῶν δυνάμεων, καὶ προπαγανδίζεται μὲ τεραστίως δυσανάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν της ποσὸν ἐντύπων, καὶ μὲ τελείαν σατανικὴν μεθοδικότητα. Οἱ υἱοὶ τοῦ σκότους δραστηριώτατοι καὶ πανουργότατοι. Οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ φωτός, καὶ δὴ καὶ οἱ κληρικοί, ἀδιάφοροι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ παχυλὴν ἄγνοιαν τῶν Γραφῶν, καὶ μὲ ζωὴν ἀσυνεπῆ πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀρχὰς καὶ σκανδαλώδη. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὑπάρχει Σα-

τανᾶς, ἀνθρώπους δέ, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐκτιμοῦν τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὁ Θεὸς παραδίδει εἰς τὸν Σατανᾶν, ἡ σατανικωτάτη αἵρεσις τῶν Χιλιαστῶν ἢ Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ ἐξαπλοῦται συνεχῶς εἰς τὸν κόσμον, παρὰ τὰς ἀναριθμήτους καὶ χονδροειδεῖς διαστροφὰς τῆς ἀληθείας καὶ ἀνοησίας, καὶ παρὰ τὰς πολλὰς καὶ πανηγυρικὰς διαψεύσεις τῶν προφητειῶν των περὶ ἐγκαθιδρύσεως θεοκρατικῆς κυβερνήσεως καὶ χιλιετοῦς βασιλείας εἰς τὴν γῆν κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀνθρωπίνων κυβερνήσεων καὶ βασιλειῶν. Ἤδη σήμερον ὑπάρχουν 2.000.000 καὶ πλέον Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἀνὰ τὸν κόσμον, καὶ πολὺ περισσότεροι κατηχούμενοι εἰς τὴν αἵρεσίν των.

Καὶ μεταξὺ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, λόγῳ προπάντων τῆς ἀγνοίας τῶν Γραφῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν σκανδάλων, ἡ αἵρεσις τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ ἐξαπλοῦται μὲ ἀνησυχητικὸν ρυθμόν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπάρχουν περιοχαὶ μὲ χιλιάδας Χιλιαστάς. Καὶ εἰς ὡρισμένα χωρία τῆς Πατρίδος οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν μέρος ἢ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου εἶνε Χιλιασταί. 20.000 περίπου εἶνε σήμερον οἱ Χιλιασταὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ πολὺ περισσότεροι οἱ κατηχούμενοι εἰς τὸν Χιλιασμόν. Δεδομένου δέ, ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ τακτικῶς ἐκκλησιαζόμενοι, δὲν φθάνουν τὰς 200.000, τὸ ποσοστὸν τῶν Χιλιαστῶν μετὰ τῶν κατηχουμένων τοῦ Χιλιασμοῦ εἶνε τεράστιον ἐν σχέσει πρὸς τὴν θρησκευτικὴν μερίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δαιμόνια δέ, διὰ στόματος δαιμονιζομένων ἀνθρώπων, διαδηλοῦν τὴν δαιμονικὴν χαρὰν των, διότι ὁ κυβερνήτης τῆς Χώρας ἄφησε τοὺς «ἀδελφούς» των Χιλιαστὰς νὰ δροῦν ἐλευθέρως... Ἐὰν ἡ ἐξάπλωσις τῶν Χιλιαστῶν συνεχισθῇ μὲ τὸν αὐτὸν ρυ-

θμόν, δὲν θὰ εἶνε πολὺ μακρὰν ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὸν ἱστορικὸν καὶ μαρτυρικὸν αὐτὸν τόπον οὔτε Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ θὰ ὑπάρχουν, ἀλλ᾽ οὔτε Ἕλληνες νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν Πατρίδα.

Ἄνθρωποι πονοῦντες διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος μὲ παρεκάλεσαν, ὡς ἀσχολούμενον μὲ τὸ θέμα τοῦ Χιλιασμοῦ, νὰ γράψω ἕν ἀντιχιλιαστικὸν βιβλίον δι᾽ εὐρύτερον ἀναγνωστικὸν κοινόν. Ἀνταποκρινόμενος δὲ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των ἔγραψα τὸ παρὸν βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναιροῦνται ὅλαι αἱ μεγάλαι κακοδοξίαι τῶν Χιλιαστῶν. Κυρίως παρατίθενται τὰ σπουδαιότερα ἐπὶ ἑκάστου θέματος χωρία, τὰ ὁποῖα παρερμηνεύουν οἱ Χιλιασταί, δίδεται ἡ ὀρθὴ ἑρμηνεία αὐτῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ παρατίθενται καὶ σχολιάζονται ἄλλα χωρία, συντριπτικὰ τῶν κακοδοξιῶν τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, τὰ ὁποῖα οὗτοι παραβλέπουν. Εἰς ὡρισμένα θέματα, ὅπως π.χ. τὸ θέμα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἐπιμένομεν περισσότερον.

Ἐπειδὴ οἱ Χιλιασταὶ ἀπορρίπτουν τὰ λεγόμενα δευτεροκανονικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, διὰ τοῦτο δὲν λαμβάνομεν ἐπιχειρήματα ἐξ αὐτῶν. Χρησιμοποιοῦμεν μόνον ἐκεῖνα τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα λέγουν ὅτι παραδέχονται καὶ αὐτοί.

Τὰ χωρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραθέτομεν ἐκ τοῦ κειμένου τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ καὶ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἂν δὲ εἰς ὡρισμένα χωρία ὁ ἀναγνώστης συναντᾷ γλωσσικὰς δυσκολίας, ἂς βλέπῃ τὰ χωρία ταῦτα καὶ εἰς νεοελληνικὰς μεταφράσεις.

Ἐπὶ ὡρισμένων θεμάτων, ὡς π.χ. τὰ θέματα τῆς ἱερωσύνης καὶ τῶν εἰκόνων, αἱ διαφοραί μας πρὸς τοὺς Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβᾶ εἶνε διαφοραὶ καὶ πρὸς

τούς Προτεστάντας. Ἡ δὲ ἀναίρεσις τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ εἶνε ἀναίρεσις καὶ τῶν Προτεσταντῶν.

Εἰς τὸ βιβλίον ἐδώσαμεν τὸν τίτλον «Ἀντιχιλιαστικὸν ἐγχειρίδιον» ὑπὸ τὴν διπλῆν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἐγχειρίδιον. Τὸ βιβλίον δηλαδὴ εἶνε ἐγχειρίδιον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁμοιάζει πρὸς εὔχρηστον σχολικὸν βιβλίον περιέχον βασικὰς καὶ στοιχειώδεις γνώσεις, καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι εἶνε μαχαιρίδιον τοῦ Πνεύματος, διὰ τοῦ ὁποίου φονεύεται ὁ σατανᾶς τῆς αἱρέσεως.

Ἂν τὸ ταπεινὸν τοῦτο βιβλίον γίνῃ ἀφορμὴ νὰ σωθῇ μία, ἔστω, ψυχὴ ἐκ τῆς σατανικῆς πλάνης, ἡ ἐπιτυχία θὰ εἶνε μεγάλη.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἰουνίου 1977,
ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, ἐπισκόπου
Ἱππῶνος,
κραταιοῦ πολεμίου τῶν αἱρέσεων.
Νικόλαος Ἰω. Σωτηρόπουλος

ΟΝΟΜΑΤΑ

Τὸ ὄνομα «Ἰεχωβᾶ»

Ἰεχωβᾶ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν προφορὰν τῶν Μασοριτῶν*, Γιαχβὲ κατὰ τὴν ἀρχικὴν ὀρθὴν ἢ ὡς ἔγγιστα ὀρθὴν προφοράν, εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ εἰς τὰ Ἑβραϊκά. Ὁ Θεὸς βεβαίως δὲν ἔχει ὄνομα καθ' ἑαυτόν. Οὔτε ὁμιλοῦνται ἐν οὐρανῷ Ἑβραϊκά! Ἀλλ' εἰς τὸν Μωυσῆν ἐμφανισθεὶς ὁ Θεός, ἔδωσεν εἰς ἑαυτὸν συμβατικῶς τὸ ἐν λόγῳ ἑβραϊκὸν ὄνομα, τὸ ὁποῖον παραδόξως εἶνε εἰς ῥηματικὴν μορφὴν καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μεταφράζεται «ὁ Ἐστί». Διὰ τοῦ συμβατικοῦ καὶ παραδόξου αὐτοῦ ὀνόματος ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ ὤν, ὁ ὑπάρχων, τὸ ὄντως ὄν, ὁ αὐθύπαρκτος, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἐνῷ οἱ ἄλλοι θεοὶ δὲν εἶνε, δὲν ὑπάρχουν, εἶνε ψευδεῖς (Ἐξόδ. γ' 13-15). Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐνεφανίζετο εἰς τὸν Σωκράτη, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔδιδεν ἑβραϊκὸν ὄνομα, ἀλλ' ἑλληνικόν. Ἐν τούτοις οἱ Χιλιασταὶ ἐπιμένουν, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐθνικῆς καὶ μητρικῆς αὐτῶν γλώσσης, εἶνε ὑπο-

(*) Οἱ Ἑβραῖοι ἐξ ὑπερβολικῆς εὐλαβείας καὶ κατὰ παρεξήγησιν τοῦ Λευϊτ. κδ' 16 ἀπέφευγον νὰ προφέρουν τὸ προσωπικὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸ περίφημον Τετραγράμματον. Οἱ δὲ Μασορῖται, Ἰουδαῖοι λόγιοι κατὰ τὸ β' ἥμισυ τῆς α' χιλιετίας μ.Χ., εἰς τὰ σύμφωνα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ προσέθεσαν τὰ φωνήεντα ἄλλου ὀνόματος, τοῦ Ἀδωνάι, καὶ οὕτω προῆλθε τὸ νόθον ὄνομα Ἰεχωβᾶ.

χρεωμένοι νὰ ὀνομάζουν τὸν Θεὸν μὲ τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν Ἰεχωβᾶ, ἄλλως δὲν σῴζονται!

Τελείως ἀνατρέπει τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον τῶν Χιλιαστῶν τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν γράψαντες τὴν Καινὴν Διαθήκην, οὐδεμίαν φορὰν ὀνομάζουν τὸν Θεὸν μὲ τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν Ἰεχωβᾶ ἢ Γιαχβέ. Οἱ Ἀπόστολοι, ὡς καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα (Ο΄), ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀνομάζουν τὸν Θεὸν μὲ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν «Κύριος», ἡ ὁποία σημαίνει «ὁ ἔχων κῦρος», «ὁ ἔγκυρος», «ὁ γνήσιος», «ὁ πραγματικός», «ὁ ἀληθινός», ὅ,τι δηλαδὴ σημαίνει καὶ ἡ ἑβραϊκὴ λέξις Ἰεχωβᾶ ἢ Γιαχβέ. Ἐπὶ πλέον δέ, ἡ ἑλληνικὴ λέξις «Κύριος», πλουσιωτέρα τῆς ἑβραϊκῆς εἰς ἔννοιαν, σημαίνει τὸν κύριον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τὸν παντοκράτορα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἔχει σημασίαν ὡς ἔννοια, ὄχι ὡς λέξις. Διὰ τοῦτο οἱ Ο΄ καὶ οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ τὸ μεταφράζουν *«ὁ Ὤν»* καὶ *«ὁ Κύριος»*, ὥστε νὰ γίνεται καταληπτὴ ἡ ἔννοιά του. Οὕτω μεταφράζουν καὶ ἄλλα κύρια ὀνόματα. Π.χ. τὸ ὄνομα *«Κηφᾶς»* μεταφράζουν *«Πέτρος»* (Ἰωάν. α΄ 43) καὶ τὸ ὄνομα *«Ταβιθά»* μεταφράζουν *«Δορκάς»* (Πράξ. θ΄ 36,39). Οἱ δὲ Χιλιασταί, ἀποδίδοντες σωτηριώδη σημασίαν εἰς τὴν λέξιν, τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν Ἰεχωβᾶ, καταντοῦν ὅμοιοι μὲ τοὺς μάγους καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας. Ἄλλωστε, ὡς εἴπομεν, τὸ «Ἰεχωβᾶ», τὸ ὁποῖον οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ χρησιμοποιοῦν ὡς σωτηριώδη λέξιν, δὲν εἶνε ἡ ὀρθὴ προφορὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Τὸ «Ἰεχωβᾶ» εἶνε παρεφθαρμένον ὄνομα. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ Ἑβραϊκὰ εἶνε ἄλλο. Καὶ συνεπῶς αὐτοὶ οἱ Χιλιασταί, οἱ ὁποῖοι κόπτονται διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ Ἑβραϊκά,

ἐπιμένουν εἰς μίαν λέξιν, ἡ ὁποία δὲν εἶνε τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Περισσότερα διὰ τὸ θεῖον ὄνομα ἰδὲ εἰς τὸ ἡμέτερον βιβλίον «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ», ἔκδοσις β', Ἀθῆναι 1988, σελ. 15-39).

Τὸ ὄνομα «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ»

Οἱ Χιλιασταί, ἀφοῦ ἤλλαξαν πολλὰ ὀνόματα, τελευταίως ἀρέσκονται νὰ ὀνομάζωνται μὲ τὸ βαρὺ ὄνομα «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ». Τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν εἰς τὸ Ἡσ. μγ' 10. Ἀλλὰ τὸ χωρίον δὲν λέγει, «Σεῖς ὀνομάζεσθε μάρτυρές μου» ἤ, «Σεῖς νὰ ὀνομάζεσθε μάρτυρές μου». Τὸ χωρίον λέγει ἁπλῶς, *«Σεῖς* ***εἶσθε*** *μάρτυρές μου»* (κατὰ τὸ Μασοριτικόν) ἤ, *«**Γίνεσθέ** μοι μάρτυρες»* (κατὰ τοὺς Ο'). Ἡ λέξις *«μάρτυρες»* ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς μάρτυρας τῶν δικαστηρίων, ὄχι ὡς κύριον ὄνομα.

Ὁ Χριστὸς εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του, *«Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς»* (Ματθ. ε' 13). Μήπως διὰ τοῦτο ὀνομάζεται κανεὶς «Ἅλας τῆς γῆς»; Ὁ Ἰησοῦς ἐπίσης εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του, *«Ἔσεσθέ μοι μάρτυρες»* (Πράξ. α' 8). Διατί οἱ Χιλιασταί, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦτον τῆς Καινῆς Διαθήκης, δὲν ὀνομάζονται «Μάρτυρες τοῦ Ἰησοῦ»;

Εἰς αὐτὸ ἄλλωστε τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου, μετὰ τὸ χωρίον μγ' 10, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ βλέπουν τὴν ὀνομασίαν των, εἰς τὸ χωρίον ξε' 15-16 προφητεύεται νέον ὄνομα διὰ τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς λέγει πρὸς τοὺς ἀναξίους Ἑβραίους: *«Καταλείψετε τὸ ὄνομα ὑμῶν εἰς πλησμονὴν τοῖς ἐκλεκτοῖς μου, ὑμᾶς δὲ ἀνελεῖ*

*Κύριος, τοῖς δὲ δουλεύουσί μοι κληθήσεται **ὄνομα καινόν,** ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς»* (Κατὰ τοὺς Ο΄. Ἰδὲ καὶ τὸ Ἑβραϊκὸν).

Τὸ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ» δὲν εἶνε ὄνομα κατὰ τὴν Γραφήν. Ἀλλὰ καὶ ἂν γίνῃ δεκτὸν ὡς ὄνομα κατὰ παρερμηνείαν τοῦ Ἠσ. μγ΄ 10, παραμερίζεται ὑπὸ τοῦ νέου ὀνόματος τοῦ Ἠσ. ξε΄ 15-16.

Τὸ ὄνομα τῶν πιστῶν δὲν εἶνε «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ», ἀλλὰ **«Χριστιανοί».** Τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς παραγόμενον ἐκ τοῦ ὀνόματος **«Χριστὸς»** τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Πίστεώς μας καὶ ὡς εὔηχον, ἐπεκράτησεν ὅλων τῶν ἄλλων ὀνομάτων τῶν πιστῶν καὶ ἀπέβη τὸ πλέον ἔνδοξον καὶ εὐλογημένον ὄνομα αὐτῶν. Περιέχεται δὲ εἰς τὰ ἑξῆς χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης:

*«Ἐγένετο... χρηματίσαι πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς **Χριστιανούς»*** (Πράξ. ια΄ 26).

*«Ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· ἐν ὀλίγῳ με πείθεις **Χριστιανὸν** γενέσθαι»* (Πράξ. κστ΄ 28).

*«Μή τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος· εἰ δὲ ὡς **Χριστιανός,** μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ»* (Α΄ Πέτρ. δ΄ 15-16).

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν ὀνομάζονται «Μάρτυρες τοῦ Ἰησοῦ» καὶ δὲν συμπαθοῦν τὸ ὄνομα «Χριστιανοί», διότι διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἔχουν μικρὰν ἰδέαν. Εὐχαριστοῦνται δὲ νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν Ἰεχωβᾶ, διότι ἡ προέλευσίς των εἶνε ἑβραϊκή.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οἱ Χιλιασταί, συμφώνως πρὸς παλαιότερα ἔντυπά των, ἀρνοῦνται καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν θρησκείαν. Ἡ θρησκεία κατ' αὐτοὺς εἶνε ἐπινόησις τοῦ Σατανᾶ! Ἀλλ' ἡ Γραφὴ ῥητῶς ὁμιλεῖ περὶ θρησκείας καὶ θρήσκου ἀνθρώπου. «*Εἴ τις δοκεῖ* ***θρῆσκος*** *εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ* ***θρησκεία. Θρησκεία*** *καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου*» (Ἰακ. α' 26-27. Ἰδὲ καὶ Πράξ. κστ' 5).

Οἱ Χιλιασταὶ κατ' ἀκρίβειαν δὲν εἶνε θρησκεία, ἀλλ' ὀργάνωσις καὶ κίνησις μὲ πολιτικοὺς μᾶλλον καὶ οἰκονομικοὺς σκοπούς.

Ἐν τούτοις εἰς νεώτερα ἔντυπά των ὁμιλοῦν περὶ ἀληθινῆς θρησκείας, καὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ ἀληθινὴ θρησκεία ἀναγνωρίζεται ἐκ τῆς καλῆς διαγωγῆς τῶν ὀπαδῶν της, καὶ ὅτι καλὴν διαγωγὴν ἔχουν μόνον αὐτοί, καὶ ἄρα τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν ἔχουν αὐτοί. Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν ἰσχυρισμόν των αὐτὸν ἐπικαλοῦνται κυρίως τὰ ἑξῆς χωρία:

«*Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς*» (Ματθ. ζ' 20).

«*Ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά,*

εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. ε' 22-23).

Κακῶς οἱ Χιλιασταὶ ἐπικαλοῦνται τὰ χωρία ταῦτα. Ὁ Κύριος δὲν εἶπεν, «Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν θὰ γνωρίσετε **τὴν θρησκείαν** αὐτῶν», ἀλλ' εἶπεν, *«Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν θὰ γνωρίσετε **αὐτούς»***. Ἐκ τῶν καρπῶν γνωρίζονται τὰ δένδρα. Καὶ ἐκ τῶν ἔργων γνωρίζονται οἱ ἄνθρωποι, ὄχι ἡ θρησκεία των. Κακὰ ἔργα προέρχονται ἐκ κακῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ κακοὶ ἄνθρωποι εἶνε δυνατὸν ν' ἀνήκουν εἰς ὀρθὴν θρησκείαν. Ἀσεβεῖς ἦσαν οἱ πλεῖστοι Ἑβραῖοι. Ἀλλ' ἡ θρησκεία των ἦτο ὀρθή. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε διὰ τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους: *«Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι»* (Ματθ. κγ' 3). Οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δηλαδὴ εἶχον ὀρθὴν διδασκαλίαν, ὀρθὴν θρησκείαν, ἀλλὰ δὲν ἐφήρμοζον αὐτήν. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε ν' ἀκούῃ τις τὰ λόγια των, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀκολουθῇ τὰ ἔργα των. Καὶ ὁ Ἰούδας ἦτο κλέπτης, ἐγένετο προδότης καὶ κατήντησεν αὐτόχειρ, ἀλλ' ἡ διδασκαλία, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν, ἦτο ὀρθή. Ἂν ἡ θρησκεία ἐκρίνετο ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν ὀπαδῶν της, ὅπως θέλουν οἱ Χιλιασταί, τότε ἐκ τῆς κακῆς διαγωγῆς τῶν Ἑβραίων καὶ τοῦ Ἰούδα θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ θρησκεία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶνε ψευδής! Κατ' ἀναλογίαν ἐπίσης, ἐκ τῆς κακῆς διαγωγῆς μαθητῶν καὶ ἐπιστημόνων θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι δὲν εἶνε ὀρθὰ πράγματα! Ἔπειτα, διατί τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἔχουν οἱ Χιλιασταὶ καὶ ὄχι οἱ συνειδητοὶ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί; Διατί π.χ. πρέπει νὰ θε-

ωρήσωμεν ἐστερημένον τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος ἕνα Χρυσόστομον, ἐνάρετον δὲ ἕνα Ῥῶσσελ, ὁ ὁποῖος εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν θεόπνευστον καὶ ἰσάξιον τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὕστερον δὲ κατεδικάσθη δι' ἀπάτην εἰς βάρος τῆς συζύγου του; Ἀσφαλῶς οἱ Χιλιασταὶ παραλογίζονται.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν, ὅτι τὴν Ἐκκλησίαν ἀποτελοῦν μόνον 144.000 ἐκλεκτοὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅλοι Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, καὶ ὅτι αὐτοὶ μόνον ὑπάγουν εἰς τὸν οὐρανόν. Ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ὅσοι σῴζονται ἐκ τῶν ἐποχῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶνε δῆθεν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν. Τὴν παράδοξον αὐτὴν διδασκαλίαν οἱ Χιλιασταὶ προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν εἰς τὰ ἑξῆς χωρία:

«Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν» (Λουκ. ιβ' 32).

«Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν» (Ἰωάν. ι' 16).

«Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ Ἀρνίον ἑστηκὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες... Καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζῴων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς» (Ἀποκ. ιδ' 1-3).

Ἰδού, λέγουν οἱ Χιλιασταί, συνδυάζοντες αὐθαιρέτως τὰ χωρία: Τὴν βασιλείαν, τὴν οὐράνιον βασιλείαν, κληρονομεῖ *«τὸ μικρὸν ποίμνιον»*, τὸ ὁποῖον εἶνε *«αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες»*, ἐνῷ οἱ ἄλλοι σῳζόμενοι εἶνε τὰ *«ἄλλα πρόβατα»* ἢ κατὰ τὸ Ἀποκ. ζ′ 9 ὁ πολὺς καὶ ἀναρίθμητος ὄχλος, ὁ ὁποῖος θὰ κληρονομήσῃ τὴν γῆν.

Ἀλλ᾽ ὁ Κύριος ὁμιλεῖ διὰ ***«μικρὸν ποίμνιον»*** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ μέγα πλῆθος τῶν κοσμικῶν καὶ ἀπίστων, καὶ ὄχι διότι δῆθεν τὸ ποίμνιον αὐτὸ περιλαμβάνει μόνον 144.000 ἐκλεκτούς. Ὁμοίως ἡ Γραφὴ ἀλλοῦ ὁμιλεῖ διὰ *«λεῖμμα»*, τουτέστι μικρὸν ὑπόλοιπον πιστῶν καὶ σῳζομένων (Ῥωμ. ια′ 5. Πρβλ. Ματθ. ζ′ 13-14 καὶ Λουκ. ιγ′ 23-24 περὶ ὀλίγων σῳζομένων). Ἀλλ᾽ ἐνῷ τὸ ποίμνιον τοῦ Θεοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κόσμον εἶνε μικρόν, καθ᾽ ἑαυτὸ εἶνε μεγάλο. Οἱ σῳζόμενοι ἐκ παντὸς τόπου καὶ ἐκ πάσης ἐποχῆς ὅλοι ὁμοῦ εἶνε πολλοί. Ὁ Χριστὸς εἶνε *«πρωτότοκος* ***ἐν πολλοῖς*** *ἀδελφοῖς»* (Ῥωμ. η′ 29).

Ἀβάσιμος εἶνε καὶ ἡ διάκρισις μεταξὺ ***«μικροῦ ποιμνίου»*** καὶ ***«ἄλλων προβάτων»***. Τὸ Ἰωάν. ι′ 16 δὲν εἶνε ὑπέρ, ἀλλ᾽ ἐναντίον τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν Χιλιαστῶν. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε ἡ ἑξῆς: «Ἔχω καὶ ἄλλα πρόβατα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς ταύτης μάνδρας. Εἶνε ἐκ τοῦ εἰδωλατρικοῦ κόσμου. Πρέπει ἐγὼ νὰ ὁδηγήσω καὶ ἐκεῖνα τὰ πρόβατα. Καὶ ὅταν θὰ τὰ καλέσω νὰ τὰ ὁδηγήσω, θὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν φωνήν μου. Καὶ ἀφοῦ ἐκεῖνα τὰ πρόβατα ἑνωθοῦν μὲ αὐτὰ ἐδῶ, θὰ γίνῃ **μία ποίμνη**, ἡ Ἐκκλησία, μὲ ἕνα ποιμένα, ἐμὲ τὸν Χριστόν». Ἰουδαῖοι καὶ ἐθνικοὶ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν γίνονται μία ποίμνη, ὄχι δύο. Ἂν ἐγίνοντο δύο ποῖμναι, ὁ Χριστὸς θὰ ἔλεγε, «Καὶ γενήσονται δύο ποῖμναι», μία

μικροτέρα διὰ τὸν οὐρανὸν (*«τὸ μικρὸν ποίμνιον»*) καὶ μία μεγαλυτέρα διὰ τὴν γῆν (τὰ *«ἄλλα πρόβατα»*).

Πολλὰ ἐπίσης, τὰ ὁποῖα λέγει ἡ Ἀποκάλυψις διὰ τοὺς 144.000 καὶ τὸν πολὺν ὄχλον τῶν σῳζομένων, εἶνε κατὰ τῆς γνώμης τῶν Χιλιαστῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πολὺν ὄχλον, οἱ ὁποῖοι εἶνε *«ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν»* (ζ' 9), οἱ 144.000 εἶνε *«ἐκ πάσης φυλῆς* ***υἱῶν Ἰσραήλ»*** (ζ' 4). Οἱ 144.000 δηλαδὴ εἶνε Ἰσραηλῖται. Εἶνε δὲ δυνατὸν ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀποτελῆται μόνον ἐξ Ἰσραηλιτῶν; Οἱ 144.000 ἐπίσης *«μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν·* ***παρθένοι γάρ εἰσι»*** (ιδ' 4). Εἶνε δὲ δυνατὸν ἡ Ἐκκλησία ν' ἀποτελῆται μόνον ἐκ παρθένων; Ἐὰν ἀπετελεῖτο μόνον ἐκ παρθένων, θ' ἀπεκλείετο ἐξ αὐτῆς καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὡς ἔγγαμος, ἐνῷ οὗτος περιελαμβάνετο εἰς *«τὸ μικρὸν ποίμνιον»*, τὸ ὁποῖον προσεφώνει ὁ Ἰησοῦς (Λουκ. ιβ' 32), καὶ εἶνε θεμέλιος τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφεσ. β' 20· Ἀποκ. κα' 14). Οἱ Χιλιασταὶ βεβαίως ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱ 144.000 εἶνε παρθένοι, διότι δὲν ἀνεμίχθησαν εἰς ὀργανώσεις. Αὐτὸ σημαίνει κατ' αὐτοὺς τὸ *«μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν»*! Καθαρὰ αὐθαιρεσία καὶ ἀνοησία. Ἀλλὰ δεδομένου, ὅτι καὶ οἱ Χιλιασταὶ ἀνήκουν εἰς ὀργάνωσιν, πῶς οὗτοι ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱ 144.000 προέρχονται ἐξ αὐτῶν; Δεδομένου ἐπίσης, ὅτι εἰς τὸ στόμα τῶν 144.000 *«οὐχ εὑρέθη ψεῦδος»* (Ἀποκ. ιδ' 5), ἐνῷ οἱ Χιλιασταὶ πολλὰς φορὰς ἐψεύσθησαν καὶ ἀπεδείχθησαν ψευδοπροφῆται καὶ ψευδομάρτυρες καὶ ἐγελοιοποιήθησαν παγκοσμίως, πῶς ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱ 144.000 προέρχονται ἐξ αὐτῶν;

Τέλος εἰς τὸν οὐρανὸν κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν δὲν

ἐμφανίζονται μόνον οἱ 144.000, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ Χιλιασταί. Ἐμφανίζονται καί οἱ 24 πρεσβύτεροι καὶ ὁ πολὺς ὄχλος. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν πολὺν ὄχλον εἶνε «***οἱ ἐρχόμενοι*** *ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου. Διὰ τοῦτό εἰσιν* ***ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ*** *καὶ λατρεύσουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς* ***ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ***» (ζ' 14-15). Οἱ ἀναρίθμητοι οὗτοι δίκαιοι **ἔρχονται** ἐκ τῆς μεγάλης θλίψεως τῆς γῆς καί, δυνάμει τοῦ αἵματος τοῦ Ἀρνίου, καταλαμβάνουν καὶ αὐτοὶ θέσιν **ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ**, τουτέστιν ἐν τῷ οὐρανῷ (Ἰδὲ καὶ ζ' 9). Ὅπου ὁ Ἰωάννης βλέπει τοὺς 144.000 ἐκλεκτούς, ἐκεῖ βλέπει καὶ τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν σωζομένων, εἰς τὸν οὐρανὸν δηλαδή.

Ὅλοι οἱ σωζόμενοι λοιπὸν κληρονομοῦν τὸν οὐρανόν, καὶ ἄρα ὅλοι ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν.

Τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ πλείστων ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς. Ἀρκούμεθα εἰς τὴν παράθεσιν τῶν ἑξῆς δύο:

«***Ἓν σῶμα*** *καὶ ἓν Πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων*» (Ἐφεσ. δ' 4-6).

Ὅπως ὑπάρχει εἷς μόνον Θεός, εἷς μόνον Κύριος, ἓν μόνον Πνεῦμα, μία μόνον πίστις, ἓν μόνον βάπτισμα καὶ μία μόνον ἐλπὶς δι' ὅλους τοὺς πιστούς, ἡ ἐλπὶς τῆς ἐπουρανίου κληρονομίας, οὕτως ὑπάρχει καὶ **ἓν μόνον σῶμα**, ἠθικὸν σῶμα, ἡ Ἐκκλησία. Ὅλοι οἱ πιστοὶ περιλαμβάνονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

«*Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ* ***ἐπουρανίῳ****, καὶ μυριάσιν* ***ἀγγέλων****, πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων* ***ἐν οὐρανοῖς***

ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ ***πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων»*** (Ἑβρ. ιβ′ 22-23).

Ὅλοι ἀδιακρίτως οἱ πιστοὶ διὰ τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν θέσιν εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἰερουσαλὴμ, ὅπου αἱ μυριάδες τῶν ἀγγέλων καὶ τὰ *«τετελειωμένα»*, δεδικαιωμένα, πνεύματα τῶν δικαίων. Ὅλοι ἔχομεν θέσιν εἰς τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν.

Ὅλοι οἱ πιστοί, λοιπὸν, ἀποτελοῦν ἓν ἠθικὸν σῶμα, τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ἐν τῇ γῇ εἶνε στρατευομένη καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ θριαμβεύουσα. Οὐδεὶς πιστὸς εἶνε ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐδεὶς ἀποκλείεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

Ἰδὲ καὶ Ἐφεσ. α′ 10, 22-23· β′ 13-22· γ′ 6, 10, 21· δ′ 11-16· ε′ 23-32· Ῥωμ. ιβ′ 5· Α′ Κορ. ι′ 17· ιβ′ 13, 27· Κολ. γ′ 15.

Οἱ Χιλιασταὶ ἐπίσης ἀρνοῦνται τὸ αἰώνιον καὶ τὸ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Χριστὸς εἶπε:

«Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου ***οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»*** (Ματθ. ιστ′ 18).

Ὅλαι αἱ σκοτειναὶ δυνάμεις τοῦ ᾅδου δὲν δύνανται νὰ κατισχύσουν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία κλονίζεται, ἀλλὰ δὲν κρημνίζεται. Τὸ πλοῖον κλυδωνίζεται, ἀλλὰ δὲν καταποντίζεται.

Ὁ Χριστὸς ἐπίσης εἶπεν:

«Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι ***πάσας τὰς ἡμέρας*** *ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»* (Ματθ. κη′ 20).

Πάντοτε ὑπάρχουν πιστοί, τουτέστιν Ἐκκλησία, καὶ πάντοτε εἶνε μετ' αὐτῶν ὁ Ἱδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας.

Συμφώνως πρὸς ἄλλας ὑποσχέσεις τοῦ Χριστοῦ, ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἦλθε καὶ μέ-

νει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ***«εἰς τὸν αἰῶνα»*** (Ἰωάν. ιδ' 16) καὶ ὁδηγεῖ αὐτὴν *«εἰς **πᾶσαν** τὴν ἀλήθειαν»* (Ἰωάν. ιστ' 13). Δὲν ἦλθε καὶ ἔφυγε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ μένει **μονίμως** ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ ὁδηγεῖ αὐτήν, ὄχι εἰς μέρος τῆς ἀληθείας, ἀλλ' εἰς **πᾶσαν** τήν ἀλήθειαν, τὴν πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαίαν θρησκευτικήν καὶ ἠθικὴν ἀλήθειαν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀληθεύει ἐν μέρει καὶ ἐν μέρει πλανᾶται, ἀλλ' ἀληθεύει ἐξ ὁλοκλήρου. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος διακηρύττει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶνε ***«στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»*** (Α' Τιμ. γ' 15, Πρβλ. Β' Τιμ. β' 19).

Τὸ αἰώνιον τῆς Ἐκκλησίας δεικνύουν καὶ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς περὶ αἰωνίου βασιλείας καὶ ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ αἰωνίου διαθήκης ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ. Ἰδὲ Ψαλμ. μδ' 7 (με' 6) – Ἑβρ. α' 8· Ἠσ. θ' 7· Μιχ. δ' 7· Δαν. β' 44· ζ' 14, 27· Λουκ. α' 33· Ψαλμ. ρθ' (ρι') 4 – Ἑβρ. ε' 6· στ' 20· ζ' 17, 21, 24, 25, 28· ιγ' 20. Τὸ δὲ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας ἰδιαιτέρως, ἅμα δὲ καὶ τὸ αἰώνιον αὐτῆς, δεικνύει ἐπίσης τὸ χωρίον Β' Ἰωάν. 2.

Παρὰ ταῦτα οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐκρημνίσθη, ἡ ἀλήθεια ἐχάθη καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἡ ἀνθρωπότης ἦτο εἰς τὸ χάος, ἦλθον δὲ αὐτοὶ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ ἐπανεῦρον τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπανίδρυσαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐφώτισαν τὸν κόσμον!

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Συνεχῶς οἱ Χιλιασταὶ ὁμιλοῦν περὶ Γραφῆς καὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι ὅλας τὰς διδασκαλίας των στηρίζουν εἰς τὴν Γραφήν. Ἀρέσκονται δὲ νὰ ὀνομάζωνται «Σπουδασταὶ τῆς Γραφῆς». Ἀλλ᾽ ἀφοῦ δὲν παραδέχονται τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς χεῖρας των χάνει καὶ ἡ Γραφὴ τὸ κῦρος καὶ τὴν σημασίαν της. Διότι ποῖος βεβαιώνει, ὅτι ἡ Γραφὴ εἶνε ἁγία; Ποῖος ἐγγυᾶται τὴν θεοπνευστίαν καὶ τὴν γνησιότητά της; Ποῖος λέγει, ὅτι τὰ θεόπνευστα βιβλία εἶνε τόσα καὶ ὄχι τόσα, αὐτὰ καὶ ὄχι ἐκεῖνα; Καὶ ποῖος ἑρμηνεύει τὴν Γραφὴν ὀρθῶς, ὥστε ἡ ἀλήθεια νὰ μὴ ἀποβαίνῃ πλάνη, αἵρεσις, ψεῦδος καὶ καταστροφή; Ἡ Ἐκκλησία! Αὐτὴ εἶνε ***«ὁ στῦλος καὶ τὸ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»*** (Α' Τιμ. γ' 15). Ἡ Γραφὴ εἶνε ἀλήθεια. Ἀλλ᾽ ἔχει καὶ ἡ ἀλήθεια ἀναγκην στηρίγματος, ἤτοι ἐγγυητοῦ καὶ ἀλαθήτου ἑρμηνευτοῦ. Τοιοῦτον δὲ στήριγμα εἶνε ἡ Ἐκκλησία. Σπουδαία ἡ Γραφή. Ἀλλ᾽ ἀσυγκρίτως σπουδαιοτέρα ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Γραφὴ εἶνε ἄψυχον βιβλίον. Ἡ Ἐκκλησία εἶνε ζῶν ὀργανισμός, ἐμψυχούμενος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔχων κεφαλὴν τὸν Χριστὸν καὶ μέλη μυριάδας πιστοὺς καὶ ἁγίους.

Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ Χιλιασταὶ ἀφαιροῦν τὸ στήριγμα

ὑποκάτω τῆς Γραφῆς, ἡ Γραφὴ καταπίπτει. Οὕτω πράγματι οἱ Χιλιασταὶ ἀρνοῦνται δέκα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ τὴν ὑπόλοιπον Γραφὴν ἑρμηνεύουν ὅπως θέλουν. Κυρίως δὲν στηρίζονται εἰς τὴν Γραφήν, ἀλλ' εἰς τὴν λογικήν των, καὶ δὲν ἑρμηνεύουν, ἀλλὰ παρερμηνεύουν. Ὅσα δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσουν ἢ δὲν συμφέρουν εἰς αὐτούς, ταῦτα διαστρέφουν καὶ ἀπορρίπτουν. Αἱ ἐξηγήσεις των εἶνε ὀρθολογιστικαί, ὑλιστικαί, αὐθαίρετοι. Ἀμαθέστεροι πάντων, ἐξαιροῦν ἑαυτοὺς τῶν «*ἀμαθῶν*» ἐκείνων, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι «*στρεβλοῦσι δυσνόητά τινα, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν*» (Β' Πέτρ. γ' 16).

ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Ἐκτὸς τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὑπάρχει καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις. Εἶνε ὅσα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων δὲν ἐγράφησαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ παρεδόθησαν προφορικῶς. Ἡ πρώτη γενεὰ τῶν πιστῶν ἤκουσε ταῦτα, ἔλυσε δι' αὐτῶν ἀπορίας, κατενόησε δυσκόλους ἀληθείας, ἐδιδάχθη λεπτομερείας, ἐφήρμοσεν αὐτὰ ἐν τῇ ζωῇ καὶ τῇ λειτουργικῇ πράξει, κατέστησεν αὐτὰ κτῆμα καὶ συνείδησίν της, καὶ μετέδωσεν αὐτὰ διὰ λόγου καὶ πράξεως εἰς τὴν ἑπομένην γενεάν, ἐκείνη πάλιν εἰς τὴν ἄλλην γενεὰν καὶ οὕτω καθεξῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, κυρίως ὡς πνεῦμα καὶ ὄχι ὡς λέξις, ἔφθασε μέχρις ἡμῶν καὶ θὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ἐσχάτης γενεᾶς. Ἐν μέρει δὲ κατεγράφη εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν ἁγίων Συνόδων καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὅ,τι πάντοτε, πανταχοῦ καὶ ὑπὸ πάντων ἐπιστεύθη, αὐτὸ εἶνε Ἀποστολικὸν καὶ Κυριακόν. Πολλὰ πράγματα, ἰδίως λεπτομερείας θεωρίας καὶ πράξεως, γνωρίζομεν ἐκ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Βοηθεῖ δὲ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις εἰς τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν σημασίαν τῆς ἀγράφου Παραδόσεως μαρτυροῦν χωρία ὁποῖα τὰ ἑξῆς:

«Στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε ***διὰ λόγου*** *εἴτε δι᾽ ἐπιστολῆς ἡμῶν»* (Β' Θεσ. β' 15).

Ὁ Ἀπόστολος ἀπαιτεῖ νὰ κρατῶμεν στερεῶς τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις, εἴτε παρεδόθησαν γραπτῶς (*«δι᾽ ἐπιστολῆς»*) εἴτε προφορικῶς (***«διὰ λόγου»***). Καὶ τὰ γραπτὰ καὶ τὰ προφορικὰ εἶνε θεόπνευστα καὶ ἀναγκαῖα. Περιττὰ πράγματα δὲν διδάσκει ὁ Θεός.

«Ἐπαινῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν ***τὰς παραδόσεις κατέχετε»*** (Α' Κορ. ια' 2).

Ἀξιέπαινοι ὅσοι κρατοῦν ἀναλλοιώτους τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις, προφορικὰς καὶ γραπτὰς ἀδιακρίτως, ἀξιοκατάκριτοι ὅσοι τὰς ἀλλοιώνουν καὶ τὰς ἀπεμπολοῦν.

«Ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ᾽ ἐμοῦ ***ἤκουσας***... *Τὴν καλὴν παραθήκην* ***φύλαξον***...*»* (Β' Τιμ. α' 13-14).

«Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ ἃ ***ἤκουσας*** *παρ᾽ ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις...»* (Β' Τιμ. β' 1-2).

«Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος, ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ ***στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι»*** (Β' Ἰωάν. 12).

Ὄχι μόνον ὅσα ἀνεγίνωσκον, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἤκουον οἱ πιστοὶ παρὰ τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὰ κηρύγματα καὶ τὰς συζητήσεις, εἶνε παρακαταθήκη, πολύτιμος θησαυρὸς πρὸς φύλαξιν.

Ὁ ἐν Πράξ. κ' 35 λόγος τοῦ Χριστοῦ *«Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν»* δὲν περιέχεται εἰς

τὰ Εὐαγγέλια, ἀλλ', ὡς φαίνεται, διεσῴζετο προφορικῶς.

Ἐπίσης ἡ ἐν Ματθ. β' 23 προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ *«Ναζωραῖος κληθήσεται»* δὲν περιέχεται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ προφορικῆς προφητικῆς παραδόσεως.

Γενικῶς δέ, πρὶν ἢ γραφῇ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἡ Ἐκκλησία ἐστηρίζετο εἰς τὴν προφορικὴν μόνον παράδοσιν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων.

Παρὰ ταῦτα οἱ Χιλιασταὶ ἀπορρίπτουν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, ὡς παράδοσιν δῆθεν καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων.

Καὶ ἐνῷ ἀπορρίπτουν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, δημιουργοῦν ἀνίερον καὶ ἀνιαρὰν παράδοσιν κοινῶν ἀνθρώπων, τὴν παράδοσιν τοῦ Ῥῶσσελ, τοῦ Ῥόδερφορδ, τοῦ Νάθαν Νὼρ καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων των, τῶν ὁποίων τὰς γνώμας καὶ τὰ βιβλία ἐγκολπώνονται ὡς θεόπνευστα!

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Χιλιασταὶ ἀπορρίπτουν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, κατὰ συγκατάβασιν δεχόμεθα νὰ συζητῶμεν μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γραφῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Γραφῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρωτοκανονικῶν βιβλίων μόνον.

Ο ΤΡΙΑΔΙΚΟΣ ΘΕΟΣ

Καθ' ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ῥωμαιοκαθολικοὺς καὶ ὅλους σχεδὸν τοὺς Προτεστάντας, ὁ Θεός εἶνε τρία πρόσωπα, **ὁ Πατήρ**, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀγέννητος, **ὁ Υἱός**, ὁ ὁποῖος γεννᾶται ἀμέσως ἐκ τοῦ Πατρός, **καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα**, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται ἀμέσως ἐκ τοῦ Πατρός. Ἕν παράδειγμα διὰ νὰ λάβωμεν ἰδέαν τινὰ τοῦ μυστηρίου εἶνε ὁ ἥλιος. Καὶ οὗτος εἶνε τρία τινά: **ὁ δίσκος, τὸ φῶς**, τὸ ὁποῖον γεννᾶται ἀμέσως ἐκ τοῦ δίσκου, **καὶ ἡ θερμότης**, ἡ ὁποία ἐκπορεύεται ἀμέσως ἐκ τοῦ δίσκου. Ἥλιος ὁ δίσκος, ἥλιος τὸ φῶς, ἥλιος ἡ θερμότης, πλὴν οὐχὶ τρεῖς ἥλιοι, ἀλλ' εἷς ἥλιος. Οὕτω καὶ Θεός ὁ Πατήρ, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, πλὴν οὐχὶ τρεῖς Θεοί, ἀλλ' εἷς Θεός. Ἤ, ἄλλως, Γιαχβὲ ὁ Πατήρ, Γιαχβὲ ὁ Υἱός, Γιαχβὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, πλὴν οὐχὶ τρεῖς Γιαχβέ, ἀλλ' εἷς Γιαχβέ. Διότι καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἢ Θεότητα.

Οἱ Χιλιασταὶ ἀρνοῦνται τὴν μεγαλυτέραν αὐτὴν ἀλήθειαν τῆς Πίστεώς μας, ὅτι δηλαδὴ ὁ εἷς τὴν οὐσίαν Θεὸς εἶνε τριαδικὸς τὰς ὑποστάσεις ἢ τὰ πρόσωπα, Πατήρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα. Κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς Ἰεχωβᾶ εἶνε μόνον ὁ Πατήρ, ὁ δὲ Υἱὸς εἶνε ἔξω τῆς θείας οὐσίας, κτίσμα τοῦ Πατρός,

ὄχι γέννημα, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε ἁπλῶς δύναμις, ὄχι πρόσωπον.

Πλῆθος παράδοξα καὶ καταπληκτικὰ χωρία τῆς Γραφῆς, ἀδιανόητα καὶ ἀνεπινόητα ἀνθρωπίνως, ὑπεμφαίνουν ἢ σαφῶς ἐμφαίνουν τὸ μυστήριον τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἀναφέρομεν εἰς τὴν συνέχειαν ὡρισμένα ἐξ αὐτῶν.

Μυστηριώδεις πληθυντικοὶ

*«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· **ποιήσωμεν** ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα **ἡμετέραν** καὶ καθ' ὁμοίωσιν... Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν»* (Γεν. α' 26-27).

Ὁ Θεὸς δὲν εἶπεν, «Ἂς κάνω ἄνθρωπον συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα μου», ἀλλ' εἶπε κατὰ πληθυντικόν, «**Ἂς κάνωμεν** ἄνθρωπον συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα **ἡμῶν**». Εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ πληθυντικοῦ ἀποκλείεται νὰ περιλαμβάνωνται ἄγγελοι, διότι τὸν ἄνθρωπον *«ἐποίησεν ὁ Θεός»*, ὄχι καὶ ἄγγελοι, ἐποίησε δὲ *«κατ' εἰκόνα Θεοῦ»*, ὄχι κατ' εἰκόνα καὶ τῶν ἀγγέλων. Ὁ Θεὸς δὲν εἶνε ἓν μόνον πρόσωπον, ἀλλὰ περισσότερα, τἆ ὁποῖα συνειργάσθησαν διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου.

*«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς **εἷς ἐξ ἡμῶν**»* (Γεν. γ' 22).

Ἡ φρᾶσις ***«εἷς ἐξ ἡμῶν»*** ἀποκλείει νὰ εἶνε τὸ ***«ἡμῶν»*** πληθυντικὸς μεγαλοπρεπείας. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ εἶπεν: Ἰδοὺ ὁ Ἀδάμ, ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἔγινεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν τῶν θείων προσώπων.

*«Καὶ εἶπε Κύριος... **Δεῦτε** καὶ **καταβάντες** συγ-*

χέωμεν αὐτῶν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν... Ἐκεῖ συνέχεε Κύριος τὰ χείλη πάσης τῆς γῆς» (Γεν. ια' 6-9).

Τὸ β' πρόσωπον ***«δεῦτε»*** (=ἔλθετε) ἀποκλείει νὰ εἶνε οἱ πληθυντικοὶ μεγαλοπρεπείας. Ἐπίσης τὸ ***«δεῦτε»*** φανερώνει, ὅτι ὁ Θεὸς (Πατήρ) ἀπευθύνεται εἰς περισσότερα τοῦ ἑνὸς θεῖα πρόσωπα.

«Καὶ ἤκουσα τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου λέγοντος· Τίνα θὰ ἀποστείλω καὶ τίς θὰ πορευθῇ δι' ***ἡμᾶς;»*** (Ἡσ. στ' 8 κατὰ τὸ Μασοριτικόν).

Ὁ Κύριος ὁμιλεῖ κατὰ ἑνικὸν διὰ τὸν ἑαυτόν του (*«ἀποστείλω»*), καὶ κατὰ πληθυντικόν (*«δι'* ***ἡμᾶς»***), διότι ἐννοεῖ καὶ τὰ ἄλλα θεῖα πρόσωπα.

«Παραστήσατε τὴν δίκην σας, λέγει Κύριος... ἂς δείξωσιν εἰς ***ἡμᾶς*** *τί θέλει συμβῇ· ἂς ἀναγγείλωσι τὰ πρότερα, τί ἦσαν, διὰ νὰ* ***στοχασθῶμεν*** *καὶ νὰ* ***γνωρίσωμεν*** *τὰ ἔσχατα αὐτῶν· ἢ ἂς ἀναγγείλωσι πρὸς* ***ἡμᾶς*** *τὰ μέλλοντα. Ἀναγγείλατε τὰ συμβησόμενα εἰς τὸ μετέπειτα, διὰ νὰ* ***γνωρίσωμεν*** *ὅτι εἶσθε θεοί· κάμετε ἔτι καλόν, ἢ κάμετε κακόν, διὰ νὰ* ***θαυμάσωμεν,*** *καὶ νὰ* ***ἴδωμεν*** *ὁμοῦ... Τίς ἀνήγγειλεν ἀπ' ἀρχῆς, διὰ νὰ* ***γνωρίσωμεν;*** *καὶ πρὸ καιροῦ, διὰ νὰ* ***εἴπωμεν***...» (Ἡσ. μα' 21-23, 26 κατὰ τὸ Μασοριτικὸν. Ἰδὲ καὶ Ο').

«Τίς μεταξὺ αὐτῶν ἀνήγγειλε τοῦτο, καὶ ἔδειξεν εἰς ***ἡμᾶς*** *τὰ πρότερα;»* (Ἡσ. μγ' 9 κατὰ τὸ Μασοριτικὸν).

Ὁ Θεὸς εἰς τὰ δύο αὐτὰ χωρία ὁμοῦ χρησιμοποιεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν του πλῆθος πληθυντικῶν.

«Διότι οὕτω λέγει Κύριος· ***Ἠκούσαμεν*** *φωνὴν τρομεράν»* (Ἱερ. λ' 5 κατὰ τὸ Μασοριτικόν).

Ὁ Κύριος λέγει ***«ἠκούσαμεν»***, διότι εἶνε περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα.

«Οὕτω λέγει Κύριος ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Ἐδώμ·

ἠκούσαμεν *ἀγγελίαν* ***παρὰ Κυρίου***» (Ὀβδ. 1 κατὰ τὸ Μασοριτικόν).

Ὁ Κύριος λέγει «***ἠκούσαμεν παρὰ Κυρίου***», διότι περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα, εἷς δὲ κατ' οὐσίαν Κύριος, ἤκουσαν παρ' ἄλλου Κυρίου, προφανῶς τοῦ Πατρός.

«*Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ... Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ* ***οἴδαμεν λαλοῦμεν*** *καὶ ὃ* ***ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν****· καὶ τὴν μαρτυρίαν* ***ἡμῶν*** *οὐ λαμβάνετε*» (Ἰωάν. γ' 10-11).

Ὁ Ἰησοῦς ἐνταῦθα ὁμιλεῖ κατὰ πληθυντικόν, διότι ἐκτὸς αὐτοῦ ἐννοεῖ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα (Πρβλ. Ἰωάν. γ' 5-8, 34).

«*Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν* ***ἐσμεν***» (Ἰωάν. ι' 30).

Διὰ τοῦ πληθυντικοῦ «***ἐσμεν***» (=εἴμεθα) ὁ Υἱὸς συντάσσει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν Πατέρα. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι πρῶτον ἀναφέρει τὸν ἑαυτόν του καὶ ἔπειτα τὸν Πατέρα. Ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος οὐδέποτε θὰ ἔλεγεν, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ εἴμεθα ἕν». Ὁ Υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ εἶνε δύο πρόσωπα, ἀλλὰ μία οὐσία ἢ Θεότης.

«*Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν* ***ἐλευσόμεθα*** (=θὰ ἔλθωμεν) *καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ* ***ποιήσομεν*** (=καὶ θὰ κατοικήσωμεν εἰς αὐτόν)» (Ἰωάν. ιδ' 23).

Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Πατὴρ αὐτοῦ ἔρχονται καὶ κατοικοῦν ἐντὸς ἑκάστου πιστοῦ, ὅπερ σημαίνει τὴν πανταχοῦ παρουσίαν καὶ ἄρα τὴν θεότητα αὐτῶν.

«*Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς* ***ἡμεῖς***» (Ἰωάν. ιζ' 11).

«*Καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα*

*καὶ αὐτοὶ ἐν **ἡμῖν** ἓν ὦσιν... Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς **ἡμεῖς** ἓν **ἐσμεν***» (Ἰωάν. ιζ' 12-22).

Ὁ Ἰησοῦς συντάσσει ἑαυτὸν μὲ τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ λέγει ***«ἡμεῖς»***, ***«ἡμῖν»*** καὶ *«ἓν **ἐσμεν**»*, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος οὐδέποτε θὰ ἔπραττεν.

Ἰδιαιτέρως ἀξιοσημείωτοι εἶνε δύο ὅμοιοι παραδοξότατοι πληθυντικοὶ εἰς δύο χωρία τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Παραθέτομεν τὰ χωρία ὅπως ἀκριβῶς εἶνε εἰς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον καὶ ὄχι εἰς μεταφράσεις, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τοὺς ἐν λόγῳ πληθυντικοὺς εἰς ἑνικούς.

*«Οὐδεὶς λέγει, Ποῦ εἶνε ὁ Θεὸς **οἱ Ποιηταί** μου, ὅστις δίδει ᾄσματα εἰς τὴν νύκτα;»* (Ἰὼβ λε' 10).

*«Ἐνθυμοῦ **τοὺς Δημιουργούς** σου ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς νεότητός σου»* (Ἐκκλησ. ιβ' 1).

Δὲν λέγει «ὁ Θεὸς ὁ Ποιητής μου», ἀλλ' *«ὁ Θεὸς **οἱ Ποιηταί** μου»*. Δὲν λέγει ἐπίσης «Ἐνθυμοῦ τὸν Δημιουργόν σου», ἀλλ' *«Ἐνθυμοῦ **τοὺς Δημιουργούς** σου»*. Ὁ εἷς κατὰ τὴν οὐσίαν Θεὸς εἶνε περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα, Ποιηταὶ ἢ Δημιουργοὶ τοῦ ἀνθρώπου (Πρβλ. Γεν. α' 26).

Μυστηριώδεις ἑνικοὶ

*«Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' **εἰκόνα** ἡμετέραν»* (Γεν. α' 26).

Πολλὰ τὰ θεῖα πρόσωπα, ἀλλὰ μία ἡ εἰκὼν (μία ἡ οὐσία).

*«Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, **κατευθύναι** τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς»* (Α' Θεσ. γ' 11).

Ἀφοῦ πρόκειται περὶ δύο, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, κανονικῶς ὁ Ἀπόστολος ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσῃ πληθυντικόν, «κατευθύναιεν» (=εἴθε νὰ κατευθύνουν). Ἀλλ᾽ ἐχρησιμοποίησεν ἑνικόν, *«**κατευθύναι**»* (=εἴθε νὰ κατευθύνῃ), διότι οἱ δύο εἶνε ἓν κατὰ τὴν οὐσίαν, εἷς *«Κύριος»* κατὰ τὸν ἀμέσως ἑπόμενον στίχ. 12.

*«Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν,... **παρακαλέσαι** ἡμῶν τὰς καρδίας, καὶ **στηρίξαι** ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ»* (Β′ Θεσ. β′ 16-17).

Ἀφοῦ πάλιν πρόκειται περὶ δύο, τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, κανονικῶς ὁ Ἀπόστολος ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσῃ πληθυντικούς, «παρακαλέσαιεν», «στηρίξαιεν» (=εἴθε νὰ παρηγορήσουν, εἴθε νὰ στηρίξουν). Ἀλλ᾽ ἐχρησιμοποίησεν ἑνικούς, *«**παρακαλέσαι**»* (=εἴθε νὰ παρηγορήσῃ), *«**στηρίξαι**»* (=εἴθε νὰ στηρίξῃ), ἐπειδὴ οἱ δύο εἶνε κατὰ τὴν οὐσίαν ἕν.

*«Ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ **βασιλεύσει*** (=θὰ βασιλεύῃ) *εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»* (Ἀποκ. ια′ 15).

Ἀφοῦ αἱ βασιλεῖαι περιῆλθον εἰς δύο, τὸν Κύριον καὶ τὸν Χριστόν, κανονικῶς ἔπρεπε νὰ λεχθῇ «βασιλεύσουσι» (=θὰ βασιλεύουν). Ἀλλ᾽ ἐχρησιμοποιήθη ἑνικός, *«**βασιλεύσει**»* (=θὰ βασιλεύῃ), ἐπειδὴ οἱ δύο εἶνε εἷς κατὰ τὴν οὐσίαν Βασιλεύς.

*«Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ βασιλεύσουσι μετ᾽ **αὐτοῦ**»* (Ἀποκ. κ′ 6).

Κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ «καὶ βασιλεύσουσι μετ᾽ αὐτῶν». Ἀλλ᾽ εἶπε *«καὶ βασιλεύσουσι μετ᾽ **αὐτοῦ**»*, διότι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν οὐσίαν εἶνε εἷς.

«Καὶ ὁ ***θρόνος*** *τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου ἐν αὐτῇ* ***ἔσται.*** *Καὶ οἱ δοῦλοι* ***αὐτοῦ*** *λατρεύσουσιν* ***αὐτῷ·*** *καὶ ὄψονται τὸ* ***πρόσωπον*** (=τὴν μορφὴν) ***αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ*** *ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν»* (Ἀποκ. κβ´ 3-4).

Τὸ χωρίον εἶνε παραδοξότατον καὶ καταπληκτικώτατον. Πλῆθος ἑνικοί, ὅπου κανονικῶς ἀνεμένοντο πληθυντικοί. Τὸ χωρίον δηλαδὴ ἔπρεπε κανονικῶς νὰ λέγῃ: «Καὶ οἱ θρόνοι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσονται. Καὶ οἱ δοῦλοι αὐτῶν λατρεύσουσιν αὐτοῖς· καὶ ὄψονται τὰ πρόσωπα (=τὰς μορφὰς) αὐτῶν, καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν». Διὰ τοῦ πλήθους τῶν ἑνικῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τῆς Ἀποκαλύψεως ἡ οὐσιαστικὴ ἑνότης τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου δεικνύεται κατὰ τρόπον, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς κλασσικόν. Ὁ Θεὸς καὶ τὸ Ἀρνίον ἔχουν ἕνα θρόνον, μίαν μορφήν, ἓν ὄνομα! Καὶ οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ Ἀρνίον εἶνε δοῦλοι ἑνὸς καὶ λατρεύουν ἕνα! Ὅλως ἰδιαιτέρως ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ τὸ Ἀρνίον ἔχουν ἓν ὄνομα.

Τὰ μυστηριώδη κεφ. Γεν. ιη´-ιθ´

Εἰς τὰ κεφάλαια ταῦτα περιγράφεται ἡ γνωστὴ φιλοξενία τῶν τριῶν οὐρανίων μηνυτῶν παρὰ τῷ Ἀβραὰμ καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν δύο ἐξ αὐτῶν παρὰ τῷ Λώτ, ὡς καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν Σοδόμων καὶ τῶν Γομόρρων. Περιέχεται δὲ εἰς τὰ κεφάλαια ταῦτα πλῆθος παραδόξως ἐναλλασσομένων πληθυντικῶν καὶ ἑνικῶν, ὡς καὶ ἄλλα περίεργα φαινόμενα. Διὰ πάντων δὲ τούτων δεικνύεται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ τριὰς τῶν προσώπων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ μονὰς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ.

«Ὤφθη δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ (Καὶ ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὁ Γιαχβὲ εἰς τὰς δρῦς Μαμβρῇ, κατὰ τὸ Μασοριτικόν)... *Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε, καὶ ἰδοὺ* ***τρεῖς ἄνδρες***... *Καὶ ἰδὼν προσέδραμεν εἰς συνάντησιν* ***αὐτοῖς***... *καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εἶπε·* ***Κύριε,*** *εἰ ἄρα εὗρον χάριν ἐναντίον* ***σου,*** *μὴ* ***παρέλθῃς*** *τὸν παῖδά* ***σου.*** *Ληφθήτω δὴ ὕδωρ, καὶ νιψάτωσαν τοὺς πόδας* ***ὑμῶν,*** *καὶ* ***καταψύξατε*** *ὑπὸ τὸ δένδρον· καὶ λήψομαι ἄρτον, καὶ* ***φάγεσθε,*** *καὶ μετὰ τοῦτο* ***παρελεύσεσθε*** *εἰς τὴν ὁδὸν* ***ὑμῶν,*** *οὗ ἕνεκεν* ***ἐξεκλίνατε*** *πρὸς τὸν παῖδα* ***ὑμῶν.*** *Καὶ* ***εἶπαν·*** *οὕτω ποίησον, καθὼς εἴρηκας»* (Γεν. ιη' 1-5).

Ὁ Γιαχβὲ ἐφάνη εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὑπὸ μορφὴν οὐχὶ ἑνός, ἀλλὰ παραδόξως **τριῶν** ἀνδρῶν. Ὁ δὲ Ἀβραάμ, παραδόξως πάλιν καὶ κατὰ θείαν προφανῶς παρόρμησιν, προσφωνεῖ τοὺς τρεῖς εἰς ἑνικὸν ἀριθμὸν διὰ τοῦ ***«Κύριε»***. Τὰ τρία πρόσωπα εἶνε εἷς κατὰ τὴν οὐσίαν Κύριος. Καὶ ἐνῷ ἀρχικῶς ὁ Ἀβραὰμ ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς τρεῖς εἰς ἑνικόν, κατόπιν ὁμιλεῖ εἰς πληθυντικόν. Ἰδιαιτέρως ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι μίαν φορὰν λέγει τὸν *«παῖδά* ***σου****»* (=τὸν δοῦλόν σου) καὶ ἄλλην φορὰν λέγει *«τὸν παῖδα* ***ὑμῶν****»* (=τὸν δοῦλόν σας). Ἐπίσης ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι οἱ τρεῖς ὁμιλοῦν συγχρόνως, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος, καὶ ἐμφανίζονται ἰσότιμοι. Πρὸς τούτοις, ἐνῷ διὰ τοὺς τρεῖς τούτους ἄνδρας ἐν Γεν. ιη' 5, κατὰ δὲ τὸ Μασοριτικὸν καὶ 9, τὸ κείμενον γράφει *«****εἶπαν****»*, κατὰ πληθυντικόν, ἐν στίχ. 10, 13, 15, 17, 20 παραδόξως γράφει *«****εἶπε****»* ἢ *«****εἶπε Κύριος*** (Γιαχβέ)*»*, κατὰ ἑνικόν. Ἐπὶ πλέον, ἐνῷ κατὰ τὸ Γεν. ιη' 20-21 ὁ Γιαχβὲ θὰ κατέβαινεν εἰς τὰς ἁμαρτωλὰς πόλεις, διὰ νὰ διαπιστώσῃ προσωπικῶς καὶ ἰδίοις ὄμμασι τὴν ἠθικὴν αὐτῶν κα-

τάστασιν, τὸ Γεν. ιη' 33 λέγει, ὅτι ὁ Γιαχβὲ ἀπῆλθεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, εἰς δὲ τὰ Σόδομα κατὰ τὸ Γεν. ιθ' 1 ἦλθον οἱ δύο «ἄγγελοι», τουτέστιν ἀγγελιαφόροι, μηνυταί. Δὲν κατέβη λοιπὸν ὁ Γιαχβὲ εἰς τὰ Σόδομα προσωπικῶς, ὅπως εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ; Κατέβη. Πῶς; Ἐν τῷ προσώπῳ τῶν δύο «ἀνδρῶν» - «ἀγγέλων». Οἱ δύο κατὰ τὰ πρόσωπα, κατὰ τὴν οὐσίαν εἶνε ὁ εἷς καὶ αὐτὸς Γιαχβέ. Ἐντεῦθεν καὶ περὶ τῶν δύο ἡ Γραφὴ ἐκφράζεται παραδόξως, ὅπως περὶ τῶν τριῶν.

Οὕτω κατὰ τὸ Γεν. ιθ' 2 ὁ Λὼτ προσφωνεῖ τοὺς δύο κανονικῶς κατὰ πληθυντικὸν διὰ τοῦ «***κύριοι***», δεικνύων ὅτι εἶνε δύο πρόσωπα. Ἀλλ' ἐν Γεν. ιθ' 18 παραδόξως προσφωνεῖ αὐτοὺς καθ' ἑνικὸν διὰ τοῦ «***Κύριε***», δεικνύων ὅτι εἶνε μία οὐσία. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπίσης ἀπευθύνεται πρὸς αὐτοὺς καθ' ἑνικόν. «*Εἶπε δὲ Λὼτ πρὸς* ***αὐτούς***· *δέομαι,* ***Κύριε,*** *ἐπειδὴ εὗρεν ὁ παῖς* ***σου*** *ἔλεος ἐναντίον* ***σου*** *καὶ* ***ἐμεγάλυνας*** *τὴν δικαιοσύνην* ***σου,*** *ὃ* ***ποιεῖς*** *ἐπ' ἐμὲ τοῦ ζῆν τὴν ψυχήν μου... καὶ ζήσεται ἡ ψυχή μου ἕνεκέν* ***σου***» (Γεν. ιθ' 18-20). Μετὰ τὴν παράκλησιν τοῦ Λὼτ πρὸς τοὺς δύο, διὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτῶν ἐν Γεν. ιθ' 21-22 χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἑνικός: «*Καὶ* ***εἶπεν*** *αὐτῷ· ἰδοὺ* ***ἐθαύμασά*** *σου τὸ πρόσωπον καὶ ἐπὶ τῷ ῥήματι τούτῳ... Οὐ γὰρ* ***δυνήσομαι*** *ποιῆσαι πρᾶγμα, ἕως τοῦ ἐλθεῖν σε ἐκεῖ*». Ἐν Γεν. ιθ' 17 κατὰ τὸ Μασοριτικὸν χρησιμοποιεῖται πληθυντικὸς ἅμα καὶ ἑνικὸς περὶ τῶν δύο «ἀνδρῶν» - «ἀγγέλων»: «*Καὶ ὅτε* ***ἐξήγαγον*** *αὐτοὺς* (τὸν Λὼτ καὶ τὴν οἰκογένειάν του) *ἔξω,* ***εἶπε***· *Διάσωσον τὴν ζωήν σου κλπ.*». Μετὰ τὸ «***ἐξήγαγον***» κανονικῶς ἔπρεπε νὰ γράψη «εἶπον», ἀφοῦ οὐσιαστικῶς ἀμφοτέρων τῶν ῥημάτων ὑποκείμενον εἶνε τὸ αὐτό. Ἀλλ' ἔγραψεν «***εἶπε***», διότι

οἱ δύο εἶνε ὁ Κύριος. Καὶ ἐν Γεν. ιθ' 16 ὡς *«Κύριος»*, ἑβρ. Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος ἐσπλαγχνίσθη τὸν Λώτ, φαίνεται ὅτι ἐννοοῦνται οἱ δύο «ἄνδρες», οἱ ὁποῖοι ἔπιασαν τὸν Λὼτ μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν μετὰ σπουδῆς ἐκ τῆς πόλεως διὰ νὰ μὴ καταστραφῇ.

Τέλος ἐν Γεν. ιθ' 24 γράφεται παραδόξως: *«Καὶ* ***Κύριος*** *ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ* ***παρὰ Κυρίου*** *ἐξ οὐρανοῦ»*. Ὁ Κύριος ἔβρεξεν ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου! Ἐνταῦθα γίνεται διάκρισις Κυρίου ἀπὸ Κυρίου, Γιαχβὲ ἀπὸ Γιαχβὲ κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν. Ποῖος ὁ πρῶτος *«Κύριος»* ἢ Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος ἔβρεξε τὸ θεῖον καὶ τὸ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ; Εἶνε οἱ δύο «ἄνδρες» ἢ «ἄγγελοι» (=ἀγγελιαφόροι), ὑπὸ τὰς μορφὰς τῶν ὁποίων εἶνε ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ δὲ ἄλλος *«Κύριος»* ἢ Γιαχβέ, ἐκ μέρους τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ καταστροφή, εἶνε ὁ τρίτος τῶν «ἀνδρῶν», ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὁποίου εἶνε ὁ Πατήρ. Ὁ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι ἔβρεξαν πῦρ καὶ θεῖον ἐκ μέρους αὐτοῦ, ἤτοι ἐξετέλεσαν τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ.

Κατὰ ταῦτα τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸν Ἀβραάμ, λέγονται *«ἄνδρες»*, διότι ἐνεφανίσθησαν ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπων, *«ἄγγελοι»*, διότι ἤγγελλον, ἔφερον ἀγγελίαν, καὶ *«Κύριος»*, διότι ἐν τῇ πραγματικότητι ἦσαν αὐτὸς ὁ Κύριος ἢ Γιαχβέ, ὁ ἐν τριάδι προσώπων καὶ ἐν μονάδι οὐσίας Θεός.

Μυστηριώδεις διακρίσεις ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ

Ὅπως ἐν Γεν. ιθ' 24 γίνεται διάκρισις Κυρίου ἀπὸ Κυρίου, οὕτω καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα χωρία αὐτῆς πάλιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γίνονται μυστηριώδεις

διακρίσεις. Καὶ εἰς ἄλλα μὲν χωρία γίνεται διάκρισις δύο θείων προσώπων, εἰς ἄλλα δὲ τριῶν. Ἐκ τῶν παραδόξων αὐτῶν χωρίων παραθέτομεν ὡρισμένα, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ διακρίσεις προσώπων τῆς Θεότητος φαίνονται καθαρώτερον.

α') Διακρίσεις δύο προσώπων τῆς Θεότητος

*«Ἐν **ἐμοὶ** καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ σημεῖόν ἐστιν ἐν **ἐμοὶ** αἰώνιον· ὅτι ἓξ ἡμέραις **ἐποίησε Κύριος** τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ **ἐπαύσατο** καὶ **κατέπαυσε**»* (Ἐξόδ. λα' 17).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ εἰς α' πρόσωπον διὰ τὸν ἑαυτόν του (*«ἐν ἐμοί»*) ἓν θεῖον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὴν συνάφειαν τοῦ χωρίου (ἰδὲ στίχ. 13) ὀνομάζεται Κύριος, ἑβρ. Γιαχβέ. Ὁμιλῶν δὲ ὁ Κύριος οὗτος ἢ Γιαχβὲ διακρίνει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ ἄλλου *«Κυρίου»* ἢ Γιαχβέ, διὰ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ εἰς γ' πρόσωπον (***«ἐποίησε Κύριος»***, ***«ἐπαύσατο»***, ***«κατέπαυσε»***).

*«Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς **αὐτοῦ** ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν **με** οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν **με** καὶ εἶδον τὰ ἔργα **μου**. Τεσσαράκοντα ἔτη **προσώχθισα** τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ καὶ **εἶπα**· ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς **μου**, ὡς **ὤμοσα** ἐν τῇ ὀργῇ **μου**· εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν **μου**»* (Ψαλμ. ϟδ', 8-11 [ϟε', 7-11]).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ἓν θεῖον πρόσωπον διὰ τὸν ἑαυτόν του (*«ἐπείρασάν με»*, *«ἐδοκίμασάν με»*, *«εἶδον τὰ ἔργα μου»* κ.λ.π.), διακρίνει δὲ τὸν

ἑαυτόν του ἐν ἀρχῇ ἀπὸ ἄλλου θείου προσώπου, τὸ ὁποῖον δηλοῖ διὰ τῆς ἀντωνυμίας «*αὐτοῦ*». Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ Ἑβρ. γ' 7, ὁμιλητὴς ἐν τῷ χωρίῳ εἶνε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Συντόμως δηλαδὴ ἡ ἔννοια τοῦ Ψαλμικοῦ χωρίου εἶνε: «Σήμερον, ὅταν ἀκούσητε τὴν φωνὴν **αὐτοῦ**, τοῦ Θεοῦ Πατρός (ὁμιλοῦντος διὰ τοῦ Υἱοῦ - Μεσσίου), μὴ κάνετε ὅ,τι ἔκαναν οἱ πατέρες σας εἰς **ἐμέ**, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐν τῇ ἐρήμῳ».

«*Καὶ εἶπα· ἕως πότε,* ***Κύριε;*** *Καὶ εἶπεν· ἕως ἂν ἐρημωθῶσι πόλεις παρὰ τὸ μὴ κατοικεῖσθαι καὶ οἶκοι παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπους, καὶ ἡ γῆ καταλειφθήσεται ἔρημος. Καὶ μετὰ ταῦτα* ***μακρυνεῖ ὁ Θεὸς*** (ἑβρ. Γιαχβὲ) *τοὺς ἀνθρώπους, καὶ πληθυνθήσονται οἱ ἐγκαταλειφθέντες ἐπὶ τῆς γῆς*» (Ἠσ. στ' 11-12).

Ἀπαντῶν ὁ «*Κύριος*» εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Ἠσαΐου δὲν λέγει «Καὶ μετὰ ταῦτα μακρυνῶ ἐγὼ», ἀλλὰ λέγει «*Καὶ μετὰ ταῦτα* ***μακρυνεῖ ὁ Θεός***». Ἔχομεν καὶ ἐδῶ διάκρισιν δύο θείων προσώπων, τοῦ «*Κυρίου*» (ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ καὶ κατὰ τὸ Ἰωάν. ιβ' 41-42 εἶνε ὁ Χριστός) ἀπὸ τοῦ «*Θεοῦ* (Πατρός)». Αὐτὴ δὲ ἡ διάκρισις φαίνεται καλλίτερον ἐκ τοῦ τρόπου τῆς παραθέσεως τοῦ Ἠσ. στ' 10 ἐν Ἰωάν. ιβ' 40: «***Τετύφλωκεν*** *αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς* (ὁ Θεὸς Πατήρ)... *ἵνα μὴ ἐπιστραφῶσι καὶ* ***ἰάσομαι*** *αὐτούς* (ἐγὼ ὁ Κύριος Χριστός)».

«*Οὕτω* ***λέγει Κύριος ὁ Θεὸς*** *τῷ χριστῷ* ***μου*** (τὸ Μασοριτικὸν ἔχει «*τῷ χριστῷ αὐτοῦ*») *Κύρῳ, οὗ* ***ἐκράτησα*** *τῆς δεξιᾶς ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων* ***διαρρήξω, ἀνοίξω*** *ἔμπροσθεν αὐτοῦ θύρας, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται. Ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύσομαι κ.λπ.*» (Ἠσ. με' 1-2).

Τὸ χωρίον κανονικῶς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὡς ἑξῆς: «Οὕτω λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῷ χριστῷ **αὐτοῦ** Κύρῳ, **οὗ ἐκράτησε... διαρρήξει... ἀνοίξει»**. Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ δὲν πρόκειται περὶ ἑνός, ἀλλὰ περὶ δύο θείων προσώπων. Τὸ ἓν θεῖον πρόσωπον ὁμιλεῖ καὶ λέγει *«τῷ χριστῷ* ***μου»***, ***«ἐκράτησα»***, ***«διαρρήξω»***, ***«ἀνοίξω»***. Ἐν ἀρχῇ δὲ ἀναφέρεται εἰς ἄλλο θεῖον πρόσωπον διὰ τῆς φράσεως ***«Οὕτω λέγει Κύριος ὁ Θεός»***. Εἰσάγει δὲ ὡς ὁμιλητὴν τὸ ἄλλο τοῦτο πρόσωπον ἀπὸ τοῦ στίχ. 2.

«Τάδε ***λέγει Κύριος*** *περὶ πάντων τῶν γειτόνων τῶν πονηρῶν τῶν ἁπτομένων τῆς κληρονομίας* ***μου***, *ἧς* ***ἐμέρισα*** *τῷ λαῷ* ***μου*** *Ἰσραήλ· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποσπῶ αὐτοὺς κ.λπ.»* (Ἰερ. ιβ' 14).

Τὸ χωρίον εἶνε ὅμοιον πρὸς τὸ προηγούμενον. Κανονικῶς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὡς ἑξῆς: *«Τάδε λέγει Κύριος περὶ πάντων τῶν γειτόνων τῶν πονηρῶν τῶν ἁπτομένων τῆς κληρονομίας* ***αὐτοῦ***, *ἧς* ***ἐμέρισε*** *τῷ λαῷ* ***αὐτοῦ*** *Ἰσραήλ· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποσπῶ αὐτοὺς κ.λπ.»*. Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ ὁμιλεῖ ἓν θεῖον πρόσωπον διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ δι' ἄλλο θεῖον πρόσωπον.

«Τάδε ***λέγει Κύριος*** *περὶ τῶν προφητῶν τῶν προφητευόντων ἐπὶ τῷ ὀνόματί* ***μου*** *ψευδῆ καὶ ἐγὼ οὐκ* ***ἀπέστειλα*** *αὐτούς... Ἐν θανάτῳ νοσερῷ ἀποθανοῦνται κ.λπ.»*. (Ἰερ. ιδ' 15).

Τὸ χωρίον εἶνε ὅμοιον πρὸς τὰ δύο προηγούμενα.

«Καὶ ἐγένετο λόγος ***Κυρίου*** *πρὸς τὸν Ἰερεμίαν* ***παρὰ Κυρίου»*** (Ἰερ. λδ' 12 κατὰ τὸ Μασοριτικόν).

Εἷς *«Κύριος»* ματαδίδει εἰς τὸν προφήτην λόγον παρ' ἄλλου *«Κυρίου»* (Πρβλ. Ἰερ. μα' 12-13 κατὰ τοὺς Ο').

«Τάδε λέγει ***Κύριος****· ἀνθ' ὧν ἐποίησεν ἡ Ἰδου-*

*μαία ἐν τῷ ἐκδικῆσαι αὐτοὺς ἐκδίκησιν εἰς τὸν οἶκον Ἰούδα καὶ ἐμνησικάκησαν καὶ ἐξεδίκησαν δίκην, διὰ τοῦτο τάδε λέγει **Κύριος**· καὶ ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν κ.λπ.»* (Ἰεζ. κε' 12-13).

Εἷς *«Κύριος»* λέγει, ὅτι λόγῳ τῆς ἐκδικητικῆς διαγωγῆς τῆς Ἰδουμαίας εἷς ἄλλος *«Κύριος»* λέγει, ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὴν Ἰδουμαίαν.

*«Καὶ εἶπε **Κύριος** πρός με· ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται, οὐκ ἀνοιχθήσεται, καὶ οὐδεὶς μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς, ὅτι **Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ** εἰσελεύσεται δι' αὐτῆς, καὶ ἔσται κεκλεισμένη»* (Ἰεζ. μδ' 2).

«Κύριος» ἀναφέρεται εἰς *«Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ»*, προφανῶς τὸν Χριστόν, ὅστις διῆλθε διὰ τῆς κεκλεισμένης πύλης, τῆς Ἀειπαρθένου.

*«Ἀκούσατε τὸν λόγον τοῦτον, ὃν **ἐλάλησε Κύριος** ἐφ' ὑμᾶς, οἶκος Ἰσραήλ, καὶ κατὰ πάσης φυλῆς, ἧς **ἀνήγαγον*** (=τὴν ὁποίαν ἀνεβίβασα) *ἐκ γῆς Αἰγύπτου»* (Ἀμ. γ' 1).

Κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ «ἀνήγαγεν». Ἀλλὰ πρόκειται περὶ δύο θείων προσώπων. Ἐν τῷ χωρίῳ δηλαδὴ δὲν ὁμιλεῖ ὁ προφήτης, ἀλλ' ἓν θεῖον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον διὰ τὸν ἑαυτόν του λέγει *«ἀνήγαγον»* (=ἀνεβίβασα), καὶ δι' ἕνα ἄλλον *«Κύριον»* λέγει, ὅτι *«ἐλάλησεν»*. Ὁ Κύριος ἐλάλησεν, καὶ τὸ ἄλλο θεῖον πρόσωπον τώρα διαβιβάζει τὰ λαληθέντα.

*«**Κατέστρεψα** ὑμᾶς, καθὼς **κατέστρεψεν ὁ Θεὸς** Σόδομα καὶ Γόμορρα... καὶ οὐδ' ὧς ἐπεστρέψατε πρὸς **με**, λέγει **Κύριος**»* (Ἀμ. δ' 11).

Σαφέστατα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διακρίνονται ὁ ὁμιλῶν *«Κύριος»* καὶ ὁ *«Θεός»*.

*«Σηκώθητι καὶ ἁλώνιζε, θύγατερ Σιών· διότι **θέλω κάμει** τὸ κέρας σου σιδηροῦν, καὶ τὰς ὁπλάς σου **θέλω κάμει** χαλκᾶς· καὶ θέλεις κατασυντρίψει*

λαοὺς πολλούς· καὶ ***θέλω ἀφιερώσει*** *τὰ διαρπάγματα αὐτῶν εἰς* ***τὸν Κύριον*** *καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν εἰς* ***τὸν Κύριον πάσης τῆς γῆς****»* (Μιχ. δ′ 13 κατὰ τὸ Μασοριτικόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο′).

Ἐν τῷ χωρίῳ ὁμιλεῖ θεῖον πρόσωπον καὶ ἀναφέρει ἄλλο θεῖον πρόσωπον, *«τὸν Κύριον, τὸν Κύριον πάσης τῆς γῆς».*

«Καὶ ***ἀποδώσομαι*** (=θὰ πωλήσω) *τοὺς υἱοὺς ὑμῶν καὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν εἰς χεῖρας τῶν υἱῶν Ἰούδα, καὶ ἀποδώσονται* (=θὰ πωλήσουν) *αὐτοὺς εἰς αἰχμαλωσίαν εἰς ἔθνος μακρὰν ἀπέχον, ὅτι* ***Κύριος ἐλάλησε****»* (Ἰωήλ δ′ [γ′] 8).

Τὸ χωρίον συντόμως: «Θὰ σᾶς πωλήσω, διότι οὕτως ἐλάλησεν ὁ Κύριος». Προφανῶς δύο θεῖα πρόσωπα.

«Καὶ ***ἐκζητήσω*** *τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ οὐ μὴ* ***ἀθῳώσω,*** *καὶ* ***Κύριος κατασκηνώσει*** *ἐν Σιών»* (Ἰωὴλ δ′ [γ′] 21).

Προφανῶς πάλιν δύο θεῖα πρόσωπα.

«Τάδε ***λέγει Κύριος ὁ Θεὸς*** *τῇ Ἰδουμαίᾳ· ἀκοὴν ἤκουσα παρὰ* ***Κυρίου****»* (Ὀβδ. 1 κατὰ τοὺς Ο′. Τὸ Μασοριτικὸν ἔχει *«ἠκούσαμεν»*).

Τὸ χωρίον εἶνε παραδοξότατον. *«Κύριος ὁ Θεός»*, λέγει, ὅτι ἤκουσεν ἀγγελίαν παρὰ *«Κυρίου»*! Συμφώνως πρὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην τόσον ὁ Υἱὸς ὅσον καὶ τὸ Πνεῦμα *«ἀκούει»* παρὰ τοῦ Πατρὸς (Ἰωάν. γ′ 32· η′ 26, 40· ιε′ 15 – Ἰωὰν. ιστ′ 13).

«Καὶ νῦν ***συντρίψω*** *τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ καὶ τοὺς δεσμούς σου* ***διαρρήξω****· καὶ* ***ἐντελεῖται*** (=θὰ δώσῃ διαταγὴν) *περὶ σοῦ* ***Κύριος,*** *οὐ σπαρήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματός σου ἔτι· ἐξ οἴκου* ***Θεοῦ*** *σου* ***ἐξολοθρεύσω*** *τὰ γλυπτὰ καὶ χωνευτά·* ***θήσομαι*** *τα-*

φήν σου, ὅτι ταχεῖς» (Ναοὺμ α' 13-14 κατὰ τοὺς Ο'. Πρβλ. Μασοριτικόν).

Φανερὸν ὅτι ἐνταῦθα γίνεται διάκρισις δύο θείων προσώπων.

*«Τάδε λέγει **Κύριος παντοκράτωρ**· ὀπίσω δόξης **ἀπέσταλκέ με** ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα ὑμᾶς, διότι ὁ ἁπτόμενος ὑμῶν ὡς ὁ ἁπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ. Διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἐπιφέρω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔσονται σκῦλα τοῖς δουλεύουσιν αὐτοῖς, καὶ γνώσεσθε ὅτι **Κύριος παντοκράτωρ ἀπέσταλκέ με**. Τέρπου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών, διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει **Κύριος**. Καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν **Κύριον** ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἔσονται **αὐτῷ** εἰς λαὸν* (καὶ θὰ εἶνε λαός μου, κατὰ τὸ Μασοριτικὸν) *καὶ κατασκηνώσουσιν ἐν μέσῳ σου* (καὶ θὰ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, κατὰ τὸ Μασοριτικόν), *καὶ ἐπιγνώσῃ ὅτι **Κύριος παντοκράτωρ ἐξαπέσταλκέ με** πρός σε»* (Ζαχ. β' 12-15 [8-11]).

Καταπληκτικώτατον χωρίον! Ἐν αὐτῷ ὁμιλεῖ *«Κύριος παντοκράτωρ»* καὶ κατ' ἐπανάληψιν λέγει, ὅτι τὸν ἀπέστειλε *«Κύριος παντοκράτωρ»*! Ἔρχεται δὲ ὁ ἀπεσταλμένος Κύριος παντοκράτωρ νὰ κερδίσῃ δόξαν, νὰ σείσῃ ἔθνη, νὰ κατοικήσῃ ἐν Σιὼν καὶ νὰ ἑλκύσῃ ἔθνη. Προφανῶς εἶνε ὁ Χριστός, ἀπέστειλε δὲ αὐτὸν ὁ Πατήρ. ***«Κύριος παντοκράτωρ»*** ὁ μέν, ***«Κύριος παντοκράτωρ»*** καὶ ὁ δέ.

*«Καὶ εἶπε **Κύριος** πρὸς τὸν Διάβολον· ἐπιτιμήσαι **Κύριος** ἐν σοί, Διάβολε, καὶ ἐπιτιμήσαι **Κύριος** ἐν σοὶ ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἰερουσαλήμ»* (Ζαχ. γ' 2).

Σαφὴς καὶ ἐνταῦθα ἡ διάκρισις θείων προσώπων. Εἷς *«Κύριος»* λέγει εἰς τὸν Διάβολον, ὅτι θὰ τὸν ἐπι-

τιμήσῃ εἷς ἄλλος *«Κύριος»*, ναί, ὁ *«Κύριος ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἱερουσαλήμ»*. Ὡς γνωστὸν ἐκ τῶν Εὐαγγελίων, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπετίμα τὰ δαιμόνια.

β') Ὁ περίφημος *«ἄγγελος Κυρίου»*

Διάκρισιν ἐν τῇ Θεότητι προσώπων δεικνύουν καὶ ἄλλης τάξεως περίεργα χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμφανίζεται ὁ περίφημος *«ἄγγελος Κυρίου»* ἢ *«ἄγγελος Θεοῦ»*. Ὁ *«ἄγγελος»* αὐτὸς δὲν εἶνε ἄγγελος ἐν τῇ εἰδικῇ καὶ συνήθει τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ὡς ὁ Γαβριὴλ καὶ ὁ Μιχαήλ, ἀλλ' ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ, ἤτοι ἀγγελιαφόρος, μηνυτής. Πλέον δὲ συγκεκριμένως ὁ *«ἄγγελος»* αὐτὸς εἶνε πρόσωπον ἐν τῇ Θεότητι. Διότι παρουσιάζεται ὡς Θεὸς καὶ ρητῶς ὀνομάζεται *«Θεὸς»* καὶ *«Κύριος»*, ἑβρ. Γιαχβέ. Φέρει δηλαδὴ ὁ *«ἄγγελος»* αὐτὸς τὸ ἀποκλειστικῶς προσωπικὸν ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Οὕτως ἐν Γεν. ιστ' 10-13 γράφεται:

«Εἶπεν αὐτῇ ὁ ***ἄγγελος Κυρίου· πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου****, καὶ οὐκ ἀριθμηθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους. Καὶ εἶπεν αὐτῇ* ***ὁ ἄγγελος Κυρίου****· ἰδού, σὺ ἐν γαστρὶ ἕξεις καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ, ὅτι* ***ἐπήκουσε Κύριος*** *τῇ ταπεινώσει σου... Καὶ ἐκάλεσεν Ἄγαρ τὸ ὄνομα* ***Κυρίου*** *τοῦ λαλοῦντος πρὸς αὐτήν· σὺ* ***ὁ Θεὸς*** *ὁ ἐπιδών με, ὅτι εἶπε· καὶ γὰρ ἐνώπιον εἶδον ὀφθέντα μοι»*.

Ὁ *«ἄγγελος Κυρίου»* ἐν στίχ. 11 (*«ἐπήκουσε Κύριος»*) διακρίνει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τοῦ *«Κυρίου»*, προφανῶς τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὸν Θεοῦ Πατρός· ἐν στίχ. 10 (*«πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα*

σου») ταυτίζει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν Θεότητα, ἀφοῦ ὁμιλεῖ ὡς Θεός· καὶ ἐν στίχ. 13 ρητῶς ὀνομάζεται *«Θεὸς»* καὶ *«Κύριος»*, ἑβρ. Γιαχβέ.

Ἐν Γεν. κβ' 11-12 γράφεται:

«Ἐκάλεσεν αὐτὸν ***ἄγγελος Κυρίου*** *ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. Καὶ εἶπε· μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον μηδὲ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν· νῦν γὰρ ἔγνων, ὅτι φοβῇ σὺ* ***τὸν Θεὸν*** *καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι'* ***ἐμέ»****.*

Διὰ τῆς φράσεως, *«οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι'* ***ἐμέ»*** (=δὲν ἐλυπήθης τὸν υἱόν σου τὸν μονογενῆ πρὸς χάριν μου), ὁ *«ἄγγελος Κυρίου»* φανερώνει, ὅτι εἶνε πρόσωπον τῆς Θεότητος. Διὰ δὲ τῆς φράσεως *«ἔγνων, ὅτι φοβῇ σὺ* ***τὸν Θεὸν»*** διακρίνει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ ἄλλου προσώπου τῆς Θεότητος, προφανῶς τοῦ Θεοῦ Πατρός.

Καὶ ἐν Ἐξόδῳ, κεφ. *γ'*, ὅπου διὰ πρώτην φορὰν ἀποκαλύπτεται τὸ ὄνομα Γιαχβέ, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φανερώνεται ἐν τῷ γνωστῷ ὁράματι τῆς βάτου εἰς τὸν Μωυσῆν καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτοῦ καὶ λέγει, ὅτι τὸ ὄνομά του εἶνε Γιαχβέ, δὲν εἶνε ὁ Γιαχβὲ Πατήρ. Εἶνε *«ἄγγελος Κυρίου»* (Ἐξόδ. *γ'* 2), ἀγγελιαφόρος παρὰ τοῦ Κυρίου, τοῦ Γιαχβὲ Πατρός. Πολλάς δὲ φορὰς ὁ οὐράνιος οὗτος μηνυτής, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Γιαχβὲ Πατρός, ὁμιλεῖ ὡς Θεὸς καὶ Κύριος καὶ ὀνομάζεται Θεὸς καὶ Κύριος, ἑβρ. Γιαχβὲ (Ἐξόδ. *γ'* 4, 6-21).

γ') Διακρίσεις τριῶν προσώπων τῆς Θεότητος

«Εἶπεν ὁ ***Κύριος τῷ Κυρίῳ*** *μου· κάθου* ***ἐκ δεξιῶν μου,*** *ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ῥάβδον δυνάμεως* ***ἐξαποστελεῖ***

σοι ***Κύριος*** *ἐκ Σιών...* ***Ὤμοσε Κύριος*** *καὶ οὐ μεταμεληθήσεται...* ***Κύριος ἐκ δεξιῶν σου*** *συνέθλασεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς»* (Ψαλμ. ρθ' [ρι'], 1-5).

Συμφώνως πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ δήλωσιν τοῦ Ψαλμῳδοῦ, ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ εἷς ***«Κύριος»***, ὁ Πατήρ, ἀπευθύνεται πρὸς δεύτερον ***«Κύριον»***, τὸν Υἱὸν - Μεσσίαν, τὸν ὁποῖον θέτει ἐκ δεξιῶν του, καὶ παρέχει εἰς αὐτὸν χρηματισμοὺς καὶ διαβεβαιώσεις. Ὁμιλῶν δὲ ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱὸν - Μεσσίαν ἐν στίχ. 2, 4 καὶ 5 ἀναφέρει τρίτον ***«Κύριον»***, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ εἰς γ' πρόσωπον (δὲν λέγει, *«ἐξαποστελῶ σοι ἐγώ»*, *ἀλλὰ λέγει*, *«ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος»* κ.λπ.), ἐν δὲ στίχ. 5 παριστᾷ αὐτὸν ἐκ δεξιῶν τοῦ Υἱοῦ - Μεσσίου. Οὕτως ἔχομεν τὸν Κύριον - Πατέρα, ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὸν Κύριον - Υἱόν, καὶ ἐκ δεξιῶν τούτου τὸν Κύριον - Πνεῦμα. Ὁ Μεσσίας δηλαδὴ ἐν μέσῳ δύο ἄλλων προσώπων τῆς Θεότητος.

«Ἄκουέ μου, Ἰακὼβ καὶ Ἰσραήλ, ὃν ἐγὼ καλῶ· ἐγώ εἰμι πρῶτος καὶ ἐγώ εἰμι εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἡ χείρ μου ἐθεμελίωσε τὴν γῆν καὶ ἡ δεξιά μου ἐστερέωσε τὸν οὐρανόν. Καλέσω αὐτοὺς καὶ στήσονται ἅμα καὶ συναχθήσονται πάντες καὶ ἀκούσονται... Ἐγὼ ἐλάλησα, ἐγὼ ἐκάλεσα, ἤγαγον αὐτὸν (ἐνν. τὸν Κῦρον) *καὶ εὐώδωσα τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Προσαγάγετε* (=πλησιάσατε) *πρός με καὶ ἀκούσατε ταῦτα· οὐκ ἀπ' ἀρχῆς ἐν κρυφῇ λελάληκα, οὐδὲ ἐν τόπῳ γῆς σκοτεινῷ· ἡνίκα ἐγένετο, ἐκεῖ ἤμην* (ὅταν δηλαδὴ ἐλήφθησαν αἱ μεγάλαι ἀποφάσεις περὶ τοῦ Κύρου, ἤμουν ἐκεῖ, ὅπου ἐλήφθησαν, εἰς τὸν οὐρανόν)· *καὶ νῦν* (=καὶ τώρα) ***Κύριος*** *ἀπέστειλεν* ***ἐμὲ*** *καὶ τὸ* ***Πνεῦμα*** *αὐτοῦ»* (Ἠσ. μη' 12-16).

Εἶνε φανερόν, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ἐν

συνεχεία θεῖον πρόσωπον, ἀφοῦ λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅτι εἶνε αἰώνιος, ἐδημιούργησε τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάλεσε τὸν Κῦρον. Ἀλλ᾽ ἐν στίχ. 16 τὸ θεῖον τοῦτο πρόσωπον παρουσιάζει τὸν ἑαυτόν του, καθὼς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Κυρίου. Γίνεται φανερόν, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ ὁμιλεῖ ὁ Υἱός, ὁ δὲ Κύριος, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, εἶνε ὁ Πατήρ. Οὕτως ἐν τῷ χωρίῳ ἀπαρτίζεται ἡ τριὰς τῶν θείων προσώπων.

*«Οὕτως **εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ** ἐπὶ τὴν ἀποικίαν, ἣν **ἀπῴκισα** ἀπὸ Ἰερουσαλήμ· οἰκοδομήσατε οἴκους καὶ κατοικήσατε καὶ φυτεύσατε παραδείσους καὶ φάγετε τοὺς καρποὺς αὐτῶν καὶ λάβετε γυναῖκας καὶ τεκνοποιήσατε υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ λάβετε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν δότε ἀνδράσι καὶ πληθύνεσθε καὶ μὴ σμικρυνθῆτε· καὶ ζητήσατε εἰς εἰρήνην τῆς γῆς, εἰς ἣν ἀπῴκισα ὑμᾶς ἐκεῖ, καὶ προσεύξασθε περὶ αὐτῶν πρὸς **Κύριον,... ὅτι οὕτως εἶπε Κύριος...**»* (Ἰερ. λστ΄ [κθ΄] 4-8).

Ἐν τῷ χωρίῳ ὁμιλεῖ θεῖον πρόσωπον, ἀφοῦ ἐν στίχ. 4 λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του, *«τὴν ἀποικίαν, ἣν **ἀπῴκισα** ἀπὸ Ἰερουσαλήμ»*. Τοῦτο τὸ θεῖον πρόσωπον εἰσάγει ὡς ὁμιλητὴν ἄλλο θεῖον πρόσωπον, διὰ τὸ ὁποῖον λέγει ἐν ἀρχῇ *«Οὕτως **εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ**»*. Τὸ δεύτερον τοῦτο θεῖον πρόσωπον ἀρχίζει νὰ ὁμιλῇ ἀπὸ τοῦ στίχ. 5. Καὶ ἀφοῦ ἐν στίχ. 7 λέγει καὶ αὐτὸ *«ἀπῴκισα»*, ὅπως τὸ πρῶτον θεῖον πρόσωπον, ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ἀναφέρεται εἰς τρίτον θεῖον πρόσωπον, διὰ τὸ ὁποῖον λέγει *«προσεύξασθε περὶ αὐτῶν πρὸς **Κύριον**»*. Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ πρόσωπον ἀναφέρεται καὶ ἐν στίχ. 8 διὰ τῆς φράσεως *«**ὅτι οὕτως εἶπε Κύριος**»*. Νομίζομεν, ὅτι τὸ πρῶτον θεῖον

πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ, εἶνε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ λαλοῦν διὰ τῶν προφητῶν, τοῦτο δὲ εἰσάγει εἰς τὸν λόγον τὸν Υἱόν, οὗτος δὲ εἰσάγει τὸν Πατέρα.

«Ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς Ἱερεμίαν παρὰ ***Κυρίου*** *εἰπεῖν· οὕτως εἶπε* ***Κύριος*** *ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ λέγων· γράψον πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἐχρημάτισα πρὸς σέ, ἐπὶ βιβλίου, ὅτι ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, φησὶ* (=λέγει) ***Κύριος*** *καὶ ἀποστρέψω τὴν ἀποικίαν τοῦ λαοῦ μου...»* (Ἱερ. λζ' [λ'] 1-3).

Εἷς *«Κύριος»* (Γιαχβὲ) λέγει εἰς τὸν Ἱερεμίαν, ὅτι εἷς ἄλλος *«Κύριος»* (Γιαχβὲ) εἶπεν, ὅτι εἷς τρίτος *«Κύριος»* (Γιαχβὲ) λέγει: *«Γράψον πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἐχρημάτισα πρὸς σὲ κ.λπ.»*. Νομίζομεν ὅτι καὶ ἐνταῦθα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀναφέρεται εἰς τὸν Υἱὸν καὶ οὗτος εἰς τὸν Πατέρα.

«Καὶ ἐγένετο λόγος ***Κυρίου*** *πρὸς Ἱερεμίαν... λέγων· οὕτως* ***εἶπε Κύριος*** *ποιῶν γῆν καὶ πλάσσων αὐτὴν τοῦ ἀνορθῶσαι αὐτήν, Κύριος ὄνομα* ***αὐτῷ·*** *κέκραξον πρός με, καὶ ἀποκριθήσομαί σοι καὶ ἀπαγγελῶ σοι μεγάλα καὶ ἰσχυρά, ἃ οὐκ ἔγνως αὐτά.* ***Ὅτι οὕτως εἶπε Κύριος*** *ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ περὶ οἴκων τῆς πόλεως ταύτης καὶ περὶ οἴκων βασιλέως Ἰούδα τῶν καθῃρημένων εἰς χάρακας καὶ προμαχῶνας τοῦ μάχεσθαι πρὸς τοὺς Χαλδαίους καὶ πληρῶσαι αὐτὴν τῶν νεκρῶν τῶν ἀνθρώπων, οὓς* ***ἐπάταξα*** *ἐν τῇ ὀργῇ* ***μου*** *καὶ ἐν τῷ θυμῷ* ***μου****, καὶ* ***ἀπέστρεψα*** *τὸ πρόσωπόν* ***μου*** *ἀπ' αὐτῶν περὶ πασῶν τῶν πονηριῶν αὐτῶν. Ἰδοὺ ἐγὼ κ.λπ.»* (Ἱερ. μ' [λγ'] 1-6).

Εἷς *«Κύριος»* (Γιαχβέ), στίχ. 1, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν προφήτην. Εἶνε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον *«τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν»*. Τὸ θεῖον τοῦτο πρόσωπον ἀναφέρεται εἰς λόγους ἄλλου *«Κυρίου»* (Γιαχβέ),

στίχ. 2, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς *«ποιῶν γῆν καὶ πλάσσων αὐτήν»*. Τὸ δεύτερον τοῦτο θεῖον πρόσωπον εἶνε ὁ Υἱός, ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον λαμβάνει καὶ ἀναγγέλλει ἡμῖν (Ἰωάν. ιστ' 14) καὶ ὁ ὁποῖος εἶνε τὸ ἄμεσον τῆς δημιουργίας αἴτιον (Ἰωάν. α' 3· Ἑβρ. α' 10 ἐν συνδυασμῷ πρὸς 8). Ὁ Υἱὸς πάλιν, ὁ δεύτερος *«Κύριος»*, εἰσαγόμενος ὡς ὁμιλητὴς καὶ ἀρχίζων νὰ ὁμιλῇ ἀπὸ τοῦ στίχ. 3, ἀναφέρεται εἰς τρίτον *«Κύριον»* (Γιαχβέ), στίχ. 4, ἀπὸ τοῦ ὁποίου σαφέστατα διακρίνει τὸν ἑαυτόν του, ἀφοῦ δι' ἐκεῖνον μὲν λέγει *«εἶπε»*, στίχ. 4, διὰ δὲ τὸν ἑαυτόν του λέγει *«ἐπάταξα»*, *«ὀργῇ μου»* κ.λπ., στίχ. 5. Ὁ τρίτος *«Κύριος»* εἶνε ὁ Πατήρ, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ ἐξαγγέλλῃ ἀποφάσεις ἀπὸ τοῦ στίχ. 6. Κατὰ ταῦτα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγει, ὅτι ὁ Υἱὸς καλεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ κράξῃ πρὸς αὐτόν, διότι ἀποκαλύπτει μεγάλας ἀποφάσεις τοῦ Πατρός.

«Καὶ νῦν κατίσχυε, Ζοροβάβελ, λέγει ***Κύριος,*** *καὶ κατίσχυε, Ἰησοῦ ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, καὶ κατισχυέτω πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς, λέγει Κύριος, καὶ ποιεῖτε· διότι μεθ' ὑμῶν* ***ἐγὼ*** *εἰμι, λέγει Κύριος ὁ παντοκράτωρ, καὶ τὸ* ***Πνεῦμά*** *μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν· θαρσεῖτε,* ***διότι τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ·*** *ἔτι ἅπαξ* ***ἐγὼ*** *σείσω τὸν οὐρανὸν κ.λπ.»* (Ἀγγ. β' 4-6).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἷς *«Κύριος»* (Γιαχβὲ) ἀναφέρεται εἰς τὸ *«Πνεῦμα»* αὐτοῦ καὶ εἰς ἄλλον *«Κύριον»* (Γιαχβέ), ὁ ὁποῖος λέγει *«ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείσω τὸν οὐρανὸν κ.λπ.»*. Ὁ τελευταῖος δὲ οὗτος *«Κύριος»* φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ Υἱός. Διότι τὸν λόγον *«ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείσω κ.λπ.»* ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή, ιβ' 24-26, φαίνεται ὅτι ἀποδίδει εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ὁ πρῶτος συνεπῶς *«Κύριος»* εἶνε ὁ Πατήρ. Ἐν τῷ

χωρίῳ δηλαδὴ τοῦ Ἀγγαίου ὁ Πατὴρ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ Υἱοῦ.

«Καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, λέγει ***Κύριος,*** *τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς. Ὦ ὢ φεύγετε ἀπὸ γῆς βορρᾶ, λέγει Κύριος· διότι ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τοῦ οὐρανοῦ συνάξω ὑμᾶς, λέγει Κύριος· Εἰς Σιὼν ἀνασῴζεσθε, οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος.* ***Διότι τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ·*** *ὀπίσω δόξης ἀπέσταλκέ με ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα ὑμᾶς, διότι ὁ ἁπτόμενος ὑμῶν ὡς ὁ ἁπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ. Διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἐπιφέρω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔσονται σκῦλα τοῖς δουλεύουσιν αὐτοῖς, καὶ γνώσεσθε ὅτι* ***Κύριος παντοκράτωρ*** *ἀπέσταλκέ με. Τέρπου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών, διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος, καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαὸν καὶ κατασκηνώσουσιν ἐν μέσῳ σου, καὶ ἐπιγνώσῃ, ὅτι* ***Κύριος παντοκράτωρ*** *ἐξαπέσταλκέ με πρός σε»* (Ζαχ. β' 9-15 [5-11]).

Ὁ πρῶτος *«Κύριος»* (Γιαχβέ), *στίχ.* 9 (5), ὁ ὁποῖος λέγει, *«ἔσομαι αὐτῇ τεῖχος πυρός κ.λπ.»*, εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς δεύτερον *«Κύριον»* (Γιαχβέ), στίχ. 12 (8), ὁ ὁποῖος λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅτι ἀπεστάλη νὰ σείσῃ τὰ ἔθνη, νὰ κατοικήσῃ ἐν Σιὼν καὶ νὰ ἑλκύσῃ εἰς τὴν πίστιν ἔθνη πολλά. Πρόκειται προφανῶς διὰ τὸν Υἱὸν - Μεσσίαν. Οὗτος δὲ πάλιν ἀναφέρεται εἰς τρίτον *«Κύριον»*, στίχ. 13 (9), ὁ ὁποῖος τὸν ἀπέστειλεν, ὅπως ἐπανειλημμένως τονίζει, καὶ εἶνε προφανῶς ὁ Πατήρ. Τρία πρόσωπα λοιπόν, ὀνομαζόμενα καὶ τὰ τρία μὲ τὸ ὄνομα *«Κύριος»*, ἑβρ. Γιαχβέ.

Τριαδικὰ χωρία τῆς Κ. Διαθήκης

Τὸ μυστήριον τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀποκαλύπτεται σαφέστατα, λάμπει ἡλίου φαεινότερον. Ἐκ τῶν σχετικῶν χωρίων ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς:

«Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα ***τοῦ Πατρὸς*** *καὶ* ***τοῦ Υἱοῦ*** *καὶ* ***τοῦ Ἁγίου Πνεύματος****»* (Ματθ. κη' 19).

Τοῦτο εἶνε τὸ κλασσικώτερον τριαδικὸν χωρίον. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι δὲν λέγει *«εἰς τὰ ὀνόματα»*, κατὰ πληθυντικόν, ἀλλ' *«εἰς τὸ ὄνομα»*, κατὰ ἑνικόν, διότι τὰ τρία πρόσωπα, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἶνε ἓν κατ' οὐσίαν *«ὄνομα»*, μία δηλαδὴ οὐσία, εἷς Θεὸς (Πρβλ. Ἀποκ. κβ' 3-4, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον *«ὁ Θεὸς»* καὶ *«τὸ Ἀρνίον»* εἶνε κατ' οὐσίαν εἷς καὶ ἔχουν ἓν *«ὄνομα»*). Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτεται μὲ τὸ ὄνομα *«**Γιαχβέ**»*, τὸ ὁποῖον σημαίνει *«ὁ Ὢν»*, *«ὁ Ὑπάρχων»*. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀποκαλύπτεται μὲ βαθύτερον καὶ ὑψηλότερον ὄνομα, τὸ τριπλοῦν καὶ πλῆρες ὄνομα *«**Πατήρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα**»*. Τὸ ὄνομα τῆς Π. Διαθήκης σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς **ὑπάρχει**, τὸ ὄνομα τῆς Κ. Διαθήκης σημαίνει ὅτι ὑπάρχει κατὰ **τρεῖς συγχρόνως τρόπους**, ἤτοι **πρόσωπα**.

Κατὰ τὸ Γεν. ιη' 1 συμφώνως πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τὰ τρία πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἔχουν κοινὸν ὄνομα Γιαχβέ (ἑλληνιστὶ Κύριος), κατὰ τὸ παρὸν δὲ χωρίον Ματθ. κη' 19 ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἔχει ἰδιαίτερον ὄνομα. Τὸ ἓν ὀνομάζεται Πατήρ, τὸ ἄλλο Υἱὸς καὶ τὸ ἄλλο Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἡ θεότης τοῦ Υἱοῦ καὶ ἡ προσωπικότης καὶ ἡ θεότης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φαίνονται καὶ ἐκ τοῦ

ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τίθενται παραλλήλως πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐπίσης φαίνονται καὶ ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς βαπτίσεως. Διότι *«βαπτίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»* σημαίνει: «διὰ πίστεως παραδίδομαι εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἀνήκω πλέον εἰς αὐτούς, γινόμενος ἰδιοκτησία αὐτῶν». Προφανῶς ὁ ἄνθρωπος παραδίδεται καὶ ἀνήκει εἰς πρόσωπον, ὄχι εἰς πρᾶγμα, ἐν δὲ θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ παραδίδεται καὶ ἀνήκει εἰς Θεόν, ὄχι εἰς κτίσμα (Πρβλ. Α' Κορ. α' 13-15).

Τέλος ὡς πρὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰδικώτερον, τὸ ὁποῖον οἱ Χιλιασταὶ δὲν θεωροῦν κἂν πρόσωπον, ἀλλ' ἐκλαμβάνουν ἁπλῶς ὡς δύναμιν, ἤτοι ὡς πρᾶγμα, πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι κατὰ τὴν Γραφὴν οὐδέποτε γίνεται κἄτι *«εἰς τὸ ὄνομα»* πράγματος, ἀλλὰ πάντοτε *«εἰς τὸ ὄνομα»* προσώπου.

«Καὶ ἰδού, ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδε ***τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ*** *καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, οὗτός ἐστιν* ***ὁ Υἱός*** *μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα»* (Ματθ. γ' 16-17).

Τὸ χωρίον ἀναφέρεται εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐφανερώθη ἡ Τριάς: Ὁ Υἱὸς βαπτίζεται, ὁ Θεὸς Πατὴρ ὁμιλεῖ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατέρχεται ὡς περιστερά, *«**σωματικῷ** εἴδει»* κατὰ τὸ παράλληλον χωρίον Λουκ. γ' 22, ἤτοι ὑπὸ σωματικὴν μορφήν, διὰ νὰ δειχθῇ, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε ζῶσα ὕπαρξις, ὄχι ἁπλῶς δύναμις. Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι *«Θεὸς»* ὀνομάζεται συνήθως ὁ Πατήρ, ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ εἶνε ἡ ἀρχὴ ἐν τῇ Θεότητι, ἐξ οὗ γεννᾶται ὁ Υἱὸς καὶ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα.

*«Ὁ δὲ **Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,** ὃ πέμψει ὁ **Πατὴρ** ἐν τῷ ὀνόματί **μου,** ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν»* (Ἰωάν. ιδ' 26).

Ἐν τῷ χωρίῳ ὁμιλεῖ ὁ Υἱὸς καὶ ἀναφέρει τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἢ Παράκλητον. Ἀξιοπρόσεκτον ἐπίσης, ὅτι ὁ Παράκλητος **διδάσκει** καὶ **ὑπομιμνήσκει** (=ὑπενθυμίζει), τὰ ὁποῖα δεικνύουν καθαρῶς, ὅτι ὁ Παράκλητος εἶνε πρόσωπον. Τοῦτο δὲ ὑποδηλοῖ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα **Παράκλητος** (=Ἀντιλήπτωρ, Βοηθός).

*«Ὅταν δὲ ἔλθῃ **ὁ Παράκλητος,** ὃν **ἐγὼ** πέμψω ὑμῖν παρὰ **τοῦ Πατρός,** τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ»* (Ἰωάν. ιε' 26).

Καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ὁ Υἱὸς καὶ ἀναφέρει τὸν Πατέρα καὶ τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι τὸ Πνεῦμα *«**ἐκπορεύεται**»* ἐκ τοῦ Πατρός, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μετὰ τοῦ Πατρός, Θεὸς ὅπως ὁ Πατήρ, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἐκπορευόμενος, μία δὲ οὐσία μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός.

*«Εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν **Ἰησοῦ Χριστοῦ** εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον **τοῦ Θεοῦ,** ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν **Πνεύματι Ἁγίῳ**»* (Ῥωμ. ιε' 16).

Ὁ Ἀπόστολος διατυπώνει τὸν λόγον του κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ν' ἀναφέρῃ καὶ τὰ τρία πρόσωπα, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Θεὸν (Πατέρα) καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

*«Ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει **Πνεύματος Θεοῦ,** ὥστε με ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ καὶ κύ-*

κλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον ***τοῦ Χριστοῦ*»** (Ῥωμ. ιε' 19).

Καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει τρεῖς, τὸ Πνεῦμα, τὸν Θεὸν (Πατέρα) καὶ τὸν Χριστόν.

«Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ ***τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,*** *καὶ διὰ τῆς ἀγάπης* ***τοῦ Πνεύματος,*** *συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς* ***τὸν Θεόν*»** (Ῥωμ. ιε' 30).

Καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει τρεῖς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Θεόν (Πατέρα). Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ *«ἀγάπης τοῦ Πνεύματος»*. Τὸ Πνεῦμα δηλαδὴ ἔχει ἀγάπην, ἀγαπᾷ, ἄρα εἶνε πρόσωπον, ὄχι ἁπλῶς δύναμις, νεκρὸν καὶ ἀσυνείδητον πρᾶγμα, ὅπως διδάσκουν οἱ Χιλιασταί. Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι ἀλλοῦ ἡ Γραφὴ ὁμιλεῖ περὶ *«ἀγάπης τοῦ Θεοῦ - Πατρός»* (Ῥωμ. ε' 5· Α' Ἰωάν. δ' 12), καὶ ἀλλοῦ περὶ *«ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ»* (Β' Κορ. ε' 14· Ἐφεσ. γ' 19). Ὅ,τι ἔχει δηλαδὴ τὸ ἕν, ἔχουν καὶ τὰ ἄλλα δύο πρόσωπα, διότι τὰ τρία πρόσωπα εἶνε μία οὐσία ἢ Θεότης.

«Ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι ***τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,*** *καὶ ἐν* ***τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ*** *ἡμῶν»* (Α' Κορ. στ' 11).

Καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει τρεῖς, τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Θεὸν (Πατέρα).

«Διαιρέσεις χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ ***Πνεῦμα·*** *καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς* ***Κύριος·*** *καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτός ἐστι* ***Θεός,*** *ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν»* (Α' Κορ. ιβ' 4-6).

Τὸ χωρίον εἶνε ἐκ τῶν λαμπροτέρων τριαδικῶν χωρίων. Κατ' αὐτὸ ὑπάρχουν πολλὰ χαρίσματα,

ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον δίδει τὰ χαρίσματα, εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτό. Κατὰ τὸν στίχ. 11 πάντα τὰ χαρίσματα *«ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται»*. Ὡς πρόσωπον τὸ Πνεῦμα *«βούλεται»*, ἔχει βούλησιν, καὶ ὡς Θεὸς ἐνεργεῖ καὶ διαιρεῖ τὰ χαρίσματα ὅπως βούλεται. Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλαὶ διακονίαι, ἀλλ᾽ ὁ Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δηλαδή, ὁ ὁποῖος ὁρίζει τὰς διακονίας, εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτός. Καὶ τέλος ὑπάρχουν πολλαὶ ἐνέργειαι, ἀλλ᾽ ὁ ἐνεργῶν εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτός, ὁ Θεὸς - Πατήρ. Ἀξιοπρόσεκτον, ὅτι ἐν τῷ ὑπ᾽ ὄψιν χωρίῳ ὁ Ἀπόστολος τὸ Πνεῦμα ἀναφέρει πρῶτον, τὸν Κύριον (Ἰησοῦν Χριστὸν) δεύτερον καὶ τὸν Θεὸν (Πατέρα) τελευταῖον. Ἐπειδὴ καὶ τὰ τρία πρόσωπα εἶνε ἴσα, ἀναφέρει αὐτὰ χωρὶς νὰ τηρῇ ὡρισμένην τάξιν. Ἄλλοτε θέτει πρῶτον τὸν Πατέρα, ἄλλοτε τὸν Υἱὸν καὶ ἄλλοτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

*«Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς **Χριστὸν** καὶ χρίσας ἡμᾶς **Θεός**, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα **τοῦ Πνεύματος** ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»* (Β′ Κορ. α′ 21-22).

Καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει τὸν Χριστόν, τὸν Θεὸν - Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα.

*«Ἡ χάρις **τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ**, καὶ ἡ ἀγάπη **τοῦ Θεοῦ**, καὶ ἡ κοινωνία **τοῦ Ἁγίου Πνεύματος** μετὰ πάντων ὑμῶν»* (Β′ Κορ. ιγ′ 13).

Ἀπευθύνων ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὴν ἀποστολικὴν εὐλογίαν, μνημονεύει καὶ τῶν τριῶν θείων προσώπων. Καὶ τὸν μὲν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναφέρει πρῶτον, τὸν Θεὸν (Πατέρα) δεύτερον, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τρίτον. Ἐπίσης, κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἡ χάρις προέρχεται ἐκ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ κατ᾽ ἄλλα χωρία προέρχεται ἐκ τοῦ Θε-

οὗ (Β' Κορ. η' 1· Ἐφεσ. γ' 2) καὶ κατ' ἄλλα ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἀποκ. α' 4· Ἑβρ. ι' 29). Εἰς τὴν πραγματικότητα προέρχεται καὶ ἐκ τῶν τριῶν προσώπων (Ἀποκ. α' 4-5), διότι καὶ τὰ τρία εἶνε μία οὐσία ἢ Θεότης.

Ὁμοίως, ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ γίνεται λόγος περὶ *«ἀγάπης τοῦ Θεοῦ»*, ἐνῷ ἀλλοῦ γίνεται λόγος περὶ *«ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ»* (Β' Κορ. ε' 14· Ἐφεσ. γ' 19) καὶ περὶ *«ἀγάπης τοῦ Πνεύματος»* (Ῥωμ. ιε' 30). Ὁμοίως πάλιν, ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ γίνεται λόγος περὶ *«κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»*, ἐνῷ ἀλλαχοῦ γίνεται λόγος περὶ *«κοινωνίας μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ»* (Α' Ἰωάν. α' 3). Ὅ,τι ἰσχύει δι' ἓν θεῖον πρόσωπον, ἰσχύει καὶ διὰ τὰ ἄλλα δύο.

*«Ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ **Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ** αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρᾶζον, ἀββᾶ, ὁ πατήρ»* (Γαλ. δ' 6).

Καὶ ἐνταῦθα ἀναφέρονται τρεῖς, ὁ Θεός (Πατήρ), τὸ Πνεῦμα καὶ ὁ Υἱός.

*«Ἓν **Πνεῦμα**... Εἷς **Κύριος**... Εἷς **Θεὸς** καὶ πατὴρ πάντων»* (Ἐφεσ. δ' 4-6).

Τὸ χωρίον εἶνε ὅμοιον πρὸς τὸ Α' Κορ. ιβ' 4-6.

*«Ἡμεῖς ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ **Πνεύματι Θεοῦ** λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν **Χριστῷ Ἰησοῦ»*** (Φιλιπ. γ' 3).

Ὁ Ἀπόστολος διατυπώνει τὸν λόγον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ν' ἀναφέρῃ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Θεὸν (Πατέρα) καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

*«Ὁ δὲ **Κύριος** κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην **τοῦ Θεοῦ** καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν **τοῦ Χριστοῦ»*** (Β' Θεσ. γ' 5).

Εἰς τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο χωρίον εἶνε φανερόν,

ὅτι «*ὁ Κύριος*», ὁ ὁποῖος δύναται νὰ κατευθύνῃ «*εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ* (Πατρός)» καὶ «*εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ*», εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Κύριος ὁ Πατήρ, Κύριος ὁ Υἱός, Κύριος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

«*Πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ* ***τοῦ Κυρίου****, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος* ***τοῦ Θεοῦ*** *σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ* ***Πνεύματος Ἁγίου*** *μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν;*» (Ἑβρ. β' 3-4).

Ἐνταῦθα γίνεται διάκρισις μεταξὺ «*Κυρίου* (Ἰησοῦ Χριστοῦ)», «*Θεοῦ* (Πατρός)» καὶ «*Πνεύματος Ἁγίου*».

«*Κατὰ πρόγνωσιν* ***Θεοῦ Πατρός****, ἐν ἁγιασμῷ* ***Πνεύματος****, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος* ***Ἰησοῦ Χριστοῦ***» (Α' Πέτρ. α' 2).

Εἶνε φανερόν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος διατυπώνει τὸν λόγον του κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ν' ἀναφέρῃ καὶ τὰ τρία θεῖα πρόσωπα.

«*Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν* ***Πνεύματι Ἁγίῳ*** *προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ* ***Θεοῦ*** *τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος* ***τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ***» (Ἰοὺδ. 20-21).

Καὶ ἐνταῦθα ἐγένετο τοιαύτη διατύπωσις τοῦ λόγου, ὥστε νὰ μνημονευθοῦν καὶ τὰ τρία θεῖα πρόσωπα. Ἀξιοσημείωτον καὶ ὅτι ἐνταῦθα ὡς πηγὴ τοῦ ἐλέους παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐνῷ ἀλλοῦ παρουσιάζεται ὁ Θεὸς Πατήρ. Καὶ ἐκ τῶν δύο ἢ μᾶλλον καὶ ἐκ τῶν τριῶν προσώπων πηγάζει τὸ ἔλεος, διότι καὶ τὰ τρία πρόσωπα εἶνε μία οὐσία ἢ Θεότης.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Καθ' ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους, ἐπίσης δὲ καὶ τοὺς Ῥωμαιοκαθολικοὺς καὶ ὅλους σχεδὸν τοὺς Προτεστάντας, ὅπως ὁ ἥλιος γεννᾷ ἀμέσως τὸ φῶς, καὶ τὸ φῶς εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν ἥλιον, καὶ ὑπάρχει ἀμέσως ἀφ' ὅτου ὑπάρχει ἥλιος, οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ γεννᾷ ἀμέσως τὸν Υἱόν, καὶ ὁ Υἱὸς εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ὑπάρχει ἀμέσως ἀφ' ὅτου ὑπάρχει Πατήρ, ὑπάρχει δηλαδὴ ἀνέκαθεν καὶ πάντοτε, διότι ἀνέκαθεν καὶ πάντοτε ὑπάρχει ὁ Πατήρ.

Ἀντιθέτως κατὰ τοὺς Χιλιαστάς, ὅπως κατὰ τοὺς Ἀρειανούς, ὁ Υἱὸς δὲν ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἀλλ' ἐκτίσθη, ἐποιήθη, ἐγένετο, ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐν χρόνῳ, καὶ εἶνε τὸ πρῶτον κτίσμα ἢ δημιούργημα. Συνεπῶς κατ' αὐτοὺς ὁ Υἱὸς δὲν εἶνε τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ ἀξίας μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ κατωτέρας οὐσίας καὶ ἀξίας· δὲν εἶνε Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· δὲν εἶνε Γιαχβέ· καὶ δὲν ὑπῆρχε πάντοτε· εἶνε ἄγγελος, καὶ πλέον συγκεκριμένως, εἶνε ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ!

Ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀποδεικνύει τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ ἐκ πολλῶν ἐπόψεων καὶ διὰ μεγίστου πλήθους χωρίων. Ἐξ αὐτῶν δὲ ἀναφέρομεν ὡρισμένα μόνον.

Ὄχι κτίσμα

Ἀναφέρομεν πρῶτον καὶ ἑρμηνεύομεν τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ Χιλιασταὶ προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν τὴν διδασκαλίαν των, ὅτι δῆθεν ὁ Υἱὸς εἶνε κτίσμα.

«Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως» (Κολ. α' 15).

Ἐκ τῆς φράσεως *«πρωτότοκος πάσης κτίσεως»* οἱ Χιλιασταὶ συμπεραίνουν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε τὸ πρῶτον κτίσμα. Ἀλλ' ἡ ἐπίμαχος λέξις δὲν εἶνε «πρωτόκτιστος»· εἶνε *«πρωτότοκος»*. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἐκτίσθη, ἀλλ' ἐτέχθη, ἐγεννήθη πρὸ πάσης κτίσεως. **Τὸ δὲ γέννημα εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν γεννήτορα**, ἐνῷ τὸ κτίσμα εἶνε ἄλλης φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος γεννᾷ ἄνθρωπον, κτίζει δὲ οἰκίαν. Καὶ ὁ Θεὸς γεννᾷ Θεόν, κτίζει δὲ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους.

Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε «πρωτότοκος πάσης κτίσεως» ὅπως εἶνε ὁ πρωτότοκος μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μιᾶς οἰκογενείας. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ φράσις τοῦ Ἀποστόλου θὰ ἦτο «πρωτότοκος τῆς κτίσεως» καὶ ὄχι *«πρωτότοκος πάσης κτίσεως»*. Διότι λέγομεν «πρωτότοκος τῆς οἰκογενείας» ἢ «πρωτότοκος τῶν ἀδελφῶν», οὐδέποτε ὅμως λέγομεν «πρωτότοκος πάσης τῆς οἰκογενείας» ἢ «πρωτότοκος παντὸς ἀδελφοῦ». Αἱ δύο τελευταῖαι φράσεις εἶνε ἀνόητοι.

Ἡ ἀληθὴς λοιπὸν ἔννοια τῆς ἀποστολικῆς φράσεως εἶνε, ὅτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη πρὸ πάσης κτίσεως, πρὸ παντὸς κτίσματος, δι' ἄλλων λόγων, ὅτι εἶνε ἔξω καὶ πρὸ ὅλων τῶν κτισμάτων.

Ὅτι δὲ ὁ Υἱὸς προϋπῆρχε πάντων τῶν κτισμάτων ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἀμέσως ἑπομένης φράσεως τοῦ Ἀποστόλου ἐν στίχ. 16 *«ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτί-*

σθῃ τὰ πάντα». Τὸ αἰτιολογικὸν *«ὅτι»* αἰτιολογεῖ τὴν προηγουμένην φράσιν ὡς ἑξῆς: «Ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη πρὸ πάσης κτίσεως, **διότι** (ἢ **ἀφοῦ**) αὐτὸς ἔκτισε τὰ πάντα, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κτίσῃ τὰ πάντα, ἂν δὲν προϋπῆρχε τῶν πάντων». Πάλιν δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐν στίχ. 17 τονίζει περὶ τοῦ Υἱοῦ, ὅτι *«τὰ πάντα δι' αὐτοῦ... ἔκτισται»*. Ὡς κτίστης τῶν πάντων ὁ Υἱὸς εἶνε πρὸ καὶ ἔξω πάντων τῶν κτισμάτων. Σαφῶς δὲ καὶ λίαν ἰσχυρῶς ὁ Ἀπόστολος ἀντιθέτει τὸν Υἱὸν πρὸς τὰ κτίσματα διὰ τῶν φράσεων τοῦ στίχ. 17 *«τὰ πάντα* ***ἔκτισται,*** *καὶ αὐτός* ***ἐστι*** *πρὸ πάντων»*. Τὰ πάντα δηλαδὴ **ἔχουν κτισθῆ**, αὐτὸς ἀντιθέτως **εἶνε** πρὸ πάντων, δὲν ἔχει κτισθῆ. Εἶνε ὁ Ὤν. Ἄξιον δὲ προσοχῆς καὶ ὅτι δὲν λέγει «καὶ αὐτὸς ἦν (=ἦτο) πρὸ πάντων», ἀλλὰ παραδόξως λέγει *«καὶ αὐτός ἐστι* (=εἶνε) *πρὸ πάντων»*. Διατί; Διότι διὰ τὸν Υἱὸν δὲν ὑπάρχει παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον, ἀλλ' ἓν διαρκὲς παρόν, ἡ αἰωνιότης (Πρβλ. Ἰωάν. η' 58: *«Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ* ***εἰμι»*** [δὲν λέγει «ἤμην»]). Ἐπίσης ἐν στίχ. 17 ὁ Ἀπόστολος τονίζει, ὅτι τὰ πάντα ὄχι μόνον *«δι' αὐτοῦ»*, ἀλλὰ *«καὶ* ***εἰς αὐτὸν*** *ἔκτισται»*. Τὰ πάντα δηλαδὴ ἔχουν κτισθῆ ὄχι μόνον δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτόν, διὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ὁ Υἱὸς εἶνε ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς κτίσεως, ὁ δημιουργὸς δηλαδὴ καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς κτίσεως. Εἶνε *«πᾶν τὸ πλήρωμα»* (Κολ. α' 19), ὅλη δηλαδὴ ἡ Θεότης, *«πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς»* (Κολ. β' 9), ὅλος δηλαδὴ ὁ πλοῦτος τῆς Θεότητος οὐσιωδῶς, ὅλη ἡ θεία οὐσία, ὁ ὅλος Θεός, ὁ ἀόρατος Θεός, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς σαρκώσεως ὡράθη, καὶ οὕτω, κατὰ τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον Κολ. α' 15, ὁ Χριστὸς εἶνε *«εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου»*, ὁρατὴ μορφὴ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ (Πρβλ. Ἰωάν. ιδ' 9).

«Τάδε λέγει ὁ Ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ» (Ἀποκ. γ' 14).

Ἡ φράσις *«ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ»* κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς σημαίνει, ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος εἶνε «τὸ πρῶτον κτίσμα τοῦ Θεοῦ». Ἀλλ' ἡ λέξις *«ἀρχὴ»* ἔχει πολλὰς σημασίας, ἡ δὲ ἑρμηνεία τῶν Χιλιαστῶν ἀποκλείεται ἀμέσως ἐκ τῆς προηγηθείσης ὀνομασίας *«ὁ Ἀμήν»*. Ἀφοῦ ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται *«ὁ Ἀμήν»*, τουτέστιν *«ὁ Ἀληθινός»* (Ἰδὲ καὶ Ἀποκ. γ' 7), εἶνε ὅλη ἡ θεία οὐσία, ὅπως ὁ Πατήρ, εἶνε ὁ ὅλος Θεός. Διότι μόνον ὁ Θεὸς φέρει τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν (Ἡσ. ξε' 16· Α' Ἰωάν. ε' 20). Κατόπιν τούτου ἡ ἐπίμαχος φράσις *«ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ»* δύναται νὰ σημαίνῃ ἓν ἐκ τῶν τριῶν: ἢ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε «ἡ δημιουργικὴ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ Πατρός», μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἀρχὴ τοῦ παντός, ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος (Ἰωάν. α' 3· Κολ. α' 16· Ἑβρ. α' 10), ἢ ὅτι εἶνε «ἡ κυβερνητικὴ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ Πατρός» (Κολ. α' 17· Ἑβρ. α' 3), μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σύμπαντος, ἢ ὅτι εἶνε «τὸ πρῶτον κτίσμα τοῦ Θεοῦ» ὄχι ὡς Υἱὸς καὶ Λόγος, ἀλλ' ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὡς νέος Ἀδάμ, ἐν τῇ νέᾳ κτίσει, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ (Κολ. α' 18).

Καὶ διὰ τὸν Θεὸν ἄλλωστε ἡ Ἀποκάλυψις λέγει, ὅτι εἶνε *«ἡ ἀρχή»* (κα' 6), ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει ἀρχήν.

Κατὰ τὴν σαφῆ δὲ μαρτυρίαν τοῦ Ἑβρ. ζ' 3, συμφώνως πρὸς τὸν τύπον τοῦ Μελχισεδὲκ ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει χρονικὴν ἀρχὴν (*«ἀρχὴν ἡμερῶν»*)· εἶνε ἄναρχος.

Ὄχι μικρότερος τοῦ Πατρὸς

Ἐνταῦθα ἀναφέρομεν καὶ ἑρμηνεύομεν χωρία, εἰς

τὰ ὁποῖα οἱ Χιλιασταὶ προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν τὴν διδασκαλίαν των, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε δῆθεν κατώτερος τοῦ Πατρός.

«Παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι· κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ Θεός» (Α' Κορ. ια' 3).

Ἐκ τῆς φράσεως *«κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ Θεός»* οἱ Χιλιασταὶ συμπεραίνουν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε κατωτέρας φύσεως ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πατέρα. Ἀλλὰ καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκ τῆς φράσεως *«κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ»* δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ γυνὴ εἶνε κατωτέρας φύσεως ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνδρα, δὲν εἶνε δηλαδὴ ἄνθρωπος! Εἶνε ἀξιοπρόσεκτον, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατήρ», ἀλλὰ λέγει, *«κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός»*. Ὁ Θεός, ὁ τριαδικὸς Θεός, εἶνε κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ ὡς **ἀνθρώπου**. Τὸ ὄνομα *«Χριστὸς»* ὑποδηλοῖ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

«Εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί». «Ὅταν ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν» (Α' Κορ. ιε' 24, 28).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα, ὁ Υἱὸς κατὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου θὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν καὶ θὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν Θεόν. Ἐκ τούτου δὲ πάλιν οἱ Χιλιασταὶ συμπεραίνουν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε κατώτερος τοῦ Πατρός. Ἀλλὰ τὰ χωρία ἀναφέρονται εἰς τὴν **ἀνθρωπίνην** φύσιν τοῦ Υἱοῦ. Ὡς Μεσσίας καὶ Μεσίτης ὁ Υἱὸς ἔλαβε βασιλικὸν ἀξίωμα (Ψαλμ. β' 6), ὅπως ἐπίσης ἔλαβε προφητικὸν καὶ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν μεσσιακὴν καὶ μεσιτικὴν ἀποστολήν του. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς ἀπο-

στολῆς αὐτῆς κατὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου θὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεόν, θὰ καταθέσῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς **ἄνθρωπος**. Ὡς Θεὸς ὅμως ὁ Υἱός, συμφώνως πρὸς ἄλλα χωρία, θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ βασιλεύῃ αἰωνίως, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ δὲν θὰ ὑπάρχῃ τέλος (Ψαλμ. μδ′ 7 [με′ 6] – Ἑβρ. α′ 8· Δαν. ζ′ 14· Λουκ. α′ 33). Ὡς **ἄνθρωπος** ἐπίσης ὁ Υἱὸς κατὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου θὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν ὑποτάσσοντα τὰ πάντα Θεόν, εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁποίου συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν ἀνωτέραν φύσιν του, διότι, συμφώνως πρὸς ἄλλο χωρίον, δύναται αὐτός, ὁ Υἱός, νὰ ὑποτάσσῃ τὰ πάντα εἰς ἑαυτόν (Φιλιπ. γ′ 21).

«Καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός» (Λουκ. ιη′ 18-19. Ἰδὲ καὶ Ματθ. ιθ′ 16-17· Μάρκ. ι′ 17-18).

Ὁ Ἰησοῦς, λέγουν οἱ Χιλιασταί, δὲν ἐδέχθη νὰ λέγεται ἀγαθός, διότι ἀγαθὸς εἶνε μόνον ὁ Θεός, ὁ δὲ Ἰησοῦς δὲν εἶνε Θεός. Ἀλλ᾿ ἡ ἔννοια εἶνε ἄλλη. Ὁ ἄρχων ὡμίλησεν εἰς τὸν Χριστὸν μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ἁπλῶς ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο δὲν ὠνόμασεν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ Πέτρος, ἢ Κύριον καὶ Θεόν, ὅπως ὁ Θωμᾶς, ἀλλ᾿ ἁπλῶς διδάσκαλον. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἐδέχθη νὰ τὸν λέγῃ ἀγαθόν. Ἡ ἔννοια δηλαδὴ τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἡ ἑξῆς ἁπλῆ: «Ἀγαθὸς εἶνε μόνον ὁ Θεός. Σὺ δὲν με παραδέχεσαι ὡς Θεόν. Διατί λοιπὸν μὲ λέγεις ἀγαθόν;». Ὅτι δὲ πράγματι ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ ἀγαθὸς Θεός, ἐκτὸς ἄλλων δεικνύει τὸ *«χρηστὸς ὁ Κύριος»*, ἤτοι «ἀγαθὸς ὁ Γιαχβέ», τοῦ Α′ Πέτρ. β′ 3 ἐκ τοῦ

Ψαλμ. λγ' 9 (λδ' 8) καὶ τὸ ἀπόλυτον· *«ὁ ἅγιος»* τοῦ Ἀποκ. γ' 7.

«Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν» (Ἰωάν. ιζ' 3).

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χωρίου τούτου οἱ Χιλιασταὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς εἶνε μόνον ὁ Πατήρ, ὁ δὲ Υἱὸς εἶνε κατώτερος τοῦ Πατρός. Ἀλλ' ἡ διατύπωσις τοῦ χωρίου τούτου εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν ἐν Μάρκ. ιστ' 7 διατύπωσιν *«εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ»*. Ὁ Πέτρος περιλαμβάνεται εἰς τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ μνημονεύεται ἰδιαιτέρως, διότι ὑπάρχει ἰδιαίτερος λόγος, ἡ ἄρνησις. Οὕτω καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ Ἰωάν. ιζ' 3 ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μνημονεύεται ἰδιαιτέρως, διότι ὑπάρχει ἰδιαίτερος λόγος, ἡ σάρκωσις. Τὸ χωρίον δηλαδὴ σημαίνει: «Πάτερ, εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ αἰώνιος ζωή, νὰ γνωρίζουν (ἀναγνωρίζουν, πιστεύουν, λατρεύουν) σέ, διότι εἶσαι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός, καὶ τὸν ἀπεσταλμένον σου Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν σεσαρκωμένον Υἱὸν καὶ μεσίτην μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀκριβῶς διότι καὶ αὐτὸς περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ». Ὁ Πατὴρ εἶνε ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς ὄχι ὡς Πατήρ, ἤτοι ὡς τὸ πρῶτον πρόσωπον τῆς Θεότητος, ἀλλ' ὡς οὐσία, ὡς Θεότης, ὡς ὁ ὅλος Θεός. Ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι εἶνε ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός, διότι εἶνε ἡ ὅλη θεία οὐσία, ὁ ὅλος Θεός (Κολ. α' 19, β' 9). Πράγματι δὲ ἐν Ἀποκ. γ' 14 ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζεται *«ὁ Ἀμήν»* (=ὁ Ἀληθινός), ἐν Ἀποκ. γ' 7 ὀνομάζεται *«ὁ Ἀληθινὸς»* καὶ ἐν Α' Ἰωάν. ε' 20 λέγεται περὶ αὐτοῦ μετ' ἐμφά-

σεως *«οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος».*

«Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ» (Μάρκ. ιγ' 32).

Ἀφοῦ ὁ Υἱὸς ὁμολογεῖ, λέγουν οἱ Χιλιασταί, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς γνωρίζει τὸν χρόνον τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ἀλλὰ μόνον ὁ Πατήρ, ἄρα ὁ Υἱὸς εἶνε κατώτερος τοῦ Πατρός. Ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον τῶν Χιλιαστῶν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν: Πρῶτον, ἐκ τῶν φράσεων *«οὐδὲ οἱ ἄγγελοι..., οὐδὲ ὁ Υἱός»* φαίνεται ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶνε ἄγγελος, ἀλλ' ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων, καὶ ἄρα Θεός. Δεύτερον, ὁ Υἱὸς ἀγνοεῖ τὸν χρόνον τῆς Δευτέρας Παρουσίας ὡς **ἄνθρωπος**. Διότι ὡς ἄνθρωπος, συμφώνως πρὸς τὸ Λουκ. β' 52, *«προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ»*, εἶχε δηλαδὴ προοδευτικὴν καὶ ὄχι ἄπειρον σοφίαν. Τρίτον, ὡς Θεὸς ἐγνώριζε τοὺς *«πάντας»* (Ἰωάν β' 24-25) καὶ τὰ *«πάντα»* (Ἰωάν. ιστ' 30· κα' 17. Ἰδὲ καὶ Ἀποκ. β' 23). Συνεπῶς ἐγνώριζε καὶ τὸν χρόνον τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ἀφοῦ μάλιστα αὐτὸς ἐδημιούργησε *«καὶ τοὺς αἰῶνας»* (Ἑβρ. α' 2).

Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προλέγει τὰ σημεῖα τῆς Δευτέρας Παρουσίας (Ματθ. κδ' · Μαρκ. ιγ'· Λουκ. κα'), ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει ἐπανειλημμένως διαβεβαιοῖ: *«ἔρχομαι ταχύ»* (Ἀποκ. γ' 11· κβ' 7, 12, 20). Κατὰ δὲ τὰ Ζαχ. ιδ' 5, 7, *«ἥξει* (=θὰ ἔλθῃ) *Κύριος ὁ Θεός μου καὶ πάντες οἱ ἅγιοι* (=οἱ ἅγιοι ἄγγελοι) *μετ' αὐτοῦ»*, καὶ *«ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ Κυρίῳ»*. Κύριος ὁ Θεὸς θὰ ἔλθῃ, δηλαδή, συνοδευόμενος ὑπὸ ὅλων τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν θὰ ἔλθῃ, εἶνε γνωστὴ εἰς τὸν Κύριον. Ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ ἔλθῃ, αὐτὸς γνωρίζει καὶ τὴν

ἡμέραν τῆς ἐλεύσεώς του. Ἀλλ' εἶνε φανερόν, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ ἔλθῃ συνοδευόμενος ὑπὸ ὅλων τῶν ἀγγέλων, εἶνε ὁ Χριστός. Ἡ ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας εἶνε λοιπὸν γνωστὴ εἰς τὸν Χριστόν. Ἂς σημειωθῇ μάλιστα, ὅτι τὸ *«Κύριος»* εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον τοῦ προφήτου εἶνε *«Γιαχβέ»*. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ εἶνε Γιαχβέ.

Κατὰ ταῦτα ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἢ Γιαχβὲ γνωρίζει αὐτήν.

«Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα· ὅτι ὁ Πατήρ μου μείζων μού ἐστιν» (Ἰωάν. ιδ' 28).

Ὁ Χριστὸς λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Πατὴρ εἶνε *«μείζων»*, ἤτοι μεγαλύτερος, αὐτοῦ. Οἱ δὲ Χιλιασταὶ λέγουν: Ἰδοὺ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὁμολογεῖ, ὅτι εἶνε μικρότερος τοῦ Πατρός. Ἐπ' αὐτοῦ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν: Πρῶτον, τὸ νὰ εἶνέ τις μείζων ἄλλου δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην διαφορὰν φύσεως. *«Μείζων ὁ προφητεύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσῃ»*, λέγει ὁ Ἀπόστολος (Α' Κορ. ιδ' 5). Ἀλλὰ καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ εἶνε ἄνθρωπος. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὑπάρχουν ἄνθρωποι μείζονες καὶ μικρότεροι, ἀλλὰ πάντως ἄνθρωποι καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ (Ματθ. ιη' 1, 4). Ὁ βασιλεὺς εἶνε μείζων τοῦ στρατιώτου καὶ ὁ κύριος εἶνε μείζων τοῦ δούλου (Πρβλ. Ἰωάν. ιγ' 16), ἀλλ' ὅλοι εἶνε ἄνθρωποι. Δεύτερον, εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ ὡς **ἄνθρωπος**. Ὡς ἄνθρωπος δὲ εἶνε μικρότερος ὄχι μόνον τοῦ Πατρός, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων (Ψαλμ. η' 6 [5] – Ἑβρ. β' 7, 9). Ὡς ἄνθρωπος ἐπίσης πεινᾷ, διψᾷ, κοπιᾷ, προσεύχεται, σταυροῦται κ.λπ. Εἰδικώτερον δέ, ἡ ἔννοια τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου εἶνε ἡ ἑξῆς: «Ἐὰν μὲ ἠγαπᾶτε, ἔπρεπε

νὰ χαρῆτε, διότι σᾶς εἶπα, πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα, διότι ὁ Πατήρ μου εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν μεγαλείου, ἐνῷ ἐγὼ εὑρίσκομαι εἰς κατάστασιν ταπεινώσεως καὶ βασάνων». Ἡ ὀρθὴ ἔννοια τοῦ χωρίου συλλαμβάνεται συναισθηματικῶς. Ἀλλ' ἐνῷ εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ ὡς ἄνθρωπος ἐν βασάνοις, ὑπεμφαίνει συγχρόνως καὶ τὴν ἀνωτέραν αὐτοῦ φύσιν, διότι δὲν λέγει «τὸν Θεόν» καὶ «ὁ Θεός μου», ἀλλὰ λέγει ***«τὸν Πατέρα»*** καὶ ***«ὁ Πατήρ μου»***. Μεταξὺ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ ὑπάρχει εἰδικὴ σχέσις, σχέσις πατρὸς πρὸς υἱόν.

Ὡς Υἱὸς δὲ ὁ Χριστὸς εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ καὶ ἴσος πρὸς αὐτόν. Τὴν ἰσότητα ῥητῶς μαρτυρεῖ τὸ Φιλιπ. β' 6-7:

«Ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶνε ***ἴσα*** *Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών».*

Ὁ Χριστὸς ἦτο *«ἐν μορφῇ»* ὄχι ἀγγέλου, ὄχι ἀρχαγγέλου, ἀλλὰ *«Θεοῦ»*, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἦτο Θεός, ὅπως τὸ *«μορφὴν δούλου λαβών»* σημαίνει ὅτι ἔγινε δοῦλος, ἄνθρωπος. Ἐνῷ δὲ ὁ Χριστὸς ἦτο Θεός, δὲν ἐνόμισεν *«ἁρπαγμόν»*, ἤτοι εὐκαιρίαν πρὸς ἀπόλαυσιν, τὸ ὅτι ἦτο ἴσος μὲ τὸν Θεόν, ἰσόθεος, ἀλλ' ἐκένωσε τὸν ἑαυτόν του ἐκ τῶν οὐρανίων μεγαλείων του καὶ ἔγινε ταπεινὸς ἄνθρωπος, μικρότερος οὕτω τοῦ Πατρός (ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων). Μικρότερος κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ κατάστασιν, ἴσος κατὰ τὴν ἀνωτέραν φύσιν του. Διὰ τὴν ἰσότητα Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἰδὲ ἐπίσης Ἰωάν. ε' 18. Ἰδὲ καὶ Ζαχ. ιγ' 7, ὅπου ὁ Γιαχβὲ τὸν ποιμένα - Μεσσίαν χαρακτηρίζει ὡς συμπολίτην ἢ συνέταιρόν του. Οἱ συμπολῖται ἢ συνέταιροι εἶνε πρόσωπα τῆς αὐτῆς φύσεως.

Τέλος ὑπάρχει χωρίον, τὸ ὁποῖον ἀνατρέπει ὅλους ἐν γένει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν Χιλιαστῶν, ὅτι δῆθεν ὁ Υἱὸς εἶνε κατώτερος τοῦ Πατρός. Τὸ χωρίον δεικνύει, ὅτι ὅλαι αἱ ταπειναὶ ἐκφράσεις περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ φύσιν, ἐνῷ κατὰ τὴν ἀνωτέραν αὐτοῦ φύσιν ὁ Χριστὸς εἶνε Θεὸς ἢ Γιαχβέ. Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο χωρίον εἶνε τὸ Ἑβρ. β' 11-13:

«Ὅ τε ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ***ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται*** *ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν λέγων, "Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε". Καὶ πάλιν, "Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ". Καὶ πάλιν, "Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός"».*

Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε ἡ ἑξῆς: Καὶ ὁ ἁγιάζων Χριστὸς καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι χριστιανοὶ εἶνε ὅλοι ἐξ ἑνός, τοῦ Ἀδάμ. Εἶνε δηλαδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἄνθρωπος. Δι' αὐτὴν δὲ ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν, ὅτι δηλαδὴ εἶνε ἄνθρωπος, δὲν ἐπαισχύνεται, δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ καταδέχεται νὰ ὁμιλῇ ἐκ τῆς ταπεινῆς θέσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ νὰ ὀνομάζῃ αὐτοὺς ἀδελφοὺς λέγων· «Θὰ διακηρύξω, ὦ Θεέ, τὸ ὄνομά σου εἰς **τοὺς ἀδελφούς** μου, ἐν μέσῳ συναθροίσεως πιστῶν θὰ σὲ ὑμνήσω». Ἐπίσης δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ καταδέχεται νὰ λέγῃ, «Ἐγὼ θὰ στηρίξω τὴν πεποίθησίν μου εἰς **αὐτόν**, τὸν Γιαχβέ». Καὶ πάλιν καταδέχεται νὰ λέγῃ, «Νὰ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία (=οἱ πιστοί), τὰ ὁποῖα μοῦ ἔδωσεν **ὁ Θεός**». Πάντα ταῦτα καταδέχεται ὁ Χριστὸς νὰ λέγῃ, ἐπειδὴ ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἀρέσκεται νὰ ὁμιλῇ ὡς ἄνθρωπος. Ἐὰν δὲν ἐγίνετο ἄνθρωπος καὶ δὲν ὡμίλει ὡς ἄνθρωπος, οὔτε θὰ ὠνόμαζε τοὺς ἀνθρώπους ἀδελφούς, διότι ἁπλούστα-

τα δὲν θὰ τοὺς εἶχεν ἀδελφούς, οὔτε θὰ ἔλεγεν ὅτι στηρίζει τὴν πεποίθησίν του εἰς τὸν Γιαχβέ, διότι εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ, οὔτε θὰ ἔλεγεν ὅτι τὰ παιδία ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, διότι εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Τώρα ὅμως καταδέχεται νὰ παρουσιάζεται ὡς κατώτερος τοῦ Γιαχβέ! Ἐνῷ δηλαδὴ εἶνε καὶ ἄνθρωπος καὶ Γιαχβέ, προτιμᾷ νὰ ὁμιλῇ ὡς ταπεινὸς ἄνθρωπος. Καὶ μόνον τὸ χωρίον τοῦτο Ἑβρ. β′ 11-13 ἂν ἤθελον νὰ καταλάβουν οἱ Χιλιασταί, δὲν θὰ ἦσαν ἀρνηταὶ τοῦ Χριστοῦ.

Ὄχι ἄγγελος

Ἂν ὁ Χριστὸς ἦτο κτίσμα, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ Χιλιασταί, θὰ ἦτο ἄγγελος. Ἀλλὰ τοῦτο ἀποκλείεται ἐκ σαφῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἰδίως τοῦ α′ κεφαλαίου τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς, ὅπου γίνεται σύγκρισις Υἱοῦ καὶ ἀγγέλων. Παραθέτομεν δύο μόνον χωρία.

«Πρὸς τίνα δὲ ***τῶν ἀγγέλων*** *εἴρηκέ ποτε, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου"; Οὐχὶ* ***πάντες*** *εἰσὶ* ***λειτουργικὰ*** *πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;»* (Ἑβρ. α′ 13-14).

Εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἀγγέλων εἶπέ ποτε, *«Κάθου ἐκ δεξιῶν μου»*. Εἶπε τοῦτο εἰς τὸν Χριστόν, διότι ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε ἄγγελος. Οἱ ἄγγελοι εἶνε ὅλοι ὑπηρετικὰ πνεύματα, ἐνῷ ὁ Χριστὸς εἶνε Υἱὸς - Κύριος.

«Εἰ γὰρ ὁ ***δι' ἀγγέλων*** *λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἥτις ἀρχὴν λα-*

*βοῦσα λαλεῖσθαι **διὰ τοῦ Κυρίου** ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη κ.λπ.;»* (Ἑβρ. β' 2-3).

Ἡ ἔννοια εἶνε: Ἂν ἐτιμωρήθησαν ὅσοι παρέβησαν λόγον, ὁ ὁποῖος ἐλαλήθη διὰ μέσου ἀγγέλων, πόσῳ μᾶλλον θὰ τιμωρηθῶμεν ἡμεῖς, ἂν παραβῶμεν λόγον, ὁ ὁποῖος ἤρχισε νὰ λαλῆται διὰ μέσου τοῦ Κυρίου, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Ἄρα ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶνε ἄγγελος, εἶνε ἀπείρως ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων, εἶνε αὐτὸς ὁ Κύριος.

Ἀντικείμενον λατρείας

Ἡ Γραφὴ λέγει:

«Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» (Ματθ. δ' 10. Ἰδὲ καὶ Δευτ. στ' 13).

Προσκύνησις ἐν ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ ἤ, ἄλλως, λατρεία ἁρμόζει μόνον εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλ' εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γραφῆς βλέπομεν, ὅτι ὁ Χριστὸς προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται. Ἄρα ὁ Υἱὸς περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἀναφέρομεν χωρία, ὅπου ὁ Χριστὸς παρουσιάζεται ὡς ἀντικείμενον λατρείας.

*«Καὶ **προσκυνησάτωσαν αὐτῷ** πάντες ἄγγελοι Θεοῦ»* (Δευτ. λβ' 43 κατὰ τοὺς Ο').

Αὐτός, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, συμφώνως πρὸς τὰ συμφραζόμενα εἶνε ὁ Γιαχβέ (στίχ. 37), ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός (στίχ. 39). Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ Ἑβρ. α' 6, ὅπου παρατίθεται ἀκριβῶς τὸ χωρίον τοῦτο τῶν Ο', εἶνε ὁ *«πρωτότοκος»*, τουτέστιν ὁ ἐκλεκτὸς Υἱός· ἄρα ὁ Υἱὸς εἶνε προσκυνητός, διότι εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβὲ Θεός, ὅλη ἡ θεία οὐσία. Ἰδὲ καὶ τὸ παράλληλον χωρίον Ψαλμ. 96 (97), 7 μετὰ τῶν συμφραζομένων αὐτοῦ.

«Ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς ***Υἱὸς ἀνθρώπου*** *ἐρχόμενος ἦν... καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι* ***αὐτῷ δουλεύσουσιν*** (=αὐτὸν θὰ λατρεύσουν)· *ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται»* (Δαν. ζ' 13-14).

Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε αἰώνιος βασιλεὺς καὶ ἀντικείμενον λατρείας, διότι συγχρόνως εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ.

«Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς ***βασιλεὺς*** *τῶν Ἰουδαίων;... Ἤλθομεν* ***προσκυνῆσαι αὐτῷ»****. «Καὶ πεσόντες* ***προσεκύνησαν αὐτῷ»*** (Ματθ. β' 2, 11).

Καὶ ὡς νήπιον ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται βασιλεὺς καὶ προσκυνεῖται. Διότι τὸ *«Παιδίον»* εἶνε *«Θεὸς ἰσχυρός,... Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»* (Ἡσ. θ' 6).

«Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες ***προσεκύνησαν αὐτῷ****, λέγοντες,* ***Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ»*** (Ματθ. ιδ' 33).

«Σὺ πιστεύεις εἰς ***τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;...*** *Ὁ δὲ ἔφη, Πιστεύω, Κύριε· καὶ* ***προσεκύνησεν αὐτῷ»*** (Ἰωάν. θ' 35, 38).

Ὅπως ἁρμόζει προσκύνησις εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, οὕτως ἁρμόζει καὶ εἰς τὸν Χριστόν, διότι εἶνε ἀληθῶς, γνησίως, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

«Ἰδὼν δὲ (ὁ δαιμονιζόμενος) *τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε καὶ* ***προσεκύνησεν αὐτῷ****, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου;»* (Μάρκ. ε' 6-7).

Καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουν καὶ προσκυνοῦν τὸν Ἰησοῦν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου.

Ἰδὲ καὶ περιπτώσεις προσκυνήσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ματθ. η' 2· θ' 18· ιε' 25· κ' 20· κη' 9, 17· Λουκ. κδ' 52.

Σημειωτέον δέ, ὅτι οὐδέποτε ὁ Ἰησοῦς ἀπέκρουσε τὴν προσκύνησιν αὐτοῦ.

«...*ἵνα πάντες* ***τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα»*** (Ἰωάν. ε' 23).

Ὄχι μόνον δὲν ἀπέκρουεν ὁ Ἰησοῦς προσκύνησιν, ἀλλὰ καὶ ἤθελεν οἱ πάντες νὰ τιμοῦν αὐτὸν ὅπως τὸν Πατέρα.

«...*ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ* ***πᾶν γόνυ κάμψῃ*** *ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων* ***καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται,*** *ὅτι* ***Κύριος*** *Ἰησοῦς Χριστός,* ***εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς»*** (Φιλιπ. β' 10-11).

Τὰ πάντα θὰ προσκυνήσουν καὶ θὰ δοξολογήσουν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διότι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε Κύριος, εἰς τὴν σφαῖραν καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ἰδὲ καὶ Ῥωμ. ιδ' 10-11.

«...*ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ Θεὸς* ***διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,*** *ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμὴν»* (Α' Πέτρ. δ' 11).

«*Τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ,...* ***αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.*** *Ἀμὴν»* (Ἀποκ. α' 5-6).

«*Ἄξιόν ἐστι* ***τὸ Ἀρνίον*** *τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν. Καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ἤκουσα λέγοντας· Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ* ***τῷ Ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»*** (Ἀποκ. ε' 12-13).

«*Καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ* ***τοῦ Ἀρνίου*** *ἐν αὐτῇ*

*ἔσται καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ **λατρεύσουσιν αὐτῷ**»* (Ἀποκ. κβ' 3).

Τόσον ὁ Θεὸς ὅσον καὶ τὸ Ἀρνίον εἶνε ἀντικείμενον λατρείας, διότι οἱ δύο εἶνε κατ' οὐσίαν εἷς. Μία Θεότης, μία βασιλεία, μία δόξα, μία τιμή, μία προσκύνησις καὶ λατρεία.

Ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο ἀληθινὸς Θεός, ἀλλὰ κτίσμα, ἡ λατρεία τοῦ προσώπου του θὰ ἦτο εἰδωλολατρία. Ἡ δὲ Γραφὴ καταδικάζει τὴν εἰδωλολατρίαν, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ σημείῳ ἐκείνῳ, ὅπου διακηρύσσει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς (Α' Ἰωάν. ε' 20-21).

Ἤδη ἐρχόμεθα εἰς ἄλλα χωρία, τὰ ὁποῖα σαφῶς δεικνύουν τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ.

Προαιώνιος

«***Πρὸ τοῦ αἰῶνος** ἐθεμελίωσέ με, ἐν ἀρχῇ*» (Παροιμ. η' 23).

Ἡ Σοφία ἐνταῦθα, τουτέστιν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, λέγει ὅτι ὑπῆρξε προαιωνίως. Ὁ Πατὴρ ἐγέννησεν ἀμέσως τὴν Σοφίαν, ὅπως ὁ ἥλιος γεννᾷ ἀμέσως τὸ φῶς, καὶ συνεπῶς, ὅπως ὁ Πατήρ, οὕτω καὶ ἡ Σοφία εἶνε προαιώνιος.

«*Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ **ἀπ' ἀρχῆς, ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος***» (Μιχ. ε' 1 [2]).

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Μεσσίας ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς, ἐξ αἰωνίων ἡμερῶν, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς αἰωνιότητος.

«***Ἐν ἀρχῇ** ἦν ὁ Λόγος*» (Ἰωάν. α' 1).

Ἐξ ἀρχῆς, ἀνέκαθεν, ἦτο ὁ Λόγος. Ἦτο, δὲν ἐκτίσθη. Ὅπως ὁ Πατὴρ ἦτο ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ ὁ Λόγος ἦτο ἐξ ἀρχῆς, ἀμέσως γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Πατρός.

Ἅμα Πατὴρ ἅμα Λόγος, ὅπως ἅμα νοῦς ἅμα σκέψις. Ἰδὲ ἐπίσης Ἰωάν. α' 2.

«Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον ***πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι*** *παρὰ σοί»* (Ἰωάν. ιζ' 5).

Ὁ Υἱὸς ὑπῆρχε πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου.

«Ἠγάπησάς με ***πρὸ καταβολῆς κόσμου****»* (Ἰωάν. ιζ' 24).

Ὁ Υἱὸς ὑπῆρχε προτοῦ καταβληθῇ τὸ θεμέλιον τοῦ κόσμου.

«Δι' οὗ ***καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν****»* (Ἑβρ. α' 2).

Ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Υἱοῦ ἔκανε καὶ τοὺς αἰῶνας. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ Υἱὸς εἶνε ὁ δημιουργὸς τῶν αἰώνων, ὁ ἴδιος ὑπῆρχε πρὸ τῶν αἰώνων.

«Ὃ ἦν ***ἀπ' ἀρχῆς****»* (Α' Ἰωάν. α' 1).

Ὁ Υἱὸς ἦτο ἐξ ἀρχῆς, ὅπως ὁ Πατήρ. Ἐγεννήθη ἀμέσως ἐκ τοῦ Πατρός, δὲν ἐκτίσθη ὕστερον.

«Γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε ***τὸν ἀπ' ἀρχῆς****... Ἔγραψα ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε* ***τὸν ἀπ' ἀρχῆς****»* (Α' Ἰωάν. β' 13, 14).

Ὁ Υἱὸς εἶνε *«Ὁ ἀπ' ἀρχῆς»*. Ἡ αἰωνιότης γίνεται ὄνομά του.

«Ἐγώ εἰμι ***ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος,*** *καὶ ὁ ζῶν· καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι* ***εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων****»* (Ἀποκ. α' 17-18).

Ὁ Χριστὸς διακηρύσσει, ὅτι αὐτὸς εἶνε *«ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος»*, ὁ αἰώνιος δηλαδή. Τοῦτο ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ διακηρύσσει ὁ Γιαχβὲ διὰ τὸν ἑαυτόν του (Ἠσ. μδ' 6· μη' 12). Ὁ Χριστὸς διακηρύσσει ἐπίσης, ὅτι εἶνε *«ὁ ζῶν»*, ὁ πάντοτε ζῶν καὶ ἡ αὐτοζωή. Καὶ ἐν συνεχείᾳ λέγει, ὅτι ἔγινε νεκρὸς καὶ παραδόξως ζῇ *«εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»*, πάντοτε, οὔτε ἐπὶ στιγμὴν δηλαδὴ ἔγινε νεκρός. Ἔγι-

νε νεκρός ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεὸς οὐδέποτε ἀπέθανεν.

«Τάδε λέγει ***ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος,*** *ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν»* (Ἀποκ. β' 8).

Καὶ ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς διακηρύσσεται ὡς *«ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος»*, τουτέστιν ὁ αἰώνιος.

«Ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἔσται αὐτοῦ. Ἐγὼ ***τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἀρχὴ καὶ τέλος****»* (Ἀποκ. κβ' 12-13).

Ὁ ὡς μισθαποδότης ἐρχόμενος Χριστὸς μὲ τὰς τρεῖς συνωνύμους προσωνυμίας *«τὸ Α καὶ τὸ Ω»*, *«ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος»*, *«ἀρχὴ καὶ τέλος»* θέλει νὰ τονίσῃ ἰσχυρότατα, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ αἰώνιος. Πρβλ. Ἀποκ. κα' 6, ὅπου οὕτως ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν του ὁ Θεός.

«Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ***ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων,*** *ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ»* (Ἑβρ. ζ' 3).

Ὁ Μελχισεδέκ, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ τὸ χωρίον, εἶνε τύπος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὅ,τι ἔχει ὁ Μελχισεδὲκ φαινομενικῶς, ἔχει ὁ Χριστὸς πραγματικῶς. Ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς εἶνε *«ἀπάτωρ»*, δὲν ἔχει πατέρα. Ὡς Θεὸς εἶνε *«ἀμήτωρ»*, δὲν ἔχει μητέρα. Ἐπὶ γῆς ἔχει μόνον μητέρα καὶ ἐν οὐρανῷ ἔχει μόνον Πατέρα. Ὡς Θεὸς ἐπίσης εἶνε *«ἀγενεαλόγητος»*, δὲν ἔχει γενεαλογίαν, *«μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος»*, εἶνε ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ὅπως ὁ Πατήρ. Αὐτὸ τὸ *«μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν»* κονιορτοποιεῖ καὶ διαλύει τελείως τοὺς Χιλιαστάς. Ὅλα τὰ κτίσματα ἔχουν χρονικὴν ἀρχήν, ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει, ἄρα δὲν εἶνε κτίσμα, ἀλλ' ἀληθινὸς Θεός.

Πανταχοῦ παρὼν

«Οὗ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ***ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν****»* (Ματθ. ιη' 20).

Ὁ Χριστὸς εἶνε πανταχοῦ παρών, ἐξαιρετικώτερον μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν.

«Ἰδοὺ ***ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι*** *πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»* (Ματθ. κη' 20).

Ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἀλλ' ὡς Θεὸς εἶνε παρὼν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὄχι ἁπλῶς διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀλλὰ προσωπικῶς (*«****ἐγὼ*** *μεθ' ὑμῶν εἰμι»*).

*«****Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν,*** *καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω»* (Ἰωάν. α' 10).

Ὁ Θεὸς Λόγος ἦτο ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλὰ συγχρόνως ἦτο καὶ ἐν τῷ κόσμῳ.

«Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ***ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου****»* (Ἰωάν. α' 52).

Ἡ διατύπωσις τοῦ χωρίου εἶνε παράδοξος. Κανονικῶς ἔπρεπε νὰ λέγῃ, «καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀναβαίνοντας (εἰς τὸν οὐρανόν)». Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, οὐρανομήκης μορφή, ὅπως ἡ κλῖμαξ τοῦ Ἰακώβ, καὶ εὑρίσκετο καὶ ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος ἢ μᾶλλον ὡς Θεάνθρωπος, καὶ ἐν οὐρανῷ ὡς Θεός, διὰ τοῦτο ἐγένετο ἡ περίεργος διατύπωσις. Τὸ *«ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου»* ἀναφέρεται ὄχι μόνον εἰς τὸ *«καταβαίνοντας»*, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ *«ἀναβαίνοντας»*. Τὸ χωρίον δηλαδὴ παρουσιάζει τοὺς ἀγγέλους πρῶτον *«ἀναβαίνοντας»* πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δεύτερον *«καταβαίνοντας»* πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν γῆν.

«Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ (ἐνν. ἀναβέβηκεν) *ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, **ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ»*** (Ἰωάν. γ' 13).

Ἐν Παροιμ. κδ' 27 (λ' 4) τίθεται τὸ ἐρώτημα: *«Τίς ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κατέβη;»*. Ὡς ἀπάντησις ὑπονοεῖται: *«Οὐδείς, εἰμὴ μόνον ὁ Γιαχβέ»*. Ὁ Γιαχβὲ ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Διὰ τῆς ἀνθρωποπαθοῦς αὐτῆς ἐκφράσεως ἡ Γραφὴ δεικνύει τὴν πανταχοῦ παρουσίαν τοῦ Γιαχβέ. Διὰ τῆς ὁμοίας δὲ ἐκφράσεως καὶ τὸ προκείμενον χωρίον τοῦ Ἰωάννου δεικνύει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε πανταχοῦ παρὼν καὶ Γιαχβέ. Διότι τὸ χωρίον ἐξηγεῖται: Οὐδεὶς ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, εἰμὴ μόνον ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ κατέβη, εἶνε συγχρόνως ἐν τῷ οὐρανῷ. Κατὰ τὴν ὡραίαν ἔκφρασιν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, *«ὅλως ἦν ἐν τοῖς κάτω καὶ τῶν ἄνω οὐδόλως ἀπῆν ὁ ἀπερίγραπτος Λόγος»*.

*«Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, **καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»*** (Ἰωάν. ιδ' 23).

Ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἔρχονται καὶ οἱ δύο, προσωπικῶς καὶ ἐξαιρετικῶς, καὶ κατοικοῦν ἐντὸς ἑκάστου ἐκλεκτοῦ. Τοῦτο λαμπρῶς ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Υἱός, ὡς καὶ ὁ Πατήρ, ἔχει τὸ ἰδίωμα τῆς πανταχοῦ παρουσίας (Τὸ αὐτὸ βεβαίως ἰσχύει καὶ διὰ τὸν τρίτον τῆς Θεότητος, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἰδὲ Ἰωάν. ιδ' 17· Α' Κορ. γ' 16 κ.ἄ.).

*«Διαμαρτύρομαι **ἐνώπιον** τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων»* (Α' Τιμ. ε' 21).

Τὸ *«ἐνώπιον»* σημαίνει, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο παρὼν ὅπου ἦτο ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἄρα πανταχοῦ παρών. Παρόντες βεβαίως ἦσαν καὶ ἄγγελοι. Ἀλλ' οἱ ἄγγελοι εἶνε πολλοὶ καὶ εἶνε παρόντες ἄλλοι ἐδῶ καὶ ἄλλοι ἐκεῖ. Οὐδεὶς ἄγγελος εἶνε πανταχοῦ παρών, ὅπως καὶ οὐδεὶς ἄνθρωπος.

«Παραγγέλλω σοι ***ἐνώπιον*** *τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν»* (Α' Τιμ. στ' 13).

Ἡ περίπτωσις εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν προηγουμένην.

«Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ***ἐνώπιον*** *τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»* (Β' Τιμ. δ' 1).

Ἡ περίπτωσις εἶνε ὁμοία πρὸς τὰς δύο προηγουμένας.

«Τάδε λέγει... ὁ ***περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν****»* (Ἀποκ. β' 1).

Ἐνταῦθα ἔχομεν ἀνθρωποπαθῆ ἔκφρασιν, ἡ ὁποία σημαίνει τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του (Πρβλ. Β' Κορ. στ' 16).

Παντογνώστης

«Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς διὰ τὸ αὐτὸν ***γινώσκειν πάντας****· καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου·* ***αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ****»* (Ἰωάν. β' 24 -25).

Ὁ Χριστὸς ἀφ' ἑαυτοῦ, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν παρ' ἄλλου, γνωρίζει τοὺς *«πάντας»*, μέχρι τοῦ μυχιαιτάτου μυστικοῦ τῆς καρδίας.

«Νῦν οἴδαμεν ὅτι ***οἶδας πάντα,*** *καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ»* (Ἰωάν. ιστ' 30).

«Κύριε, σὺ ***πάντα οἶδας»*** (Ἰωάν. κα' 17).

Ὁ Χριστὸς γνωρίζει τὰ *«πάντα»*.

«Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, ***καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ»*** (Ἑβρ. δ' 12-13).

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε ζωντανός, διότι εἶνε ὑπόστασις, πρόσωπον, διὰ τὸν ἐνυπόστατον δὲ Λόγον τοῦ Θεοῦ οὐδὲν κτίσμα εἶνε ἀφανές, κεκρυμμένον καὶ ἀόρατον, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶνε γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα ἐνώπιόν του, τὰ πάντα βλέπουν καθαρώτατα οἱ ὀφθαλμοί του μέχρι τῶν μυχιαιτάτων τῆς ψυχῆς.

«Καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὅτι ***ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας»*** (Ἀποκ. γ' 23).

Κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ γνωρίζων καρδίας καὶ νεφροὺς εἶνε ὁ Γιαχβέ (Ἰερ. ια' 20· ιζ' 10 κ.ἄ.). Κατὰ τὸ παρὸν χωρίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶνε ὁ Χριστός. Ἄρα Χριστὸς καὶ Γιαχβὲ εἶνε ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν οὐσίαν (Πρβλ. Α' Κορ. δ' 5).

Παντοδύναμος

«Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ***ἐγερῶ*** *αὐτόν»* (Ἰωάν. β' 19).

Ὡς βεβαιώνει ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐν στίχ. 21, ναὸν ὁ Χριστὸς ὠνόμαζε τὸ σῶμά του. Συνεπῶς ἔλεγε: «Θανατώσατε τὸ σῶμά μου καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας **θὰ ἀνα-**

στήσω αὐτό». Ὁ ἴδιος δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἀνέστησε τὸν ἑαυτόν του. Πρόσωπον δὲ θανατούμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνιστάμενον δὲν εἶνε δυνατὸν εἰμὴ νὰ εἶνε ἄνθρωπος καὶ συγχρόνως παντοδύναμος Θεός. Ἰδὲ καὶ Ἰωάν. ι' 18. Ἰδὲ ἐπίσης Ψαλμ. 97 (98), 1 καὶ Ἡσ. ξγ' 5, τὸ δεύτερον κατὰ τὸ Μασοριτικόν. Καθ' ἡμᾶς εἰς τὰ δύο αὐτὰ χωρία πρόκειται περὶ αὐτοσωτηρίας τοῦ Γιαχβέ, ἤτοι περὶ αὐτοαναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σημειωτέον δέ, ὅτι κατ' ἄλλα χωρία τὸν Χριστὸν ἀνέστησεν ὁ Πατὴρ (Ῥωμ. στ' 4 κ.ἄ.) καὶ κατ' ἄλλα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Ῥωμ. η' 11). Πράγματι δέ, καὶ τὰ τρία θεῖα πρόσωπα ἀνέστησαν τὸ σῶμα, διότι καὶ τὰ τρία εἶνε μία Θεότης καὶ μία δύναμις.

«Ἃ ἂν ἐκεῖνος (ὁ Πατήρ) *ποιῇ,* ***ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ...*** *Ὥσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ,* ***οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ»*** (Ἰωάν. ε' 19, 21).

Οἱ λόγοι οὗτοι δεικνύουν τὴν ἴσην πρὸς τὸν Πατέρα δύναμιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Υἱοῦ.

«Ὃς (Χριστὸς) *μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν* ***τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα»*** (Φιλιπ. γ' 21).

Ὁ Χριστὸς θὰ μεταμορφώσῃ τὸ ταπεινὸν ἡμῶν σῶμα, ὥστε νὰ γίνῃ ὅμοιον πρὸς τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ σῶμα. Θὰ πράξῃ δὲ τοῦτο διὰ τῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς ὁποίας δύναται αὐτὸς νὰ ὑποτάσσῃ εἰς ἑαυτὸν τὰ πάντα.

«Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ***Κύριος σαβαώθ,*** *πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ»* (Ἡσ. στ' 3).

«Κύριος σαβαώθ», ἤτοι Κύριος τῶν δυνάμεων, ὀνομάζεται ἐνταῦθα ὁ Χριστός. Περὶ τούτου μαρ-

τυρεῖ τὸ Ἰωάν. ιβ' 41-42. Ἄς σημειωθῇ μάλιστα, ὅτι τὸ *«Κύριος»* ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Ἠσαΐου εἶνε μετάφρασις τοῦ ἑβραϊκοῦ *«Γιαχβέ»*. Ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ παντοδύναμος Γιαχβέ.

«Τάδε λέγει ***Κύριος παντοκράτωρ****· ὀπίσω δόξης* ***ἀπέσταλκέ με*** *ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα ὑμᾶς... ἰδοὺ ἐγὼ ἐπιφέρω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔσονται σκῦλα τοῖς δουλεύουσιν αὐτοῖς, καὶ γνώσεσθε ὅτι* ***Κύριος παντοκράτωρ ἀπέσταλκέ με.*** *Τέρπου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών, διότι ἰδοὺ ἐγὼ* ***ἔρχομαι*** *καὶ* ***κατασκηνώσω*** *ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος»* (Ζαχ. ιβ' 12-14 [8-10]).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ἓν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον λέγεται *«Κύριος παντοκράτωρ»*, καὶ λέγει ὅτι τὸ ἀπέστειλεν ἓν ἄλλο πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐπίσης λέγεται *«Κύριος παντοκράτωρ»*. Ὁ ἀπεσταλμένος Κύριος παντοκράτωρ σείει τὰ ἔθνη μὲ τὴν χεῖρά του καὶ ἔρχεται καὶ κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών. Προφανῶς αὐτὸς ὁ παντοκράτωρ Κύριος εἶνε ὁ Χριστός. Ὁ δὲ παντοκράτωρ Κύριος, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπέστειλεν, εἶνε ὁ Πατήρ. Ὁ Υἱὸς δηλαδὴ εἶνε παντοκράτωρ Κύριος, ὅπως καὶ ὁ Πατήρ. Ἄς σημειωθῇ δέ, ὅτι τὸ *«Κύριος»* εἶνε μετάφρασις τοῦ *«Γιαχβέ»*.

«Ὑμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός, "ὅτι ***ἐνοικήσω*** *ἐν αὐτοῖς καὶ* ***ἐμπεριπατήσω****· καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός". Διὸ "ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε", λέγει Κύριος, "καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε"· "κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας", λέγει* ***Κύριος παντοκράτωρ****»* (Β' Κορ. στ' 16-18).

Τὸ *«ἐνοικήσω»* καὶ τὸ *«ἐμπεριπατήσω»* ἀποδεικνύουν, ὅτι ὁ *«Κύριος παντοκράτωρ»*, ὁ ὁποῖος

ὁμιλεῖ ἐνταῦθα, εἶνε ὁ Χριστός. Διότι αὐτὸς κατῴκησε καὶ περιεπάτησε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν εἶνε παντοκράτωρ, ἤτοι παντοδύναμος.

Ἀναλλοίωτος

«Κατ' ἀρχὰς σύ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ ***διαμένεις****, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται·* ***σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ*** *καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν»* (Ψαλμ. ρα' 26-28 [ρβ' 25-27]).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, ὁ δημιουργὸς Κύριος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ δημιουργήματά του *«διαμένει»* καὶ εἶνε πάντοτε *«ὁ αὐτός»*, ἤτοι ἀναλλοίωτος, ἀμετάβλητος. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀναλλοίωτος Κύριος, ἑβρ. Γιαχβέ, εἶνε εἰδικῶς ὁ Υἱός. Τοῦτο λέγεται ῥητῶς ἐν Ἑβρ. α' 8, τὸ ὁποῖον βλέπε ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ἑβρ. α' 10-12, ὅπου παρατίθεται τὸ ἐν λόγῳ Ψαλμικὸν χωρίον.

«Ἰησοῦς Χριστὸς ***χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας****»* (Ἑβρ. ιγ' 8).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο, εἶνε καὶ θὰ εἶνε πάντοτε ὁ αὐτός, ἀναλλοίωτος, ἀμετάβλητος. Προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀναλλοιώτως, χωρὶς δηλαδὴ νὰ μεταβληθῇ κατὰ τὴν θείαν αὐτοῦ φύσιν.

Ὅλα κοινὰ τὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ

*«****Πάντα*** *ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ* ***ἐμά ἐστι****»* (Ἰωάν. ιστ' 15).

Ἐνταῦθα ὁ Υἱὸς λέγει, ὅτι ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Πα-

τήρ, εἶνε καὶ αὐτοῦ. Εἰς οὐδὲν ὑστερεῖ ὁ Υἱὸς ἔναντι τοῦ Πατρός. Ὁ πλοῦτος τῆς Θεότητος εἶνε τόσον τοῦ Πατρὸς ὅσον καὶ τοῦ Υἱοῦ.

«Καὶ τὰ ἐμὰ ***πάντα*** *σά ἐστι καὶ* ***τὰ σὰ ἐμά»*** (Ἰωάν. ιζ' 10).

Ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Υἱός, εἶνε τοῦ Πατρός. Καὶ ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, εἶνε τοῦ Υἱοῦ. Οὔτε ὁ μὲν ἔχει τι περισσότερον, οὔτε ὁ δὲ ἔχει τι ὀλιγώτερον. Ὅλα εἶνε κοινά. Ἁπλῶς ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος οὐδέποτε θὰ ἔλεγεν, «Ὅλα, ὅσα ἔχω ἐγώ, ἔχει καὶ ὁ Πατήρ. Καὶ ὅλα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἔχω καὶ ἐγώ». Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀτελείας, τὰς ὁποίας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῃ ὁ Θεός. Καὶ ὁ Θεὸς ἔχει τελειότητας, τὰς ὁποίας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος. Ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ ἀγγέλου. Ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἔχουν τὰ πάντα κοινά, διότι ἔχουν κοινὴν τὴν θείαν οὐσίαν (Ἰωάν. ι' 30· Κολ. α' 19, β' 9).

Τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ δεικνύουν ἐπίσης αἱ διάφοροι αὐτοῦ ὀνομασίαι. Διότι ὁ Χριστὸς εἶνε:

Υἱὸς τοῦ Θεοῦ

«Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν ***Υἱῷ»*** (Ἑβρ. α' 1).

Ὁ Θεὸς παλαιότερον ἐλάλησε διὰ μέσου τῶν προφητῶν, τελευταίως ἐλάλησε κατὰ τρόπον ἀνώτερον, διὰ μέσου Υἱοῦ. Ἄρα ὁ Χριστὸς εἶνε Υἱὸς μὲ ἔννοιαν ἀνωτέραν τῶν προφητῶν καὶ γενικώτερον τῶν ἀνθρώπων.

«...τοῦ ὁρισθέντος (=ἀποδειχθέντος) *Υἱοῦ Θεοῦ ἐν*

δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν» (Ῥωμ. α' 4).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του διὰ δυνάμεως ἐκ τοῦ Πνεύματος τῆς δυνάμεως ἀπεδείχθη Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἂν δὲν ἦτο ἀληθῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πλάνος, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν θὰ ἐνήργει τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ἀληθῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο φέρει καὶ τὴν ὀνομασίαν *«ὁ Κύριος ἡμῶν»*.

*«Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ **τὸν πρωτότοκον** εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, "Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ"»* (Ἑβρ. α' 5-6).

Ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ πρωτότοκος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐκλεκτὸς Υἱὸς τοῦ Πατρός, Υἱὸς μὲ ἔννοιαν ἀνωτέραν τῶν ἀγγέλων. Διότι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη, ἐνῷ οἱ ἄγγελοι ἐποιήθησαν, ἐκτίσθησαν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν οἱ ἄγγελοι προτρέπονται νὰ προσκυνήσουν τὸν Υἱόν. Ὀνομάζεται δὲ *«πρωτότοκος»* ὁ Υἱὸς (ὄχι πρωτόκτιστος), χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει καὶ δευτερότοκον Υἱὸν ἢ καὶ τριτότοκον κ.λπ. Ῥητῶς καὶ πολλάκις ἡ Γραφὴ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε *«μονογενὴς»* Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. α' 14, 18· γ' 16, 18· Α' Ἰωάν. δ' 9· Πρβλ. Μάρκ. ιβ' 6, *«**ἕνα** υἱὸν ἔχων, ἀγαπητὸν αὐτοῦ»*). Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πρωτότοκος ἦτο προνομιοῦχος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ λέξις *«πρωτότοκος»* προσέλαβε τὴν ἔννοιαν «ἐκλεκτός», ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται *«πρωτότοκος»* μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐκλεκτός». (Ἐξόδ. δ' 22· Ψαλμ. πη' 28 [πθ' 27]· Ἰερ. λη' [λα'] 9· Ἑβρ. ιβ' 23). Ἄλλωστε πρωτότοκος ἐλέγετο πᾶς ὁ διανοίγων μήτραν ἀσχέτως τοῦ ἂν θὰ ἠκολούθουν ἄλλα τέκνα (Ἐξόδ. ιγ' 2). Καὶ ὁ μονογενὴς δηλαδὴ ἐλέγετο πρωτότοκος.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ

*«Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ **Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος**... Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»* (Ματθ. ιστ' 16-17).

Ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱός, ἐνάρθρως, τουτέστιν ὁ εἷς καὶ μοναδικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα περιέχεται καταπληκτικὴ ἀλήθεια, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔχει Υἱόν, ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν υἱούς. Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν *«ἀπεκάλυψεν»* εἰς τὸν Πέτρον ὁ Πατήρ. Ἂν ὁ Χριστὸς ἦτο κτίσμα, κτιστὸς υἱός, υἱὸς ἐν καταχρηστικῇ ἐννοίᾳ, ὅπως εἶνε πᾶς ἄνθρωπος καὶ ἄγγελος, ὁ Χριστὸς δὲν θὰ παρουσίαζε τὴν υἱότητά του ὡς ἀλήθειαν ἐξ ἀποκαλύψεως. Ὁ Χριστὸς εἶνε *«Υἱὸς Θεοῦ»* ἐν κυριολεξίᾳ, ὅπως εἶνε καὶ *«υἱὸς ἀνθρώπου»* ἐν κυριολεξίᾳ. Ὅπως δηλαδὴ τὸ *«υἱὸς ἀνθρώπου»* σημαίνει ὅτι ἔχει πραγματικὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, οὕτω καὶ τὸ *«Υἱὸς Θεοῦ»* σημαίνει ὅτι ἔχει πραγματικὴν θείαν φύσιν.

Ὁ μονογενὴς Υἱὸς

*«Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς **μονογενοῦς** παρὰ Πατρός»* (Ἰωάν. α' 14).

Ἂν ὁ Χριστὸς ἦτο κτιστὸς υἱός, ὅπως οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἄγγελοι, δὲν θὰ ἐλέγετο μονογενής, διότι κτιστοὺς υἱοὺς ὁ Θεὸς ἔχει πολλούς. Ὁ Χριστὸς εἶνε ἄκτιστος Υἱός, γνήσιον καὶ μοναδικὸν γέννημα τοῦ Πατρός.

*«Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ **μονογενὴς Υἱός**, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο»* (Ἰωάν. α' 18).

Τὸν Θεὸν οὐδείς ποτε εἶδεν ἀκριβῶς ὅπως εἶνε, οὐδεὶς γνωρίζει εἰς τέλειον βαθμόν, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ἄγγελος, ἀλλ᾿ ὁ μονογενὴς Υἱός, τὸ γνήσιον καὶ μοναδικὸν γέννημα τοῦ Θεοῦ, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὡς γέννημα περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Θεότητος καὶ εἶνε εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός. Ἡ φράσις *«ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς»* δεικνύει τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

Ἰδὲ ἐπίσης Ἰωάν. γ′ 16, 18 καὶ Α′ Ἰωάν. δ′ 9. Πρβλ. δὲ Μάρκ. ιβ′ 6, *«**ἕνα** υἱὸν ἔχων, ἀγαπητὸν αὐτοῦ»*.

Ὁ ἴδιος Υἱὸς

*«Ὅς γε **τοῦ ἰδίου Υἱοῦ** οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ᾿ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν»* (Ῥωμ. η′ 32).

Ἄλλο ἡμεῖς καὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ ἄλλο ὁ Χριστός. Ὁ Χριστὸς εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν ἰδιαζούσῃ ἐννοίᾳ, εἶνε ὁ ἴδιος αὐτοῦ Υἱός, ὁ ἰδικός του δηλαδὴ Υἱός. Πρβλ. τὸ Ἰωάν. ε′ 18, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς *«Πατέρα **ἴδιον** ἔλεγε τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ»*· ἔλεγε δηλαδή, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ἰδικός του Πατὴρ καὶ τοιουτοτρόπως ἐξίσωνε τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν Θεόν.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς

*«Ἔσται μεθ᾿ ὑμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη παρὰ Θεοῦ Πατρός, καὶ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, **τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρός**»* (Β′ Ἰωάν. 3).

Σύμφωνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε *«ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός»*, τουτέστιν ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ φύσει Πατρός. Δι᾿ ἄλλων λέξεων, ἡ

σχέσις τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε σχέσις εἰδική, σχέσις Υἱοῦ πρὸς Πατέρα, σχέσις ὁμοουσιότητος. Διὰ τοῦτο ἡ χάρις, τὸ ἔλεος καὶ ἡ εἰρήνη ἀπορρέουν τόσον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὅσον καὶ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Υἱὸς
(ἀπολύτως)

*«Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει **τὸν Υἱόν**, εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ **ὁ Υἱός**»* (Ματθ. ια' 27).

Ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς δὲν λέγεται «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» ἢ «ὁ μονογενὴς Υἱὸς» ἢ «ὁ ἴδιος Υἱὸς» ἢ «ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός», ἀλλὰ λέγεται *«ὁ Υἱός»*, ἄνευ προσδιορισμοῦ τινος, ἀπολύτως. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ *«Υἱὸς»* διὰ τὸν Χριστὸν γίνεται κύριον ὄνομα, ἐνῷ οὐδεὶς ἄλλος, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ἄγγελος, φέρει τὸ ὄνομα *«Υἱός»*. Τὸ ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς ἔχει τὸ *«Υἱὸς»* ὡς ὄνομα αὐτοῦ, τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἶνε Υἱὸς ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ, φυσικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατρός.

*«Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ **τὸν Υἱόν**, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς **τὸν Υἱὸν** ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν **τῷ Υἱῷ** οὐκ ὄψεται ζωήν»* (Ἰωάν. γ' 35-36).

Καὶ ἐνταῦθα τὸ *«Υἱὸς»* ἀπαντᾷ ἀπολύτως, ὡς κύριον ὄνομα, διὰ νὰ φανῇ ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει τὴν υἱότητα ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ.

*«Ἐὰν οὖν **ὁ Υἱὸς** ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε»* (Ἰωάν. η' 36).

Καὶ πάλιν τὸ *«Υἱὸς»* κεῖται ἀπολύτως, ὡς κύριον ὄνομα σημαντικὸν τῆς φυσικῆς υἱότητος τοῦ Χριστοῦ.

«Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς ***τὸ ὄνομα*** *τοῦ Πατρὸς καὶ* ***τοῦ Υἱοῦ*** *καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»* (Ματθ. κη' 19).

Ῥητῶς ἐνταῦθα τὸ «Υἱὸς» χαρακτηρίζεται ὡς *«ὄνομα»*. Οὐδεὶς ἄλλος ὀνομάζεται Υἱὸς ἐκτὸς τοῦ Χριστοῦ, διότι οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἐκ φύσεως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Κύριος
(ἀνάρθρως)

«Ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου ***Κύριον*** *Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν, σωθήσῃ»* (Ῥωμ. ι' 9).

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο πρὸς σωτηρίαν ἀπαιτεῖται νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον, καὶ νὰ ὁμολογῇ, ὅτι κατὰ τὴν ἀνωτέραν αὐτοῦ φύσιν ὁ Ἰησοῦς εἶνε Κύριος.

Ὁ Κύριος ἡμῶν

«Πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ***τοῦ Κυρίου ἡμῶν****»* (Α' Κορ. α' 9).

«Πρόδηλον ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ ***Κύριος ἡμῶν****»* (Ἑβρ. ζ' 14).

«Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ ***Κύριος ἡμῶν*** *Ἰησοῦς Χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς»* (Α' Θεσ. γ' 11).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα, καθὼς καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε *«ὁ Κύριος ἡμῶν»*. Ἐπειδὴ δέ, συμφώνως πρὸς ἄλλα χωρία τῆς Γραφῆς, *«ὁ Κύριος ἡμῶν»* εἶνε ὁ Γιαχβέ (Ψαλμ. η' 2

[1]· Ἀποκ. ια΄ 15), ἄρα Χριστὸς καὶ Γιαχβὲ εἶνε ἓν κατὰ τὴν οὐσίαν.

Κύριος κυρίων

«*Τὸ Ἀρνίον νικήσει αὐτούς, ὅτι* ***Κύριος κυρίων*** *ἐστὶ καὶ Βασιλεὺς βασιλέων*» (Ἀποκ. ιζ΄ 14).

Τὸ Ἀρνίον - Χριστὸς εἶνε «*Κύριος κυρίων*», ἤτοι ὑπέρτατος Κύριος. Τὸ αὐτὸ διὰ τὸν Λόγον - Χριστὸν λέγεται καὶ ἐν Ἀποκ. ιθ΄ 16. Ἐπειδὴ δὲ κατ᾽ ἄλλα χωρία «*Κύριος κυρίων*» ἢ «*Κύριος τῶν κυριευόντων*» λέγεται ὁ Γιαχβέ (Δευτ. ι΄ 17· Ψαλμ. ρλε΄ [ρλστ΄]3· Α΄ Τιμ. στ΄ 15), ἄρα Χριστὸς καὶ Γιαχβὲ εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν οὐσίαν.

Ὁ Κύριος πάντων

«*Οὗτός ἐστι* ***πάντων Κύριος***» (Πράξ. ι΄ 36).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, αὐτὸς εἶνε ὁ Κύριος ὅλων.

«***Ὁ αὐτὸς Κύριος πάντων,*** *πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν*» (Ῥωμ. ι΄ 12).

Ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἶνε ὅλων τῶν ἀνθρώπων (Πρβλ. Ῥωμ. θ΄ 5, «*ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός*»).

Ὁ εἷς Κύριος

«*Εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσι θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοί, ἀλλ᾽ ἡμῖν εἷς Θεός, ὁ Πατήρ..., καὶ* ***εἷς Κύριος,*** *Ἰησοῦς Χριστός*» (Α΄ Κορ. η΄ 5-6).

Διὰ τοὺς ἄλλους ὑπάρχουν πολλοὶ κύριοι, δι᾽ ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς ὑπάρχει εἷς Κύριος, ὁ Ἰησοῦς

Χριστός. Οἱ πολλοὶ λέγονται κύριοι ἐν καταχρηστικῇ καὶ ψευδεῖ ἐννοίᾳ, ὁ εἷς εἶνε Κύριος ἐν κυρίᾳ καὶ ἀληθεῖ ἐννοίᾳ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁ εἷς καὶ ὁ μοναδικὸς Κύριος, διότι εἶνε ὁλόκληρος ἡ θεία οὐσία. Ὅπως δὲ ὁ Πατὴρ εἶνε ὁ *«εἷς Θεός»*, ἀλλὰ βεβαίως εἶνε καὶ ὁ *«εἷς Κύριος»*, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς εἶνε ὁ *«εἷς Κύριος»*, ἀλλὰ βεβαίως εἶνε καὶ ὁ *«εἷς Θεός»*. Ἕκαστον θεῖον πρόσωπον ὡς ἡ ὅλη θεία οὐσία, ὡς ὁ ὅλος Θεός, εἶνε ὁ μοναδικὸς Θεὸς καὶ Κύριος.

*«Ἓν Πνεῦμα... **εἷς Κύριος**... εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων»* (Ἐφεσ. δ' 4-6).

Τὸ χωρίον εἶνε τριαδικὸν καὶ ὁ *«εἷς Κύριος»* εἶνε ὁ Χριστός.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ *«εἷς Κύριος»* εἶνε ὁ Γιαχβέ (Δευτ. στ' 3· Ζαχ. ιδ' 9), κατὰ δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην εἶνε ὁ Χριστός, Γιαχβὲ καὶ Χριστὸς ταυτίζονται κατὰ τὴν οὐσίαν.

Ὁ μόνος Δεσπότης καὶ Κύριος

*«Παρεισέδυσάν τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ **τὸν μόνον Δεσπότην καὶ Κύριον ἡμῶν** Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι»* (Ἰούδ. 4).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε *«ὁ μόνος Δεσπότης καὶ Κύριος»*, διότι ὡς ὁλόκληρος ἡ θεία οὐσία εἶνε ὁ μόνος Θεός. Οἱ δὲ Χιλιασταὶ ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἀρνοῦνται τὸν μόνον Δεσπότην καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅπως ἠρνοῦντο αὐτὸν οἱ ἀσεβεῖς αἱρετικοί, τοὺς ὁποίους ἐννοεῖ ἐνταῦθα καὶ καυτηριάζει ὁ ἀπόστολος Ἰούδας.

Ὁ Κύριος
(ἐνάρθρως)

*«Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ Διδάσκαλος καὶ ὁ Κύριος· καὶ καλῶς λέγετε, **εἰμὶ γάρ**»* (Ἰωάν. ιγ' 13).

Οἱ μαθηταὶ ἔλεγον διὰ τὸν Ἰησοῦν *«ὁ Κύριος»* ἐκ σεβασμοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς τονίζει, ὅτι εἶνε *«ὁ Κύριος»* ἐκ φύσεως.

*«**Ὁ Κύριος** αὐτῶν χρείαν ἔχει»* (Ματθ. κα' 3).

Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς χρησιμοποιεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν του τὸν ὅρον *«ὁ Κύριος»* ὡς ὄνομα αὐτοῦ, διότι ἔχει τὴν κυριότητα ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ.

*«Ὡς οὖν παρελάβετε Χριστὸν Ἰησοῦν **τὸν Κύριον**, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε»* (Κολ. β' 6).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶνε ἁπλῶς *«Κύριος»*, ἀλλ' εἶνε *«ὁ Κύριος»*, ἐνάρθρως, ὁ εἷς καὶ μοναδικὸς Κύριος, ὁ *γνωστὸς* Κύριος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ *«Κύριος»* προκειμένου περὶ τοῦ Χριστοῦ γίνεται κύριον ὄνομα, πολλάκις ἀπαντᾷ καὶ χωρὶς ἄρθρον, διότι ἀπὸ τὰ κύρια ὀνόματα δύναται νὰ παραλείπεται τὸ ἄρθρον. Ἰδὲ τοὺς στίχ. 16, 17, 76 τοῦ κεφ. α' τοῦ Λουκᾶ, ὅπου ὁ Μεσσίας δὲν ἀναφέρεται μὲ ἰδιαίτερον ὄνομα, ἀλλὰ μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα *«Κύριος»*, μὲ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Μεσσίας εἶνε ἓν κατ' οὐσίαν, καὶ ἔχουν τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἰδὲ καὶ Λουκ. β' 11, ὅπου τὸ *«Κύριος»* διὰ τὸν Χριστὸν λέγεται ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος ὡς ἄγγελος δὲν γνωρίζει ἄλλον Κύριον ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ. Ἰδὲ ἐπίσης Ματθ. κη' 6 κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον.

*«Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ **Κύριος** ἐν ὁράματι»* (Πράξ. θ' 10. Ἰδὲ καὶ 11, 15· ιη' 9· κβ' 10· κγ' 11).

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅταν λέγῃ *«εἶπε Κύριος»*,

ἐννοεῖ, ὅτι εἶπεν ὁ Γιαχβέ. Ἐνταῦθα αἱ Πράξεις ἐννοοῦν, ὅτι εἶπεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Πράξεις ἀναφέρονται εἰς ἀποκαλύψεις τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ εἰς οὐρανόν, ἡ δὲ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν γνωρίζει ἄλλον Κύριον ὁμιλοῦντα ἐξ οὐρανοῦ εἰμὴ μόνον τὸν Γιαχβέ, ὁπωσδήποτε Γιαχβὲ καὶ Ἰησοῦς ταυτίζονται κατὰ τὴν οὐσίαν.

«Μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ***Κύριος****, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν»* (Α' Κορ. δ' 5).

Ἐκ τῆς φράσεως *«ἕως ἂν ἔλθῃ»* ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι *«ὁ Κύριος»* εἶνε ὁ Χριστός. Αὐτὸς θὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν. Καὶ θὰ φανερώσῃ τὰ κρυπτά, διότι εἶνε ὁ καρδιογνώστης καὶ παντογνώστης Κύριος.

*«****Αὐτὸς ὁ Κύριος*** *ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ»* (Α' Θεσ. δ' 16).

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ, θὰ καταβῇ ἐξ οὐρανοῦ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ, διὰ τοῦτο ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπαντοῦν διὰ τὸν Χριστὸν ἐκφράσεις ὁποῖαι αἱ ἑξῆς:

«***Πιστεύειν τῷ Κυρίῳ***» καὶ «***Πιστεύειν ἐπὶ τὸν Κύριον***» (Πράξ. ε' 14· θ' 42· ια' 17· ιστ' 31· ιη' 8). «***Ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Κύριον***» (Πράξ. θ' 35· ια' 21). «***Ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον***» (Β' Τιμ. β' 22). «***Δουλεύειν τῷ Κυρίῳ***» (Πράξ κ' 19· Ῥωμ. ιβ' 11· ιστ' 18· Ἐφεσ. στ' 7· Κολ. γ' 24). «***Κολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ***» (Α' Κορ. στ' 17). «***Ὁρκίζειν τὸν Κύριον***» (Α' Θεσ. ε' 27). «***Ἄδειν καὶ ψάλλειν τῷ Κυρίῳ***» (Ἐφεσ. ε' 19). «***Ὁδὸς Κυρίου***» (Ματθ. γ' 3). «***Ἡμέρα Κυρίου***» (Πράξ. β' 20· Α' Κορ. α' 8· ε' 5· Β' Κορ.

α' 14). «*Χεὶρ Κυρίου*» (Πράξ. ια' 21). «*Λόγος Κυρίου*» (Πράξ. ιθ' 10· Α' Θεσ. δ' 15). «*Ὄνομα Κυρίου*» (Πράξ. β' 21· Ῥωμ. ι' 13· Α' Κορ. α' 2· Πράξ. ιθ' 13· η' 16· ιθ' 5· θ' 28· Α' Κορ. α' 10· Β' Θεσ. γ' 6· Α' Κορ. ε' 4· Πράξ. ιε' 26· κα' 13· ιθ' 17· Β' Θεσ. α' 12· Α' Κορ. στ' 11· Κολ. γ' 17). «*Ἐν Κυρίῳ*» (Ῥωμ. ιδ' 14· Α' Κορ. δ' 17· θ' 2· Ἐφεσ. α' 15· Φιλιπ. β' 19· δ' 4· Α' Θεσ. α' 1· ε' 12 καὶ πολλὰ ἄλλα). «*Ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου*» (Α' Κορ. ε' 4). «*Τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου*» (Ἰούδ. 21).

Αἱ τοιαῦται ἐκφράσεις περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἁρμόζουν εἰς τὸν Θεόν. Τὸ δὲ «*Κύριος*» εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ κειμένῳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶνε «*Γιαχβέ*». Ἂς σημειωθῇ ἐπίσης, ὅτι τὸ «*Κύριος*» εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «*Γιαχβέ*», εἰς δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λέγεται διὰ τὸν Χριστόν, ἐνῷ διὰ τὸν Πατέρα χρησιμοποιεῖται συνήθως τὸ «*Θεός*».

Τέλος, τὸ λεγόμενον ἐν Πράξ. β' 36, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν Ἰησοῦν «*Κύριον*», εἶνε φανερόν, ὅτι λέγεται διὰ τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον. Ὁ Ἰησοῦς ἦτο Κύριος ὡς Θεός, ἐγένετο δὲ Κύριος καὶ ὡς ἄνθρωπος. Ἰδὲ καὶ Ματθ. κη' 18· Ῥωμ. ιδ' 9· Ἐφεσ. α' 21-23· Φιλιπ. β' 9-11. Ἰδὲ ἐπίσης Δαν. ζ' 13-14.

Θεὸς

(ἀνάρθρως)

«Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν... καὶ καλεῖται ***τὸ ὄνομα αὐτοῦ*** *μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος,* ***Θεὸς*** *ἰσχυρός, ἐξουσια-*

στής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» (Ἠσ. θ' 6).

Τὸ θαυμαστὸν Παιδίον, ὁ Μεσσίας, εἶνε **Θεός**. Τὸ ὅτι δὲ τὸ *«Θεὸς»* παρουσιάζεται ὡς *«ὄνομα αὐτοῦ»*, τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἶνε Θεὸς ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ.

Τὸ *«ὄνομα»* δεικνύει τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Παιδίου. Τὸ Παιδίον εἶνε ὅ,τι λέγει τὸ *«ὄνομά»* του.

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ***Θεὸς*** *ἦν ὁ Λόγος»* (Ἰωάν. α' 1).

Ὁ Εὐαγγελιστὴς δίδων, οὕτως εἰπεῖν, τὰ στοιχεῖα τῆς ταυτότητος τοῦ Λόγου λέγει, ὅτι ὁ Λόγος ἦτο ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἦτο μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν (ὅπως τὸ φῶς εἶνε μαζὶ μὲ τὸν ἥλιον) καὶ ὅτι ἦτο **Θεός** (ὅπως καὶ τὸ φῶς εἶνε ἥλιος). Δὲν ἦτο ἄνθρωπος ὁ Λόγος (κατόπιν ἔγινεν ἄνθρωπος), δὲν ἦτο ἄγγελος, δὲν ἦτο ἀρχάγγελος, ἀλλ' ἦτο Θεός. Καταχρηστικῶς ἡ Γραφὴ ὀνομάζει θεὸν καὶ τὸν Μωυσῆν καὶ γενικώτερον τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀγγέλους, διότι ὅλοι εἴμεθα μικροὶ θεοί, θεοὶ κατὰ χάριν καὶ ὄχι κατὰ φύσιν. Ἀλλ' αὐστηρῶς ὁμιλοῦσα ἡ Γραφὴ καὶ παρέχουσα τὰ στοιχεῖα τῆς ταυτότητος τοῦ Μωυσέως οὐδέποτε θὰ ἔλεγεν, *«Ὁ Μωυσῆς ἐγεννήθη τότε, εἶχε πατέρα τὸν δεῖνα, κατῴκει ἐκεῖ,* ***καὶ ἦτο θεός»***. Περὶ τοῦ Λόγου ἡ Γραφὴ λέγει, ὅτι ἦτο Θεός, διότι ὁ Λόγος εἶνε φύσει Θεός, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ.

«Τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ ***Θεοῦ*** *ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών»* (Φιλιπ. β' 5-7).

Ἡ *«μορφή»* σημαίνει τὸν τρόπον τῆς ὑπάρξεώς τινος καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Εἶνε κανεὶς ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἔχει τὴν μορφήν. Ὁ

Χριστὸς δὲν ἦτο ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, οὔτε ἐν μορφῇ ἀγγέλου, ἀλλ' *«ἐν μορφῇ Θεοῦ»*. Ὕστερον δὲ ἔλαβε *«μορφὴν δούλου»*. Ὅπως δὲ τὸ *«μορφὴν δούλου λαβών»* σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινε πραγματικὸς ἄνθρωπος, οὕτω καὶ τὸ *«ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων»* σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο πραγματικὸς Θεός. Ῥητῶς δὲ τὸ χωρίον διακηρύσσει τὴν ἰσοθεΐαν τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς φράσεως *«ἴσα Θεῷ»*.

«Πλείονος δόξης οὗτος (ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς) *παρὰ Μωσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν· πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος· ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας* ***Θεός****. Καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων... Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ»* (Ἑβρ. γ' 3-6).

Ἐνῷ ἀλλοῦ ὁ Μωυσῆς λέγεται θεός, ἐνταῦθα, ὅπου γίνεται σύγκρισις Μωυσέως καὶ Χριστοῦ, Θεὸς λέγεται ὁ Χριστὸς ὡς κατασκευαστὴς τῶν πάντων καὶ Υἱός, ὁ δὲ Μωυσῆς παρουσιάζεται ὡς κατασκεύασμα καὶ λέγεται θεράπων, ἤτοι ὑπηρέτης. Ἄρα ὁ Χριστὸς εἶνε Θεὸς μὲ ἔννοιαν, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε ὁ Μωυσῆς καὶ γενικώτερον οἱ ἄνθρωποι. Ὁ Χριστὸς εἶνε Θεὸς ἐν κυριολεξίᾳ, φύσει Θεός.

Ὁ Θεὸς

(ἐνάρθρως)

«Ὁ θρόνος σου, ***ὁ Θεός****, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου»* (Ψαλμ. μδ' 7 [με' 6]).

Συμφώνως πρὸς τὸ Ἑβρ. α' 6, *«****ὁ Θεὸς****»* (ἐνάρθρως) τοῦ παρόντος Ψαλμικοῦ στίχου εἶνε ὁ Υἱὸς-Μεσσίας. Ὡς Μεσσίας ὁ Ἰησοῦς, ἤτοι ὡς ἄνθρωπος,

ἔχει Θεόν, ἀλλ' ὡς Υἱὸς εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁλόκληρος ἡ θεία οὐσία.

*«Ἰδοὺ **ὁ Θεὸς ἡμῶν** κρίσιν ἀνταποδίδωσι καὶ ἀνταποδώσει, **αὐτὸς ἥξει** καὶ σώσει ἡμᾶς. Τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ ὦτα κωφῶν ἀκούσονται. Τότε ἁλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός, τρανὴ δὲ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων»* (Ἠσ. λε' 4-6).

Κατὰ τὴν προφητείαν ταύτην αὐτὸς ὁ Θεός, ὄχι ἀντιπρόσωπός του, θὰ ἤρχετο καὶ θὰ ἔσῳζε τὸν ἄνθρωπον, τὴν δὲ παρουσίαν του θὰ συνώδευον θαύματα. Ἡ προφητεία ἐξεπληρώθη, ὅταν ἦλθεν ὁ Χριστὸς (Ματθ. ια' 5· Λουκ. ζ' 22). Ἄρα ὁ Χριστὸς εἶνε αὐτὸς ὁ Θεός, ὁλόκληρος ἡ θεία οὐσία.

«Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου (ἑβρ. Γιαχβέ), *εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους **τοῦ Θεοῦ ἡμῶν**»* (Ἠσ. μ' 3).

Καὶ ἡ προφητεία αὕτη εἶνε, ὡς *γνωστόν*, μεσσιακὴ (Ματθ. γ' 3· Μᾶρκ. α' 3· Λουκ. γ' 4· Ἰωάν. α' 23). Ἡ δὲ ἔννοια τῆς φωνῆς τοῦ βοῶντος Προδρόμου εἶνε ἡ ἑξῆς: *«Ἑτοιμάσατε τὸν πνευματικὸν δρόμον, διὰ νὰ διέλθῃ ὁ ἐρχόμενος Κύριος* (Γιαχβέ), *ὁ Θεὸς ἡμῶν»*. Ἄρα ὁ Μεσσίας εἶνε ὁ Θεός, ὁ Γιαχβέ.

*«Συμεὼν Πέτρος, δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ **τοῦ Θεοῦ ἡμῶν** καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ»* (Β' Πέτρ. α' 1).

Καὶ κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁ Θεός.

*«Οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται,... ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, **ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας**»* (Ῥωμ. θ' 4-5).

Ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν εἶνε *«κατὰ σάρκα»*, ἤτοι ὡς ἄνθρωπος, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἀνωτέραν

αὐτοῦ φύσιν εἶνε *«ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς ὁ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας»*.

Ἰδὲ καὶ Ἐφεσ. ε' 5 (*«τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ»*).

Ὁ μέγας Θεὸς

«Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης ***τοῦ μεγάλου Θεοῦ*** *καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον»* (Τίτ. β' 13-14).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶνε μικρὸς θεός, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ Χιλιασταί, ἀλλ' εἶνε *«ὁ μέγας Θεός»*. Κατὰ δὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ μέγας Θεὸς εἶνε ὁ Γιαχβέ (Δευτ. ζ' 21· ι' 17· Νεεμ. η' 6· Ἱερ. λθ' [λβ'] 18· Δαν. β' 45. Ἰδὲ καὶ Ψαλμ. οστ' 14 [οζ' 13]). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ μέγας Θεὸς Γιαχβέ, διὰ τοῦτο ἐκαθάρισε τὸν λαὸν *«ἑαυτῷ»*, διὰ τὸν ἑαυτόν του δηλαδή, ὄχι δι' ἄλλον.

Ὁ ἀληθινὸς Θεὸς

«Οἴδαμεν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν· καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ***ὁ ἀληθινὸς Θεὸς*** *καὶ ζωὴ αἰώνιος»* (Α' Ἰωάν. ε' 20).

Εἰς τὸ παραδοξότατον τοῦτο χωρίον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρουσιάζεται ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ συγχρόνως ὡς αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς Θεός, πρᾶγμα ἀνθρωπίνως ἀδιανόητον καὶ ἀνεπινόητον. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἢ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ ὡς **πρόσωπον**, τουτέστιν ὡς

ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός. Καὶ εἶνε *«ὁ ἀληθινὸς Θεὸς»* ὡς **οὐσία,** ὡς ἡ ὅλη Θεότης (Πρβλ. Κολ. α' 19 καὶ β' 9).

Ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν

«Ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ***Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου»*** (Ἰωάν. κ' 28).

Ἀπευθυνόμενος ὁ Θωμᾶς πρὸς τὸν Χριστὸν ὁμολογεῖ αὐτὸν Κύριόν του καὶ Θεόν του. Ἡ ὁμολογία προφανῶς ἐγένετο κατὰ θείαν ἀποκάλυψιν, ὅπως ἄλλοτε ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου (Ματθ. ιστ' 16-17). Ὁμοίως ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προσφωνεῖται ὁ Γιαχβέ· *«Ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου»* (Ψαλμ. λδ' [λε'] 23).

Ἰδὲ καὶ Β' Θεσ. α' 12 (*«**τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου** Ἰησοῦ Χριστοῦ»*).

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς

«Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν ***τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ*****, ἣν περιεποιήσατο* ***διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος»*** (Πράξ. κ' 28).

Κατὰ τὸ παρὸν ἐδάφιον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχυσε τὸ ἴδιον τὸ αἷμά του καὶ ἀπέκτησε τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ Χριστὸς δηλαδή, εἶνε *«ὁ Κύριος καὶ Θεός»*. Ὁ Θεὸς προσέλαβε σάρκα καὶ ἔχυσε τὸ αἷμά του ὡς ἄνθρωπος.

(*) Κατ' ἄλλην γραφὴν *«τοῦ Θεοῦ»*.

Κύριος ὁ Θεὸς

«Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ ***Κύριον τὸν Θεὸν*** *αὐτῶν· καὶ αὐτὸς* ***προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ*** *ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιοῦ»* (Λουκ. α΄ 16-17).

Ὁ ἄγγελος δηλαδὴ προεῖπεν εἰς τὸν Ζαχαρίαν, ὅτι ὁ Ἰωάννης πολλοὺς Ἰσραηλίτας θὰ ἐπέστρεφεν εἰς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης θὰ προεπορεύετο ***«Κυρίου τοῦ Θεοῦ»***, ἵνα προετοιμάσῃ τὸν λαὸν πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Εἶνε προφανές, ὅτι ***«Κύριος ὁ Θεός»***, τοῦ ὁποίου προεπορεύθη ὁ Ἰωάννης, ἐξ οὗ καὶ Πρόδρομος, εἶνε ὁ Χριστός. Σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ *«Κύριος ὁ Θεός»* εἰς τὰ Ἑβραϊκὰ εἶνε Γιαχβὲ Ἐλοχείμ. Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα *«Κύριος ὁ Θεός»*, μὲ τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα ὀνομάζεται ὁ Χριστός, ἐν στίχ. 32 καὶ 68 ὀνομάζεται ὁ Θεός. Θεὸς καὶ Χριστὸς ἔχουν τὸ αὐτὸ ὄνομα, διότι ἔχουν τὴν αὐτὴν οὐσίαν.

«Καὶ λέγει μοι (ὁ Ἰησοῦς)· *οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί, καὶ* ***Κύριος ὁ Θεὸς*** *τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει»* — *«**Ἐγὼ Ἰησοῦς** ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις»* (Ἀποκ. κβ΄ 6, 16).

Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν δύο τούτων χωρίων ὁ Ἰησοῦς λέγει, *«Κύριος ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ»*, εἰς δὲ τὸ δεύτερον *λέγει, «Ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου»*. Ἀντιφάσκει ὁ Χριστὸς πρὸς ἑαυτόν; Ὄχι βεβαίως. Ἀλλ' εἰς τὸ πρῶτον χωρίον ὁμιλεῖ ὡς ἄνθρωπος καὶ διαστέλλει ἑαυτὸν πρὸς *«Κύριον τὸν Θεόν»*, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ὁμιλεῖ ὡς Θεὸς

καὶ ταυτίζει ἑαυτὸν πρὸς «*Κύριον τὸν Θεόν*». Ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του ὁ Υἱὸς εἶνε καὶ θὰ εἶνε αἰωνίως Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, Θεάνθρωπος.

Γιαχβὲ

Εἰς πλεῖστα χωρία τῆς Γραφῆς ὁ Χριστὸς φέρει τὸ ὄνομα Γιαχβέ, τὸ ἀποκλειστικῶς προσωπικὸν ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκ τούτου τὰ χωρία ταῦτα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζομεν ὡς Γιαχβικά, ἀποδεικνύουν τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τρόπον τελείως ἀναντίρρητον. Ὡρισμένα Γιαχβικὰ χωρία ἀνεφέραμεν ἤδη. Ἐνταῦθα ἀναφέρομεν ὡρισμένα ἄλλα.

«*Οὕτω λέγει Κύριος* (Γιαχβέ)... *Μήποτε εἴπητε σκληρόν· πᾶν γάρ, ὃ ἐὰν εἴπῃ ὁ λαὸς οὗτος, σκληρόν ἐστι· τὸν δὲ φόβον αὐτοῦ μὴ φοβηθῆτε, οὐδ' οὐ μὴ ταραχθῆτε·* ***Κύριον*** (Γιαχβέ) *αὐτὸν ἁγιάσατε καὶ αὐτὸς ἔσται σου φόβος. Καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πεποιθὼς ᾖς, ἔσται σοι εἰς ἁγίασμα καὶ οὐχ ὡς* ***λίθου προσκόμματι*** *συναντήσεσθε αὐτῷ, οὐδὲ ὡς* ***πέτρας πτώματι***» (Ἡσ. η' 11-14).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἷς «*Κύριος*» (Γιαχβέ) ὁμιλεῖ δι' ἄλλον «*Κύριον*» (Γιαχβέ), τὸν ὁποῖον διὰ τοὺς ἀπίστους χαρακτηρίζει ὡς «*λίθου πρόσκομμα καὶ πέτρας πτῶμα*» ἤ, καλλίτερον, ὡς «*λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν πτώσεως*». Ὁ ἄλλος οὗτος «*Κύριος*» (Γιαχβέ) εἶνε ὁ Μεσσίας. Τοῦτο δεικνύουν τὰ χωρία Ῥωμ. θ' 33 καὶ Α' Πέτρ. β' 7, ὅπου ὁ χαρακτηρισμὸς «*λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου*» ἐφαρμόζεται εἰς τὸν Χριστόν.

«*Πνεῦμα Κυρίου* (Γιαχβέ) *ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν* ***ἔχρισέ με****· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύ-*

*ξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως τῷ Θεῷ ἡμῶν, παρακαλέσαι πάντας τοὺς πενθοῦντας,... καὶ κληθήσονται γενεαὶ δικαιοσύνης, φύτευμα Κυρίου εἰς δόξαν... Ὑμεῖς δὲ ἱερεῖς Κυρίου κληθήσεσθε, λειτουργοὶ Θεοῦ· ἰσχὺν ἐθνῶν κατέδεσθε καὶ ἐν τῷ πλούτῳ αὐτῶν θαυμασθήσεσθε. Οὕτως ἐκ δευτέρας κληρονομήσουσι τὴν γῆν, καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν. **Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος*** (Γιαχβὲ) *ὁ ἀγαπῶν δικαιοσύνην καὶ μισῶν ἁρπάγματα ἐξ ἀδικίας»* (Ἡσ. ξα' 1-8).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ὁ Χριστός (Λουκ. δ' 17-21). Ὁμιλῶν δὲ ὡς ἄνθρωπος καὶ Ἰσραηλίτης, διακρίνει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὸν Κύριον (Γιαχβέ), ὁ ὁποῖος τὸν ἔχρισε, καὶ λέγει, ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, *«τῷ Θεῷ ἡμῶν»*. Ἀλλ' ἐν στίχ. 8, συνεχίζων τὸν λόγον του καὶ αἰτιολογῶν τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα προαναγγέλλει, διακηρύσσει: ***«Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος*** (Γιαχβέ)**»**. Τὸ ***«γάρ»*** (=διότι) δεικνύει τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ. Ἡ δὲ ἔννοια τῆς διακηρύξεως ταύτης τοῦ Χριστοῦ εἶνε: «Θὰ φέρω εἰς σᾶς πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθά, διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος, ὁ Γιαχβέ». Ὁ Ἰησοῦς εἶνε καὶ *«**Χριστὸς** Κυρίου»* καὶ *«Χριστὸς **Κύριος**»* (Λουκ. β' 26, 11). Τὸ πρῶτον ὡς ἄνθρωπος, τὸ δεύτερον ὡς Θεός, ἢ μᾶλλον ὡς Θεάνθρωπος.

*«Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου, καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν **πρὸ προσώπου μου**, καὶ ἐξαίφνης ἥξει εἰς τὸν ναὸν ἑαυτοῦ Κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε· Ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει **Κύριος*** (Γιαχβὲ) ***παντοκράτωρ**»* (Μαλ. γ' 1).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ὁ παντοκράτωρ Γιαχ-

βὲ καὶ λέγει: *«Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου* (τὸν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον) *καὶ θὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ὁδὸν ἔμπροσθέν* ***μου»***. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι προπορεύεται ὁ Πρόδρομος καὶ ἀκολουθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ. Ὁ Μεσσίας δηλαδή, τοῦ ὁποίου προεπορεύθη ὁ Ἰωάννης, εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Μεσσίας εἶνε καὶ ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο ὁ Γιαχβὲ δὲν ταυτίζει μόνον τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν Μεσσίαν, ἀλλὰ καὶ διακρίνει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὸν Μεσσίαν (Ματθ. ια' 10).

«Καὶ ἐγένετο τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὗ ἀπέθανεν Ὀζίας ὁ βασιλεύς, εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ Σεραφὶμ εἱστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ,... καὶ ἐκέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον καὶ ἔλεγον· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ***Κύριος*** (Γιαχβὲ) ***σαβαώθ****, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ... Καὶ εἶπεν* (ὁ Κύριος)· *πορεύθητι καὶ εἶπον τῷ λαῷ τούτῳ· ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσομαι αὐτούς»* (Ἠσ. στ' 1-3, 9-10).

Εἰς τὸ περίφημον τοῦτο ὅραμα τοῦ στ' κεφαλαίου τοῦ Ἠσαΐου ὁ προφήτης εἶδε τὸν ἔνδοξον Ἀδωναῒ - Γιαχβὲ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου βασιλέως, δοξολογούμενον ὑπὸ τῶν Σεραφίμ, καὶ ἤκουσε παρ' αὐτοῦ λόγους περὶ πνευματικῆς τυφλώσεως καὶ πωρώσεως τοῦ λαοῦ. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰ χωρία Ἰωάν. ιβ' 37, 39-42, εἰς τὸ ἐν λόγῳ ὅραμα ὁ Ἠσαΐας εἶδε τὸν Χριστόν. Ἰδὲ κυρίως τοὺς λόγους τοῦ εὐαγγελιστοῦ

ἐν στίχ. 41-42, *«Ταῦτα εἶπεν Ἠσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν* ***αὐτοῦ*** *καὶ ἐλάλησε περὶ* ***αὐτοῦ.*** *Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς* ***αὐτόν,*** *ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν».* Καὶ εἰς τὰς τρεῖς βεβαίως περιπτώσεις ἡ ἀντωνυμία *«αὐτὸς»* ἀναφέρεται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, τὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι γενικῶς δὲν ἐπίστευον (στίχ. 37), ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν, χωρὶς ὅμως νὰ ὁμολογοῦν αὐτόν, διὰ τὸν φόβον τῶν Φαρισαίων (στίχ. 42). Σημειωτέον δέ, ὅτι ὁ Γιαχβέ, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ προφήτης, ἐν Ἠσ. στ' 12 ὁμιλεῖ περὶ ἄλλου θείου προσώπου, προφανῶς τοῦ Πατρός. Καὶ ἐν Ἰωάν. ιβ' 40 γίνεται διάκρισις δύο θείων προσώπων: *«τετύφλωκε»* καὶ *«πεπώρωκεν»* ὁ Θεὸς - Πατὴρ (ἐπέτρεψε δηλαδὴ νὰ τυφλωθοῦν καὶ νὰ πωρωθοῦν), *«ἰάσομαι»* ἐγώ, ὁ Γιαχβὲ - Υἱός. Ὁ Γιαχβὲ σαβαώθ, ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ προφήτης ἐν τῷ περιφήμῳ ὁράματι, εἶνε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὄχι ὁ Πατὴρ ἢ ὁ τριαδικὸς Θεὸς (Ὁ τρισάγιος ὕμνος τῶν Σεραφὶμ δὲν σημαίνει τὴν Τριάδα, ἀλλὰ τὴν ἀπόλυτον ἁγιότητα. Πρβλ. «τρισευτυχισμένος»).

«Καὶ θὰ ἐπιβλέψουν πρὸς ***ἐμέ, τὸν ὁποῖον ἐξεκέντησαν,*** *καὶ θὰ πενθήσουν δι' αὐτόν»* (Ζαχ. ιβ' 10 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ὁ Γιαχβέ. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἔλεγον: Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκκεντηθῇ, νὰ «μαχαιρωθῇ», ὁ Γιαχβέ, ἀφοῦ ὁ Γιαχβὲ εἶνε πνεῦμα; Τὸ χωρίον εἶνε αἴνιγμα. Τὸ δὲ αἴνιγμα λύεται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ: *«Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει, "Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν"»* (Ἰωάν. ιβ' 37). Ὁ Γιαχβὲ ἔλαβε σάρκα, ἔγινεν ἄνθρωπος, ἀνέβη εἰς τὸν σταυρόν, καὶ οἱ ἄνθρωποι τὸν ἐξεκέντησαν εἰς τὴν

σάρκα διὰ τῆς λόγχης τοῦ Ῥωμαίου στρατιώτου. Ὁ Χριστός, λοιπόν, εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ, ὅλη ἡ θεία οὐσία. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο ὁ Γιαχβὲ ἀφ' ἑνὸς μὲν ταυτίζει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν Χριστὸν ὡς Θεόν, καὶ ἀφ' ἑτέρου διακρίνει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὸν Χριστὸν ὡς ἄνθρωπον, καὶ ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ εἰς γ' πρόσωπον (*«καὶ θὰ πενθήσουν δι' αὐτόν»*).

«"Πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα τοῦ ***Κυρίου*** *(Γιαχβὲ) σωθήσεται". Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται* ***εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν;»*** (Ῥωμ. ι' 13-14).

Διὰ νὰ σωθῇ τις, συμφώνως πρὸς τὸ ἐνταῦθα παρατιθέμενον χωρίον Ἰωὴλ γ' 5 (β' 32), πρέπει νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν *«Κύριον»*. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος ἐρωτᾷ διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας: πῶς ὅμως θὰ ἐπικαλεσθοῦν αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐπίστευσαν; Ὁ *«Κύριος»*, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐπίστευσαν οἱ Ἰσραηλῖται, εἶνε ὁ Χριστός. Τὸ δὲ *«Κύριος»* τοῦτο εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον εἶνε *«Γιαχβέ»*. Σημειωτέον δέ, ὅτι προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος, ἐν στίχ. 9, ζητεῖ νὰ ὁμολογῇ τις τὸν Ἰησοῦν *«Κύριον»*, καὶ ἐν στίχ. 12 τονίζει, ὅτι ὁ αὐτὸς *«Κύριος»* εἶνε πάντων. Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι ἐν Ἰωὴλ γ' 1-5 (β' 28-32) γίνεται διάκρισις θείων προσώπων: Ὁ Θεὸς (Πατὴρ) ὁμιλεῖ περὶ ἐκχύσεως τοῦ Πνεύματος καὶ περὶ τοῦ Κυρίου (Υἱοῦ).

«Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ» (Ῥωμ. ια' 26).

Τὸ χωρίον εἶνε παράθεσις ἐκ τοῦ Ἠσ. νθ' 20. Ὁ δὲ *ῥυόμενος*, ἤτοι ὁ Λυτρωτής, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἐκ τῆς Σιών, τουτέστιν ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, εἶνε ὁ Χριστός. Ἀλλ' ἂν προσέξῃ τις τὸ Ἠσ. νθ' 15-20, βλέπει σαφῶς, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ, ἀφοῦ εἶδεν, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος νὰ μεσιτεύσῃ καὶ νὰ

βοηθήση τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐφόρεσε τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν του καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Σιὼν ὡς Λυτρωτής. Ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβὲ ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ μεσίτης.

*«Κατ' ἐμαυτοῦ ὀμνύω, ἦ μὴν ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στόματός μου δικαιοσύνη, οἱ λόγοι μου οὐκ ἀποστραφήσονται, ὅτι **ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ**»* (Ἠσ. με' 23).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ὁ Γιαχβὲ καὶ λέγει, ὅτι εἰς αὐτὸν θὰ κάμψῃ πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα θὰ προσφέρῃ δοξολογίαν. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰ χωρία Ῥωμ. ιδ' 10-11 καὶ Φιλιπ. β' 10-11, ὁ Γιαχβὲ τοῦ προφητικοῦ χωρίου εἶνε ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

«Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο» (Α' Κορ. ι' 9).

Οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπείρασαν τὸν Γιαχβὲ καὶ ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν ὄφεων (Ἀριθ. κα' 4-6). Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ἐπείρασαν τὸν Χριστόν, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶνε Γιαχβέ. Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὸ Ἑβρ. γ' 7-9 οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπείρασαν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Πραγματικῶς ἐπείρασαν καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διότι οἱ τρεῖς εἶνε μία οὐσία, εἷς Θεός.

*«**Ἀνέβης εἰς ὕψος**· ᾐχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν· **ἔλαβες** χαρίσματα διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἔτι καὶ διὰ τοὺς ἀπειθεῖς, διὰ νὰ κατοικῇς* (μεταξὺ αὐτῶν), ***Κύριε Θεέ»*** (Ψαλμ. ξη' 18 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. ξζ' 19 κατὰ τοὺς Ο').

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Ψαλμῳδὸς ἀπευθυνόμενος πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν (Jah Elohim) λέγει εἰς αὐτόν, ὅτι ἀνέβη εἰς ὕψος, καὶ ὅτι ἔλαβε χαρίσματα. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἠπόρουν λέγοντες: Πῶς ὁ Θεὸς ἀνέβη εἰς

ὕψος; Εἰς ὕψος δὲν εὑρίσκεται πάντοτε; Καὶ Ὕψιστος δὲν ὀνομάζεται; Καὶ παρὰ τίνος ἔλαβε χαρίσματα; Αὐτὸς δὲν ἔχει ὅλα τὰ χαρίσματα; Ὁ στίχος ἦτο αἴνιγμα διὰ τοὺς Ἑβραίους. Τὸ δὲ αἴνιγμα λύεται ἐν Ἐφεσ. δ' 8-11. Παραθέτων ὁ Ἀπόστολος τὸν αἰνιγματικὸν στίχον τοῦ Ψαλμῳδοῦ λέγει, ὅτι τὸ *«ἀνέβη»* σημαίνει, ὅτι *«καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς* (εἰς τὸν Ἅδην)». Καὶ τονίζει: *«Ὁ καταβάς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν... καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας κ.λπ.»*. Προφανῶς ὁ Παῦλος ἐφαρμόζει τὸν αἰνιγματικὸν στίχον εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ Γιαχβὲ Υἱὸς κατέβη εἰς τὸν Ἅδην καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναλήψεως ἀνέβη ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἔλαβε χαρίσματα παρὰ τοῦ Γιαχβὲ Πατρὸς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἔδωσεν αὐτὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους (Πρᾶξ. β' 33). Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὸ Ἐφεσ. δ' 11 τοὺς ἀποστόλους καὶ λοιποὺς ποιμένας ἔδωσεν ὁ Χριστός, κατὰ τὸ Α' Κορ. ιβ' 28 ἔδωσεν ὁ Θεὸς - Πατήρ, κατὰ δὲ τὰ Πράξ. ιγ' 2· κ' 28 προσεκάλεσε καὶ ἔθεσε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ οἱ Τρεῖς ἐκάλεσαν καὶ ἔδωσαν τοὺς ἀποστόλους καὶ λοιποὺς ποιμένας, διότι οἱ Τρεῖς εἶνε μία οὐσία, εἷς Θεός.

«Οἵτινες δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον ***ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου*** *καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ»* (Β' Θεσ. α' 9-10).

Ἐνταῦθα *«ὁ Κύριος»*, ὁ ὁποῖος θὰ *«ἔλθῃ»*, προφανῶς εἶνε ὁ Χριστός. Ἡ δὲ φράσις *«ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ»* ἔχει ληφθῆ, σχεδὸν ἀκριβῶς, ἐκ τοῦ Ἠσαΐου (β' 10, 19, 21). Τὸ δὲ *«Κύριος»* τῆς φράσεως αὐτῆς εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον εἶνε *«Γιαχβέ»*. Ἄρα ὁ Χριστὸς

εἶνε ὁ Γιαχβέ. Καὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶνε ὁ Γιαχβέ, θὰ ἐνδοξασθῇ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

*«**Ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου** ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν **τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου** Ἰησοῦ Χριστοῦ»* (Β' Θεσ. α' 12).

Ἡ φράσις *«ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»* ἔχει ληφθῆ ἐκ τοῦ Ἡσ. ξστ' 5 κατὰ τοὺς Ο'. Τὸ δὲ *«Κύριος»* ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου εἶνε «Γιαχβέ». Ἄρα ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁ Γιαχβέ. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ *«**τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου** Ἰησοῦ Χριστοῦ»*. Ὡς Γιαχβὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε *«ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ Κύριος»*.

*«Καὶ εἶπε **Κύριος**· ποῦ εἰσιν οἱ θεοὶ αὐτῶν;... Ἴδετε ἴδετε ὅτι **ἐγώ εἰμι**, καὶ **οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ**... Παροξυνῶ ὡς ἀστραπὴν τὴν μάχαιράν μου, καὶ ἀνθέξεται κρίματος ἡ χείρ μου, καὶ ἀποδώσω δίκην τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς μισοῦσί με ἀνταποδώσω... Εὐφράνθητε, οὐρανοί, ἅμα αὐτῷ, **καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ**· εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,... ὅτι τὸ αἷμα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐκδικᾶται, καὶ ἐκδικήσει καὶ ἀνταποδώσει δίκην τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς μισοῦσιν ἀνταποδώσει, καὶ ἐκκαθαριεῖ **Κύριος** τὴν γῆν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»* (Δευτ. λβ' 37-43 κατὰ τοὺς Ο').

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ χωρίου τούτου ὁμιλεῖ ὁ Γιαχβέ, τονίζει ὅτι εἶνε ὁ μόνος Θεὸς καὶ προαγγέλλει κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος περιέχεται προτροπὴ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς καὶ πρὸς τὰ ἔθνη νὰ εὐφρανθοῦν δι' αὐτόν, διότι κάνει κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν. Ἐπὶ πλέον δὲ κατὰ τοὺς Ο' (στίχ. 43) περιέχεται προτροπὴ νὰ προσκυνήσουν αὐτόν, τὸν

κριτὴν καὶ ἐκδικητὴν Γιαχβέ, ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ: *«Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ»*. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ Ἑβρ. α' 6, ὅπου παρατίθεται ἡ προτροπὴ αὕτη, αὐτὸς ὁ κριτὴς καὶ ἐκδικητὴς Γιαχβέ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, εἶνε εἰδικῶς ὁ *«πρωτότοκος»*, ὁ ἐκλεκτὸς Υἱός. Ἡ δὲ κρίσις εἶνε ἡ τῆς δευτέρας παρουσίας. Ἰδὲ καὶ Ψαλμ. 96 (97), ὅπου γίνεται λόγος περὶ τρομερᾶς ἐλεύσεως καὶ παρουσίας τοῦ Γιαχβὲ ὡς κριτοῦ καὶ περιέχεται ὁμοίως ἡ προτροπὴ *«προσκυνήσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ»* κατὰ τοὺς Ο', *«προσκυνεῖτε αὐτόν, πάντες οἱ θεοί»* κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν (στίχ. 7). Οἱ μικροὶ θεοί, οἱ ἄγγελοι, καλοῦνται νὰ προσκυνήσουν τὸν μέγαν καὶ μοναδικὸν Θεόν, τὸν Υἱὸν - Μεσσίαν.

*«Κατ' ἀρχὰς σύ, **Κύριε**, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, **σὺ δὲ διαμένεις**, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ **ὁ αὐτὸς εἶ** καὶ **τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι**»* (Ψαλμ. ρα' 26-28 [ρβ' 25-27]).

Ὁ Ψαλμὸς εἶνε δέησις τοῦ πτωχοῦ καὶ τεθλιμμένου πρὸς τὸν Γιαχβέ, ὡς καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ δεικνύει. Εἰς δὲ τοὺς ὑπ' ὄψιν στίχους τονίζεται, ὅτι ὁ Γιαχβὲ εἶνε ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, καὶ ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ δημιουργήματά του, αὐτὸς εἶνε ἀναλλοίωτος καὶ αἰώνιος. Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀποστόλου ἐν Ἑβρ. α' 8 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ἑβρ. α' 10-12, ὅπου παρατίθενται οἱ ὑπ' ὄψιν στίχοι τοῦ Ψαλμῳδοῦ, ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ὁ Γιαχβὲ εἶνε εἰδικῶς ὁ Υἱός.

*«...**εἴπερ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος**,*

πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ Θεῷ ἐκλεκτόν, ἔντιμον...» (Α' Πέτρ. β' 3-4).

Ὁ χρηστὸς ἤτοι ἀγαθὸς **Κύριος**, πρὸς τὸν ὁποῖον προσερχόμεθα ὡς τὸν ζῶντα λίθον, τὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι ἀπεδοκίμασαν, ἀλλ' εἰς **τὸν Θεὸν** εἶνε ἐκλεκτός, ἔντιμος, εἶνε προφανῶς ὁ Χριστός (Πρβλ. Ψαλμ. ριζ' [ριη'] 22). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀπόστολος τὴν φράσιν, *«εἴπερ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος»*, ἐχρησιμοποίησε συμφώνως πρὸς τὴν Ψαλμικὴν φράσιν, *«γεύσασθε... ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος»* (Ψαλμ. λγ' 9 [λδ' 8]), ἐν δὲ τῇ Ψαλμικῇ φράσει τὸ *«Κύριος»* ἑβραϊστὶ εἶνε «Γιαχβέ», ἄρα ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Γιαχβέ, ὅλη ἡ θεία οὐσία. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον Α' Πέτρ. β' 3-4 γίνεται σαφὴς διάκρισις μεταξὺ *«Κυρίου»* (Γιαχβὲ) καὶ *«Θεοῦ»*, ὅπως εἰς τὸ Ἀμὼς δ' 11 καὶ ἀλλαχοῦ.

*«Ἰδοὺ **ἔρχεται** μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμός, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν· καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ναί, ἀμήν. Ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει **Κύριος** (ὁ Θεός), **ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος**, ὁ παντοκράτωρ»* (Ἀποκ. α' 7-8).

Τὸ *«ὁ ἐρχόμενος»* λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγηθὲν *«ἔρχεται»*. Ἀφοῦ δηλαδὴ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, *«Ἰδοὺ ἔρχεται»*, ὁ ἴδιος *ὁ ἐρχόμενος* λαμβάνει τὸν λόγον καὶ λέγει, *«Ἐγώ εἰμι... ὁ ἐρχόμενος»*. Ἀλλὰ προφανῶς αὐτός, ὁ ὁποῖος *«ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν κ.λπ.»* καὶ λέγεται *«ὁ ἐρχόμενος»*, εἶνε ὁ Χριστός. Ὀνομάζεται δὲ ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς *«**Κύριος**»*, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς φράσεις *«λέγει Κύριος»* καὶ *«Κύριος ὁ Θεὸς»* ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *«Γιαχβέ»*. Ὀνομάζεται ἐπίσης *«**ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμε-**

νος», τὸ ὁποῖον εἶνε ἀνάπτυξις τοῦ ὀνόματος Γιαχβέ. Ἐπὶ πλέον ὀνομάζεται *«τὸ Α καὶ τὸ Ω»* καὶ συνωνύμως *«ἡ ἀρχὴ καὶ τέλος»* (=ὁ αἰώνιος), *«ὁ παντοκράτωρ»* (=ὁ παντοδύναμος), καὶ κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον *«ὁ Θεός»*. Συσσώρευσις θείων ὀνομάτων καὶ προσωνυμιῶν πρὸς ἔξαρσιν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

Περισσότερα διὰ τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ καὶ δὴ διὰ τὸ ὅτι οὗτος πλειστάκις ἐν τῇ Γραφῇ ὀνομάζεται Γιαχβὲ ἰδὲ εἰς τὸ ἡμέτερον βιβλίον «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ».

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Οἱ Χιλιασταὶ ἀρνοῦνται τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Τὴν σωματικὴν ζωήν, ἰσχυρίζονται οὗτοι, ὁ Χριστὸς κατέθεσεν ἅπαξ διὰ παντός, διὰ νὰ μὴ λάβῃ αὐτὴν πάλιν ποτέ. Καίτοι ὅλοι ἐννοοῦμεν, ὅτι ἀνίσταται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀποθνῄσκει, οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ ἀπέθανε σῶμα καὶ ἀνέστη πνεῦμα! Παραπέμπουν δὲ εἰς τὸ Α' Πέτρ. γ' 18, *«θανατωθεὶς μὲν σαρκί, **ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι**»*. Ἐν τῇ ἀμαθείᾳ των τὴν δοτικὴν *«πνεύματι»* (=κατὰ τὸ πνεῦμα) αὐτοὶ ἐξηγοῦν «ὡς πνεῦμα»! Συντακτικὸν μηδέν! Ἡ ἔννοια τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου τοῦ Πέτρου εἶνε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐθανατώθη μὲν ὡς πρὸς τὴν σάρκα, ἀλλ' ἔμεινε ζωντανὸς ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμά του ἤ, ἄλλως, τὴν ψυχήν, ἀφοῦ τὸ μὲν σῶμα εἶνε θνητόν, τὸ δὲ πνεῦμα εἶνε ἀθάνατον. Ἐν Κριτ. κα' 14 καὶ Ἰὼβ λστ' 6 τὸ *«ζωοποιῶ»* σημαίνει «διατηρῶ εἰς τὴν ζωήν». Τὴν αὐτὴν δὲ ἔννοιαν ἔχει καὶ τὸ *«ζωογονῶ»* ἐν Ἐξόδ. α' 17, 18, 22· Κριτ. η' 19· Α' Βασ. κζ' 9,11· Γ' Βασ. κα' (κ') 31, Δ' Βασ. ζ' 4. Σημειωτέον δέ, ὅτι διὰ τοῦ *«ζωοποιῶ»* καὶ τοῦ *«ζωογονῶ»* οἱ Ο' ἀποδίδουν τὸ αὐτὸ ἑβραϊκὸν ῥῆμα. Ἐπίσης οἱ Χιλιασταὶ παραπέμπουν εἰς τὸ Α' Κορ. ιε' 50, *«**σὰρξ καὶ αἷμα** βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται»*. Ἀλλ' ἡ

φράσις *«σὰρξ καὶ αἷμα»* ἔχει πολλὰς σημασίας. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι σημαίνει ἁπλῶς καὶ βασικῶς τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμα (Ἑβρ. β' 14), σημαίνει καὶ τὸν ἄνθρωπον (Ματθ. ιστ' 17) καὶ τὴν σεξουαλικότητα (Γεν. στ' 3· Ἰωάν. α' 13) καὶ τὴν φθορὰν γενικῶς. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ δὲ χωρίον Α' Κορ. ιε' 50 σημαίνει τὴν φθοράν. Τοῦτο φαίνεται ἀμέσως ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ χωρίου, *«οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ»*. Τὸ σῶμα κληρονομεῖ καὶ αὐτὸ βασιλείαν Θεοῦ. Ἀλλὰ προηγουμένως πρέπει νὰ ἐπέλθῃ εἰς αὐτὸ ἀλλαγή, μεταβολή· πρέπει τὸ φθαρτὸν αὐτὸ σῶμα νὰ γίνῃ ἄφθαρτον. Νὰ μὴ ἔχῃ βιολογικὰς καὶ σεξουαλικὰς ἀνάγκας, πόνους, ταλαιπωρίας καὶ λοιπὰ γνωρίσματα τοῦ φθαρτοῦ τούτου κόσμου. *«Δεῖ **τὸ φθαρτὸν τοῦτο** ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ **τὸ θνητὸν τοῦτο** ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν»* (Α' Κορ. ιε' 53). Αὐτὸ τοῦτο τὸ φθαρτὸν καὶ θνητὸν σῶμα θὰ ἐνδυθῇ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὴν ἀθανασίαν. Δὲν θὰ χαθῇ, ἀλλὰ θὰ ἀφθαρτοποιηθῇ. Τὸ *«ψυχικὸν σῶμα»* θὰ γίνῃ *«πνευματικὸν σῶμα»* (Α' Κορ. ιε' 44). Τὸ σῶμα δηλαδή, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπικρατοῦν αἱ κατώτεραι δυνάμεις τῆς ψυχῆς, θὰ μεταβληθῇ οὕτως, ὥστε νὰ ἐπικρατοῦν εἰς αὐτὸ αἱ ἀνώτεραι δυνάμεις τοῦ πνεύματος.

Ὥστε τὸ ἀνθρώπινον σῶμα δὲν χάνεται, ἀλλ' ἀνίσταται ἄφθαρτον. Οὕτω καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἢ μᾶλλον, ὅπως ὁ Θεὸς ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦν, οὕτω *«ζωοποιήσει καὶ **τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν**»* (Ῥωμ. η' 11). Ἀναφέρομεν χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα σαφῶς φαίνεται, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀνέστη.

*«...ἔτι δὲ καὶ **ἡ σάρξ** μου κατασκηνώσει **ἐπ' ἐλπίδι,** ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν **διαφθοράν**»* (Ψαλμ. ιε' [ιστ'] 9-10).

Τὸ χωρίον εἶνε μεσσιακὸν καὶ παρατίθεται ἐν Πράξ. β' 26-27. Συμφώνως πρὸς αὐτό, ἡ σὰρξ τοῦ Μεσσίου κατῴκησεν εἰς τὸν τάφον *«ἐπ' ἐλπίδι»*, τὸ ὁποῖον σημαίνει *«ἐν ἀσφαλείᾳ»*. Ἡ σὰρξ δηλαδὴ τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἔπαθε τίποτε εἰς τὸν τάφον, δὲν ὑπέστη φθορὰν ἀποσυνθέσεως, ἀλλ' ἀνεστήθη. Πράγματι δέ, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, *«προϊδὼν* (ὁ Δαβίδ) *ἐλάλησε περὶ* ***τῆς ἀναστάσεως*** *τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου,* ***οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν»*** (Πράξ. β' 31). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Χιλιαστάς, οἱ ὁποῖοι λέγουν, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐξηφανίσθη καὶ πιθανῶς διελύθη εἰς ἀέρια, ὁ Ἀπόστολος βεβαιώνει, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἐγνώρισε φθορὰν καὶ ἀποσύνθεσιν, ἀλλ' ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου (Ἰδὲ καὶ Πράξ. ιγ' 35-37).

«Λύσατε ***τὸν ναὸν τοῦτον*** *καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις* ***ἐγερῶ αὐτόν****. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ* ***τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ****. Ὅτε οὖν* ***ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν****, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς»* (Ἰωάν. β' 19-22).

Ναὸν ὁ Χριστὸς ὠνόμαζε τὸ σῶμά του, διότι εἰς αὐτὸ κατῴκει ὁλόκληρος ὁ Θεότης (Κολ. α' 19, β' 9). Ἔλεγε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: *«Θανατώσατε αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ ἀναστήσω αὐτό»*. Κατὰ ταῦτα, τὸ σῶμα ἐθανατώθη καὶ αὐτὸ ἀνέστη. Ἀνέστησε μάλιστα αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς (*«ἐγερῶ»*, τουτέστιν, ἐγὼ θὰ ἀναστήσω). Ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἔζη καὶ ἀνέστησε τὸ σῶμά του. Ἐπίσης τὸ σῶμα ἀνέστησε καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διότι οἱ Τρεῖς εἶνε μία Θεότης καὶ μία δύναμις.

«Ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου (=τὴν ζωήν μου), ***ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν****... Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχω* ***πάλιν λαβεῖν αὐτὴν****»* (Ἰωάν. ι' 17-18).

Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωσε τὴν σωματικὴν ζωήν του διὰ νὰ μὴ λάβῃ αὐτὴν πάλιν. Ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶπε: Δίδω τὴν ζωήν μου, διὰ νὰ λάβω αὐτὴν πάλιν. Ἔχω δύναμιν νὰ δώσω αὐτήν, καὶ ἔχω δύναμιν νὰ λάβω αὐτὴν πάλιν. Συνεπῶς ὁ Χριστὸς ἔδωσε καὶ ἔλαβε πάλιν τὴν σωματικήν του ζωὴν αὐτεξουσίως, παρέδωσεν εἰς θάνατον καὶ ἐζωοποίησε πάλιν τὸ σῶμά του. Οἱ Χιλιασταὶ ἐρωτοῦν: Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἔδωσε τήν σωματικὴν ζωήν του ὡς ἀντίλυτρον, πῶς ἔλαβεν αὐτήν πάλιν; Δὲν θέλουν νὰ καταλάβουν οὗτοι, ὅτι ἡ προσφορὰ τοῦ Χριστοῦ ἔγκειται εἰς τὴν θυσίαν (σταύρωσιν, πόνον, θάνατον), ἡ δὲ ἀνάστασις τοῦ σώματος, ἀφοῦ δὲν αἴρει τὴν θυσίαν, δὲν αἴρει καὶ τὴν προσφοράν.

«Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ***ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν****»* (Μάρκ. ιστ' 6. Ἰδὲ καὶ Ματθ. κη' 5-6).

Λέγων ὁ ἄγγελος «ἀνέστη, δὲν εἶνε ἐδῶ», ἔδειξε τὸν κενὸν τάφον. Τί ἔκειτο προηγουμένως εἰς τὸν τάφον; Τὸ σῶμα. Αὐτὸ ἀνέστη λοιπὸν καὶ ἔφυγεν ἐκ τοῦ τάφου.

«Ἴδετε ***τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου****, ὅτι* ***αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατέ με*** *καὶ ἴδετε, ὅτι* πνεῦμα (=τὸ φάντασμα) ***σάρκα καὶ ὀστέα*** *οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε* ***ἔχοντα****»* (Λουκ. κδ' 39).

Οἱ μαθηταὶ ἐνόμιζον, ὅτι ἔβλεπον φάντασμα. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστός εἶπεν: *«Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, διότι εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος. Ψηλαφή-*

σατέ με καὶ ἴδετε, διότι τὸ φάντασμα δὲν ἔχει σάρκα καὶ ὀστᾶ, καθὼς βλέπετε ὅτι ἐγὼ ***ἔχω****»*. Ῥητῶς ὁ Κύριος βεβαιώνει, ὅτι ἔχει **σάρκα καὶ ὀστᾶ.**

«Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ***ἔφαγε****»* (Λουκ. κδ' 43).

Καίτοι τὸ σῶμα τῆς ἀναστάσεως δὲν εἶχεν ἀνάγκην τροφῆς, ὁ Κύριος ἔφαγε διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν ἦτο φάντασμα, ἀλλὰ πραγματικῶς εἶχε σῶμα μὲ σάρκα καὶ ὀστᾶ. Ἰδὲ καὶ Πράξ. ι' 41.

«Λέγει τῷ Θωμᾷ· φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε ***τὰς χεῖράς μου****, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς* ***τὴν πλευράν μου****»* (Ἰωάν. κ' 27).

Ὁ Θωμᾶς ἐνόει τὴν ἀνάστασιν ὡς ζωοποίησιν τοῦ νεκροῦ σώματος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι καὶ πᾶς ἄνθρωπος, ἐκτὸς τῶν Χιλιαστῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Θωμᾶς ἤθελε νὰ ἴδῃ καὶ νὰ ψηλαφήσῃ τὰς τρυπημένας χεῖρας καὶ τὴν λογχισμένην πλευράν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἴδῃ καὶ νὰ ψηλαφήσῃ. Ὁ Ἀναστὰς ἔφερεν αὐτὸ τὸ τρυπημένον ἀπὸ τοὺς ἥλους καὶ τὴν λόγχην σῶμα, ὄχι ἄλλο ἢ ἄλλα σώματα. Οἱ Χιλιασταὶ παραπέμπουν καὶ εἰς τὸ Μάρκ. ιστ' 12, διὰ νὰ ὑποστηρίξουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐλάμβανε διάφορα κατὰ διαφόρους ἐμφανίσεις σώματα. Ἀλλὰ τὸ χωρίον λέγει *«ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ»*, δὲν λέγει «ἐν ἑτέρῳ σώματι». Τὸ αὐτὸ σῶμα ἐφαίνετο μὲ διαφόρους μορφὰς (Πρβλ. Λουκ. κδ' 16).

Κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς ὁ ἄνθρωπος εἶνε μόνον σῶμα. Ἀφοῦ δὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀνέστη κατ' αὐτούς, ὁ Ἀναστὰς δὲν εἶνε πλέον ἄνθρωπος κατ' αὐτούς. Ἀλλ' ὡς εἴδομεν, σαφέστατα ἡ Γραφὴ διδάσκει, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀνέστη. Ἄρα καὶ ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο καλῶν εἰς

ψηλάφησιν λέγει εἰς τοὺς μαθητάς του· *«Αὐτὸς ἐγώ εἰμι»* (=εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος) (Λουκ. κδ' 39). Ὡς ἄνθρωπος ἐπίσης ὁ ἀναστὰς Κύριος ὀνομάζει τοὺς μαθητάς *«ἀδελφούς»* του (Ματθ. κη' 10· Ἰωάν. κ' 17). Ὡς ἄνθρωπος ἐπίσης ὁ ἀναστὰς καὶ ἀναληφθεὶς Κύριος ὀνομάζει τὸν Πατέρα *«Θεόν»* του (Ἰωάν. κ' 17· Ἀποκ. β' 7· γ' 2, 12). Ὅλαι δὲ γενικῶς αἱ ταπειναὶ ἐκφράσεις τῆς Γραφῆς διὰ τὸν ἀναστάντα καὶ ἀναληφθέντα Κύριον ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν του.

Μὲ τὴν ἀφθαρτοποιημένην δὲ σάρκα του ὁ Κύριος ἔρχεται πάλιν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔρχεται μὲ σάρκα, ὡς ἄνθρωπος, εἶνε πλάνος καὶ ἀντίχριστος. Τοῦτο ῥητῶς λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης εἰς τὴν Β' Καθολικὴν Ἐπιστολὴν αὐτοῦ, στίχ. 7: *«Πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν* ***ἐρχόμενον*** (=ὅτι ἔρχεται) ***ἐν σαρκί·*** *οὗτός ἐστιν* ***ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος****»*.

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο οἱ Χιλιασταὶ ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ εἶνε *«πλάνοι»* (=ἀπατεῶνες) καὶ *«ἀντίχριστοι»*, διότι ἀρνοῦνται, ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ ἀνέστη καὶ ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται πάλιν μὲ σάρκα.

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὅπως ἡ Γραφὴ διδάσκει, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς **γεννᾶται** ὁ Υἱός, οὕτω διδάσκει καὶ ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς «***ἐκπορεύεται***» τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Ἰωάν. ιε' 26). Ὅπως δὲ ὁ Υἱός, ἐπειδὴ **γεννᾶται** ἐκ τοῦ Πατρός, εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς ἐκεῖνον καὶ ἄρα Θεὸς ἢ Γιαχβέ, οὕτω καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐπειδὴ **ἐκπορεύεται** ἐκ τοῦ Πατρός, εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς ἐκεῖνον καὶ ἄρα Θεὸς ἢ Γιαχβέ. Καὶ διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν πάλιν τὸ παράδειγμα τοῦ ἡλίου, ὅπως ἡ θερμότης, ἡ ὁποία ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ ἡλίου, εἶνε καὶ αὐτὴ ἥλιος, οὕτω καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἶνε καὶ αὐτὸ Θεός. Τοῦτο πιστεύει ἡ Ὀρθοδοξία, ὁ Ῥωμαιοκαθολικισμὸς καὶ ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ Προτεσταντισμός.

Ἀντιθέτως οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα οὔτε Θεὸς εἶνε, οὔτε κἂν πρόσωπον, ἀλλ' ἁπλῶς δύναμις, ἡ ἐνεργὸς δύναμις τοῦ Ἰεχωβᾶ. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς εἶνε μία νεκρὰ καὶ ἀσυνείδητος δύναμις, ὅπως π.χ. ὁ ἠλεκτρισμός.

Ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα ἔχει δύναμιν, εἰς ὡρισμένα χωρία ὁ ὅρος «*Πνεῦμα*» ἢ «*Πνεῦμα Ἅγιον*» ἢ «*Ἅγιον Πνεῦμα*» σημαίνει πράγματι δύναμιν ἢ χαρίσματα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποκλείει ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε

πρόσωπον. Καὶ οἱ ὅροι *«Λόγος»* καὶ *«Σοφία»* σημαίνουν ἰδιότητας, ἀλλὰ σημαίνουν καὶ πρόσωπον, τὸν ἐνυπόστατον Λόγον (Ἰωάν. α' 1) καὶ τὴν ἐνυπόστατον Σοφίαν (Παροιμ. η' 12), τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ῥητῶς μάλιστα ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς λέγονται *«δύναμις»* (Ματθ. κστ' 64· Α' Κορ. α' 24), καὶ ὅμως εἶνε πρόσωπα. Καὶ ἄγγελοι ἐπίσης λέγονται *«δυνάμεις»* (Ῥωμ. η' 38· Α' Πέτρ. γ' 22), ἀλλ' εἶνε πρόσωπα.

Ἀναφέρομεν Γραφικὰς ἀποδείξεις περὶ τοῦ ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶνε δύναμις, ἀλλὰ πρόσωπον καὶ Θεὸς ἢ Γιαχβέ.

Ὄχι δύναμις

*«Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς **Πνεύματι Ἁγίῳ** καὶ **δυνάμει**»* (Πράξ. ι' 38).

Ὁ Θεὸς ἔχρισε τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον μὲ *«Πνεῦμα Ἅγιον»* καὶ μὲ *«δύναμιν»*. Ἄλλο λοιπὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἄλλο ἡ δύναμις.

*«Ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει **Πνεύματος** καὶ **δυνάμεως**»* (Α' Κορ. β' 4).

*«Τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν **δυνάμει** καὶ ἐν **Πνεύματι Ἁγίῳ**»* (Α' Θεσ. α' 5).

Καὶ εἰς τὰ χωρία ταῦτα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διακρίνεται τῆς δυνάμεως.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔχει δύναμιν, δὲν εἶνε δύναμις.

*«Τὸ Πνεῦμά ἐστιν **ἡ ἀλήθεια**»* (Α' Ἰωάν. ε' 6).

Δὲν λέγει, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶνε *«ἡ δύναμις»*, ἀλλὰ λέγει, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶνε *«ἡ ἀλήθεια»*, ὅπως ἀλλοῦ λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τὸν ἑαυτόν του (*«Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια»*, Ἰωάν. ιδ' 6).

Πρόσωπον

«...βαπτίζοντες αὐτοὺς ***εἰς τὸ ὄνομα*** *τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ* ***τοῦ Ἁγίου Πνεύματος****»* (Ματθ. κη΄ 19).

Κατὰ τὴν Γραφὴν οὐδέποτε γίνεται κἄτι «εἰς τὸ ὄνομα» (ἢ ἐν τῷ ὀνόματι») δυνάμεως ἢ πράγματος γενικῶς. Τὰ πάντα κατὰ τὴν Γραφὴν γίνονται *«εἰς τὸ ὄνομα»* (ἢ *«ἐν τῷ ὀνόματι»*) προσώπου. Ἐπίσης, τὸ *«βαπτίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»* σημαίνει, «παραδίδομαι καὶ ἀνήκω πλέον εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ εἶμαι ἰδιοκτησία του». Ἀλλ᾿ αὐτὴ ἡ ἔννοια εὐσταθεῖ, ἂν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε πρόσωπον. Ἐπίσης, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τίθεται παραλλήλως πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, οἱ ὁποῖοι εἶνε πρόσωπα. Τέλος καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα *«Ἅγιον Πνεῦμα»* συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε πρόσωπον, διότι λέγεται Ἅγιον Πνεῦμα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα, τουτέστι τὸν Διάβολον, ὁ ὁποῖος εἶνε πρόσωπον.

«Ὅταν δὲ ἔλθῃ ***ἐκεῖνος****, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ᾿ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾿ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.* ***Ἐκεῖνος*** *ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν»* (Ἰωάν. ιστ΄ 13-14).

Πολλαὶ φράσεις τοῦ χωρίου ἀποδεικνύουν, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶνε πρόσωπον (*«λήψεται»*, *«ὅσα ἂν ἀκούσῃ»*, *«λαλήσει»*, *«ἀναγγελεῖ»*, *«ἀφ᾿ ἑαυτοῦ»*). Καὶ μόνον τὸ παρὸν χωρίον εἶνε ὑπεραρκετὸν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλ᾿ ἰδιαιτέρως ἀξιοπρόσεκτος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἶνε ἡ ἀντωνυμία *«ἐκεῖνος»*. Κατὰ συμμόρφωσιν πρὸς

τὸ οὐδέτερον *«τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας»* κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ «ἐκεῖνο». Ἀλλ' εἶπεν *«ἐκεῖνος»*, εἰς γένος ἀρσενικόν, ὅπως λέγεται διὰ τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἄγγελον, τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Θεὸν Πατέρα, διὰ πρόσωπον δηλαδὴ (Ἰωάν. α' 8· η' 44· Α' Ἰωάν. γ' 3, 5, 7· Ἰωάν. ε' 19).

*«**Ὁ Παράκλητος**, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν»* (Ἰωάν. ιδ' 26. Ἰδὲ καὶ ιδ' 16· ιε' 26· ιστ' 7).

Καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα *«Παράκλητος»* ὑποδηλοῖ, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε πρόσωπον. Διότι *«Παράκλητος»*, ἐκ τοῦ ῥήματος «παρακαλῶ», σημαίνει «Ἀντιλήπτωρ, Βοηθός», ὅπως ἐν Πράξ. θ' 31 *«παράκλησις»* σημαίνει «βοήθεια». Ἐν Δευτ. λγ' 29 κατὰ τοὺς Ο'· Ψαλμ. λβ' (λγ') 20· ριζ' 6 κατὰ τοὺς Ο' (Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. ιγ' 6) καὶ ἀλλαχοῦ «βοηθὸς» ὀνομάζεται ὁ Θεός.

Πρόσωπον ἢ προσωπικότης λέγεται τὸ ὄν, τὸ ὁποῖον ἔχει λογικόν, συναίσθημα, βούλησιν καὶ «ἐγώ», ἤτοι συνείδησιν τῆς ὑπάρξεώς του. Τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα ἐμφανίζεται ἐν τῇ Γραφῇ μὲ ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ προσώπου ἢ τῆς προσωπικότητος.

Καὶ πρῶτον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ καταβαίνει ἐπ' αὐτὸν *«**σωματικῷ** εἴδει, ὡσεὶ **περιστερά**»* (Λουκ. γ' 22), διὰ νὰ φανῇ, ὅτι εἶνε ζῶσα ὕπαρξις, ὄχι νεκρὰ δύναμις.

Ἀλλὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶνε ἁπλῶς ζῶσα ὕπαρξις· εἶνε συνειδητὴ ὕπαρξις, ἤτοι πρόσωπον, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄγγελος καὶ ὁ Θεός. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ πλήθους Γραφικῶν ἐκφράσεων. Κατὰ τὰς ἐκφράσεις ταύτας τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ***«ἀκούει»*** (Ἰωάν. ιστ' 13), ***«λαλεῖ»*** (Ἰωάν. ιστ' 13· Ματθ. ι' 20), ***«λέγει»*** (*«Τάδε **λέγει** τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»*, Πράξ.

κα΄ 11· «*Εἶπε δὲ τὸ Πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ· Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ*», Πράξ. η΄ 29· «*Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς* ***λέγει***», Α΄ Τιμ. δ΄ 1· «*Ναί,* ***λέγει*** *τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν*», Ἀποκ. ιδ΄ 13), ***«προλέγει»*** («*Ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν* ***προεῖπε*** *τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον*», Πράξ. α΄ 16), ***«χρηματίζει»***, ἤτοι ἀποκαλύπτει («*Καὶ ἦν αὐτῷ* ***κεχρηματισμένον*** *ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον* κ.λπ.», Λουκ. β΄ 26), ***«δηλοῖ»***, ἤτοι φανερώνει (Ἑβρ. θ΄ 8· Α΄ Πέτρ. α΄ 11), ***«ἀναγγέλλει»*** (Ἰωάν. ιστ΄ 13, 14, 15), ***«διδάσκει»*** (Λουκ. ιβ΄ 12· Ἰωάν. ιδ΄ 26), ***«ὑπομιμνήσκει»***, ἤτοι ὑπενθυμίζει (Ἰωάν. ιδ΄ 26), ***«ἐλέγχει»*** (Ἰωάν. ιστ΄ 8), ***«συνετίζει»*** (Νεεμ. θ΄ 20), ***«μαρτυρεῖ»*** (Ἰωάν. ιε΄ 26· Ἑβρ. ι΄ 15), χαρακτηρίζεται ὡς ***«μάρτυς»*** ὅπως οἱ ἄνθρωποι (Πράξ. ε΄ 32), «***συμμαρτυρεῖ*** *τῷ πνεύματι ἡμῶν*» (Ῥωμ. η΄ 16), ***«προμαρτύρεται»*** (Α΄ Πέτρ. α΄ 11), ***«διαμαρτύρεται»*** (Πράξ. κ΄ 23), «***συναντιλαμβάνεται*** *ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν*» (Ῥωμ. η΄ 26), ***«δοκεῖ αὐτῷ»***, ἤτοι ὡς λογικὸν ὂν κρίνει, φρονεῖ, ἔχει γνώμην περὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ πρέποντος («***Ἔδοξε*** *τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν*», τουτέστιν, «Ἐφάνη εὔλογον εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ εἰς ἡμᾶς», ἤ, «Ἀπεφάσισε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἡμεῖς», Πράξ. ιε΄ 28), ἔχει ***«φρόνημα»*** (Ῥωμ. η΄ 6), ***«ἐρευνᾷ»***, τουτέστι «γνωρίζει» («*Τὸ Πνεῦμα πάντα* ***ἐρευνᾷ***, *καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ*», Α΄ Κορ. β΄ 10), «***οἶδε***», γνωρίζει δηλαδὴ (Α΄ Κορ. β΄ 11), ἔχει ***«ἀγάπην»*** (Ῥωμ. ιε΄ 30), ***«ἐπιποθεῖ πρὸς φθόνον»*** (Ἰακ. δ΄ 5), ***«βούλεται»***, ἔχει δηλαδὴ βούλησιν ἢ θέλησιν («*Πάντα ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς* ***βούλεται***», Α΄ Κορ. ιβ΄ 11), ***«ἐνεργεῖ»***, ***«διαιρεῖ»*** τὰ χαρίσματα, ἐνῷ αὐτὸ εἶνε ἓν καὶ ἀδιαί-

ρετον (Α΄ Κορ. ιβ΄ 11), ***«ὁδηγεῖ»*** (Ἰωάν. ιστ΄ 13), ***«κωλύει»*** καὶ *«**οὐκ ἐᾷ**»*, τουτέστιν ἐμποδίζει (Πράξ. ιστ΄ 6, 7), ***«προσκαλεῖ»*** ἀποστόλους (Πράξ. ιγ΄ 2), ***«θέτει ἐπισκόπους»*** (Πράξ. κ΄ 28), ***«ἀποστέλλει»*** ἢ ***«ἐκπέμπει»*** ἀνθρώπους (Πράξ. ι΄ 19-20· ιγ΄ 4), ἔχει ***«ἐγώ»***, αὐτοσυνειδησίαν δηλαδὴ (*«Εἶπεν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα... **Ἐγὼ** ἀπέσταλκα αὐτούς»*, Πράξ. ι΄ 19-20· *«Εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀφορίσατε δή **μοι*** [=χωρίσατε λοιπὸν δι᾽ ἐμὲ] *τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτοὺς»*, Πρᾶξ. ιγ΄ 2). Ἐπίσης, ὁ ἄνθρωπος ***«πειράζει»***, ἤτοι προκαλεῖ, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Πράξ. ε΄ 9), ***«ἐνυβρίζει»*** (Ἑβρ. ι΄ 29), ***«λυπεῖ»*** (Ἐφεσ. δ΄ 30. Ἰδὲ καὶ Ἠσ. ξγ΄ 10 κατὰ τὸ Μασοριτικὸν) καὶ ***«παροξύνει»*** αὐτό (Ἠσ. ξγ΄ 10 κατὰ τοὺς Ο΄), ***«ἀντιπίπτει»*** εἰς αὐτό (Πράξ. ζ΄ 51) καὶ ***«ψεύδεται»*** εἰς αὐτό (Πράξ. ε΄ 3).

Τοιαῦται ἐκφράσεις, ὁποῖαι αἱ μνημονευθεῖσαι, εἶνε ἀδύνατον νὰ λεχθοῦν διὰ νεκρὸν πρᾶγμα, δι᾽ ἀσυνείδητον δύναμιν. Εἶνε γελοῖον π.χ. νὰ λεχθῇ, ὅτι ὁ ἠλεκτρισμὸς ἀκούει, λαλεῖ, διαμαρτύρεται, ἀγαπᾷ, βούλεται, προσκαλεῖ, λέγει «ἐγώ», ἢ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ψεύδεται εἰς τὸν ἠλεκτρισμὸν καὶ λυπεῖ αὐτόν! Τοιαῦται ἐκφράσεις λέγονται διὰ πρόσωπον. Ὡρισμέναι δ᾽ ἐξ αὐτῶν δὲν ἀποδεικνύουν μόνον τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ᾽ ὑποδηλοῦν καὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ.

Ὅμοιον πρὸς τὸν Υἱὸν

*«Ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ **τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου**, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ᾽ ἂν εἴπῃ κατὰ **τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου**, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ»* (Ματθ. ιβ΄ 32. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιβ΄ 10).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τίθεται παραλλήλως πρὸς τὸν Υἱόν, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ Υἱοῦ εἶνε ἐλαφροτέρα λόγῳ τῆς σκανδαλιζούσης ταπεινῆς ἐμφανίσεως τοῦ Υἱοῦ ὡς ἀνθρώπου, ἐνῷ ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶνε βαρυτέρα καὶ ἀσυγχώρητος λόγῳ τῆς φανερᾶς ἐκδηλώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ θαύματος.

«Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ***ἄλλον Παράκλητον*** *δώσει ὑμῖν»* (Ἰωάν. ιδ′ 16).

Εἷς Παράκλητος ἡμῶν εἶνε ὁ Ἰησοῦς Χριστός (Α′ Ἰωάν. β′ 1). Τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε ἄλλος Παράκλητος ἡμῶν. Ὁλοφάνερον ἐκ τούτου, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε ὅμοιον πρὸς τὸν Υἱόν.

Ὅμοιον πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ τὸν Πατέρα

«...βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα ***τοῦ Πατρὸς*** *καὶ* ***τοῦ Υἱοῦ*** *καὶ* ***τοῦ Ἁγίου Πνεύματος****»* (Ματθ. κη′ 19).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τίθεται παραλλήλως πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ τὸν Πατέρα, ἤ, συντάσσεται μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Οὕτω καὶ εἰς ἄλλα χωρία, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτηρίσαμεν ὡς Τριαδικά.

Ὡς ὅμοιοι ὁ Θεός, ὁ Χριστὸς καὶ τὸ Πνεῦμα χαρακτηρίζονται ὁμοίως εἰς τὰς ἑξῆς ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὰς ἐκφράσεις: ***«ὁ Θεὸς τῆς δόξης»*** (Πράξ. ζ′ 2), ***«ὁ Κύριος τῆς δόξης»*** (Α′ Κορ. β′ 8), ***«τὸ Πνεῦμα τῆς δόξης»*** (Α′ Πέτρ. δ′ 14). Ὡς ὅμοιοι ἐπίσης φέρουν τὰς ὁμοίας ὀνομασίας ***«Κύριος Θεός»*** (Ἠσ. ζ′ 11), ***«Κύριος Ἰησοῦς»***, ***«Κύριος Χριστός»*** (Πράξ. η′ 16· Κολ. γ′ 24), ***«Κύριον Πνεῦμα»*** (Β′ Κορ. γ′ 18).

«Καὶ ἦν αὐτῷ ***κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου*** *μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου... Καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ καὶ εὐλόγησε* ***τὸν Θεὸν*** *καὶ εἶπε· Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα,* ***κατὰ τὸ ῥῆμά σου*** *ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου»* (Λουκ. β' 26-30).

Ὅτι ὁ Συμεὼν δὲν θὰ ἔβλεπε θάνατον προτοῦ ἴδῃ τὸν Χριστόν, τοῦτο ἦτο χρηματισμός, ἤτοι ἀποκαλυπτικὸς λόγος, *«τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου»*. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συνεπῶς εἶνε *«ὁ Θεὸς»* καὶ *«Δεσπότης»*, τὸν ὁποῖον ηὐλόγησεν ὁ Συμεών, διότι συνέβη *«κατὰ τὸ ῥῆμα»* αὐτοῦ, ἐξεπληρώθη δηλαδὴ ὁ ἀποκαλυπτικὸς λόγος αὐτοῦ.

Ὅπως ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, οὕτω καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε *«ὁ Θεός»*, ὁ ὅλος Θεός, διότι ἕκαστον τῶν τριῶν προσώπων εἶνε ἡ ὅλη θεία οὐσία, κοινὴ καὶ τῶν τριῶν προσώπων καὶ ἀδιαίρετος.

«Ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε ***τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον***...; ...*Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ* ***τῷ Θεῷ****»* (Πράξ. ε' 3-4).

«Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον», εἰς τὸ ὁποῖον ἐψεύσθη ὁ Ἀνανίας, εἶνε *«ὁ Θεός»*, ὅλη ἡ θεία οὐσία.

«Οὐκ οἴδατε ὅτι ***ναὸς Θεοῦ*** *ἐστε καὶ* ***τὸ Πνεῦμα*** *τοῦ Θεοῦ* ***οἰκεῖ*** *ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν* ***ναὸν τοῦ Θεοῦ*** *φθείρει, φθερεῖ τοῦτον* ***ὁ Θεός****· ὁ γὰρ* ***ναὸς τοῦ Θεοῦ*** *ἅγιός ἐστιν»* (Α' Κορ. γ' 16-17).

Ἡ φράσις *«ναὸς Θεοῦ»* σημαίνει κατοικητήριον Θεοῦ. *«Θεὸς»* δὲ ἐνταῦθα, ὁ ὁποῖος ἔχει τοὺς πιστοὺς ὡς κατοικητήριον, εἶνε *«τὸ Πνεῦμα»*, τὸ ὁποῖον *«οἰκεῖ»* ἐν τοῖς πιστοῖς. Ἡ ἔννοια δηλαδὴ τοῦ

στίχ. 16 εἶνε: «Δὲν *γνωρίζετε*, ὅτι εἶσθε κατοικητήριον Θεοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ Πνεῦμα κατοικεῖ ἐν ὑμῖν;». Συνεπῶς καὶ τὸ τριπλοῦν *«ὁ Θεὸς»* τοῦ στίχ. 17 ἀναφέρεται εἰς τὸ Πνεῦμα. Εἰς δὲ τὸν Πατέρα ἀναφέρεται μόνον τὸ *«ὁ Θεὸς»* τῆς φράσεως τοῦ στίχ. 16 *«τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»*. Ἄρα ὁ Παράκλητος εἶνε *«τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ* (Πατρός)» καὶ ἅμα εἶνε *«Θεὸς»* ἢ *«ὁ Θεός»*, ὁ ὅλος Θεός, ἡ ὅλη θεία οὐσία.

«...ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς ***κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι****»* (Ἐφεσ. β′ 22).

Κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος. Κατοικεῖ ὁ Θεὸς διὰ τῆς κατοικήσεως τοῦ Πνεύματος. Ἄρα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ Θεὸς εἶνε τὸ Πνεῦμα.

Γιαχβὲ

«Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς ***αὐτοῦ*** *ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ* ***ἐπείρασάν με*** *οἱ πατέρες ὑμῶν,* ***ἐδοκίμασάν με*** *καὶ εἶδον* ***τὰ ἔργα μου****. Τεσσαράκοντα ἔτη* ***προσώχθισα*** *τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ καὶ* ***εἶπα****· ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν* ***τὰς ὁδούς μου****, ὡς* ***ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου****· εἰ εἰσελεύσονται εἰς* ***τὴν κατάπαυσίν μου****»* (Ψαλμ. ϟδ′ 8-11 [ϟε′ 7-11]).

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε παράδοξον καὶ καταπληκτικόν. Ἐν αὐτῷ γίνεται διάκρισις δύο θείων προσώπων. Ἓν θεῖον πρόσωπον ὁμιλεῖ ἐν ἀρχῇ δι᾽ ἄλλο θεῖον πρόσωπον, καὶ ἔπειτα διὰ τὸν ἑαυτόν του. Καὶ διὰ μὲν τὸ ἄλλο θεῖον πρόσωπον ὁμιλεῖ εἰς γ′ πρόσωπον καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν ἀντωνυμίαν *«****αὐτοῦ****»*, διὰ δὲ τὸν ἑαυτόν του ὁμιλεῖ εἰς α′ πρόσωπον καὶ λέγει *«ἐπεί-*

ρασάν ***με****», «ἐδοκίμασάν* ***με****», «τὰ ἔργα* ***μου****», «****προσώχθισα****», «****εἶπα****», «τὰς ὁδούς* ***μου****», «****ὤμοσα****», «τῇ ὀργῇ* ***μου****», «τὴν κατάπαυσίν* ***μου****»*. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ εἶνε: «Ὅταν ἀκούσητε τὴν φωνὴν **αὐτοῦ**, μὴ πράξητε ὅσα ἔπραξαν οἱ πατέρες σας εἰς **ἐμὲ** καὶ **ὠργίσθην** καὶ τοὺς **ἐτιμώρησα**». Ποῖος ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ; Τὸ χωρίον παρατίθεται ἐν Ἑβρ. γ' 7-11 καὶ συμφώνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀποστόλου ἐν στίχ. 7 ὁμιλεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ ἀπὸ ποῖον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διακρίνει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν ἀντωνυμίαν *«αὐτοῦ»*; Διακρίνει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὸν Γιαχβὲ Θεόν, διὰ τὸν ὁποῖον γίνεται προηγουμένως λόγος ἐν τῷ Ψαλμῷ, τουτέστι τὸν Πατέρα. Λέγει δηλαδὴ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα: «Σήμερον, κατὰ τὴν μεσσιακὴν ἡμέραν, τὴν μεσσιακὴν ἐποχήν, ὅταν ἀκούσητε τὴν φωνὴν **αὐτοῦ**, τοῦ Γιαχβὲ Πατρός (ὁμιλοῦντος διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ), μὴ πράξητε ὅσα ἔπραξαν οἱ πατέρες σας εἰς **ἐμέ**, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅπου μὲ ἐπείρασαν, μὲ ἐδοκίμασαν, εἶδον τὰ ἔργα μου, δὲν κατενόησαν τὰς ὁδούς μου, ὠργίσθην, ὡρκίσθην καὶ εἶπα· δὲν θὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας». Ἐκ τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του (*«ἐπείρασάν με», «ἐδοκίμασάν με»* κ.λπ.), εἶνε ὁλοφάνερον, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε Γιαχβέ. Σημειωτέον δέ, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν χωρίον οἱ Ἑβραῖοι *«ἐπείρασαν»* τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, κατὰ τὸ Α' Κορ. ι' 9 *«ἐπείρασαν»* τὸν Χριστὸν καὶ κατ' ἄλλα χωρία, ὅπως π.χ. τὰ Ψαλμ. οζ' (οη') 41 καὶ 56, *«ἐπείρασαν»* τὸν Θεόν. Καὶ τὸν Θεὸν - Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν - Χριστὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα *«ἐπείρασαν»* οἱ Ἑβραῖοι, διότι οἱ Τρεῖς εἶνε μία οὐσία ἢ Θεότης.

«Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δε-

ξιῶν μου... Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι ***Κύριος*** *ἐκ Σιών... Ὤμοσε* ***Κύριος*** *καὶ οὐ μεταμεληθήσεται...* ***Κύριος*** *ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς...»* (Ψαλμ. ρθ' [ρι'] 1-5).

Ἐνταῦθα εἷς Κύριος, ὁ Πατήρ, θέτει ἐκ δεξιῶν του δεύτερον Κύριον, τὸν Υἱὸν - Μεσσίαν, καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὸν περὶ τρίτου Κυρίου, ὁ ὁποῖος παρίσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ δευτέρου. Ὁ τρίτος Κύριος, ἑβραϊστὶ Ἀδωνάι καὶ Γιαχβέ, εἶνε προφανῶς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

«Καὶ ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ ***Πνεῦμα*** *καὶ ἔστησέ με ἐπὶ τοὺς πόδας μου, καὶ* ***ἐλάλησε*** *πρός με καὶ* ***εἰπέ*** *μοι· εἴσελθε καὶ ἐγκλείσθητι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οἴκου σου. Καὶ σύ, υἱὲ ἀνθρώπου, ἰδοὺ δέδονται ἐπὶ σὲ δεσμοί, καὶ δήσουσί σε ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκ μέσου αὐτῶν. Καὶ τὴν γλῶσσάν σου* ***συνδήσω****, καὶ ἀποκωφωθήσῃ, καὶ οὐκ ἔσῃ αὐτοῖς εἰς ἄνδρα ἐλέγχοντα, διότι οἶκος παραπικραίνων ἐστί. Καὶ* ***ἐν τῷ λαλεῖν με*** *πρὸς σὲ* ***ἀνοίξω τὸ στόμα σου****, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· τάδε λέγει* ***Κύριος****...»* (Ἰεζ. γ' 24-27).

Τὸ **Πνεῦμα** ὁμιλεῖ πρὸς τὸν προφήτην, λέγει ὅτι θὰ τὸν δέσουν (Πρβλ. Πράξ. κα' 11), ὅτι θὰ τὸν καταστήσῃ ἄλαλον πρὸς καιρόν, ὅτι πάλιν θὰ λαλήσῃ πρὸς αὐτόν, καὶ ὅτι θὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ θὰ εἴπῃ· τάδε λέγει **Κύριος**... Τὸ Πνεῦμα θὰ λαλῇ, καὶ ὁ προφήτης, μεταδίδων τοὺς λόγους τοῦ Πνεύματος, θὰ διακηρύττῃ· τάδε λέγει **Κύριος**... Ἄρα τὸ Πνεῦμα εἶνε Κύριος, ἑβραϊστὶ Γιαχβέ.

«Ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς ***Κύριον****, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ* ***δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν****· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία»* (Β' Κορ. γ' 16-17).

Ὅταν ὁ Ἰουδαῖος ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Κύριον, ἀφαιρεῖται τὸ κάλυμμα, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὴν ψυ-

χήν του καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἴδῃ. Ὁ δὲ Κύριος ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει εἶνε τὸ Πνεῦμα. Ὅπου δὲ εἶνε τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εἶνε ἐλευθερία, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει νὰ βλέπῃ τις.

Ῥητῶς ἐνταῦθα λέγεται, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶνε *«ὁ Κύριος»*. Τὸ δὲ *«Κύριος»* τοῦτο ἐν Ἐξόδ. λδ' 34, ὅθεν ἡ φρασιολογία τοῦ Β' Κορ. γ' 16, ἑβραϊστὶ εἶνε «Γιαχβέ». Παραδόξως ὅμως, κατὰ μὲν τὸ Β' Κορ. γ' 17 ὁ Παράκλητος εἶνε *«τὸ Πνεῦμα Κυρίου»*, κατὰ δὲ τὸν προηγούμενον στίχ. 16 εἶνε αὐτὸς *«ὁ Κύριος»*. Πράγματι, ὡς πρόσωπον ὁ Παράκλητος εἶνε *«τὸ Πνεῦμα Κυρίου»*, τὸ Πνεῦμα τοῦ Γιαχβὲ Πατρός, καὶ ὡς οὐσία εἶνε *«ὁ Κύριος»*, ὁ Γιαχβέ, διότι εἶνε ἡ ὅλη θεία οὐσία, ὁ ὅλος Θεός.

*«Ὁ δὲ **Κύριος** κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην **τοῦ Θεοῦ** καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν **τοῦ Χριστοῦ**»* (Β' Θεσ. γ' 5).

Εἰς τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο χωρίον εἶνε φανερόν, ὅτι *«ὁ Κύριος»*, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ κατευθύνῃ *«εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ* (Πατρὸς)» καὶ *«εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ»*, εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα καὶ ἐνταῦθα τὸ *«Κύριος»* ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν «Γιαχβέ». Ὁπωσδήποτε δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀφοῦ εἶνε *«ὁ Κύριος»*, εἶνε ὁ Γιαχβὲ Θεός, ὅλη ἡ θεία οὐσία.

Ἰδὲ καὶ Ἱερ. λζ' (λ') 1-3· μ' (λγ') 1-6· Ζαχ. β' 9-15 (5-11), ὅπου διακρίνονται τρία πρόσωπα μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα *«Κύριος»*, ἑβραϊστὶ Γιαχβέ, ὅπως εἴδομεν ἀλλαχοῦ (σελ. 49-51).

Ἰδὲ καὶ τὰ μυστηριώδη κεφάλαια Γεν. ιη'-ιθ', ὅπου περιγράφεται ἡ ἐμφάνισις τοῦ Θεοῦ Γιαχβὲ ὑπὸ μορφὴν τριῶν ἀνδρῶν, καθὼς καὶ τὰς σχετικὰς παρατηρήσεις ἐν σελ. 35-38.

ΨΥΧΗ Ἢ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ δύο συστατικῶν, ἑνὸς ὑλικοῦ, τοῦ σώματος, καὶ ἑνὸς ἀΰλου, τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία λέγεται καὶ πνεῦμα. Ἡ ψυχὴ ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀθάνατον στοιχεῖον.

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν παραδέχονται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀθάνατον ψυχὴν ἢ πνεῦμα. Κατ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος εἶνε μόνον σῶμα. Τὸ δὲ πνεῦμα εἶνε δύναμις Θεοῦ, ἡ ὁποία ζωοποιεῖ τὸ σῶμα χωρὶς νὰ εἶνε συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ὁ ἠλεκτρισμὸς θέτει εἰς λειτουργίαν τὸ ῥαδιόφωνον χωρὶς νὰ εἶνε μέρος τοῦ ῥαδιοφώνου. Ἡ δὲ ψυχὴ σημαίνει ζωήν, ζῶντα ὀργανισμὸν κ.λπ., οὐδέποτε δὲ συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκῃ, περιέρχεται εἰς ἀνυπαρξίαν, ὅπως τὸ κτῆνος. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἰσχυρίζονται οἱ Χιλιασταί, εἶνε τὸ πρῶτον ψεῦδος τοῦ Διαβόλου!

Ἡ διδασκαλία αὕτη τῶν Χιλιαστῶν στηρίζεται εἰς σύγχυσιν τῶν ἐννοιῶν τῶν λέξεων *«ψυχὴ»* καὶ *«πνεῦμα»* (διότι αἱ λέξεις αὗται ἔχουν πολλὰς ἐννοίας), εἰς παρεξήγησιν τῶν λέξεων *«ἀποθνήσκω»*, *«ἀπόλλυμαι»*, *«θάνατος»*, *«ἀπώλεια»* καὶ *«ᾅδης»*, καὶ εἰς παρανοήσεις καὶ διαστροφὰς χωρίων τῆς Γραφῆς, ἰδίᾳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπου ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ὡς καὶ ἄλλαι ἀλήθειαι τῆς Πίστεως, δὲν λάμπει ὅπως ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἐπειδὴ ἡ θεία

ἀποκάλυψις ὑπῆρξε προοδευτικὴ καὶ ἔγινε πλήρης καὶ τελεία ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.

Ὄχι ἐκμηδένισις

Ἀναφέρομεν πρῶτον καὶ ἑρμηνεύομεν χωρία, τὰ ὁποῖα οἱ Χιλιασταὶ παρερμηνεύουν, στηρίζοντες εἰς αὐτὰ τὴν διδασκαλίαν των, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ θανάτου ἐκμηδενίζεται (ἐπανέρχεται δὲ κατ' αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν διὰ τῆς ἀναστάσεως, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀμετανόητοι ἁμαρτωλοὶ θὰ περιέλθουν πάλιν εἰς ἀνυπαρξίαν).

«Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν» (Α' Τιμ. στ' 16).

Ἰδού, λέγουν οἱ Χιλιασταί, μόνον ὁ Θεὸς ἔχει ἀθανασίαν, καὶ ἄρα δὲν ὑπάρχει ἀθανασία ψυχῆς.

Ἀλλ' ἡ ἔννοια τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου εἶνε, ὅτι μόνον ὁ Θεὸς ἔχει ἀθανασίαν **ἀφ' ἑαυτοῦ**, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἰδιώματα. Ὅπως δὲ ὁ Κύριος ἔδωσεν ἄλλα χαρίσματά του εἰς τὸν ἄνθρωπον, π.χ. σοφίαν (Α' Τιμ. α' 17· Ματθ. κγ' 34), οὕτως ἔδωσε καὶ ἀθανασίαν ψυχῆς. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ θνητὸν σῶμα μέλλει νὰ ἐνδυθῇ ***«ἀθανασίαν»*** (Α' Κορ. ιε' 53-54). Καὶ ἂν δὲν ἡμάρτανεν ὁ ἄνθρωπος, τὸ σῶμα θὰ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἀθανασίαν.

Οἱ Χιλιασταὶ ἐρωτοῦν: Ποῦ περιέχεται εἰς τὴν Γραφὴν ἡ λέξις *«ἀθάνατος»* ἢ *«ἀθανασία»* διὰ τὴν ψυχήν; Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἀντερωτῶμεν: Ποῦ περιέχεται εἰς τὴν Γραφὴν ἡ λέξις *«ἀθάνατος»* ἢ *«ἀθανασία»* διὰ τὸν ἄγγελον; Καὶ ποῦ περιέχεται εἰς τὴν Γραφὴν ἡ λέξις «ἄναρχος» διὰ τὸν Πατέρα; Ὅταν ἡ Γραφὴ περιέχῃ τὰς ἐννοίας, εἶνε γελοῖον νὰ ἐπιμένῃ τις εἰς λέξεις.

«Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθανεῖται» (Ἰεζ. ιη' 4).

Ἰδού, λέγουν οἱ Χιλιασταί, ἡ ψυχὴ ἀποθνήσκει.

Ἀλλὰ πῶς ἐννοοῦν *«τὴν ψυχὴν»* οἱ Χιλιασταὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ; Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ χωρίον θὰ ἀποθάνῃ μόνον *«ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα»*, ἡ δὲ ψυχή, ἡ ὁποία δὲν ἁμαρτάνει, δὲν θὰ ἀποθάνῃ, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ὑπάρχουν ψυχαὶ θνηταὶ καὶ ψυχαὶ ἀθάνατοι;

Ἡ λέξις *«ψυχή»*, ὡς ἐλέχθη, ἔχει πολλὰς ἐννοίας. Ἐκτὸς τοῦ ἀΰλου συστατικοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον ἄλλως ὀνομάζεται πνεῦμα, σημαίνει ἐπίσης *«ζωή»* (Ἰωάν. ι' 11), *«ὕπαρξις»* (Γεν. β' 7), *«πρόσωπον»* ἢ *«ἄτομον»* ἢ *«ἄνθρωπος»* (Πράξ. β' 41· ζ' 14· κζ' 37· Ρωμ. ιγ' 1) κ.ἄ. Ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ὡς συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ βάσις τῆς ζωῆς καὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ ὁ κυρίως ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο ἡ λέξις *«ψυχὴ»* προσλαμβάνει τὰς ἐν λόγῳ ἐννοίας. Εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν δὲ χωρίον Ἰεζ. ιη' 4 σημαίνει «ὕπαρξις» ἢ «ἄνθρωπος». Τοῦτο ἀντιλαμβάνεται κανεὶς εὐκόλως, ἐὰν διαβάσῃ ὁλόκληρον τὸν στίχ. Ἰεζ. ιη' 4 καὶ τὸν ἑπόμενον στίχ. 5, ὅπου ἡ λέξις *«ἄνθρωπος»* κατὰ τοὺς Ο' τίθεται ὡς συνώνυμος τῆς προηγουμένης λέξεως *«ψυχὴ»* καὶ *«ὁ ἄνθρωπος ὃς ἔσται δίκαιος»* ἀντιτίθεται πρὸς *«τὴν ψυχὴν τὴν ἁμαρτάνουσαν»*. Ἐὰν δὲ προσέξῃ τις ὁλόκληρον τὸ ιη' κεφάλαιον τοῦ Ἰεζεκιήλ, καὶ μάλιστα στοὺς στίχ. 2-4 καὶ 20, εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ λόγου, *«ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὕτη ἀποθανεῖται»*, εἶνε ἡ ἑξῆς: Δὲν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἄλλοι ἁμαρτάνουν καὶ ἄλλοι τιμωροῦνται, ὅτι ἁμαρτάνουν οἱ πατέρες καὶ τιμωροῦνται τὰ τέκνα. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἁμαρτάνει, **αὐτὸς** θὰ ἀποθάνῃ, ὄχι ἄλλος. Ὁ

δίκαιος θὰ ζήσῃ. Ἐννοεῖ δὲ ὁ Θεὸς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς θὰ τιμωρηθῇ μὲ πρόωρον σωματικὸν θάνατον, ἴσως δὲ ὑπονοεῖ καὶ τὸν πνευματικὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος εἶνε χωρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, τὴν πηγὴν τῆς ἀληθινῆς ζωῆς.

Πνευματικὸν θάνατον ἐνόει ὁ Θεός, ὅταν ἠπείλει τοὺς πρωτοπλάστους αὐστηρῶς, μὲ θάνατον αὐθημερόν: *«Ἡ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»* (Γεν. β' 17). Πράγματι οἱ πρωτόπλαστοι, ὅταν ἡμάρτησαν, ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τοῦ Παραδείσου αὐθημερόν. Ὡς συνέπεια δὲ τοῦ πνευματικοῦ τούτου θανάτου ἦλθε καὶ ὁ φυσικὸς θάνατος μετὰ αἰῶνας (ὁ Ἀδὰμ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 930 ἐτῶν. Γεν. ε' 5). Κατὰ ταῦτα, ὁ ἁμαρτωλὸς εἶνε νεκρὸς πνευματικῶς (Ἰδὲ καὶ Ἐφεσ. β' 1, 5· Κολ. β' 13· Ἀποκ. γ' 1). Μετὰ δὲ τὴν τελικὴν κρίσιν εἰς τὸν ἀσεβῆ θὰ ἐπέλθῃ ἡ τελεία πνευματικὴ νέκρωσις ἢ ὁ τέλειος πνευματικὸς θάνατος, ὁ πλήρης δηλαδὴ καὶ αἰώνιος χωρισμὸς ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, τὸν Κύριον.

Τὸ χωρίον λοιπὸν Ἰεζ. ιη' 4, *«ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθανεῖται»*, ἐννοεῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἁμαρτάνει, αὐτὸς θὰ ὑποστῇ πρόωρον σωματικὸν θάνατον, ὑπονοεῖ δὲ ἴσως καὶ τὸν πνευματικὸν θάνατον, ἤτοι τὸν χωρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, δι' ἐκμηδένισιν δὲ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος οὐδὲν λέγει.

«Τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος» (Ρωμ. στ' 23).

Θάνατος εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐννοεῖται ὁ πνευματικὸς θάνατος, ὁ χωρισμὸς δηλαδὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, ὄχι ἐκμηδένισις. Ἡ ζωὴ πλησίον τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται *«ζωὴ αἰώνιος»* ὄχι

μόνον διότι εἶνε ἀτελεύτητος, ἀλλὰ καὶ διότι εἶνε ἀληθινὴ ζωή. Ἡ ζωὴ μακρὰν τοῦ Θεοῦ εἶνε ζωὴ μετὰ βασάνων καὶ δὲν ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται ζωή. Διὰ τοῦτο ὀνομάζεται *«θάνατος»* (Πρβλ. Ῥωμ. ε′ 12, 14, 15, 17, 21).

«Καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰμὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας» (Ἰωάν. ιζ′ 12).

Κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς τὸ *«ἀπώλετο»* καὶ τὸ *«ἀπωλείας»* σημαίνουν, ὅτι ὁ Ἰούδας ἐξεμηδενίσθη καὶ περιῆλθεν εἰς ἀνυπαρξίαν. Ἀλλ' εἰς τὴν γνώμην αὐτὴν ἀντιλέγουν αἱ παραβολαὶ τοῦ ἀπολωλότος προβάτου (Λουκ. ιε′ 4, 6) καὶ τῆς ἀπολεσθείσης δραχμῆς (Λουκ. ιε′ 8-9). Τὸ πρόβατον καὶ ἡ δραχμὴ εἶχον ἀπολεσθῆ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι εἶχον χαθῆ, ὄχι ἐκμηδενισθῆ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐκμηδενισθῆ, ἀλλ' ἁπλῶς χαθῆ, διὰ τοῦτο εὑρέθησαν. Ἄλλωστε, ὅταν ὁ Χριστὸς ἔλεγεν, ὅτι ὁ Ἰούδας *«ἀπώλετο»*, ἐχάθη δηλαδή, οὗτος δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀπαγχονισθῆ καὶ ἀποθάνει. Εἶχεν ὅμως ἐκπέσει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸ ἦτο ἤδη ἀπώλεια, ἡ ὁποία ὁλοκληρώνεται κατόπιν εἰς τὴν κόλασιν.

Τέλος καὶ σήμερον λέγομεν ὅτι ἀπωλέσθη ἓν ἀντικείμενον ἢ ἓν πρόσωπον καὶ ἐννοοῦμεν ἁπλῶς ὅτι ἐχάθη, ὄχι ὅτι ἐξεμηδενίσθη.

Ἀπώλεια τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῆς ψυχῆς εἶνε λοιπὸν τὸ νὰ χαθῇ ὁ ἄνθρωπος ἢ ἡ ψυχὴ διὰ τὸν Θεὸν καὶ νὰ πάθῃ ζημίαν, καταστροφήν, συμφοράν, πανωλεθρίαν, ὄχι ἐκμηδένισιν.

«Καί γε αὐτοῖς συνάντημα υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνάντημα τοῦ κτήνους, συνάντημα ἓν αὐτοῖς· ὡς ὁ θάνατος τούτου, οὕτω καὶ ὁ θάνατος τούτου, καὶ πνεῦμα ἓν τοῖς πᾶσι· καὶ τί ἐπερίσσευσεν ὁ ἄνθρωπος παρὰ τὸ κτῆνος; Οὐδέν, ὅτι πάντα μαται-

ότης. Τὰ πάντα εἰς τόπον ἕνα· τὰ πάντα ἐγένετο ἀπὸ τοῦ χοός, καὶ τὰ πάντα ἐπιστρέψει εἰς τὸν χοῦν. Καὶ τίς οἶδε τὸ πνεῦμα υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ ἀναβαίνει αὐτὸ ἄνω, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ κτήνους, εἰ καταβαίνει αὐτὸ κάτω εἰς τὴν γῆν;» (Ἐκκλ. γ' 19-21).

Ἰδού, φωνάζουν οἱ Χιλιασταί, ὁ ἄνθρωπος κατ' οὐδὲν ὑπερέχει τοῦ κτήνους, ἀλλ' ἄνθρωπος καὶ κτῆνος ἔχουν τὴν αὐτὴν τύχην. Ὅπως ἀποθνῄσκει τὸ κτῆνος, οὕτως ἀποθνῄσκει καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἐκμηδενίζεται.

Ἀλλ' ὅπως ὁ Ἐκκλησιαστὴς ὁμιλεῖ ἐνταῦθα διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ κτῆνος, οὕτως ὁμιλεῖ ἀλλοῦ διὰ τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ: *«Συνάντημα ἓν τῷ δικαίῳ καὶ τῷ ἀσεβεῖ, τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ, καὶ τῷ καθαρῷ καὶ τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ τῷ θυσιάζοντι καὶ τῷ μὴ θυσιάζοντι· ὡς ὁ ἀγαθός, ὡς ὁ ἁμαρτάνων· ὡς ὁ ὀμνύων, καθὼς καὶ ὁ τὸν ὅρκον φοβούμενος. Τοῦτο πονηρὸν ἐν παντὶ πεποιημένῳ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι συνάντημα ἓν τοῖς πᾶσι»* (Ἐκκλ. θ' 2-3). Ἡ αὐτὴ τύχη διὰ τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου, ὅτι ὁ δίκαιος δὲν πλεονεκτεῖ ἔναντι τοῦ ἀσεβοῦς; Ὄχι βεβαίως, καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς Χιλιαστάς. Οὕτω καὶ ἐκ τοῦ χωρίου Ἐκκλ. γ' 19-21 δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν διαφέρει κατ' οὐσίαν τοῦ κτήνους.

Καὶ πρῶτον, τὰ λόγια τοῦ ἐπιμάχου τούτου χωρίου ὁ Ἐκκλησιαστὴς δὲν παρουσιάζει ὡς λόγια τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἴδια λόγια, ὡς σκέψεις καὶ στοχασμούς του: *«**Εἶπα ἐγὼ ἐν τῇ καρδίᾳ μου**»* (Ἐκκλ. γ' 18. Πρβλ. Ψαλμ. νβ' 2 [νγ' 1]). Δεύτερον, ἐνταῦθα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ βιβλίου εἶνε φανερόν, ὅτι ὁ

Ἐκκλησιαστὴς εἰσάγει εἰς τὸν λόγον καὶ τρόπον τινὰ συζητεῖ καθ' ἑαυτὸν ἀπαισιοδόξους ἀπόψεις τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τέλει δὲ ὑπερνικᾷ ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡ αἰσιοδοξία. Τρίτον, τὸ χωρίον δὲν λέγει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μόλις ἀποθάνῃ ἐκμηδενίζεται· λέγει ἁπλῶς, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀποθνῄσκει, ὅπως ἀποθνήσκει τὸ κτῆνος. Ὁ σωματικὸς θάνατος εἶνε κοινὴ τύχη τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κτήνους. Καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπόψεως κατ' οὐδὲν βεβαίως ὑπερέχει ὁ ἄνθρωπος τοῦ κτήνους. Τέταρτον, ἐνῷ διὰ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ σῶμα τοῦ κτήνους λέγει, ὅτι ἐπιστρέφουν εἰς ἕνα τόπον, τὴν γῆν, διὰ τὸ πνεῦμα ἐκφράζεται ἐρωτηματικῶς: *«Καὶ τίς οἶδε τὸ πνεῦμα υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ ἀναβαίνει αὐτὸ ἄνω, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ κτήνους, εἰ καταβαίνει αὐτὸ κάτω εἰς τὴν γῆν;»* (Ἐκκλ. γ' 21). Δι' ἄλλων λόγων ἐρωτᾷ, ἂν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχῃ ἀνωτέραν τύχην τοῦ πνεύματος τοῦ ζῴου. Καὶ μόνον τὸ ἐρώτημα δεικνύει, ὅτι ἡ ἐξίσωσις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ ζῷον εἶνε ὡς πρὸς τὸν θάνατον μόνον, ὄχι ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν μετὰ τὸν θάνατον. Πέμπτον, εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἐρώτημα τοῦ σκεπτικιστοῦ ἀνθρώπου ὁ Ἐκκλησιαστὴς δίδει θετικὴν καὶ σαφῆ ἀπάντησιν εἰς τὸ ιβ' 7: *«...καὶ ἐπιστρέψῃ ὁ χοῦς ἐπὶ τὴν γῆν, ὡς ἦν, καὶ* ***τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Θεόν****, ὃς ἔδωκεν αὐτῷ»*. Ἐνῷ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεόν. Τὸ σῶμα θνητόν, τὸ πνεῦμα ἀθάνατον.

«Οἱ ζῶντες γνώσονται ὅτι ἀποθανοῦνται, καὶ οἱ νεκροὶ οὐκ εἰσὶ γινώσκοντες οὐδέν· καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἔτι μισθός, ὅτι ἐπελήσθη ἡ μνήμη αὐτῶν». «Οὐκ ἔστι ποίημα καὶ λογισμὸς καὶ γνῶσις καὶ σο-

φία ἐν ᾅδου, ὅπου σὺ πορεύῃ ἐκεῖ» (Ἐκκλησ. θ' 5, 10).

Καὶ εἰς τὰ χωρία ταῦτα οἱ Χιλιασταὶ ζητοῦν νὰ στηρίξουν ἐκμηδένισιν τῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον. Ἀλλὰ τὰ λόγια τῶν χωρίων, καὶ ἂν δὲν εἶνε λόγια τοῦ σκεπτικιστοῦ καὶ ἀπαισιοδόξου ἀνθρώπου, δὲν ὁμιλοῦν πάντως περὶ ἐκμηδενίσεως. Ὁμιλοῦν περὶ ἀγνοίας τῶν νεκρῶν (δι' ὅσα γίνονται εἰς τὴν γῆν. Πρβλ. Ἰώβ. ιδ' 21), περὶ στερήσεως ἀπολαύσεων καὶ περὶ ἀδρανείας καὶ στασιμότητος. Ἀλλὰ ταῦτα συνηγοροῦν μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ θάνατον. Οἱ νεκροὶ ζοῦν πνευματικῶς, ἀλλ' ἀγνοοῦν, ἀπρακτοῦν, καὶ γενικῶς εὑρίσκονται εἰς δυσάρεστον κατάστασιν. Δὲν ἔχουν μισθὸν καὶ ἀπολαύσεις, διότι, λέγει, ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τῶν ζώντων, δὲν λέγει, διότι ἐξεμηδενίσθησαν. Καὶ ἡ φράσις ***«ἐν ᾅδου, ὅπου σὺ πορεύῃ ἐκεῖ»*** συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ θάνατον. Διὰ ζῷα οὐδέποτε θὰ ἐλέγομεν, ὅτι πορεύονται εἰς τὸν ᾅδην. Ὁ ᾅδης εἶνε ὁ τόπος τῶν ἀθανάτων ψυχῶν, δὲν εἶνε ὁ τάφος τῶν νεκρῶν σωμάτων, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί, οἱ ὁποῖοι ταυτίζουν ᾅδην καὶ τάφον. Θρηνῶν ὁ Ἰακώβ, ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰωσὴφ κατεσπαράχθη ὑπὸ θηρίου, εἶπε: *«Καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς* ***ᾅδου»*** (Γεν. λζ' 35). Εἶνε ὁλοφάνερον ἐνταῦθα, ὅτι *«ᾅδης»*, ὅπου ἤθελε νὰ καταβῇ ὁ Ἰακὼβ πρὸς συνάντησιν τοῦ υἱοῦ του, δὲν εἶνε ἡ κοιλία τοῦ θηρίου, ἡ ὁποία, ὑποτίθεται, ἔγινε τάφος τοῦ σώματος τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' εἶνε ἄλλος χῶρος, *«κατώτατος»*, εἰς *«τὰ κατώτατα τῆς γῆς»*, εἰς *«τὴν ἄβυσσον»*, κατὰ τὴν Γραφικὴν παράστασιν (Ψαλμ. πε' [πστ'] 13· ξβ' 10 [ξγ' 9]· ο' [οα'] 20· Ἰεζ. λα' 15-16· Ῥωμ. ι' 7· Λουκ. η' 31. Πρβλ. Ψαλμ. πζ'

7 [πη' 6]· Ἐφεσ. δ' 9). Εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ ᾅδης λέγεται σεὸλ καὶ ὁ τάφος ἢ τὸ μνῆμα λέγεται κεμπέρ. Ἐσφαλμένως δὲ ὡρισμέναι μεταφράσεις τὴν λέξιν σεὸλ τοῦ Γεν. λζ' 35 καὶ ἄλλων χωρίων ἀποδίδουν διὰ τῆς λέξεως *«τάφος»*. Ὀρθῶς μεταφράζουν οἱ Ο'. Ὁ ᾅδης εἶνε χῶρος τῶν ἀθανάτων ψυχῶν. Ἡ Γραφὴ διακρίνει *«θάνατον»* καὶ *«ᾅδην»* (Ἀποκ. α' 18· στ' 8· κ' 13, 14). Ὁ *«θάνατος»* εἶνε διὰ τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἀποθνήσκουν, ὁ *«ᾅδης»* εἶνε διὰ τὰς ψυχάς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀποθνήσκουν.

Τέλος ἐκ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ καὶ τὰ χωρία ε' 14-15 (15-16), στ' 3-5 φαίνονται, ἰδίως εἰς τὸν προσεκτικὸν ἐρευνητήν, ὅτι συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ θάνατον.

«Ὡς πρόβατα ἐν ᾅδῃ ἔθετο, θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς... καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσεται ἐν τῷ ᾅδῃ, ἐκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν» (Ψαλμ. μη' 15 [μθ' 14]).

Καὶ τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ὁμιλεῖ περὶ ἐκμηδενίσεως, ἀλλὰ περὶ ταπεινωτικῆς καταστάσεως ἐν τῷ ᾅδῃ, ἀφοῦ ὁ θάνατος πατάσσει τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ ἰσχύς των παλαιοῦται, ἐξασθενεῖ.

«Ἄνες μοι, ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν καὶ οὐκέτι μὴ ὑπάρξω» (Ψαλμ. λη' 14 [λθ' 13]).

Κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν: «Παῦσαι ἀπ' ἐμοῦ, διὰ νὰ ἀναλάβω δύναμιν, πρὶν ἀποδημήσω καὶ δὲν ὑπάρχω».

Διὰ τῆς φράσεως *«καὶ οὐκέτι μὴ ὑπάρξω»* ὁ Ψαλμῳδὸς ἐννοεῖ, ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν, ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ *«ἀποδημήσω»* ἄλλωστε σημαίνει, ὅτι ἀλλοῦ θὰ ὑπάρχῃ. Διότι ὁ ἀποδημῶν δὲν ἐκμηδενίζεται, ἀλλὰ παύει νὰ ὑπάρχῃ εἰς ἕνα τόπον καὶ ἀπέρχεται εἰς ἄλλον. Καὶ πάντως διὰ ζῷα,

τὰ ὁποῖα ὄντως ἐκμηδενίζονται διὰ τοῦ θανάτου, οὐδέποτε θὰ ἐλέγομεν, ὅτι ἀποδημοῦν εἰς τὸν ᾅδην. Τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ θάνατον ὑποδηλοῖ καὶ ὁ ἀμέσως προηγούμενος στίχος 13 (12), ὅπου ὁ Ψαλμῳδὸς λέγει, ὅτι εἶνε *«πάροικος»* καὶ *«παρεπίδημος»*. Ὁ πάροικος καὶ παρεπίδημος δὲν ἐκμηδενίζεται, ἀλλὰ ζῇ προσωρινῶς εἰς ἕνα τόπον καὶ κατόπιν ἀπέρχεται εἰς ἄλλον τόπον.

«Ἀνὴρ τελευτήσας ᾤχετο, πεσὼν δὲ βροτὸς οὐκέτι ἐστί... Ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται συντελέσας ἡμέρας βίου αὐτοῦ· ὑπομενῶ ἕως ἂν πάλιν γένωμαι· εἶτα καλέσεις· ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι» (Ἰὼβ ιδ' 10-15).

Ὅταν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ὑπάρχει ὅμως εἰς ἕνα ἄλλον χῶρον, τὸν ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν. Ἐκεῖ ζῇ, ἀναμένων τὴν μεταλλαγήν του. Ὁ Θεὸς μίαν ἡμέραν θὰ καλέσῃ αὐτόν, καὶ αὐτὸς θὰ ἀποκριθῇ. Φανερὸν λοιπόν, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν εἶνε εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, εἶνε δὲ εἰς ἄλλον κόσμον, καὶ ἀναμένουν νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Τέλος τὰ χωρία Ψαλμ. στ' 6 (5)· κθ' 10 (λ' 9)· πζ' (πη') 11· ριγ' 25 (ριε' 17)· Ἠσ. λη' 18, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ νεκροὶ δὲν δοξολογοῦν τὸν Κύριον, ἔχουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι τὸ στάδιον τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς εὐσεβείας εἶνε ὁ παρὼν βίος, ὄχι ὁ τάφος καὶ ὁ ᾅδης. Ἂν εὐαρεστήσῃ τις εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καλῶς· μετὰ θάνατον οὐδὲν γίνεται, οὐδὲν ἰσχύει.

Πρέπει δὲ νὰ παρατηρηθῇ γενικῶς, ὅτι προτοῦ ῥιφθῇ τὸ φῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου, καὶ προτοῦ συμβῇ ὁ θάνατος καὶ ἡ εἰς ᾅδην κάθοδος τοῦ Λυτρωτοῦ, τὰ

κατὰ τὸν θάνατον καὶ τὸν ᾅδην ἦσαν μᾶλλον ἀσαφῆ καὶ τρομερά.

Ψυχὴ ἢ πνεῦμα
ὡς συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου

Ἀναφέρομεν χωρία, πρῶτον ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκ τῆς Καινῆς, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται καθαρώτερον, ὅτι ἡ ψυχὴ ἢ τὸ πνεῦμα εἶνε συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶνε τὸ σῶμα.

«Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ***χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς****, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ* ***πνοὴν ζωῆς****, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν* (*) *ζῶσαν»* (Γεν. β′ 7).

Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον μὲ χῶμα ἐκ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τοὺς μυκτῆρας αὐτοῦ ζωτικὴν πνοήν, καὶ ἔγινεν ὁ ἄνθρωπος ὕπαρξις ζῶσα. Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας φαίνεται σαφῶς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο συστατικά, ἓν κατώτερον, τὸ **σῶμα** (*«χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς»*), καὶ ἓν ἀνώτερον, τὸ **πνεῦμα** (*«πνοὴν ζωῆς»*). Ὅταν ἐπλάσθη τὸ σῶμα, ὁ ἄνθρωπος ἦτο νεκρὸν ἄγαλμα. Ὅταν ἐδόθη τὸ πνεῦμα, ἔγινε ζῶσα ὕπαρξις. Ἐποίησε δὲ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ (Γεν. α′ 26, 27) ὄχι ὡς πρὸς τὸ σῶμα, διότι ὁ Θεὸς σῶμα δὲν ἔχει, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα. Πνεῦμα ὁ Θεός, πνεῦμα ὁ ἄγγελος, πνεῦμα καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶνε καὶ σῶμα, διὰ νὰ εἶνε συνδυασμὸς καὶ σύνο-

(*) Ἡ λέξις *«ψυχὴ»* δὲν ἔχει ἐδῶ τὴν συνήθη ἔννοιαν· δὲν σημαίνει δηλαδὴ τὸ ἄυλον μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ σημαίνει «ὕπαρξις», «ὄν».

ψις τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, μικρόκοσμος ἐν τῷ μακροκόσμῳ.

«Θεός, Θεὸς ***τῶν πνευμάτων*** (καὶ) *πάσης* ***σαρκός****»* (Ἀριθ. ιστ' 22. Ἰδὲ καὶ κζ' 16. Τὸ «καὶ» ἐλλείπει ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ).

Ὑπάρχουν πολλὰ πνεύματα, ἕκαστον δι' ἑκάστην σάρκα. Ὁ Θεὸς εἶνε Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ τῶν σωμάτων τῶν ἀνθρώπων (Πρβλ. Ἑβρ. ιβ' 9). Ἰδὲ καὶ Ἰὼβ ιβ' 10 κατὰ τὸ Μασοριτικόν.

«Δέρμα δὲ καὶ κρέας με ***ἐνέδυσας****,... ἡ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου* ***τὸ πνεῦμα****»* (Ἰὼβ ι' 11-12).

Ἡ σὰρξ εἶνε **ἔνδυμα** τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κυρίως ἄνθρωπος εἶνε τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον κρύπτεται ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τοῦτο. Πρβλ. Ἱερ. να' 35 κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν (*«Ἡ εἰς* ***ἐμὲ*** *καὶ εἰς* ***τὴν σάρκα*** *μου ἀδικία»*).

«Ἡ ***σὰρξ*** *αὐτοῦ* ***ἐπ' αὐτοῦ*** *θὰ πονῇ, καὶ* ***ἡ ψυχὴ*** *αὐτοῦ* ***ἐν αὐτῷ*** *θὰ πενθῇ»* (Ἰὼβ ιδ' 22 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει *«σάρκα»* καὶ *«ψυχήν»*. Καὶ ἡ μὲν σὰρξ εἶνε *«ἐπ' αὐτοῦ»*, ἡ δὲ ψυχὴ εἶνε *«ἐν αὐτῷ»*. Καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου ἐξωτερικῶς ἡ σὰρξ πονεῖ καὶ ἐσωτερικῶς ἡ ψυχὴ πενθεῖ.

«Οὐκ ἐγκαταλείψεις ***τὴν ψυχήν μου*** *εἰς* ***ᾅδην****, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν»* (Ψαλμ. ιε' [ιστ'] 10).

Ἐδῶ ὁμιλεῖ πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Μεσσίας ὡς ἄνθρωπος καὶ προλέγει τὴν ἀνάστασίν του λέγων: Δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν ψυχήν μου εἰς τὸν ᾅδην (εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς), οὔτε θὰ ἀφήσῃς τὸν ὅσιόν σου νὰ γνωρίσῃ φθορὰν καὶ ἀποσύνθεσιν (κατὰ τὴν σάρκα ἐν τῷ τάφῳ). Ὡς ἄνθρωπος λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει ψυχήν, ἡ ὁποία κατῆλθεν εἰς τὸν ᾅδην, καὶ σάρκα, ἡ ὁποία ἐτέθη εἰς τὸν τάφον (Ἰδὲ καὶ Πράξ. β' 27, 31).

«Δὲν θὰ δικολογῶ αἰωνίως, οὐδὲ θὰ εἶμαι πάντοτε ὠργισμένος· ἐπειδὴ θὰ ἐξέλειπεν ἀπ' ἔμπροσθέν μου τὸ ***πνεῦμα*** *καὶ* ***αἱ ψυχαί****, τὰς ὁποίας* ***ἐποίησα****»* (Ἠσ. νζ' 16 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

Ὁ ὅρος *«τὸ πνεῦμα»* εἶνε γενικὸς καὶ περιληπτικὸς (=τὰ πνεύματα). Ὁ δὲ ὅρος *«αἱ ψυχαὶ»* ἀπαντᾷ συνωνύμως πρὸς τὸν ὅρον *«τὸ πνεῦμα»*. Τὸ δὲ *«ἐποίησα»* σημαίνει «ἐδημιούργησα». Συνεπῶς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε ψυχὰς ἢ πνεύματα.

«Λέγει Κύριος, ἐκτείνων οὐρανὸν καὶ θεμελιῶν γῆν καὶ ***πλάσσων πνεῦμα*** *ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ»* (Ζαχ. ιβ' 1).

Ὅπως ὁ Κύριος εἶνε δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, οὕτως εἶνε δημιουργὸς καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἢ ἄλλως τῆς ψυχῆς (Πρβλ. Ἱερ. με' [λη'] 16).

Ἰδὲ καὶ Γεν. λε' 18· Ψαλμ. 93 (94) 17· Ἰὼβ ζ' 11 κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν· Γ' Βασ. ιζ' 21-22· Ψαλμ. λ' 6 (λα' 5)· Ἰωάν. β' 6· Ἠσ. ι' 18· Ἱερ. στ' 16· Ἰεζ. γ' 14.

«Σαδδουκαῖοι μὲν λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν μήτε ἄγγελον μήτε ***πνεῦμα****, Φαρισαῖοι δὲ* ***ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα****... εἰ δὲ* ***πνεῦμα*** *ἐλάλησεν αὐτῷ* ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν»* (Πράξ. κγ' 8-9).

Οἱ Σαδδουκαῖοι ἠρνοῦντο τὴν ἀνάστασιν, καθὼς καὶ τὴν ὕπαρξιν ἀγγέλου καὶ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἀντιθέτως οἱ Φαρισαῖοι **ὡμολόγουν** ἀμφοτέρας τὰς ἀληθείας, ἀφ' ἑνὸς δηλαδὴ τὴν ἀνάστασιν, καὶ

(*) Μὲ τὴν φράσιν, *«εἰ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ»*, οἱ γραμματεῖς ἤθελον νὰ εἴπουν, «ἐὰν τὸ πνεῦμα ἤτοι ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐλάλησεν εἰς τὸν Παῦλον συμφώνως πρὸς τὰς ἀφηγήσεις του» (Πράξ. κβ' 6-11 καὶ 17-21).

ἀφ' ἑτέρου τὴν ὕπαρξιν ἀγγέλου καὶ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἢ ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶνε προϋπόθεσις τῆς ἀναστάσεως. Τὸ χωρίον εἶνε ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων μαρτυριῶν περὶ τῆς ὑπάρξεως πνεύματος ἢ ψυχῆς. Οἱ Χιλιασταὶ ὡς ἀρνηταὶ τοῦ πνεύματος εἶνε ὅμοιοι μὲ τοὺς Σαδδουκαίους.

*«Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων **τὸ σῶμα**, τὴν δὲ **ψυχὴν** μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ **ψυχὴν** καὶ **σῶμα** ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ»* (Ματθ. ι' 28).

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο διαφορετικὰ συστατικά, σῶμα καὶ ψυχήν, ὁ δὲ Θεὸς δύναται νὰ τιμωρήσῃ καὶ τὰ δύο.

*«Μεγαλύνει **ἡ ψυχή μου** τὸν Κύριον καὶ ἠγαλλίασε **τὸ πνεῦμά μου** ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου»* (Λουκ. α' 46-47).

Οἱ ὅροι *«ψυχὴ»* καὶ *«πνεῦμα»* παραλληλίζονται συνωνυμικῶς. Ὅ,τι σημαίνει δηλαδὴ ἡ μία λέξις, σημαίνει καὶ ἡ ἄλλη. Ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἔχει ψυχὴν ἢ πνεῦμα (Ἰδὲ καὶ Ἰὼβ ζ' 11 κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν καὶ Φιλιπ. α' 27).

*«Οὐ κατελείφθη **ἡ ψυχὴ** αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ **ἡ σὰρξ** αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν»* (Πράξ. β' 31).

Καὶ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἐκτὸς τῆς σαρκὸς ἔχει καὶ ψυχήν.

*«Ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε **τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν**, αἵτινες στρατεύονται κατὰ **τῆς ψυχῆς**»* (Α' Πέτρ. β' 11).

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει σάρκα μὲ κατωτέρας ἐπιθυμίας, ἡ δὲ σὰρξ πολεμεῖ τὴν ψυχὴν (Πρβλ. Γαλ. ε' 17).

*«...ἄχρι μερισμοῦ **ψυχῆς τε καὶ πνεύματος**»* (Ἑβρ. δ' 12).

Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα δὲν εἶνε ἐδῶ συνώνυμα.

Εἶνε δύο διαφορετικαὶ ἔννοιαι, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν σημαίνουν ἑνιαῖον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐπιδέχεται *«μερισμόν»*, διαίρεσιν. Σημαίνουν τὸ ἄυλον συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἡ μὲν ψυχὴ σημαίνει τὸ ἄυλον συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰς κατωτέρας αὐτοῦ λειτουργίας, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τὰς ἀνωτέρας (Πρβλ. *«ψυχικὸς ἄνθρωπος»* καὶ *«πνευματικός»*, Α' Κορ. β' 14, 15).

«Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν ***τὸ πνεῦμα*** *καὶ* ***ἡ ψυχὴ*** *καὶ* ***τὸ σῶμα*** *ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη»* (Α' Θεσ. ε' 23).

Καὶ ἐδῶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ σημαίνουν τὸ ἄυλον συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὑλικὸν σῶμα. Καὶ τὸ μὲν πνεῦμα σημαίνει τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ ἀύλου συστατικοῦ, ἡ δὲ ψυχὴ τὸ κατώτερον μέρος. Ὁ δὲ Ἀπόστολος εὔχεται νὰ ἁγιασθοῦν καὶ νὰ τηρηθοῦν ἄμεμπτα ὅλα τὰ μέρη καὶ συστατικὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁλοκλήρως.

«Τὸ μὲν ***πνεῦμα*** *πρόθυμον, ἡ δὲ* ***σὰρξ*** *ἀσθενής»* (Ματθ. κστ' 41· Μάρκ. ιδ' 38).

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε πνεῦμα καὶ σάρξ. Καὶ τὸ μὲν πνεῦμα εἶνε ἄυλον, συνειδητὸν καὶ ἀνώτερον συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ σὰρξ ὑλικόν, ἀσυνείδητον καὶ κατώτερον.

«...ὡς ἀπὼν ***τῷ σώματι,*** *παρὼν δὲ* ***τῷ πνεύματι»*** (Α' Κορ. ε' 3).

«Εἰ γὰρ καὶ ***τῇ σαρκὶ*** *ἄπειμι, ἀλλὰ* ***τῷ πνεύματι*** *σὺν ὑμῖν εἰμι»* (Κολ. β' 5).

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε διφυὴς ὕπαρξις, σωματικὸν καὶ πνευματικὸν ὄν. Καὶ κατὰ μὲν τὸ σῶμα περιορίζεται ἑκάστοτε εἰς ἕνα τόπον, κατὰ δὲ τὸ πνεῦμα λόγῳ τῆς

σκέψεως μεταβαίνει καὶ εὑρίσκεται εἰς διαφόρους τόπους.

«...παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον ***τῆς σαρκός****, ἵνα* ***τὸ πνεῦμα*** *σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ»* (Α' Κορ. ε' 5).

Παιδεύεται καὶ βασανίζεται ἡ σὰρξ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶνε τὸ κατώτερον, διὰ νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ ἀνώτερον, τὸ πολυτιμότερον, ὁ κυρίως ἄνθρωπος.

«Ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ***ἐν τῷ σώματι ὑμῶν*** *καὶ* ***ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν****, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ»* (Α' Κορ. στ' 20).

Τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα εἶνε ἀμφότερα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα. Ἐπίσης ἀμφότερα εἶνε τοῦ Θεοῦ, διότι αὐτὸς ἐδημιούργησεν αὐτὰ καὶ ἐξηγόρασεν αὐτὰ μὲ βαρὺ τίμημα. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα, διατηροῦντες καὶ τὰ δύο καθαρά.

«Ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ***σώματι*** *καὶ* ***πνεύματι****»* (Α' Κορ. ζ' 34).

Ὅπως τὸ σῶμα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα εἶνε συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, ὅπως πρέπει νὰ εἶνε ἅγιος κατὰ τὸ σῶμα, οὕτω πρέπει νὰ εἶνε ἅγιος καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα.

«Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ ***σαρκὸς*** *καὶ* ***πνεύματος****»* (Β' Κορ. ζ' 1).

Ὅπως ἡ σάρξ, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα εἶνε συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου. Ἐντεῦθεν, ὅταν μολύνεται τὸ πνεῦμα, μολύνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅταν καθαρίζεται τὸ πνεῦμα, καθαρίζεται ὁ ἄνθρωπος.

«Ὥσπερ ***τὸ σῶμα*** *χωρὶς* ***πνεύματος*** *νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι»* (Ἰακ. β' 26).

Ὅπως ἡ πίστις καὶ τὰ ἔργα εἶνε δύο στοιχεῖα τῆς ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ, οὕτω τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα εἶνε δύο στοιχεῖα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου.

«Τοὺς μὲν ***τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας*** *εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα· οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα* ***τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων*** *καὶ ζήσομεν;»* (Ἑβρ. ιβ' 9).

Οἱ γονεῖς εἶνε πατέρες, δημιουργοί, τῆς σαρκὸς ἡμῶν, πράγματος κατωτέρου, καὶ ὁ Θεὸς εἶνε Πατὴρ τῶν πνευμάτων ἡμῶν, δημιουργὸς καὶ χορηγὸς τῶν ψυχῶν, πραγμάτων κατὰ πολὺ ἀνωτέρων.

«Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ ***τοῦ πνεύματος ὑμῶν»*** (Γαλ. στ' 18· Φιλήμ. 25).

«Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ ***τοῦ πνεύματός σου»*** (Β' Τιμ. δ' 22).

Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ κυρίως ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος εὔχεται, ἡ χάρις καὶ ὁ Κύριος νὰ εἶνε μετὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου.

«Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι ***τὸ πνεῦμά μου»*** (Πράξ. ζ' 59).

Ὁ Στέφανος ἐδῶ παρακαλεῖ τὸν Κύριον νὰ δεχθῇ τὸ πνεῦμά του, νὰ μὴ τὸ ἀποπέμψῃ καὶ τὸ παραπέμψῃ εἰς τὴν κόλασιν. Πρόκειται σαφῶς περὶ προσωπικοῦ πνεύματος, ὄχι ἁπλῶς περὶ ζωτικῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.

«Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία ***κεκοινώνηκε*** *σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν»* (Ἑβρ. β' 14).

Τὸ *«κεκοινώνηκεν»* ἐμφαίνει, ὅτι *«τὰ παιδία»*, οἱ ἄνθρωποι δηλαδή, εἶνε κυρίως ἄλλο τι, πνεύματα, *«κεκοινώνηκεν»* ἤτοι μετέχουν δὲ σαρκὸς καὶ αἵματος, σώματος δηλαδή, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἦτο Θε-

ός, «*μετέσχε*» δὲ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἤτοι προσέλαβε σῶμα.

«*Οἴδαμεν ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν* ***οἰκία τοῦ σκήνους*** *καταλυθῇ,* ***οἰκοδομὴν*** *ἐκ Θεοῦ ἔχομεν,* ***οἰκίαν ἀχειροποίητον*** *αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν,* ***τὸ οἰκητήριον*** *ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ* ***ἐπενδύσασθαι*** *ἐπιποθοῦντες, εἴ γε καὶ* ***ἐνδυσάμενοι*** *οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν* ***τῷ σκήνει*** *στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν* ***ἐκδύσασθαι,*** *ἀλλ'* ***ἐπενδύσασθαι,*** *ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς... Θαρροῦντες οὖν πάντοτε καὶ εἰδότες ὅτι* ***ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι*** *ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου... εὐδοκοῦμεν μᾶλλον* ***ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος*** *καὶ* ***ἐνδημῆσαι*** *πρὸς τὸν Κύριον. Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε* ***ἐνδημοῦντες*** *εἴτε* ***ἐκδημοῦντες,*** *εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι*» (Β' Κορ. ε' 1-9).

Συμφώνως πρὸς τὸ εὐγλωττότατον τοῦτο χωρίον, ἄλλο εἴμεθα ἡμεῖς καὶ ἄλλο εἶνε τὸ σῶμα. Τὸ σῶμα, τὸ φθαρτὸν σήμερον καὶ ἄφθαρτον ἐν τῷ μέλλοντι, εἶνε «*οἰκία*», «*οἰκοδομή*», «*οἰκητήριον*», «*σκῆνος*», ἐνδιαίτημα («*ἐνδημοῦντες*», «*ἐκδημοῦντες*») καὶ ἔνδυμα («*ἐκδύσασθαι*», «*ἐπενδύσασθαι*», «*ἐνδύσασθαι*»). Ἡμεῖς δὲ εἴμεθα οἱ κατοικοῦντες, οἱ σκηνοῦντες καὶ οἱ ἐνδιαιτώμενοι ἐν τῷ σώματι καὶ οἱ περιβαλλόμενοι τὸ σῶμα ὡς ἔνδυμα. Ἀποθνήσκοντες δὲ ἐξερχόμεθα ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὸν Κύριον. Ἄρα ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης εἶνε τὸ πνεῦμα ἢ ἡ ψυχή. Ὁμοίως κατὰ τὸ Β' Πέτρ. α' 13-15 τὸ σῶμα εἶνε «*τὸ σκήνωμα*» τοῦ ἀνθρώπου, ἀποθνήσκων δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀποθέτει αὐτὸ («*ἀπόθεσις*») καὶ ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ («*ἔξοδος*»).

«Ἄφρονες! Οὐχ ***ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν*** *καὶ* ***τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;»*** (Λουκ. ια' 40).

Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Θεὸς δὲν ἐποίησε μόνον τὸ ἔξωθεν, τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔσωθεν, τὴν ψυχήν (Ἰδὲ καὶ Ῥωμ. ζ' 22· Β' Κορ. δ' 16· Ἐφεσ. γ' 16).

«Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων· εἴτε ***ἐν σώματι*** *οὐκ οἶδα, εἴτε* ***ἐκτὸς τοῦ σώματος*** *οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν· ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον· εἴτε* ***ἐν σώματι*** *εἴτε* ***ἐκτὸς τοῦ σώματος*** *οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν· ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα»* (Β' Κορ. ιβ' 2-4).

Ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἀνῆλθεν ἕως τρίτου οὐρανοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα καὶ δὲν γνωρίζει ἂν τοῦτο συνέβη μὲ τὸ σῶμα ἢ χωρὶς τὸ σῶμα. Εἶνε δυνατὸν δηλαδὴ νὰ ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ νὰ ἤκουσε τὰ ἄρρητα ῥήματα χωρὶς σῶμα, ἄρα ὡς πνεῦμα. Συνεπῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει πνεῦμα, τὸ δὲ πνεῦμα ζῇ καὶ αἰσθάνεται ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐνῷ τὸ σῶμα ζῇ καὶ αἰσθάνεται μόνον ἐὰν εἶνε ἡνωμένον μὲ τὸ πνεῦμα.

Ἰδὲ καὶ Λουκ. κα' 19· Β' Κορ. α' 23· Α' Θεσ. β' 8· Ἑβρ. στ' 19· ι' 39· ιγ' 17· Ἰακ. α' 21· ε' 20· Α' Πέτρ. α' 9, 22· β' 25· δ' 19· Λουκ. α' 80· η' 55· κγ' 46· Ῥωμ. η' 16· Α' Κορ. β' 11.

Τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ πνεύματος ὡς συστατικοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀποδεικνύουν καὶ ὅσα χωρία μαρτυροῦν τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς βλέπει τις εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν παράγραφον.

Ἀθανασία ψυχῆς ἢ πνεύματος

Ἀναφέρομεν χωρία, τὰ ὁποῖα δεικνύουν, ὄχι μόνον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ψυχὴν ἢ πνεῦμα, ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ. Ἀποθνήσκει κατὰ τὸ σῶμα, ζῇ κατὰ τὴν ψυχὴν ἢ τὸ πνεῦμα. Ἀναφέρομεν δὲ πρῶτον χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς Καινῆς.

«Πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν σὺ ὁρᾷς, ***σοὶ δώσω αὐτὴν*** *καὶ τῷ σπέρματί σου»* (Γεν. ιγ' 15. Ἰδὲ καὶ ιζ' 8).

Ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ νὰ δώσῃ εἰς **αὐτὸν** καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του τὴν Χαναάν. Ἀλλ' ἐνόσῳ ἔζη ὁ πατριάρχης εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, δὲν ἔδωσεν εἰς αὐτὸν κληρονομίαν ἐν τῇ Χαναὰν οὔτε βῆμα ποδός (Πράξ. ζ' 5). Ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν Χαναὰν ὡς κληρονομίαν (Ἑβρ. ια' 8), καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ, οἱ συγκληρονόμοι τοῦ ὑπεσχημένου ἀγαθοῦ (Ἑβρ. ι' 9), ἀπέθανον χωρὶς νὰ λάβουν αὐτό, ἀλλ' εἶδον αὐτό, ὡς καὶ ἄλλα ὑπεσχημένα ἀγαθά, μακρόθεν, αἰῶνας πρὸ τῆς ἐκπληρώσεως. Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν Χαναὰν ἐπραγματοποιήθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Τότε οἱ Ἑβραῖοι κατέκτησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τότε καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἔλαβεν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν Γεν. ιγ' 15 καὶ τὴν φρασιολογίαν τοῦ Πράξ. ζ' 5. Ἄρα ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τὸν θάνατόν του δὲν ἐξεμηδενίσθη, ἀλλ' ὡς ζῶν πνεῦμα μετέβη εἰς ἕνα ἄλλον κόσμον καὶ ἐκεῖθεν ἔγινε κληρονόμος τῆς Χαναάν, ὡς καὶ βραδύτερον κληρονόμος τοῦ κόσμου (Ῥωμ. δ' 13), ἔστω καὶ ἂν δὲν εὑρίσκετο πλέον εἰς τὴν γῆν. Καὶ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἔλαβε κληρονομίαν τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ εἶνε κληρονόμος πάντων (Ψαλμ. β' 8· Ἑβρ. α' 2), ἂν

καὶ τώρα εἶνε εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς τόπου τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος καθίσταται κληρονόμος εἰς ἄλλον τόπον τῆς γῆς, χωρὶς νὰ μεταβῇ ἐκεῖ. Πρβλ. καὶ τὸ Ἰωάν. η' 56, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ἀβραὰμ (ἀφοῦ προεῖδε προφητικῶς) ἐπεπόθησε νὰ ἴδῃ (καὶ πραγματικῶς) τὴν μεσσιακὴν ἡμέραν, *«καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη»*. Πόθεν εἶδεν; Ὄχι ἐκ τοῦ ἄλλου κόσμου;

«Πάροικος καὶ παρεπίδημος ἐγώ εἰμι» (Γεν. κγ' 4).

Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ δεικνύει, ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶνε ἐκμηδένισις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μετάβασις ἐξ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον, ἐκ προσωρινῆς διαμονῆς εἰς αἰώνιον πατρίδα. Ἀποθνῄσκων ὁ ἄνθρωπος μεταβαίνει εἰς τὴν αἰώνιον πατρίδα διὰ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς. Ἰδὲ καὶ Γεν. ιζ' 8· κη' 4· μζ' 9· Α' Παρ. (Χρον.) κθ' 15· Ψαλμ. λη' 13 (λθ' 12)· ριη' (ριθ') 19, 54. Ἰδὲ ἐπίσης Ἑβρ. ια' 9-10 καὶ 13-14, ὅπου δίδεται τὸ νόημα τοῦ λόγου περὶ **παροικήσεως**.

«Λέγει δὲ Ἄβραμ· Δέσποτα Κύριε, τί μοι δώσεις; Ἐγὼ δὲ ***ἀπολύομαι*** *ἄτεκνος»* (Γεν. ιε' 2 κατὰ τοὺς Ο' πρὸς οὓς πρβλ. Μασοριτικόν).

Ἀποθνῄσκων ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐκμηδενίζεται, ἀλλ' **ἀπολύεται** ὡς ἄλλος δέσμιος ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος καὶ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἀπέρχεται εἰς ἄλλον κόσμον (Ἰδὲ καὶ Ἀριθ. κ' 29 κατὰ τοὺς Ο' καὶ Λουκ. β' 29).

«Σὺ δὲ ***ἀπελεύσῃ*** (=θὰ ἀπέλθῃς) ***πρὸς τοὺς πατέρας σου*** *ἐν εἰρήνῃ»* (Γεν. ιε' 15).

Ὁ Θεὸς λέγει εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἀποθνῄσκων θὰ ἀπήρχετο πρὸς τοὺς πατέρας του. Ὁ λόγος αὐτὸς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀβραάμ. Διότι ὁ Ἀβραὰμ δὲν ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων του. Οἱ πατέρες του ἐτάφησαν ἀλλοῦ. Ὁ λόγος αὐτὸς ἀναφέ-

ρεται εἰς τὴν ψυχήν. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἀβραάμ, πρῶτον ἀπῆλθε πρὸς τοὺς πατέρας του ὡς ἀθάνατος ψυχή, καὶ ἔπειτα ἐτάφη ὡς σῶμα. Διὰ ζῷον, τὸ ὁποῖον ἀποθνῄσκει καὶ ὄντως ἐκμηδενίζεται, οὐδέποτε λέγομεν, ὅτι ἀπέρχεται. Ἰδὲ καὶ Ψαλμ. μη' 20 (μθ' 19)· Β' Βασ. (Β' Σαμ.) ιβ' 23· Ἰὼβ α' 21· Ψαλμ. λη' 14 (λθ' 13). Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον δὲ χωρίον ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀπερχόμενος καὶ ἀποδημῶν ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὴν γῆν· ἀλλοῦ, ὅπου μεταβαίνει, ἀσφαλῶς ὑπάρχει. Ἰδὲ ἐπίσης Ἠσ. κγ' 14· Γ' Βασ. β' 2· Ἰὼβ ιστ' 22, ὅπου ὁ θάνατος παραβάλλεται πρὸς ταξίδιον. Ὁ ἀποθνῄσκων ταξιδεύει καὶ ἔρχεται εἰς τὴν αἰωνιότητα.

«Καὶ ἐκλείπων ἀπέθανεν Ἀβραάμ... καὶ ***προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.*** *Καὶ* ***ἔθαψαν αὐτόν»*** (Γεν. κε' 8-9).

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἀβραάμ, πρῶτον προσετέθη πρὸς τὸν λαόν του, καὶ ἔπειτα ἔθαψαν αὐτόν. Πῶς προσετέθη; Ὡς ἀθάνατον πνεῦμα πρὸς ἀθάνατα πνεύματα. Ἂν οἱ ἀποθνῄσκοντες ἐξεμηδενίζοντο, τί θὰ προσετίθετο καὶ εἰς τί; Μηδὲν εἰς τὸ μηδέν; Ἰδὲ καὶ Γεν. κε' 17· λε' 29· μθ' 29, 33 κ.ἄ. Ἰδὲ ἐπίσης Δ' Βασ. κβ' 20 καὶ τὸ παράλληλον αὐτοῦ Β' Παρ. (Β' Χρον.) λδ' 28.

*«***Καταβήσομαι*** πρὸς τὸν υἱόν μου* ***πενθῶν εἰς ᾅδου»*** (Γεν. λζ' 35).

Ὁ Ἰωσὴφ ὑποτίθεται, ὅτι κατεσπαράχθη ὑπὸ θηρίου. Λέγων λοιπὸν ὁ Ἰακώβ, ὅτι θὰ κατέβαινε πρὸς τὸν υἱόν του εἰς τὸν ᾅδην, ἀσφαλῶς δὲν ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι πρὸς συνάντησιν τοῦ υἱοῦ του θὰ κατέβαινεν εἰς τὸν τάφον, ἢ εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ θηρίου, ἡ ὁποία, ὡς ὑποτίθεται, ἔγινε τάφος τοῦ υἱοῦ του. Ἀλλ' ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι θὰ κατέβαινεν ὡς ψυχὴ πρὸς

συνάντησιν τῆς ψυχῆς τοῦ υἱοῦ του εἰς τὴν χώραν τῶν ψυχῶν. Ἄλλο τάφος καὶ ἄλλο ᾅδης. Ὁ τάφος εἶνε διὰ τὰ σώματα, ὁ ᾅδης διὰ τὰς ψυχάς (Ἰδὲ σχετικῶς σελ. 136-138).

«Εἰς ***τὸν ᾅδην*** *ὅμως* ***θέλεις καταβῆ,*** *εἰς τὰ βάθη τοῦ λάκκου... Σὺ δὲ* ***ἀπερρίφθης τοῦ τάφου... Δὲν θέλεις ἑνωθῆ μετ' αὐτῶν εἰς ἐνταφιασμόν»*** (Ἠσ. ιδ' 15, 19, 20 κατὰ τὸ Μασοριτικόν, πρὸς ὅ πρβλ. Ο').

Καὶ ἐδῶ φαίνεται, ὅτι ἄλλο τάφος καὶ ἄλλο ᾅδης. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος καταβαίνει εἰς τὸν ᾅδην, ὡς ψυχή, ἀλλὰ δὲν ἀξιοῦται τάφου, ὡς σῶμα. Ρίπτεται ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ κατατρώγεται ὑπὸ τῶν ὀρνέων.

«Εἰσελεύσονται εἰς ***τὰ κατώτατα τῆς γῆς****, παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας,* ***μερίδες ἀλωπέκων ἔσονται»*** (Ψαλμ. ξβ' 10-11 [ξγ' 9-10]).

Ὁ τάφος εἶνε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ὁ ᾅδης εἶνε εἰς *«τὰ κατώτατα τῆς γῆς»*. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Ψαλμῳδοῦ δὲν θὰ εἰσέλθουν εἰς τάφον, διότι ὡς σώματα θὰ καταφαγωθοῦν ἀπὸ τὰς ἀλώπεκας· θὰ εἰσέλθουν ὅμως ὡς ψυχαὶ εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς, τὸν ᾅδην.

«...ὅταν σὲ ***καταβιβάσω*** *μετὰ τῶν* ***καταβαινόντων*** *εἰς λάκκον,* ***πρὸς λαὸν αἰώνιον,*** *καὶ σὲ θέσω εἰς* ***τὰ κατώτατα τῆς γῆς...*** *»* (Ἰεζ. κστ' 20 κατὰ τὸ Μασοριτικόν, πρὸς ὅ πρβλ. Ο').

Ἡ Τύρος προσωποποιεῖται, καὶ προλέγεται ἡ καταβίβασίς της εἰς *«τὰ κατώτατα τῆς γῆς»*, πρὸς λαόν, τὸν ὁποῖον ἀποτελοῦν οἱ ἀπ' αἰῶνος νεκροί.

Διὰ ζῷα οὐδέποτε λέγεται, ὅτι καταβαίνουν ἢ καταβιβάζονται ἢ εἰσέρχονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς ἢ τὸν ᾅδην.

«Ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ ἐὰν σαλευθῶσι φύλακες ***τῆς οἰκίας****... ὅτι ἐπορεύθη ὁ ἄνθρωπος εἰς* ***οἶκον αἰῶνος*** *αὐτοῦ»* (Ἐκκλησ. ιβ' 3, 5).

Ὡς *«οἰκία»* χαρακτηρίζεται τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὡς κάτοικος τῆς οἰκίας ὑπονοεῖται ἡ ψυχὴ ἢ τὸ πνεῦμα, ὁ κυρίως ἄνθρωπος. Σαλευομένης δὲ κατὰ τὸ γῆρας καὶ καταρρεούσης διὰ τοῦ θανάτου τῆς οἰκίας ταύτης, ὁ ἄνθρωπος πορεύεται εἰς ἄλλον *«οἶκον»*, αἰώνιον. Ἡ ψυχὴ δηλαδὴ ἢ τὸ πνεῦμα μεταβαίνει καὶ κατοικεῖ εἰς τὴν αἰωνιότητα. Πρβλ. Ἐκκλησ. ιβ' 7. Ἰδὲ καὶ Ἰὼβ ιζ' 13 κατὰ τοὺς Ο'.

«Καὶ ***ἐκοιμήθη*** *Δαβὶδ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαβίδ»* (Γ' Βασ. β' 10).

Ὁ θάνατος χαρακτηρίζεται ὡς κοίμησις. Διότι, ὅπως κατὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ὕπνου ἀδρανεῖ μὲν τὸ σῶμα, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ζῇ, οὕτω καὶ κατὰ τὸν θάνατον. Ὁ νεκρὸς ζῇ. Ἴσως μάλιστα ἡ φράσις *«ἐκοιμήθη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ»* εἶνε βραχυλογικὴ καὶ σημαίνει, ὄχι ὅτι ἐκοιμήθη ὡς οἱ πατέρες αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐκοιμήθη καὶ εἶνε μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ὡς πνεῦμα. Ἰδὲ καὶ Δευτ. λα' 16· Ἰὼβ ιδ' 12· Β' Βασ. (Β' Σαμ.) ζ' 12· Γ' Βασ. α' 21· ια' 43· ιδ' 31 κ.ἄ.

«Εἶπε δὲ Νωεμὶν τῇ νύμφῃ αὐτῆς· εὐλογητός ἐστι τῷ Κυρίῳ, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπε ***τὸ ἔλεος αὐτοῦ*** *μετὰ τῶν ζώντων καὶ μετὰ* ***τῶν τεθνηκότων****»* (Ῥοὺθ β' 20).

Ὁ Βοόζ, μὲ τὸ νὰ δείξῃ στοργὴν πρὸς τὴν Ῥούθ, ἔκανεν ἔλεος ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς νεκρούς. Ἄρα οἱ νεκροὶ ζοῦν πνευματικῶς. Ἂν οἱ νεκροὶ ἦσαν μηδέν, πῶς θὰ ἔκανε κανεὶς ἔλεος εἰς τὸ μηδέν; Ἰδὲ καὶ Β' Βασ. (Β' Σαμ.) β' 5 καὶ Λουκ. α' 72.

«Καὶ νῦν, Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ***φύλαξον τῷ δούλῳ σου Δαβὶδ*** *τῷ πατρί μου ἃ ἐλάλησας αὐτῷ λέγων· οὐκ* ***ἐξαρθήσεταί σου*** *ἀνὴρ ἐκ προσώπου μου καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἰσραήλ»* (Γ' Βασ. η' 25).

Ἐνῷ ὁ Δαβὶδ εἶχεν ἀποθάνει, ὁ Σολομῶν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ φυλάξῃ πρὸς τὸν Δαβὶδ ὅσα ὑπεσχέθη λέγων, ὅτι δὲν θὰ ἐξέλειπεν εἰς αὐτόν, τὸν Δαβίδ, ἀνὴρ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἄρα ὁ Δαβὶδ ἔζη μετὰ θάνατον ὡς πνεῦμα.

«Καὶ ἀπεκρίθη ὁ λαὸς τῷ βασιλεῖ (Ῥοβοὰμ) *λέγων· τίς ἡμῖν μερὶς* ***ἐν Δαβίδ;... Νῦν βόσκε τὸν οἶκόν σου, Δαβίδ»*** (Γ' Βασ. ιβ' κατὰ τοὺς Ο', πρὸς οὓς πρβλ. Μασοριτικόν. Ἰδὲ καὶ τὸ παράλληλον Β' Παρ. [Β' Χρον.] ι' 16).

Ἐνῷ ὁ Δαβὶδ ἦτο νεκρός, ὁ λαὸς ὁμιλεῖ δι' αὐτὸν ὅπως ὁμιλοῦμεν διὰ ζῶντα.

«Θέλω διατηρήσει αὐτὸν ἡγεμόνα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ***χάριν Δαβὶδ τοῦ δούλου μου...*** *Εἰς δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ θέλω δώσει μίαν φυλήν,* ***διὰ νὰ ἔχῃ Δαβὶδ ὁ δοῦλός μου λύχνον πάντοτε*** *ἔμπροσθέν μου ἐν Ἱερουσαλήμ»* (Γ' Βασ. ια' 34, 36 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

Τὸ *«χάριν Δαβὶδ τοῦ δούλου μου»* λέγεται ἐνῷ ὁ Δαβὶδ ἦτο νεκρός. Τοῦτο συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς τοῦ Δαβὶδ καὶ γενικῶς τῶν νεκρῶν. Τὸ δὲ ἄλλο, *«διὰ νὰ ἔχῃ Δαβὶδ ὁ δοῦλός μου λύχνον πάντοτε»*, δὲν συνηγορεῖ ἁπλῶς ὑπὲρ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς, ἀλλ' ἀποδεικνύει αὐτήν. Διότι, ἂν ὁ νεκρὸς Δαβὶδ δὲν ἔζη ὡς ψυχὴ εἰς ἕνα ἄλλον κόσμον, πῶς θὰ εἶχε *«λύχνον»* πάντοτε ἐν Ἱερουσαλήμ, πῶς θὰ ἔβλεπε φῶς, διαδόχους του δηλαδή; Ἰδὲ καὶ Γ' Βασ. ια' 13· Δ' Βασ. ιθ' 34 κ.ἄ. Ἰδὲ ἐπίσης Δ' Βασ.

η' 19· Ἰερ. λγ' 15, 17 κατὰ τὸ Μασοριτικόν· Ψαλμ. ρλα' (ρλβ') 1, 10, 17· Γεν. λη' 8.

«Καὶ θὰ ἐπιστρέψουν τὰ αἵματα αὐτῶν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰωὰβ καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ σπέρματος αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, ἐπὶ δὲ ***τὸν Δαβὶδ*** *καὶ ἐπὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ θὰ εἶνε εἰρήνη παρὰ Κυρίου ἕως αἰῶνος»* (Γ' Βασ. β' 33 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

Ὅταν ἔζη ὁ βασιλεὺς Δαβίδ, ὁ Ἰωὰβ εἶχε θανατώσει δύο ἀθῴους ἀνθρώπους. Ὁ δὲ Σολομῶν λέγει τώρα, ὅτι τὰ αἵματα τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων θὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωὰβ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του καὶ εἰς τὸν οἶκόν του, εἰς δὲ τὸν Δαβίδ, τουτέστιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νεκροῦ βασιλέως, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του καὶ εἰς τὸν οἶκόν του, θὰ ὑπάρχῃ εἰρήνη παρὰ τοῦ Κυρίου. Τὸ αἷμα δηλαδὴ τῶν ἀθῴων ἐκείνων ἀνθρώπων δὲν θὰ ταράσσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Δαβὶδ εἰς τὴν ἄλλην ζωήν.

«...πρὶν ὑπάγω ὅθεν δὲν θὰ ἐπιστρέψω, εἰς γῆν ***σκότους καὶ σκιᾶς θανάτου****, εἰς γῆν γνοφεράν, ὡς τὸ σκότος τῆς σκιᾶς τοῦ θανάτου, ὅπου τάξις δὲν εἶνε, καὶ τὸ φῶς εἶνε ὡς τὸ σκότος»* (Ἰὼβ ι' 21-22 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

«Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροὺς αἰῶνος» (Ψαλμ. ρμβ' [ρμγ'] 3).

«Μὲ ἐκάθισεν ἐν σκοτεινοῖς, ὡς νεκροὺς αἰωνίους. Μὲ περιέφραξε, διὰ νὰ μὴ ἐξέλθω· ἐβάρυνε τὰς ἁλύσεις μου» (Θρήν. γ' 6-7 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

«Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ» (Ψαλμ. ρστ' [ρζ'] 10. Πρβλ. στίχ. 14).

Τὰ χωρία ταῦτα δὲν διδάσκουν ὅτι οἱ νεκροὶ ἐκμη-

δενίζονται, ἀλλ' ὅτι ὑπάγουν καὶ κάθηνται ἐν σκοτεινοῖς τόποις περιωρισμένοι, ὅπως οἱ φυλακισμένοι. Εἰς τὸ σκοτεινὸν βασίλειον τοῦ ᾅδου δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἴδῃ τις τὴν ὡραίαν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ μίαν ζωὴν δυστυχίας, ἡ ὁποία δὲν ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται ζωή (Πρβλ. Ἰὼβ ι' 22 κατὰ τοὺς Ο').

*«Πολλῶν δὲ γενομένων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, **οὐκ οἶδεν**, ἐὰν δὲ ὀλίγοι γένωνται, **οὐκ ἐπίσταται**»* (Ἰώβ ιδ' 21).

Δὲν λέγει, ὅτι ὁ ἀποθνήσκων περιέρχεται εἰς ἀνυπαρξίαν, ἀλλὰ λέγει μόνον, ὅτι δὲν γνωρίζει τὰ συμβαίνοντα ἐπὶ τῆς γῆς, ἂν οἱ υἱοί του ὑψώνωνται ἢ ταπεινώνωνται. Ἰδὲ καὶ Ἠσ. ξγ' 16 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν.

*«Νῦν ἂν **κοιμηθεὶς ἡσύχασα, ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην** μετὰ βασιλέων βουλευτῶν γῆς... ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἐξέκαυσαν θυμὸν ὀργῆς, ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι τῷ σώματι· ὁμοθυμαδὸν δὲ οἱ αἰώνιοι οὐκ ἤκουσαν φωνὴν φορολόγου. Μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστι»* (Ἰὼβ γ' 13-14, 17-19).

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ θάνατος εἶνε κοίμησις καὶ ὕπνος, ὁ δὲ ᾅδης εἶνε τόπος ὅπου οἱ μεγάλοι παύουν νὰ ταράσσουν καὶ οἱ μικροὶ νὰ ταράσσωνται.

*«Οἱ νεκροὶ **τρέμουσιν** ὑποκάτω τῶν ὑδάτων καὶ οἱ **συγκατοικοῦντες** μετ' αὐτῶν. Γυμνὸς ὁ ᾅδης ἔμπροσθεν αὐτοῦ»* (Ἰὼβ κστ' 5-6 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν).

Ἂν οἱ νεκροὶ εὑρίσκοντο εἰς ἀνυπαρξίαν, πῶς θὰ ἔτρεμον τὸν Θεόν; Ὑπάρχουν, τοὺς βλέπει ὁ Θεός, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ ᾅδης εἶνε γυμνός, καὶ τρέμουν.

*«Ὁ ᾅδης κάτωθεν ἐκινήθη διὰ σέ, **διὰ νὰ ἀπαντήσῃ τὴν ἔλευσίν σου**· διὰ σὲ **ἐξήγειρε τοὺς νεκρούς**, πάντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς γῆς... Πάντες οὗτοι **θὰ ἀποκριθοῦν καὶ θὰ εἴπουν** πρὸς σέ· Καὶ*

σὺ ἔγινες ἀδύνατος καθὼς ἡμεῖς; ...» (Ἠσ. ιδ′ 9-10 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο′).

Οἱ νεκροὶ εἰς τὸν ᾅδην ἐγείρονται καὶ ὑποδέχονται καὶ προσφωνοῦν εἰρωνικῶς τὸν καταβαίνοντα εἰς τὸ βασίλειόν των βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορα.

Ἰδὲ καὶ τὰς ὁμοίας περικοπὰς Ἰεζ. λα′ 15-18· λβ′ 21-32, ἰδίᾳ δὲ τὸν στίχ. 31, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Φαραὼ ἐν τῷ ᾅδῃ βλέπει καὶ ἄλλους ἰσχυροὺς νὰ καταβαίνουν ἐκεῖ καὶ παρηγορεῖται.

«Καὶ εἶπεν ἡ γυνή· τίνα ἀναγάγω σοι; Καὶ εἶπε· ***τὸν Σαμουὴλ ἀνάγαγέ μοι. Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ τὸν Σαμουὴλ*** *καὶ ἀνεβόησε φωνῇ μεγάλῃ· καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Σαούλ· ἱνατί παρελογίσω με; Καὶ σὺ εἶ Σαούλ. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεύς· μὴ φοβοῦ. Εἰπὸν τίνα ἑώρακας. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνή· θεοὺς ἑώρακα ἀναβαίνοντας ἐκ τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν αὐτῇ· τί ἔγνως; Καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἄνδρα ὄρθιον ἀναβαίνοντα ἐκ τῆς γῆς, καὶ οὗτος διπλοΐδα ἀναβεβλημένος.* ***Καὶ ἔγνω Σαοὺλ ὅτι οὗτος Σαμουήλ,*** *καὶ ἔκυψεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.* ***Καὶ εἶπε Σαμουήλ· ἱνατί παρηνώχλησάς μοι ἀναβῆναί με;*** *Καὶ εἶπε Σαούλ· θλίβομαι σφόδρα, καὶ οἱ ἀλλόφυλοι πολεμοῦσιν ἐν ἐμοί, καὶ ὁ Θεὸς ἀφέστηκεν ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἐπακήκοέ μοι ἔτι καὶ ἐν χειρὶ τῶν προφητῶν καὶ ἐν τοῖς ἐνυπνίοις· καὶ νῦν κέκληκά σε γνωρίσαι μοι τί ποιήσω.* ***Καὶ εἶπε Σαμουήλ·*** *ἱνατί ἐπερωτᾷς με; Καὶ Κύριος ἀφέστηκεν ἀπὸ σοῦ καὶ γέγονε μετὰ τοῦ πλησίον σου· καὶ πεποίηκε Κύριός σοι καθὼς ἐλάλησε Κύριος ἐν χειρί μου, καὶ διαρρήξει Κύριος τὴν βασιλείαν σου ἐκ χειρός σου καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ Δαβίδ. Διότι οὐκ ἤκουσας φωνῆς Κυρίου...* ***Καὶ πα-***

ραδώσει Κύριος τὸν Ἰσραὴλ μετὰ σοῦ εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων, καὶ αὔριον σὺ καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ πεσοῦνται, καὶ τὴν παρεμβολὴν Ἰσραὴλ δώσει Κύριος εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων. *Καὶ ἔσπευσε Σαοὺλ καὶ ἔπεσεν ἑστηκὼς ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἐφοβήθη σφόδρα ἀπὸ τῶν λόγων **Σαμουήλ**»* (Α΄ Βασ. [Α΄ Σαμ.] κη΄ 11-20).

Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ὁ Σαούλ, παρὰ τὴν αὐστηρὰν ἀπαγόρευσιν τῆς νεκρομαντείας (Δευτ. ιη΄ 11. Πρβλ. Ἠσ. η΄ 19), κατέφυγεν εἰς ἐγγαστρίμυθον (μάγισσαν), διὰ ν᾽ ἀναβιβάσῃ ἐκ τοῦ ᾅδου τὸν Σαμουὴλ καὶ νὰ τὸν συμβουλευθῇ. Πρὸς μεγαλυτέραν δὲ λύπην τοῦ ἀσεβήσαντος Σαούλ, ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε καὶ ἀνέβη ὁ Σαμουὴλ ἐκ τοῦ ᾅδου καί, ἀντὶ ἀναμενομένης συμβουλῆς καὶ ἐνισχύσεως, ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα, ὅτι αὔριον αὐτὸς καὶ οἱ υἱοί του θὰ ἐφονεύοντο, ὅπερ καὶ συνέβη.

Τὸ ὅτι ὁ Σαοὺλ ἐζήτησε νὰ ἀναβῇ ἐκ τοῦ ᾅδου ὁ Σαμουήλ, τοῦτο ἤδη φανερώνει τὴν πίστιν τοῦ Σαοὺλ καὶ γενικῶς τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ὅτι δὲ ἀνέβη ὁ Σαμουήλ, τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως αὐτῆς.

Ὑπάρχει βεβαίως καὶ ἡ γνώμη, ὅτι δὲν ἀνέβη ὁ Σαμουήλ, ἀλλὰ πονηρὸν πνεῦμα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ Σαμουήλ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀποκλείεται διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους: 1) Ἡ Γραφὴ δὲν λέγει, ὅτι ἀνέβη πονηρὸν πνεῦμα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ Σαμουήλ. 2) Ὁ ἀναβὰς προεφήτευσε τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν υἱῶν του καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου, ἐνῷ ὁ σατανᾶς δὲν δύναται νὰ προφητεύσῃ. 3) Ἐν στίχ. 14 ἡ Γραφὴ δὲν λέγει, «καὶ ἐνόμισεν ὁ Σαοὺλ ὅτι ἦτο ὁ Σαμουήλ», ἀλλὰ

λέγει, *«καὶ* ***ἐγνώρισεν*** *ὁ Σαοὺλ ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Σαμουήλ»*. 4) Ὁ ἀναβὰς λέγεται Σαμουὴλ ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς (*«Καὶ εἶπε* ***Σαμουήλ****»*, *«καὶ ἐφοβήθη σφόδρα ἀπὸ τῶν λόγων* ***Σαμουήλ****»*). Ἄρα λέγεται Σαμουὴλ ὄχι κατὰ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ Σαοὺλ καὶ τῆς ἐγγαστριμύθου, ἀλλὰ διότι ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Σαμουήλ. 5) Τὸ Α' Παρ. ι' 13 κατὰ τοὺς Ο' ῥητῶς βεβαιοῖ, *«ὅτι ἐπηρώτησε Σαοὺλ ἐν τῇ ἐγγαστριμύθῳ τοῦ ζητῆσαι, καὶ ἀπεκρίνατο αὐτῷ* ***Σαμουὴλ ὁ προφήτης****»*. Δὲν ἀπεκρίθη πνεῦμα πονηρόν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Σαμουὴλ ὁ προφήτης.

Ἰδὲ καὶ Ἰερ. ιε' 1, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς Ο'. Ἰδὲ ἐπίσης Ἰεζ. ιδ' 14, 16, 18, 20 κατὰ τοὺς Ο'.

«Ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς ***παροίκους*** *καὶ* ***παρεπιδήμους****, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς»* (Α' Πέτρ. β' 11).

Ὡς *«πάροικοι καὶ παρεπίδημοι»* ζῶμεν προσωρινῶς εἰς τὸν παρόντα κόσμον καὶ ἀποθνῄσκοντες μεταβαίνομεν καὶ ζῶμεν ὡς ψυχαὶ εἰς ἄλλον κόσμον. Ἰδὲ καὶ Α' Πέτρ. α' 17· Ἑβρ. ια' 9-10, 13-16.

«Δαβὶδ... ***ἐκοιμήθη*** *καὶ* ***προσετέθη*** *πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ»* (Πράξ. ιγ' 36).

Διὰ τοῦ θανάτου ὁ Δαβὶδ *«ἐκοιμήθη»*, δὲν ἐξεμηδενίσθη. Καὶ ὡς πνεῦμα ἦλθεν εἰς ἕνα ἄλλον κόσμον καὶ *«προσετέθη»* εἰς τοὺς πατέρας του. Ἂν ὁ θάνατος ἐξεμηδένιζε τὸν ἄνθρωπον, τί θὰ προσετίθετο καὶ εἰς τί; Μηδὲν εἰς τὸ μηδέν;

«Σπουδάσω καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ ***τὴν ἐμὴν ἔξοδον*** *τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι»* (Β' Πέτρ. α' 15).

Ὁ θάνατος εἶνε *«ἔξοδος»* τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ σώματος καὶ τοῦ παρόντος κόσμου καὶ εἴσοδος εἰς

ἄλλον κόσμον. Ἰδὲ καὶ Λουκ. θ' 31 (*«ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ»*). Πρβλ. καὶ Α' Τιμ. στ' 7.

*«Νῦν **ἀπολύεις** τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα»* (Λουκ. β' 29).

Ὁ θάνατος εἶνε **ἀπόλυσις** τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεσμωτηρίου πρὸς μετάβασιν εἰς τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων.

*«Ὁ καιρὸς **τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως** ἐφέστηκε»* (Β' Τιμ. δ' 6).

Ὁ θάνατος εἶνε *«ἀνάλυσις»*, ἤτοι ἀναχώρησις, τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ παρόντος κόσμου δι' ἄλλον κόσμον.

*«...ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας **τῆς ἀναλήψεως** αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ»* (Λουκ. θ' 51).

Ὁ θάνατος δὲν εἶνε ἐξάλειψις, ἀλλ' *«ἀνάληψις»* τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς παραλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον ἄνω, εἰς τὴν σφαῖραν τῶν πνευμάτων. Πρβλ. Λουκ. ε' 35· Ματθ. θ' 15· Μάρκ. β' 20 (*«ὅταν **ἀπαρθῇ** ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος»*)· Ἰωάν. ιζ' 15 (*«Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα **ἄρῃς** αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου»*).

*«Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ κλαίετε· **οὐκ ἀπέθανεν**, ἀλλὰ **καθεύδει**. Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι **ἀπέθανεν**»* (Λουκ. η' 52-53).

Τὸ κοράσιον καὶ ἀπέθανεν καὶ δὲν ἀπέθανεν! Ἀπέθανεν ὡς σῶμα, δὲν ἀπέθανεν ὡς πνεῦμα. Ἐκάθευδεν. Ἐκοιμᾶτο δηλαδή. Ὁ θάνατος δὲν εἶνε ἀνυπαρξία, ἀλλ' ὕπνος. Τὸ πνεῦμα τοῦ κορασίου ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ σῶμα ἀνέστη (στίχ. 55).

*«Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται,... **ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο**»* (Α' Κορ. ιε' 16-18).

Ἐνταῦθα γίνεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἐγείρονται. Καὶ ἐν τούτοις χαρακτηρίζονται ὡς *«κοιμηθέντες»*. Ἄρα ὁ θάνατος εἶνε κοίμησις ἢ ὕπνος ἀσχέτως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀφυπνίσεως καὶ ἀναστάσεως. Καὶ ἂν ὑποθέσωμεν δηλαδή, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν θὰ ἀναστηθοῦν, πάντως δὲν εἶνε ἀνύπαρκτοι, ἀλλὰ κοιμῶνται, ὑπνώττουν.

Ἡ μετὰ θάνατον ὕπαρξις ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς: Ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι, ἂν οἱ νεκροὶ δὲν ἐγείρωνται, οὔτε ὁ Χριστὸς ἠγέρθη. Ἀλλ' ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἠγέρθη, τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐδέχθη τὴν θυσίαν του. Ἀλλ' ἂν ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔγινε δεκτή, αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐξαλείφονται. Οἱ ζῶντες εἶνε ἀκόμη ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος. Ἄρα καὶ οἱ νεκροὶ *«ἀπώλοντο»*, ἐχάθησαν, ὡς λέγει ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος. Ἐχάθησαν δηλαδὴ λόγῳ τῆς μὴ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν των. Ἀλλ' ἂν οἱ νεκροὶ οὔτε εἰς τὸ μέλλον θὰ ἀναστηθοῦν οὔτε τώρα ζοῦν ὡς πνεύματα, ἐχάθησαν ἅπαξ διὰ παντὸς λόγῳ τοῦ θανάτου αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἀπόστολος δὲν ἔπρεπε νὰ λέγῃ ὅτι ἐχάθησαν λόγῳ μὴ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Καὶ ἂν αἱ ἁμαρτίαι των συνεχωροῦντο, ἀφοῦ θὰ ἐξεμηδενίζοντο καὶ δὲν θὰ ἀνίσταντο, χαμένοι θὰ ἦσαν. Ἄρα οἱ νεκροὶ δὲν ἐκμηδενίζονται. Τὸ δὲ νόημα τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου εἶνε τώρα τὸ ἑξῆς: Ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη, ὅπως ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἴμεθα ἀκόμη ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, οὕτω καὶ οἱ κοιμηθέντες μὲ πίστιν καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν Χριστὸν φέρουν μεθ' ἑαυτῶν τὰς ἁμαρτίας των καὶ ἄρα *«ἀπώλοντο»*, ἔχασαν τὸν παράδεισον, ἐκολάσθησαν.

«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν

ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ ***εἰς τὸν αἰῶνα*** *»* (Ἰωάν. η' 51).

«Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ ***εἰς τὸν αἰῶνα*** *»* (Ἰωάν. ια' 26).

«Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει ***εἰς τὸν αἰῶνα*** *»* (Ἰωάν. β' 17).

Συμφώνως πρὸς τὰ τρία αὐτὰ χωρία ὁ πιστὸς **οὐδέποτε** ἀποθνήσκει, ἀλλὰ ζῇ **πάντοτε** (=*«εἰς τὸν αἰῶνα»*). Ἀποθνήσκει ὡς σῶμα, ἀλλὰ ζῇ ὡς πνεῦμα τὴν ἀνωτέραν ζωήν, τὴν ὄντως ζωήν, ἐνῷ ἡ ζωὴ τοῦ ἀπίστου καὶ κολαζομένου λογίζεται ὡς θάνατος.

«Οὐδεὶς ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει· ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, ***τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν****. Ἐάν τε οὖν ζῶμεν,* ***ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν****. Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν, ἵνα* ***καὶ νεκρῶν*** *καὶ ζώντων* ***κυριεύσῃ*** *»* (Ῥωμ. ιδ' 7-9).

Καὶ ἐν ζωῇ καὶ ἐν θανάτῳ εἴμεθα διὰ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου. Καὶ ζῶντες καὶ νεκροὶ ἀνήκομεν εἰς τὸν Κύριον. Ὁ Χριστὸς εἶνε κύριος καὶ ζώντων καὶ νεκρῶν. Ἂν λοιπὸν οἱ νεκροὶ ἦσαν μηδενικά, πῶς ὁ Ἀπόστολος θὰ ἐξεφράζετο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; (Πρβλ. Α' Κορ. γ' 22 καὶ Α' Θεσ. ε' 10).

«Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων ***περισσότερόν*** *τι ποιῆσαι...* ***Φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν*** *»* (Λουκ. ιβ' 4-5).

Ἐὰν διὰ τοῦ θανάτου ἐξεμηδενίζετο ὁ ἄνθρωπος, τί *«περισσότερον»* θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ *«μετὰ*

ταῦτα», ὥστε νὰ φοβηθῇ αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος; Τί δύναται *«μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι»* – δὲν λέγει *«μετὰ τὸ ἀναστῆναι»* – νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὴν γέενναν ὁ Κύριος; Ἀσφαλῶς τὴν ψυχήν. Καὶ διατί τοῦτο εἶνε φοβερώτερον τοῦ θανάτου; Διότι ἐν τῇ γεέννῃ ἡ ψυχὴ ζῇ ἐν διαρκεῖ βασανισμῷ.

*«Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, **τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι·** φοβήθητε δὲ **μᾶλλον** τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν τῇ γεένῃ»* (Ματθ. ι' 28).

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει καὶ σῶμα καὶ ψυχήν. Τὸ σῶμα φονεύεται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ δὲν φονεύεται. Τὸ σῶμα εἶνε θνητόν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ εἶνε ἀθάνατος. Καὶ τὰ δύο ὅμως ὁ Θεὸς δύναται *«ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ»* –δὲν λέγει «ἀποκτεῖναι ἐν γεέννῃ»–. Δύναται, δηλαδή, νὰ ρίψῃ αὐτὰ εἰς τὴν συμφορὰν τῆς αἰωνίου κολάσεως, πρᾶγμα φοβερώτερον τοῦ θανάτου.

*«Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ρηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λέγοντος, Ἐγώ **εἰμι** ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; **Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων»*** (Ματθ. κβ' 31-32. Ἰδὲ καὶ τὰ παράλληλα Μάρκ. ιβ' 26-27· Λουκ. κ' 37-38).

Οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν, διότι δὲν ἐκμηδενίζονται, ἀλλὰ ζοῦν ὡς ψυχαί, αἱ ὁποῖαι τείνουν νὰ ἑνωθοῦν πάλιν μὲ τὰ σώματά των. Ὅτι δὲ πράγματι οἱ νεκροὶ ζοῦν, ἀποδεικνύεται ἤδη ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Μωυσῆν ἐν τῇ βάτῳ. Ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ εἶχον ἀποθάνει αἰῶνας πρὸ τοῦ Μωυσέως. Ἐν τούτοις ὁ Θεὸς δὲν λέγει εἰς τὸν Μωυσῆν, «Ἐγὼ ἤμουν ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ κ.λπ.», ἀλλὰ λέγει, *«Ἐγὼ **εἶμαι** ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ* κ.λπ». Εἶνε ὡς ἐὰν ἔλεγεν: «Ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι ζοῦν εἰς

ἕνα ἄλλον κόσμον καὶ εἶμαι καὶ τώρα ὁ Θεός των. Ὁ σωματικὸς θάνατός των δὲν διέκοψε τὴν σχέσιν μου πρὸς αὐτούς». Ὁ Θεὸς εἶνε Θεὸς *«ζώντων»*. *«Πάντες γὰρ αὐτῷ **ζῶσι**»* κατὰ τὴν προσθήκην ἐν Λουκ. κ' 38. Νεκροὶ εἶνε οἱ ἄνθρωποι δι' ἡμᾶς, διότι ἐνεκρώθησαν σωματικῶς καὶ ἔφυγον ἐκ μέσου ἡμῶν. Ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν εἶνε ζῶντες. Ὡς πνεύματα ζοῦν παρ' αὐτῷ, ὅστις εἶνε ὁ Πατὴρ τῶν πνευμάτων. Ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Χιλιαστῶν, ὅτι οἱ νεκροὶ ζοῦν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι πραγματικῶς, εἶνε γελοῖος. Εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Θεοῦ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας των, ἀλλὰ δὲν ἦσαν *«ζῶντες»*. Τὸ *«ζῶντες»* λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *«νεκροὶ»* καὶ σημαίνει πραγματικὴν ζωήν. Κατὰ τὴν ἐν Λουκ. κ' 38 προσθήκην, τὸ *«ζῶντες»* λέγεται διότι *«ζῶσι»*, ὄχι μὲ ἄλλην ἔννοιαν. Καὶ ὡς εἴπομεν, οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὡς πνεύματα ζοῦν. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶνε προϋπόθεσις καὶ ἐγγύησις τῆς ἀναστάσεως.

*«Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν **ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ** τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, **καὶ εἶδε** καὶ ἐχάρη»* (Ἰωάν. η' 56).

Ὁ Χριστὸς εἶπε προηγουμένως εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ τηρῶν τοὺς λόγους του οὐδέποτε ἀποθνῄσκει (στίχ. 51). Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Κυρίου προϋποθέτει τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι παρενόησαν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, διότι ἐνόμισαν, ὅτι ὁ τηρῶν τοὺς λόγους του οὐδέποτε ἀποθνῄσκει σωματικῶς. Διὰ τοῦτο εἶπαν: *«Ἀβραὰμ ἀπέθανε..., καὶ σὺ λέγεις, Ἐάν τις τοὺς λόγους μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα; Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε;»* (στίχ. 52-53). Εἰς αὐτὸν τὸν λόγον ἀπαντῶν ὁ Ἰη-

σοῦς, καὶ θέλων ἐκτὸς ἄλλων νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ δὲν ἀπέθανε πνευματικῶς, λέγει: *«Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη»*. Ἡ ἔννοια δηλαδὴ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Κυρίου εἶνε καθ' ἡμᾶς ἡ ἑξῆς: Ὁ Ἀβραὰμ ἐπόθησεν μετ' ἀγαλλιάσεως νὰ ἴδῃ τὴν μεσσιακὴν *«ἡμέραν»*, τὴν εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ ἐπιδημίαν καὶ δρᾶσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ προϋποθέτει, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐγνώρισε προηγουμένως, ὅτι θὰ ἤρχετο μεσσιακὴ *«ἡμέρα»*. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Ἀβραὰμ προεῖδε προφητικῶς, ὅτι θὰ ἤρχετο ὁ Χριστός, καὶ ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς προσδοκίας νὰ ἴδῃ καὶ πραγματικῶς τὸ μέγα τοῦτο γεγονός. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶπεν, «ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ ἐμέ», ἀλλ' εἶπεν, *«ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ* ***τὴν ἡμέραν*** *τὴν ἐμήν»*. Ἐπεθύμησε δηλαδὴ νὰ ἴδῃ τὴν ἡμέραν, τὸν χρόνον, καθ' ὃν θὰ ἤρχετο ὁ Χριστός. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὸν Χριστὸν κατὰ «τὴν ἡμέραν» τῆς ἐπιγείου παρουσίας του. Ὅπως πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπεθύμησαν νὰ ζήσουν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἴδουν τὸ πρόσωπόν του καὶ τὰ ἔργα του καὶ ν' ἀκούσουν τὴν διδασκαλίαν του (Ματθ. ιγ' 17), οὕτως ἐπεθύμησε καὶ ὁ Ἀβραάμ. Καὶ ναὶ μὲν ὁ Ἀβραάμ, καθὼς καὶ ἄλλοι προφῆται καὶ δίκαιοι, πλὴν τοῦ Συμεὼν (Λουκ. β' 26), δὲν ἔζησε μέχρι τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν εἶδε μὲ τοὺς σωματικούς του ὀφθαλμοὺς τὸν Χριστόν, ἔζη ὅμως κατὰ τὴν μεσσιακὴν *«ἡμέραν»* εἰς τὸν ἄλλον κόσμον καὶ ἐκεῖθεν εἶδε μὲ τοὺς πνευματικούς του ὀφθαλμοὺς τὸν Χριστὸν καὶ ἐχάρη. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀντελήφθησαν, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ ἦτο, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ εἶδε πραγματικῶς καὶ ὄχι προφητικῶς τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τοῦτο

εἶπον: *«Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας;»* (στίχ. 57). Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἀντελήφθησαν, εἶνε ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκήρυττε τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν.

«Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ***ἀπενεχθῆναι αὐτὸν*** *ὑπὸ τῶν ἀγγέλων* ***εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ·*** *ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη.* ***Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ*** *ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν* ***καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.*** *Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με* κ.λπ.» (Λουκ. ιστ' 22-30).

Σαφῶς φαίνεται ἐδῶ, ὄχι μόνον ὅτι ὑπάρχει μετὰ θάνατον ζωή, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει καὶ διαφορὰ καταστάσεως μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Διότι ὁ μὲν πτωχὸς Λάζαρος, ὅταν ἀπέθανε, μετεφέρθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ, εἰς κατάστασιν ἀνέσεως, ὁ δὲ πλούσιος ἦλθεν εἰς *«τὸν τόπον τῆς βασάνου»* (στίχ. 28), εἰς κατάστασιν ὀδύνης. Καὶ ναὶ μὲν ἐνταῦθα πρόκειται διὰ παραβολήν, ἀλλ' ἡ παραβολὴ δὲν εἶνε μῦθος. Τὰ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων συντίθενται αἱ παραβολαί, καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶνε μυθικά, ἀλλὰ πραγματικά. Ὑπάρχουν π.χ. καὶ σπορεὺς καὶ σπόρος καὶ σπορὰ καὶ πετρώδη καὶ γῆ ἀγαθὴ κ.λπ., καὶ ἐντεῦθεν ὁ Χριστὸς συνέθεσε τὴν παραβολὴν τοῦ σπορέως. Οὕτως ὑπάρχουν καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ καὶ ψυχαὶ ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν καὶ ἄγγελοι καὶ κατάστασις ἀνέσεως καὶ κατάστασις ὀδύνης μετὰ θάνατον, καὶ ἐντεῦθεν ὁ Χριστὸς συνέθεσε τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου.

Ἰδὲ καὶ τὰ χωρία Λουκ. γ' 8· Ῥωμ. δ' 11-13, 16-18· Ἑβρ. στ' 13-15· ια' 8-9, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὅτι ὑποδηλοῦν τὴν μετὰ θάνατον ὕπαρξιν τοῦ Ἀβραάμ.

«Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ***συνελάλουν αὐτῷ,*** *οἵτι-*

*νες ἦσαν **Μωυσῆς** καὶ Ἠλίας, οἳ **ὀφθέντες** ἐν δόξῃ **ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ** ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ **καὶ τοὺς δύο ἄνδρας**. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν... ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ **καὶ μίαν Μωυσεῖ** καὶ μίαν Ἠλίᾳ»* (Λουκ. θ' 30-33. Ἰδὲ καὶ τὰ παράλληλα. Ματθ. ιζ' 3-4· Μάρκ. θ' 4-5).

Κατὰ τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου ὤφθησαν, ἐνεφανίσθησαν δηλαδὴ ὁρατῶς, ἐνῷ προηγουμένως ἦσαν ἀόρατοι, δύο ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἠλίας. Καὶ συνελάλουν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ διὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, τουτέστι τὸν θάνατον αὐτοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξήρχετο ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς. Ὁ Πέτρος μάλιστα εἶπε νὰ στηθοῦν τρεῖς σκηναί, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία διὰ τὸν Μωυσῆν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐν Ματθ. ιζ' 9 χαρακτηρίζεται ὡς «ὅραμα» ὅπως ἐν Ἐξόδ. γ' 3 χαρακτηρίζεται τὸ θαῦμα τῆς θεοφανείας, τὸ ὁποῖον εἶδεν ἐν τῇ βάτῳ ὁ Μωυσῆς, ἀποδεικνύει λαμπρῶς τὴν μετὰ θάνατον ζωήν. Διότι ἐκτὸς τοῦ Ἠλία, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀποθάνει, ἐφανερώθη καὶ ὁ Μωυσῆς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποθάνει. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι μετὰ θάνατον ὁ Μωυσῆς ζῇ ὡς πνεῦμα, κατὰ δὲ τὴν ὥραν τῆς Μεταμορφώσεως ἔλαβε μορφὴν διὰ νὰ γίνῃ ὁρατὸς καὶ ὡμίλησε διὰ νὰ γίνῃ ἀκουστὸς καὶ δειχθῇ ἡ συμφωνία τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Νόμου πρὸς τὸν Χριστόν.

Ἰδὲ καὶ τὸ Ἰωάν. ε' 45, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὑποδηλοῖ τὴν μετὰ θάνατον ὕπαρξιν τοῦ Μωυσέως.

*«...ποιῆσαι **ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν** καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ»* (Λουκ. α' 72).

Ἡ θεία ἐνανθρώπησις ἦτο ἔργον ἐλέους ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς νεκροὺς πατέρας, οἱ ὁποῖοι ὡς ψυχαὶ ἔζων ἐν τῷ ᾅδῃ (Πρβλ. Ῥοὺθ β' 20).

«... θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι, ἐν ᾧ ***καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν****, ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε»* (Α' Πέτρ. γ' 18-20).

Ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν σάρκα ἐθανατώθη, ἀλλὰ κατὰ τὸ πνεῦμα, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμά του, διετηρήθη ζωντανός. Μ' αὐτὸ δὲ τὸ πνεῦμα ἐπορεύθη καὶ πρὸς τὰ φυλακισμένα ἐν τῷ ᾅδῃ πνεύματα καὶ ἐκήρυξεν εἰς αὐτά. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ ἀπειθήσαντες κἄποτε εἰς τὸν Θεόν, ὅταν τοὺς ἀνέμενεν ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νῶε. Ἐν Κριτ. κα' 14 καὶ Ἰὼβ λστ' 6 τὸ *«ζωοποιῶ»* σημαίνει «διατηρῶ εἰς τὴν ζωήν». Τὴν αὐτὴν δὲ ἔννοιαν ἔχει καὶ τὸ *«ζωογονῶ»* ἐν Ἐξόδ. α' 17, 18, 22· Κριτ. η' 19· Α' Βασ. κζ' 9, 11· Γ' Βασ. κα' (κ') 31, Δ' Βασ. ζ' 4. Σημειωτέον δέ, ὅτι διὰ τοῦ *«ζωοποιῶ»* καὶ τοῦ *«ζωογονῶ»* οἱ Ο' ἀποδίδουν τὸ αὐτὸ ἑβραϊκὸν ῥῆμα.

«Εἰς τοῦτο ***καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη****, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι»* (Α' Πέτρ. δ' 6).

Ὁ Χριστὸς κατέβη εἰς τὸν ᾅδην καὶ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον καὶ εἰς τοὺς νεκρούς. Ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου χωρίου εἶνε: Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐκήρυξε καὶ εἰς τοὺς νεκρούς, διότι ἀπέθανον μὲν ὡς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν σάρκα, ἀλλὰ ζοῦν ὡς πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸ πνεῦμα (ἢ τὴν ψυχήν). Διὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ δυσκολωτάτου αὐτοῦ χωρίου βλέπε ἐπιχειρηματολογίαν εἰς τὸ ἡμέτερον βιβλίον «Ἐρ-

μηνεία δυσκόλων χωρίον τῆς Γραφῆς», τόμος α', Ἀθῆναι 1985, σελ. 315-318.

*«Καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· μνήσθητί μου, Κύριε, **ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου**. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι, **σήμερον** μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»* (Λουκ. κγ' 42-43).

Ὁ ληστὴς ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ εἶχε βασιλείαν, βασιλικὴν δύναμιν, εἰς τὸ μέλλον. Διὰ τοῦτο εἶπεν, ***«ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου»***, ὅταν ἔλθῃς μὲ τὴν βασιλικήν σου δύναμιν. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς διώρθωσε τὴν ἐσφαλμένην γνώμην τοῦ ληστοῦ εἰπὼν κατηγορηματικῶς· *«ἀληθῶς σοὶ λέγω, **σήμερον** θὰ εἶσαι μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν παράδεισον»*. Αὐθημερὸν ὁ Ἀδὰμ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Παραδείσου ὅταν ἡμάρτησεν, αὐθημερὸν καὶ ὁ ληστὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παράδεισον ὅταν μετενόησεν. Ἀλλὰ πῶς ὁ ληστὴς εἰσῆλθεν αὐθημερὸν εἰς τὸν Παράδεισον; Ἀσφαλῶς ὡς ψυχή. Ἀλλ' οἱ γελοῖοι Χιλιασταὶ μεταθέτουν τὸ κόμμα καὶ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου γίνεται: «Ἀληθῶς σοὶ λέγω σήμερον, θὰ εἶσαι μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν Παράδεισον (ἐν τῷ μέλλοντι, ὅταν ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί)»!

*«Προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι **οὐ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου,** οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν»* (Πράξ. β' 31).

Ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς εἶχε σάρκα, ἡ ὁποία κατέβη εἰς τὸν τάφον, ἀλλὰ δὲν ἐγνώρισε φθορὰν καὶ ἀποσύνθεσιν, εἶχε δὲ καὶ ψυχήν, ἡ ὁποία κατέβη εἰς τὸν ᾅδην (*«εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς»*, Ἐφεσ. δ' 9· *«εἰς τὴν ἄβυσσον»*, Ῥωμ. ι' 7), ἀλλὰ δὲν ἐγκατελείφθη ἐκεῖ. Ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ ᾅδου ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σῶμα ἐν τῷ τάφῳ καὶ ὁ Χριστὸς ἀνέστη. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνάστασις προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν ψυχῆς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ ᾅδου.

«Ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου... Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος ***καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον****»* (Β' Κορ. ε' 6-8).

Ὅταν εὑρισκώμεθα ἐντὸς τοῦ σώματος, εὑρισκόμεθα μακρὰν τοῦ Κυρίου. Ὅταν δὲ ἀναχωρῶμεν ἐκ τοῦ σώματος, ἐρχόμεθα πλησίον τοῦ Κυρίου.

«Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς ***καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος****... Συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων* ***εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ γὰρ κρεῖσσον·*** *τὸ δὲ ἐπιμεῖναι ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς»* (Φιλιπ. α' 21-24).

Διὰ τὸν Ἀπόστολον ἡ ζωὴ ἦτο ὁ Χριστὸς καὶ ὁ θάνατος ἦτο κέρδος. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος εἶχε δύο ἐπιθυμίας. Ἡ μία ἦτο νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν σάρκα διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ κηρύττῃ τὸ εὐαγγέλιον. Ἡ ἄλλη ἦτο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ εἶνε μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν. Καλὸν τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ δεύτερον πολὺ καλλίτερον. Τὸ πρῶτον ἦτο ἀναγκαιότερον διὰ τοὺς ἄλλους, τὸ δεύτερον ἦτο περισσότερον συμφέρον διὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἂν ὁ θάνατος ἦτο ἐκμηδένισις, πῶς θὰ ἦτο κέρδος, καὶ δὴ πολὺ ἀνώτερον τῆς ζωῆς; Σαφῶς κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου ὁ ἀποθνήσκων ἀναχωρεῖ καὶ ἔρχεται εἰς τὸν Χριστόν.

«Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ***ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς****»* (Λουκ. ιστ' 9).

Ὅταν ἐκλείπῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐκλείπει ἐξ αὐτῆς μόνον τῆς ζωῆς. Δὲν ἐκμηδενίζεται. Μεταβαίνει εἰς ἄλλην ζωήν. Καὶ ἂν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν μετανοῇ καὶ μεταδίδῃ εἰς τοὺς πτωχούς, ἔστω καὶ ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ὅταν ἀποθνήσκῃ, ὅσοι εὐηργετήθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀπέθανον προηγουμένως, τὸν

ὑποδέχονται εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς τοῦ Παραδείσου.

*«Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, **Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ**, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων* ***...καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων»*** (Ἑβρ. ιβ' 22).

Εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἰερουσαλὴμ ἐκτὸς τῶν ἀγγέλων ὑπάρχουν καὶ τὰ πνεύματα τῶν «τετελειωμένων» δικαίων.

*«**Μακάριοι** οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες **ἀπ' ἄρτι**. Ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν **ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν**»* (Ἀποκ. ιδ' 13).

Ὅσοι ἀποθνήσκουν μὲ πίστιν εἰς τὸν Κύριον, εἶνε μακάριοι *«ἀπ' ἄρτι»*, ἀπὸ τώρα, ἀπ' αὐτῆς τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου των. Διότι ἀναπαύονται ἐκ τῶν κόπων των καὶ τοὺς ἀκολουθοῦν τὰ καλὰ ἔργα των. Ποῦ; Προφανῶς εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. Ἂν οἱ νεκροὶ ἦσαν μηδέν, πῶς οἱ πιστοὶ θὰ ἦσαν μακάριοι ἤδη ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου των; Τί περισσότερον τῶν ἀσεβῶν θὰ εἶχον αὐτοὶ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον; Ἂν ὁ θάνατος ἐξεμηδένιζε τοὺς ἀνθρώπους, τότε ἡ φράσις *«τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν»* θὰ ἐσήμαινε· «τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἐκμηδενίζονται, ὅπως καὶ αὐτοί»!

*«Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε **ὑποκάτω τῆς γῆς** ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὔτε βλέπειν αὐτό... Καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ **ὑποκάτω τῆς γῆς**... ἤκουσα λέγοντας· τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ Ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ* κ.λπ.» (Ἀποκ. ε' 3, 13).

Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν οὔτε *«ἐν τῷ οὐρανῷ»*

οὔτε *«ἐπὶ τῆς γῆς»* οὔτε *«ὑποκάτω τῆς γῆς»* ἠδυνήθη ν' ἀτενίσῃ τὸ μυστηριῶδες βιβλίον, πάντες δὲ οὗτοι μετὰ τὴν ἀποσφράγισιν τοῦ βιβλίου ἐδοξολόγησαν τὸν Θεὸν καὶ τὸ Ἀρνίον. Εἶνε φανερόν, ὅτι ἐκλεκτοὶ καὶ λάτραι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου *«ἐν τῷ οὐρανῷ»* εἶνε οἱ ἄγγελοι, *«ἐπὶ τῆς γῆς»* εἶνε ἄνθρωποι ἐν σώματι, καὶ *«ὑποκάτω τῆς γῆς»*, ἤτοι ἐν τῷ ᾅδῃ, εἶνε τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν (Πρβλ. Φιλιπ. β' 10).

«Καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἴκοσι τέσσαρες, καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους τοὺς εἴκοσι τέσσαρας ***πρεσβυτέρους*** *καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς»* (Ἀποκ. δ' 4. Ἰδὲ καὶ ε' 8-9).

Οἱ 24 πρεσβύτεροι κύκλῳ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἶνε ἄνθρωποι. Τοῦτο ἐκτὸς ἄλλων φαίνεται ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος *«πρεσβύτεροι»* καὶ ἐκ τοῦ λόγου αὐτῶν ἐν Ἀποκ. ε' 9, ὅτι ἠγοράσθησαν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἀρνίου. Ἐπίσης, ὡς δεικνύουν τὰ χωρία Ἀποκ. δ' 10· ε' 5-10, 13-14· ια' 16-18, οἱ 24 πρεσβύτεροι εὑρίσκονται ἐν οὐρανῷ ἤδη προτοῦ ἔλθῃ *«ὁ Ἐρχόμενος»* καὶ κρίνῃ τὸν κόσμον. Ἄρα ὁ θάνατος δὲν ἐκμηδενίζει τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ δίκαιοι μετὰ θάνατον μεταβαίνουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ λαμβάνουν μερικὴν δόξαν, τῆς πλήρους δόξης ἐπιφυλασσομένης διὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελικῆς κρίσεως (Ἰδὲ Ἑβρ. ια' 39-40).

«Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου ***τὰς ψυχὰς*** *τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρνίου ἣν εἶχον·* ***καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες·*** *ἕως πότε, ὁ Δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ*

τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ ἐδόθη ***αὐτοῖς ἑκάστῳ*** *στολὴ λευκή, καὶ ἐρρέθη* ***αὐτοῖς*** *ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί»* (Ἀποκ. στ' 9-11).

Ὑποκάτω τοῦ οὐρανίου θυσιαστηρίου ὁ Ἰωάννης βλέπει *«τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων»*, ἤτοι πνεύματα μαρτύρων. Αἱ ψυχαί βεβαίως δὲν φαίνονται, ἀλλ' ἐνταῦθα φαίνονται, διότι ἐμφανίζονται ὑπὸ αἰσθητὴν μορφήν, ὅπως π.χ. ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τὸ ἀόρατον Πνεῦμα ἐνεφανίσθη ὑπὸ μορφὴν περιστερᾶς. Ἔκραξαν δὲ αἱ ψυχαὶ μὲ μεγάλην φωνὴν καὶ ἐζήτησαν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν δημίων των ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐλέχθη εἰς αὐτὰς νὰ ἀναπαυθοῦν ὀλίγον, μέχρις ὅτου τελειωθοῦν διὰ τοῦ μαρτυρίου καὶ οἱ σύνδουλοι καὶ ἀδελφοί των εἰς τὴν γῆν. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι τὸ κείμενον, ἐνῷ ἀναφέρεται εἰς *«τὰς ψυχάς»*, ὄνομα γένους θηλυκοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔπρεπε νὰ γράφῃ *«λέγουσαι»*, *«αὐταῖς»*, *«ἑκάστῃ»*, ἀντ' αὐτῶν γράφει *«λέγοντες»*, *«αὐτοῖς»*, *«ἑκάστῳ»*. Διατί τὸ ἀρσενικὸν ἀντὶ τοῦ ἀναμενομένου θηλυκοῦ γένους; Διότι *«αἱ ψυχαὶ»* εἶνε ἄνθρωποι. Καὶ ἄνευ δηλαδὴ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ ζῇ καὶ ἔχει πλήρη συνείδησιν, ὅτι εἶνε ἄνθρωπος. Οἱ Χιλιασταὶ βεβαίως ἰσχυρίζονται, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ στηρίξωμεν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς εἰς τὸ παρὸν χωρίον τῆς Ἀποκαλύψεως, διότι ἡ Ἀποκάλυψις εἶνε συμβολικὸν βιβλίον. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς εἶνε ὑπεκφυγή. Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις εἶνε συμβολικὸν βιβλίον, δὲν ἕπεται ὅτι τὰ πάντα ἐν αὐτῇ εἶνε συμβολικά. Ἄλλωστε διὰ ψυχὰς γίνεται λόγος καὶ εἰς μὴ συμβολικὰ βιβλία τῆς Γραφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι *«αἱ ψυχαὶ»* εἶνε συμβολικαί, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Τί

συμβολίζουν αὗται; Τὸ παρατεθὲν χωρίον δεικνύει σαφέστατα καὶ τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ἀθανασίαν ψυχῶν ἢ πνευμάτων. Πρβλ. τὸ Ἀποκ. ιη' 20, τὸ ὁποῖον εἶνε τρόπον τινὰ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐν Ἀποκ. στ' 10 ἀγωνιῶδες ἐρώτημα *«τῶν ψυχῶν τῶν ἐσφαγμένων»* περὶ τιμωρίας τῶν δημίων.

«Οὗτοί εἰσιν ***οἱ ἐρχόμενοι*** *ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου. Διὰ τοῦτό* ***εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ*** *καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου* ***σκηνώσει*** *ἐπ' αὐτούς»* (Ἀποκ. ζ' 14-15).

Καὶ ἐδῶ πρόκειται περὶ ἁγίων ἀνθρώπων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅπως ἐκτὸς ἄλλων ἀποδεικνύουν αἱ φράσεις *«οἱ ἐρχόμενοι»* (ἐκ τῆς μεγάλης θλίψεως τῆς γῆς ἔρχονται εἰς τὸν οὐρανὸν) καὶ *«εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ»* (ὁ θρόνος εἶνε ἐν τῷ οὐρανῷ). Εἶνε δὲ οἱ ἅγιοι αὐτοὶ ἐν οὐρανῷ πρὸ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ τῆς τελικῆς κρίσεως. Τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἐνεστώτων *«εἰσὶ»* (εἶνε) καὶ *«λατρεύουσι»* (λατρεύουν) πρὸς τὸν μέλλοντα *«σκηνώσει»* (θὰ σκηνώσῃ): Τώρα, πρὸ τῆς συντελείας καὶ τῆς τελικῆς κρίσεως, **εἶνε** ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ **λατρεύουν** τὸν Θεόν, ἐν τῷ μέλλοντι δὲ **θὰ σκηνώσῃ** ὁ Θεὸς ἐπ' αὐτούς, ἤτοι μετὰ τὴν συντέλειαν καὶ τὴν τελικὴν κρίσιν θὰ ἐπέλθῃ πλήρης πνευματικὴ ἕνωσις Θεοῦ καὶ ἐκλεκτῶν».

«Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ***ἐν τῷ οὐρανῷ*** *λέγουσαν· ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἐβλήθη ὁ κατήγορος* ***τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν****, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν*

ἡμέρας καὶ νυκτός. Καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. Διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε, οὐρανοὶ καὶ ***οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες·*** *οὐαὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ Διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει»* (Ἀποκ. ιβ′ 10-12).

Οἱ κράζοντες μὲ *«φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ»* εἶνε ἄνθρωποι. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦντο ὑπὸ τοῦ Διαβόλου καὶ ἐνίκησαν, αὐτοὶ ὀνομάζουν *«ἀδελφούς»* των. Ὁ Διάβολος εἶχεν εἴσοδον καὶ εἰς τὸν οὐρανόν (Ἰὼβ α′ 6), ὅπου κατηγόρει τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλ᾽ ἐνικήθη καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερρίφθη εἰς τὴν γῆν. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν οὐρανοῖς *«σκηνοῦντες»* ἅγιοι προτρέπονται εἰς εὐφροσύνην, ἐνῷ οἱ ἐπὶ γῆς πρέπει ν᾽ ἀνησυχοῦν. Ὁ Σατανᾶς θὰ ἐκδηλώσῃ τὸν μέγαν θυμόν του κατὰ τὴν μικρὰν περίοδον τοῦ Ἀντιχρίστου. Πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιχρίστου λοιπόν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἔρχεται ἡ δευτέρα παρουσία καὶ ἡ κοινὴ ἀνάστασις, ὅπως ἐπὶ γῆς, οὕτω καὶ ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχουν ἄνθρωποι, πνεύματα δικαίων *«τετελειωμένων»*, δεδικαιωμένων. Ἐπὶ γῆς ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία, ἐν οὐρανοῖς ἡ θριαμβεύουσα.

«Καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ᾽ αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ ***τὰς ψυχὰς*** *τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη»* (Ἀποκ. κ′ 4).

Περὶ χιλιετοῦς βασιλείας γράφομεν εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον. Ἐνταῦθα ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, ὅτι μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι *«ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη»*, εἶνε καὶ *«αἱ ψυχαὶ τῶν πεπελεκισμένων»*, ἤτοι τὰ πνεύματα τῶν μαρτύρων. Ἐπὶ γῆς ζοῦν καὶ βασιλεύουν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἅγιοι ἐν σώματι, ἐν οὐρανῷ ζοῦν καὶ βασιλεύουν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ψυχαὶ ἢ πνεύματα.

«Ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ***ἀκούσονται*** *τῆς φωνῆς αὐτοῦ* (τοῦ Υἱοῦ), *καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως»* (Ἰωάν. ε′ 28-29).

Ἂν οἱ νεκροὶ εἶνε μηδενικά, πῶς θὰ **ἀκούσουν** τὴν φωνὴν τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως; Οἱ νεκροὶ θ' ἀκούσουν ὡς ψυχαὶ ἢ πνεύματα. Διότι αἱ ψυχαὶ ἢ τὰ πνεύματα ζοῦν καὶ δύνανται ν' ἀκούουν (Πρβλ. Ἰὼβ ιδ′ 15).

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἀπαραίτητος ἡ θεία χάρις, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἐκ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου. Ταμειοῦχος τῆς θείας χάριτος εἶνε ἡ Ἐκκλησία. Ἡ δὲ Ἐκκλησία μεταδίδει εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν πολυποίκιλον χάριν διὰ μέσου θεοσυστάτων τελετῶν, τῶν μυστηρίων. Οἱ Χιλιασταὶ ἀρνοῦνται τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λέξις *«μυστήρια»*, καίτοι Γραφική (Α΄ Κορ. δ΄ 1), δαιμονίζει τοὺς Χιλιαστάς. *«Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον»*, λέγει ὁ Ἀπόστολος (Α΄ Τιμ. γ΄ 16). Δὲν ὑπάρχουν μυστήρια, ἀντιλέγουν οἱ Χιλιασταί. Τὰ πάντα δι᾽ αὐτοὺς εἶνε ἁπλᾶ καὶ κατανοητά.

Εἰς τὴν συνέχειαν ἐκθέτομεν συντόμως τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς δι᾽ ἕκαστον μυστήριον ἰδιαιτέρως.

Ἱερωσύνη

Ἡ ἔννοια τῆς ἱερωσύνης συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς θυσίας. Ὅπου θυσία καὶ θυσιαστήριον, ἐκεῖ καὶ ἱερεύς. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὑπῆρχεν εἰδικὴ τάξις ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτουν ἐν τῷ ναῷ καὶ προσέφερον τὰς θυσίας, ἐνῷ ὅλοι οἱ

ἄλλοι ἀπεκλείοντο αὐστηρῶς. Καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη ἔχει θυσίαν, θυσιαστήριον καὶ εἰδικὴν ἱερωσύνην. Θυσία ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εἶνε ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἱερεύς, προσφέρων τὴν θυσίαν καὶ προσφερόμενος ὡς θυσία, εἶνε ὁ Χριστός. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς εἶνε αἰώνιος ἱερεύς, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν (Ψαλμ. ρθ' [ρι'] 4· Ἑβρ. ζ' 25), διὰ τοῦτο *«ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην»* (Ἑβρ. ζ' 24). Τὸ *«ἀπαράβατον»* τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ δὲν μεταδίδεται εἰς ἄλλα πρόσωπα. Ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει διαδόχους ἐν τῇ ἱερωσύνῃ. Ἔχει ὅμως ἀντιπροσώπους ἐν τῇ ἱερωσύνῃ, πρόσωπα δηλαδή, τὰ ὁποῖα μετέχουν τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς ἱερεῖς ἀντιπροσωπεύουν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅπως οἱ πρεσβευταὶ δὲν εἶνε διάδοχοι ἑνὸς βασιλέως, ἀλλ' ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ εἰς διαφόρους χώρας, οὕτω καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν εἶνε διάδοχοι τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Χριστὸς ἄλλωστε ἔχει τριπλοῦν ἀξίωμα· εἶνε διδάσκαλος, βασιλεὺς καὶ ἱερεύς. Καὶ ὅπως τὰ ἄλλα δύο ἀξιώματα τοῦ Χριστοῦ ἀντιπροσωπεύονται ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ ἡ ἱερωσύνη. Ὅτι δὲ πράγματι ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ἱερεῖς, τοῦτο διαφοροτρόπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς Γραφῆς. Ἀναφέρομεν σχετικὰ χωρία πρῶτον ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἔπειτα ἐκ τῆς Καινῆς.

*«Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται **θυσιαστήριον** τῷ Κυρίῳ **ἐν χώρᾳ Αἰγυπτίων**»* (Ἠσ. ιθ' 19).

Ἐδῶ προφητεύεται, ὅτι κατὰ τὴν μεσσιακὴν ἐποχὴν θὰ ἐστήνετο θυσιαστήριον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. Ἀλλ' ὅπου θυσιαστήριον, ἐκεῖ θυσία καὶ ἱερεύς.

Ἰδὲ καὶ τὰ μεσσιακὰ χωρία Ἠσ. στ' 6· νστ' 7· ξ' 7, ὅπου ἐπίσης γίνεται λόγος διὰ θυσιαστήριον.

«Ἰδού, ἔρχονται ἡμέραι, λέγει Κύριος, καὶ θέλω ἐκτελέσει τὸν ἀγαθὸν ἐκεῖνον λόγον, τὸν ὁποῖον ἐλάλησα περὶ τοῦ οἴκου Ἰσραήλ, καὶ περὶ τοῦ οἴκου Ἰούδα. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ***θέλω ἀναβλαστήσει εἰς τὸν Δαβὶδ βλαστὸν δικαιοσύνης·*** *καὶ θέλει ἐκτελέσει κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν τῇ γῇ. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ὁ Ἰούδας θέλει σωθῇ, καὶ ἡ Ἰερουσαλὴμ θέλει κατοικήσει ἐν ἀσφαλείᾳ· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖον θέλει ὀνομασθῇ,* ***Ὁ Κύριος ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν****. Διότι οὕτω λέγει Κύριος· Δὲν θέλει λείψει ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ ἄνθρωπος καθήμενος ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ οἴκου Ἰσραήλ·* ***οὔτε ἀπὸ τῶν ἱερέων τῶν Λευϊτῶν θέλει λείψει ἄνθρωπος ἐνώπιόν μου*** *διὰ νὰ προσφέρῃ ὁλοκαυτώματα, καὶ νὰ καίῃ προσφορὰς ἐξ ἀλφίτων, καὶ νὰ κάμνῃ θυσίας πάσας τὰς ἡμέρας. Καὶ ἔγινε λόγος Κυρίου πρὸς τὸν Ἰερεμίαν, λέγων, Οὕτω λέγει Κύριος·* ***Ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ καταλύσητε τὴν διαθήκην μου τῆς ἡμέρας καὶ τὴν διαθήκην μου τῆς νυκτός, ὥστε νὰ μὴ εἶναι πλέον ἡμέρα καὶ νὺξ ἐν τῷ καιρῷ αὐτῶν, τότε θέλει δυνηθῇ νὰ καταλυθῇ καὶ ἡ διαθήκη μου ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ υἱὸν διὰ νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἡ πρὸς τοὺς Λευΐτας τοὺς ἱερεῖς, τοὺς λειτουργούς μου****. Καθὼς ἡ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ δὲν δύναται νὰ ἀριθμηθῇ, οὐδὲ ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης νὰ μετρηθῇ, οὕτω θέλω πληθύνει τὸ σπέρμα Δαβὶδ τοῦ δούλου μου,* ***καὶ τοὺς Λευΐτας τοὺς λειτουργοῦντας εἰς ἐμέ»*** (Ἱερ. λγ' 14-22 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν).

Ἐδῶ ὁ Γιαχβὲ Θεὸς μὲ τελετουργικὴν ὁρολογίαν

τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βεβαιώνει, ὅτι κατὰ τὴν μεσσιακὴν ἐποχὴν θὰ ὑπάρχουν ἱερεῖς διὰ νὰ θυσιάζουν, ἱερεῖς μὲ ἱερωσύνην ἀνάλογον τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ τονίζει, ὅτι, ἂν εἶνε δυνατὸν νὰ καταργήσωμεν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, ἄλλο τόσον εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ὑπάρχουν κατὰ τὴν μεσσιακὴν ἐποχὴν ἱερεῖς μὲ ἱερωσύνην ἀνάλογον τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, νὰ μὴ ὑπάρχῃ δηλαδὴ εἰδικὴ τάξις ἱερέων.

*«Καὶ ἀπ' αὐτῶν λήψομαι ἐμοὶ **ἱερεῖς** καὶ **Λευΐτας**, εἶπε Κύριος»* (Ἠσ. ξστ' 21).

Ἐδῶ προφητεύεται, ὅτι κατὰ τὴν μεσσιακὴν ἐποχὴν ἐκ τῶν ἐπιστρεφόντων ἐθνικῶν ὁ Θεὸς θὰ ἐλάμβανεν ἱερεῖς καὶ Λευΐτας. Προφητεύεται δηλαδὴ εἰδικὴ χριστιανικὴ ἱερωσύνη ἀνάλογος τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ βεβαίως πολὺ ἀνωτέρα ἐκείνης, διότι οἱ ἱερεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐθυσίαζον ζῷα, ἐνῷ οἱ ἱερεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης θυσιάζουν τὸν Υἱὸν καὶ Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ.

*«Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ **ἐν παντὶ τόπῳ** θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ **θυσία καθαρά**, διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ»* (Μαλ. α' 11).

Ἐδῶ προφητεύεται ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ προσφορὰ θυμιάματος καὶ καθαρᾶς θυσίας ὄχι πλέον εἰς ἕνα τόπον, τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἐν παντὶ τόπῳ. Προφανῶς πρόκειται διὰ τὴν θυσίαν τοῦ καθαροῦ καὶ ἀμώμου Κυρίου, ἡ ὁποία τελεῖται ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τοῦ Χριστιανισμοῦ (Α' Κορ. ι' 21) παντοῦ ὅπου ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία, ἀπὸ περάτων ἕως περάτων γῆς. Ἀλλ' ὅπου θυσία, ἐκεῖ ἱερεύς.

Ἰδὲ καὶ Ἠσ. κδ' 2 καὶ Ἰεζ. μ' 45-47.

«Ἔχομεν ***θυσιαστήριον****, ἐξ οὗ* ***φαγεῖν*** *οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες»* (Ἑβρ. ιγ' 10).

Ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν θυσιαστήριον ἀνάλογον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, ἀνώτερον δὲ ἐκείνου. Ἐκ τοῦ χριστιανικοῦ θυσιαστηρίου δὲν δύνανται νὰ φάγουν οἱ ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. Μόνον οἱ Χριστιανοὶ δύνανται νὰ τρώγουν. Ἀλλ' ὅπου θυσιαστήριον, ἐκεῖ θυσία καὶ ἱερεύς. Ἔχει λοιπὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦν εἰς θυσιαστήριον καὶ προσφέρουν θυσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας μεταλαμβάνουν οἱ πιστοί. Ἤδη δὲ ἡ μετάληψις ἐκ τῆς θυσίας ταύτης προφητεύεται ἐν τῷ μεσσιακῷ Ψαλμῷ κα', στίχ. 27 (κβ', στίχ. 26).

«Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, ***κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς****. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς· λάβετε πνεῦμα ἅγιον·* ***ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς****, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται»* (Ἰωάν. κ' 21-23).

Ὅπως ἡ ἱερωσύνη συνδέεται πρὸς τὴν θυσίαν, οὕτω συνδέεται καὶ πρὸς τὸ θέμα τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Καθὼς δὲ ὁ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν Υἱόν, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἀποστέλλει τοὺς Μαθητάς. Καὶ καθὼς ὁ Πατὴρ κατέστησε ἱερέα τὸν Υἱόν, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς καθιστᾷ ἱερεῖς τοὺς Μαθητάς, μεταδίδων εἰς αὐτοὺς *«πνεῦμα ἅγιον»*, ἁγίαν ἐξουσίαν, πνευματικὴν ἐξουσίαν, νὰ λύουν ἢ ὄχι ἁμαρτίας (Πρβλ. Ματθ. ιστ' 19 καὶ ιη' 18).

«Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσκαλεσάσθω ***τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας*** *καὶ* ***προσευξάσθωσαν*** *ἐπ' αὐτόν»* (Ἰακ. ε' 14).

Διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ὅλοι ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος ἀποδίδει ἰδιαιτέραν ση-

μασίαν εἰς τὴν προσευχὴν εἰδικῆς τάξεως ἀνθρώπων, τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ἐκκλησίας. Διατί; Διότι αὐτοὶ ἔχουν ἱερωσύνην. Τῶν δὲ ἱερέων, ἐκτὸς τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἰδιάζον ἔργον εἶνε αἱ ἐντεύξεις, αἱ προσευχαί, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

*«Καὶ ἐποίησε **δώδεκα**, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν καὶ ἔχειν **ἐξουσίαν** θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια»* (Μάρκ. γ' 14-15. Ἰδὲ καὶ Ματθ. ι' 1· Λουκ. στ' 13· θ' 1).

*«Μετὰ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους **ἑβδομήκοντα**, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ»* (Λουκ. ι' 1).

Ὁ Κύριος ἐξέλεξε τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς αὐθεντίαν καὶ δύναμιν.

*«**Χειροτονήσαντες** δὲ αὐτοῖς **πρεσβυτέρους** κατ' ἐκκλησίαν καὶ προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ»* (Πράξ. ιδ' 23).

Οἱ Ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἐχειροτόνουν πρεσβυτέρους κατὰ τόπους, ὅπου ὑπῆρχον ἐκκλησίαι.

*«Μὴ ἀμέλει **τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος**, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας **μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν** τοῦ πρεσβυτερίου»* (Α' Τιμ. δ' 14).

*«Ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν **τὸ χάρισμα** τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοί, **διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου**»* (Β' Τιμ. α' 6).

Ὁ Τιμόθεος εἶχε λάβει εἰδικὸν θεῖον χάρισμα δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ἤτοι διὰ χειροτονίας. Εἶχε χειροτονηθῆ ἐπίσκοπος.

*«Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ **καταστήσῃς κατὰ πό-***

λιν πρεσβυτέρους, *ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην*» (Τίτ. α' 5).

«***Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει***, *μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις*» (Α' Τιμ. ε' 22).

Οἱ ἐπίσκοποι Τίτος καὶ Τιμόθεος προέβαινον εἰς χειροτονίας, ἔπρεπε δὲ αἱ χειροτονίαι νὰ μὴ γίνωνται ἐν σπουδῇ, ἀλλὰ κατόπιν προσεκτικῆς δοκιμασίας τῶν προσώπων, διότι πρὸς χειροτονίαν ἀπαιτοῦνται ἀπαραιτήτως ὡρισμένα προσόντα (Ἰδὲ Α' Τιμ. γ' 2-13· Τίτ. α' 5-9).

«*Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεκαλέσατο* ***τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας***. *Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς... Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο* ***ἐπισκόπους***» (Πράξ. κ' 17-18, 28).

«*...πᾶσι τοῖς ἁγίοις... τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις σὺν* ***ἐπισκόποις καὶ διακόνοις***» (Φιλιπ. α' 1).

Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν ἤδη χρόνων διεκρίνοντο ἀπὸ τοῦ λαοῦ οἱ διάκονοι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ τρεῖς δηλαδὴ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης, ἂν καὶ αἱ ὀνομασίαι πρεσβύτερος καὶ ἐπίσκοπος ἐνηλλάσσοντο. Πολλὰς δηλαδὴ φορὰς ὁ πρεσβύτερος ὠνομάζετο ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἐπίσκοπος πρεσβύτερος.

«*Ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον* ***τοῦ ἰδιώτου*** *πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε;*» (Α' Κορ. ιδ' 16).

Ὡς φαίνεται, «*ἰδιώτης*» ἐδῶ, ὁ ὁποῖος ἔλεγε τὸ ἀμήν, ὀνομάζεται ὁ λαϊκὸς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κληρικόν.

«*Ἀδελφοὶ ἅγιοι... κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον*

*καὶ **ἀρχιερέα** τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν»* (Ἑβρ. γ′ 1. Ἰδὲ καὶ β′ 17· δ′ 14, 15· ε′ 5, 10· στ′ 20· ζ′ 26· η′ 1· θ′ 11).

Τὸ *«ἀρχιερεὺς»* ὑπονοεῖ τὴν ὕπαρξιν *«ἱερέων»*. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ ὀνομάζεται ἀρχιερεύς, διότι εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἱερέων, ὅπως ἐν Α′ Πέτρ. ε′ 4 ὀνομάζεται *«ἀρχιποίμην»*, διότι εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῶν ποιμένων. Καὶ ἐκ τούτου λοιπὸν φαίνεται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἱερεῖς.

Βάπτισμα

Κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς τὸ βάπτισμα εἶνε ἁπλῆ τελετὴ ἀφιερώσεως εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐξαλείφει ἁμαρτίας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν Γραφὴν τὸ βάπτισμα δὲν εἶνε ἁπλῆ τελετή· κατ' αὐτὸ κατέρχεται ἀοράτως ἡ θεία χάρις, ἐξαλείφει τὴν ἁμαρτίαν, ἀναγεννᾷ, ἁγιάζει, δικαιώνει καὶ σῴζει τὸν βαπτιζόμενον. Ἄρα εἶνε μυστήριον.

*«Πορευθέντες **μαθητεύσατε** πάντα τὰ ἔθνη, **βαπτίζοντες** αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»* (Ματθ. κη′ 19).

*«Ὁ πιστεύσας καὶ **βαπτισθεὶς σωθήσεται**»* (Μάρκ. ιστ′ 16).

Τὸ βάπτισμα εἶνε ὅρος χριστιανισμοῦ καὶ σωτηρίας, ὄχι ἁπλῆ τελετή.

*«Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, **εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον**, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν»* (Ῥωμ. στ′ 3-4· Ἰδὲ καὶ Κολ. β′ 12).

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα ἔχει τοῦτ' αὐτὸ σωτηριώδη σημασίαν, διότι εἶνε βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος, ἂς ἐπιτραπῇ ἡ ἔκφρασις, ἀξιοποιεῖται ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ.

«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις ***γεννηθῇ*** *ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»* (Ἰωάν. γ' 5).

*«**Ἔσωσεν** ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου»* (Τίτ. γ' 5).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾷ καὶ σῴζει τὸν ἄνθρωπον, διότι τὸ βάπτισμα συνδέεται πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ βαπτίσματος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπιδρᾷ καὶ ἐπιφέρει μεταβολὴν εἰς τὸν βαπτιζόμενον.

«Ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ***ἁγιάσῃ, καθαρίσας*** *τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι»* (Ἐφεσ. ε' 25-26).

*«**Βαπτισθήτω** ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ **εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν**»* (Πράξ. β' 38).

*«Ἀναστὰς βάπτισαι καὶ **ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου**, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»* (Πράξ. κβ' 16).

*«Περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, **συνταφέντες αὐτῷ** ἐν τῷ βαπτίσματι»* (Κολ. β' 11-12).

*«Ἀλλὰ **ἀπελούσασθε**, ἀλλὰ **ἡγιάσθητε**, ἀλλὰ **ἐδικαιώθητε** ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν»* (Α' Κορ. στ' 11).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα, τὸ βάπτισμα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἤτοι τὸ βάπτισμα μὲ πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ, ἐξαλείφει τὰς ἁμαρτίας καὶ ἁγιάζει καὶ δικαιώνει τὸν βαπτιζόμενον. Διὰ τοῦ λουτροῦ τοῦ ὕδατος ἐν τῷ βαπτίσματι, ἂς ἐπιτραπῇ πάλιν ἡ ἔκφρασις, ἀξιοποιεῖται τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. ι' 23.

*«Ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν **σῴζει** βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ»* (Α' Πέτρ. γ' 21).

Τὰ ὀκτὼ ἄτομα ἐπὶ Νῶε διεσώθησαν *«δι' ὕδατος»* (Α' Πέτρ. γ' 20). Τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο ἦτο τύπος τοῦ βαπτίσματος. Τὸ δὲ βάπτισμα ὡς *«ἀντίτυπον»*, ὡς πραγματοποίησις δηλαδὴ τοῦ τύπου, σῴζει ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ Ἀπόστολος τονίζει, ὅτι τὸ βάπτισμα δὲν εἶνε μικρὰ ὑπόθεσις· δὲν εἶνε ἀποβολὴ τοῦ ῥύπου τῆς σαρκός, τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ σώματος. Τὸ βάπτισμα εἶνε ὑπόθεσις ἀγαθῆς συνειδήσεως ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Δυνάμει τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καθαρίζει τὴν ἁμαρτωλὴν καὶ ἔνοχον συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν καθιστᾷ ἀγαθὴν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς τὸ βάπτισμα εἶνε μεγάλη ὑπόθεσις καὶ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι ἁπλῆ τελετὴ συμβολικοῦ χαρακτῆρος, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ψευδο-Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ. Διὰ τὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὸ παρὸν χωρίον Α' Πέτρ. γ' 21, βλέπε ἐπιχειρηματολογίαν εἰς τὸ ἡμέτερον βιβλίον «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμος β', Ἀθῆναι 1990, σελ. 241-243.

Νηπιοβαπτισμὸς

Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ της νὰ μὴ ἀποθνήσκουν ἀβάπτιστα τὰ νήπια καὶ ν' ἁγιάζωνται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ λίκνου των, προβαίνει εἰς νηπιοβαπτισμόν. Οἱ Χιλιασταὶ κατακρίνουν τὸν νηπιοβαπτισμόν, ἐπειδὴ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν νηπίων δὲν προηγεῖται κατήχησις καὶ πίστις, ὡς ἀπαιτοῦν προκειμένου περὶ βαπτίσματος διάφορα χωρία, π.χ. τὸ Μάρκ. ιστ' 15-16 καὶ τὸ Πράξ. η' 35-37. Ἀλλὰ τοιαῦτα χωρία ἀναφέρονται εἰς ὡρίμους ἀνθρώπους, διὰ τὴν βάπτισιν τῶν ὁποίων ἀσφαλῶς ἀπαιτεῖται προηγουμένη κατήχησις καὶ πίστις. Προκειμένου ὅμως περὶ τῶν νηπίων ἡ Ἐκκλησία μεριμνᾷ περὶ αὐτῶν πνευματικῶς ὃν τρόπον ἡ φιλόστοργος μήτηρ μεριμνᾷ περὶ αὐτῶν ὑλικῶς, χωρὶς αὐτὰ νὰ δύνανται νὰ κρίνουν καὶ ν' ἀποφασίζουν διὰ τὴν διατροφήν των, τὴν φαρμακευτικὴν περίθαλψίν των κ.λπ. Οἱ γονεῖς ἔχουν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τέκνων. Καὶ πρὸ ἀκόμη τοῦ βαπτίσματος τὰ τέκνα μετέχουν ἁγιασμοῦ τινος λόγῳ τῶν πιστῶν γονέων των (Α' Κορ. ζ' 14). Ὁ δὲ πρόδρομος Ἰωάννης ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου, ἐνῷ ἀκόμη ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του (Λουκ. α' 15). Γονεῖς, ἀνάδοχος καὶ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνην τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων κατηχήσεως τοῦ εἰς νηπιακὴν ἡλικίαν βαπτισθέντος. Καὶ αὐτὸς ὁ βαπτισθεὶς νήπιον δύναται ἐκ τῶν ὑστέρων ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ἐρευνήσῃ τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἂν τυχὸν δὲν ἐπιθυμῇ νὰ εἶνε χριστιανός, δύναται ν' ἀρνηθῇ τὸ βάπτισμά του!

Ὑπὲρ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἐκτὸς τοῦ Α' Κορ. ζ' 14 καὶ τοῦ Λουκ. α' 15 συνηγοροῦν καὶ ἄλλα χωρία τῆς Γραφῆς ὁποῖα τὰ ἑξῆς:

*«**Περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ** ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, **ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ**, συνταφέντες αὐτῷ **ἐν τῷ βαπτίσματι**»* (Κολ. β' 11-12).

Ἡ περιτομή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦτο τύπος τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον εἶνε περιτομή *«ἀχειροποίητος»*, πνευματική. Ἡ περιτομὴ ἐκείνη ἐγίνετο τήν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου (Γεν. ιζ' 12). Διατί ἡ νέα περιτομή, τὸ βάπτισμα, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται εἰς νηπιακὴν ἡλικίαν;

*«Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα αὐτῶν ἅψηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς **ἠγανάκτησε** καὶ εἶπεν αὐτοῖς· **ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά**· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ **κατηυλόγει** τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά»* (Μάρκ. ι' 13-16. Ἰδὲ καὶ Ματθ. ιθ' 13-15 καὶ Λουκ. ιη' 15-17).

Γονεῖς ἔφερον τὰ μικρὰ τέκνα των πρὸς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἐγγίσῃ αὐτὰ καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὰ εὐλογίαν. Ἀλλ' οἱ μαθηταὶ ἠμπόδιζον τοὺς γονεῖς νὰ φέρουν τὰ μικρὰ τέκνα των πρὸς τὸν Χριστόν. Ὁ δὲ Χριστὸς ἠγανάκτησε διὰ τὴν τοιαύτην συμπεριφορὰν τῶν μαθητῶν καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς: Ἀφήσατε τὰ παιδία νὰ ἔρχωνται πρὸς ἐμὲ καὶ μὴ ἐμποδίζετε αὐτά. Διότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνήκει εἰς πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουν μὲ τὰ παιδία. Καὶ ὄχι ἁπλῶς ἤγγισεν ὁ Χριστὸς τὰ παιδία, ἀλλ' ἐνηγκαλίσθη αὐτά, καὶ *«κατηυλόγει»* αὐτά, ηὐλόγει δηλαδὴ αὐτὰ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας του, μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην καὶ στοργήν, του, ἐπιθέτων τὰς χεῖράς του ἐπ' αὐτῶν.

Ὁ Χριστὸς λοιπὸν θέλει νὰ ἔρχωνται τὰ παιδία πρὸς αὐτόν, διότι εἰς αὐτὰ καὶ εἰς ὅσους ὁμοιάζουν πρὸς αὐτὰ ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀλλὰ πῶς τὰ παιδία δύνανται νὰ ἔρχωνται πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἄνευ βαπτίσματος; Ὁ Χριστὸς εἶπεν εἰς τὸν Νικόδημον: *«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»* (Ἰωάν. γ' 5). Τὸ βάπτισμα εἶνε προϋπόθεσις τῆς εἰσόδου εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ συνεπῶς ὅσοι καταδικάζουν τὸν νηπιοβαπτισμόν, ἐμποδίζουν τὰ παιδία ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, συμπεριφέρονται ὅπως οἱ μαθηταὶ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ προκαλοῦν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Χριστοῦ.

«Πορευθέντες ***μαθητεύσατε*** *πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»* (Ματθ. κη' 19-20).

Τὸ *«μαθητεύω»* ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «διδάσκω», ὅπως ἐσφαλμένως νομίζεται. Ἡ ἔννοια τῆς διδασκαλίας περιέχεται εἰς τὴν μετοχὴν *«διδάσκοντες»*. Τὸ *«μαθητεύω»* ἐνταῦθα, ὅπως καὶ ἐν Πράξ. ιδ' 21, σημαίνει «κάνω μαθητήν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «κάνω χριστιανόν, ἐκχριστιανίζω». Συνεπῶς τὸ ῥῆμα *«μαθητεύσατε»* σημαίνει «ἐκχριστιανίσατε». Μὲ ποῖον δὲ τρόπον γίνεται ἡ ἐκχριστιάνισις φανερώνουν αἱ δύο τροπικαὶ μετοχαὶ *«βαπτίζοντες», «διδάσκοντες»*. Προκαλεῖ δὲ ἀπορίαν τὸ ὅτι προηγεῖται τὸ *«βαπτίζοντες»*, ἐνῷ κανονικῶς ἔπρεπε νὰ προηγῆται τὸ *«διδάσκοντες»* καὶ ν' ἀκολουθῇ τὸ *«βαπτίζοντες»*. Τὸ φαινόμενον ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποβλέ-

πει πρῶτον εἰς τὰ παιδία, τὰ νήπια, καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς μεγάλους. Τὰ νήπια βαπτίζονται (καὶ ὅταν μεγαλώνουν κατηχοῦνται), οἱ μεγάλοι διδάσκονται (καὶ ἐν συνεχείᾳ βαπτίζονται).

«Ἐβαπτίσθη (ἡ Λυδία) *καὶ ὁ* ***οἶκος*** *αὐτῆς»* (Πράξ. ιστ' 15).

«Ἐβαπτίσθη αὐτὸς (ὁ δεσμοφύλαξ τῶν Φιλίππων) *καὶ οἱ αὐτοῦ* ***πάντες»*** (Πράξ. ιστ' 33).

«Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ ***οἶκον»*** (Α' Κορ. α' 15).

Εἰς τὰς βαπτίσεις τῶν οἰκογενειῶν τῆς Λυδίας, τοῦ δεσμοφύλακος καὶ τοῦ Στεφανᾶ εἶνε πιθανώτατον ὅτι περιελαμβάνοντο καὶ βαπτίσεις μικρῶν παιδίων.

Χρῖσμα

Διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ χρίσματος ὁ βαπτισθεὶς λαμβάνει τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐνίσχυσιν, στερέωσιν καὶ τελείωσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἤρχισε διὰ τοῦ βαπτίσματος. Σχετικὰ πρὸς τὸ μυστήριον χωρία εἶνε τὰ ἑξῆς.

«Ἀκούσαντες οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην· οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον· οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. ***Τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον»*** (Πράξ. η' 14-17).

Οἱ Σαμαρεῖται εἶχον βαπτισθῆ, ἀλλὰ δὲν εἶχον

λάβει Πνεῦμα Ἅγιον. Ἔλαβον δὲ τοῦτο διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων.

«Ἀκούσαντες ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. ***Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ᾿ αὐτούς,*** *ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτευον»* (Πράξ. ιθ' 5-6).

Μετὰ τὸ βάπτισμα διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Ἀποστόλου ἦλθεν εἰς τοὺς βαπτισθέντας Πνεῦμα Ἅγιον.

Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. στ' 1-4, ὅπου μετὰ τοὺς *«βαπτισμοὺς»* γίνεται λόγος περὶ *«**ἐπιθέσεως χειρῶν**»* ὡς ἑνὸς ἐκ τῶν προκαταρκτικῶν καὶ συγχρόνως θεμελιωδῶν στοιχείων τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Φανερὸν λοιπόν, ὅτι εἰς τὸ βάπτισμα ἠκολούθει ἄλλο μυστήριον, σαφῶς διακρινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μετεδίδετο Πνεῦμα Ἅγιον.

Ἀλλ᾿ ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία ἐπληθύνετο καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβαίνουν αὐτοπροσώπως εἰς πάντα τόπον καὶ νὰ ἐπιθέτουν τὰς χεῖρας ἐπὶ ἑκάστου βαπτιζομένου, διὰ τοῦτο ἀντικατέστησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν διὰ τῆς χρίσεως μὲ ἡγιασμένον μύρον, ὥστε νὰ δύνανται καὶ οἱ ἱερεῖς νὰ τελοῦν τὸ μυστήριον. Ἐκ τῆς χρίσεως δὲ τὸ μυστήριον ὠνομάσθη χρῖσμα. Τὰ ἑπόμενα τρία χωρία εἶνε σχετικὰ πρὸς τὸ μυστήριον ὑπὸ τὴν νέαν μορφήν του.

«Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν καὶ ***χρίσας*** *ἡμᾶς Θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»* (Β' Κορ. α' 21-22).

«Καὶ ὑμεῖς ***χρῖσμα*** *ἔχετε ἀπὸ τοῦ Ἁγίου»* (Α' Ἰωάν. β' 20).

«Καὶ ὑμεῖς ***τὸ χρῖσμα*** *ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει»* (Α' Ἰωάν. β' 27).

Ἱερὰ ἐξομολόγησις

Ἡ ἱερὰ ἐξομολόγησις εἶνε τὸ μυστήριον, διὰ τοῦ ὁποίου συγχωροῦνται αἱ μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτίαι τῶν εἰλικρινῶς μετανοούντων καὶ ἐξομολογουμένων εἰς ἱερέα. Τὸ μυστήριον στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἑξῆς λόγων τοῦ Κυρίου.

«Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ***ὃ ἐὰν δήσῃς*** *ἐπὶ τῆς γῆς,* ***ἔσται δεδεμένον*** *ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ* ***ὃ ἐὰν λύσῃς*** *ἐπὶ τῆς γῆς,* ***ἔσται λελυμένον*** *ἐν τοῖς οὐρανοῖς»* (Ματθ. ιστ' 19).

«Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ***ὅσα ἐὰν δήσητε*** *ἐπὶ τῆς γῆς,* ***ἔσται δεδεμένα*** *ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ* ***ὅσα ἐὰν λύσητε*** *ἐπὶ τῆς γῆς,* ***ἔσται λελυμένα*** *ἐν τῷ οὐρανῷ»* (Ματθ. ιη' 18).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα ὁ Χριστὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Πέτρον καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἀποστόλους πνευματικὴν ἐξουσίαν, τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἁμαρτίας.

«Λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ***ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται»*** (Ἰωάν. κ' 22-23).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους *«πνεῦμα ἅγιον»*, ἐξουσίαν ἁγίαν, ἐξουσίαν πνευματικήν, τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἁμαρτίας.

Εἶνε δὲ εὐνόητον, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι μετέδωσαν

τὴν ἐξουσίαν ταύτην εἰς τοὺς διαδόχους των. Ἐπίσης εἶνε εὐνόητον, ὅτι οἱ λαμβάνοντες τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἁμαρτίας πρέπει, πρὸς ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας ταύτης, ν' ἀκούουν προηγουμένως τὰς ἁμαρτίας καὶ νὰ διαγινώσκουν τὴν διάθεσιν τῶν προσερχομένων εἰς τὸ μυστήριον.

*«Πολλοὶ τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο **ἐξομολογούμενοι** καὶ **ἀναγγέλλοντες** τὰς πράξεις αὐτῶν»* (Πράξ. ιθ' 18).

Ἐδῶ ἔχομεν παράδειγμα ἐξομολογήσεως καὶ ἐξαγορεύσεως τῶν κακῶν πράξεων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευσαν, μετενόησαν διὰ τὰς ἁμαρτίας των καὶ ᾐσθάνθησαν τήν ἀνάγκην νὰ ἐξομολογηθοῦν, καὶ μάλιστα δημοσίως, διὰ νὰ εὕρουν ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχάς των. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ δημοσία ἐξομολόγησις, ἡ ὁποία ἐγίνετο ἀρχικῶς, ἦτο δύσκολος διὰ πολλὰς ψυχὰς καὶ ἐσκανδάλιζε πολλούς, διὰ τοῦτο ὕστερον ἡ Ἐκκλησία, συγκαταβαίνουσα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ὥρισεν ἡ ἐξομολόγησις νὰ γίνεται κατ' ἰδίαν ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ πατρός.

Ἤδη δὲ ὁ πρόδρομος Ἰωάννης, προετοιμάζων τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, ἐξωμολόγει τοὺς Ἰουδαίους ἐν τῷ Ἰορδάνῃ: *«ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, **ἐξομολογούμενοι** τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν»* (Μάρκ. α' 5. Ἰδὲ καὶ Ματθ. γ' 6).

Θεία Κοινωνία

Θεία Κοινωνία εἶνε τὸ ὑπερφυέστατον μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἶνε πραγματικῶς

καὶ οὐσιωδῶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς κοινωνίαν τῶν πιστῶν καὶ σωτηρίαν.

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν παραδέχονται ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται μυστηριωδῶς εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλὰ διδάσκουν ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος συμβολίζουν ἢ εἰκονίζουν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι τὸ Δεῖπνον τοῦ Κυρίου τελεῖται ἁπλῶς εἰς ἀνάμνησιν. Ἐπίσης διδάσκουν, ὅτι τὸ Δεῖπνον τοῦ Κυρίου πρέπει νὰ τελῆται μόνον μίαν φορὰν τὸ ἔτος καὶ νὰ μετέχουν μόνον ὅσοι ἔχουν οὐρανίους ἐλπίδας, ὅσοι δηλαδὴ περιλαμβάνονται εἰς τοὺς 144.000, τοὺς μόνους κληρονόμους τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν γνώμην τῶν Χιλιαστῶν.

Τὸ μυστήριον ἀποδεικνύουν τὰ ἑξῆς κυρίως χωρία.

«Τὰς εὐχάς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν. Φάγονται πένητες καὶ ἐμπλησθήσονται, καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν· ***ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος»*** (Ψαλμ. κα΄ 26-27 [κβ΄ 25-26]. Ἰδὲ καὶ στίχ. 30 [29]).

Ἐδῶ πρόκειται διὰ *«θυσίαν σωτηρίου»* (Λευϊτ. ζ΄ 11-17). Ὁ πάσχων καὶ σῳζόμενος Μεσσίας λέγει ἐδῶ, ὅτι διὰ τὴν σωτηρίαν του, ἤτοι τὴν ἀνάστασίν του, θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς εὐχάς του, ἤτοι τὸ *«τάμα»* του, προσφέρων εὐχαριστήριον θυσίαν καὶ παραθέτων συμπόσιον, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ φάγουν οἱ ἄνθρωποι, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ζήσουν αἱ ψυχαί των αἰωνίως. Προφανῶς προφητεύεται ἐδῶ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, διότι μόνον ἐὰν τρώγῃ τις τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν ἔχει ζωὴν αἰώνιον.

«Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δέ, ὃν ἐγὼ δώσω, ***ἡ***

__σάρξ μού ἐστιν__, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· __ἀμὴν ἀμὴν__ λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε __τὴν σάρκα__ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ __τὸ αἷμα__, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα __ἔχει ζωὴν αἰώνιον__, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σάρξ μου __ἀληθῶς ἐστι βρῶσις__ καὶ τὸ αἷμά μου __ἀληθῶς ἐστι πόσις__. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων __με__ κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ» (Ἰωάν. στ' 51-57).

Ὁ Χριστὸς ὑπεσχέθη πρὸς βρῶσιν ἄρτον, ὁ ὁποῖος εἶνε ζῶν καὶ μεταδίδει ζωὴν αἰώνιον. Προσδιορίζων δὲ τὸν ἄρτον τοῦτον εἶπεν, ὅτι εἶνε ἡ σὰρξ αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἐβεβαίωσε δὲ κατηγορηματικῶς τοὺς σκανδαλιζομένους καὶ ἀποτροπιαζομένους Ἰουδαίους, ὅτι, ἂν δὲν φάγουν τὴν σάρκα του καὶ δὲν πίουν τὸ αἷμά του, δὲν ἔχουν ζωὴν αἰώνιον, ἐνῷ ὁ τρώγων τὴν σάρκα του καὶ πίνων τὸ αἷμά του, ὁ συνεχῶς τρώγων καὶ πίνων, ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ ὁ Χριστὸς μένει ἐν αὐτῷ. Ἐπίσης ἐτόνισεν, ὅτι ἡ σὰρξ αὐτοῦ **ἀληθῶς** εἶνε βρῶσις, ἀληθῶς δηλαδὴ τρώγεται, ὄχι συμβολικῶς, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ **ἀληθῶς** εἶνε πόσις, ἀληθῶς δηλαδὴ πίνεται, ὄχι συμβολικῶς.

Ἂν ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου δὲν μετεβάλλοντο μυστηριωδῶς εἰς πραγματικὴν σάρκα καὶ πραγματικὸν αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἦσαν σύμβολα, τὰ σύμβολα δὲν θὰ ἐχάριζον ζωὴν αἰώνιον.

Ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος γίνεται πραγματικὴ σὰρξ τοῦ Κυρίου, καὶ διὰ τοῦτο χαρίζεται ζωὴ αἰώνιος. Πλέον δὲ συγκεκριμένως, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου μεταδίδει ζωὴν αἰώνιον, διότι εἶνε ἡνωμένη μὲ τὸ ζωοποιοῦν αἰώνιον πνεῦμα τοῦ Κυρίου, τουτέστι τὴν Θεότητά του. Καθ' ἑαυτὴν ἡ σὰρξ δὲν ὠφελεῖ τίποτε. Ἀλλ' ἡνωμένη μὲ τὴν Θεότητα δίδει ζωὴν αἰώνιον. Τὸ Ἰωάν. στ' 62-63, *«Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν»*, ἔχει τὴν ἑξῆς ἔννοιαν: «Εἰς τὴν κατὰ σάρκα προέλευσίν μου ἀποβλέποντες, δὲν πιστεύετε ὅτι ἔχω καταβῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ (πρβλ. στίχ. 42). Ἐὰν λοιπὸν βλέπετε, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναλήψεως, νὰ ἀναβαίνω εἰς τὸν οὐρανόν, τότε θὰ πιστεύσετε ὅτι κατέβην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Δὲν εἶμαι μόνον σάρξ, κοινὸς ἄνθρωπος. Εἶμαι καὶ αἰώνιον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἐὰν ἤμουν μόνον σάρξ, κοινὸς ἄνθρωπος, τρωγόμενος καὶ πινόμενος οὐδὲν θὰ ὠφέλουν. Ἀλλὰ τώρα ἡ σάρξ εἶνε ἡνωμένη μὲ τὸ αἰώνιον πνεῦμα τῆς Θεότητός μου, τὸ ὁποῖον ζωοποιεῖ. Τὸ βάθος τῶν λόγων, τὰ ὁποῖα λαλῶ εἰς σᾶς, ἀναφέρεται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦτο καὶ εἰς τὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν μεταδίδει τὸ πνεῦμα».

Κοινωνοῦντες τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ κοινωνοῦμεν καὶ τῆς Θεότητος αὐτοῦ. Λαμβάνομεν ὁλόκληρον τὸν Κύριον.

Ἰδιαιτέρως ἄξιον προσοχῆς τὸ Ἰωάν. στ' 53: *«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, **οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς**»* (Ἰδὲ καὶ στίχ. 50, 51, 54, 57, 58).

Ὅλοι, ὅσοι θέλουν ζωὴν αἰώνιον, πρέπει νὰ κοινωνοῦν, προετοιμαζόμενοι βεβαίως, ὥστε νὰ κοινωνοῦν ἀξίως. Ὅσοι δὲν κοινωνοῦν, δὲν ἔχουν ζωὴν αἰώνιον. Ἡ γνώμη τῶν Χιλιαστῶν, ὅτι τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον εἶνε μόνον διὰ τοὺς 144.000, εἶνε σαφῶς ἀντίθετος πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου.

«Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· ***τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου****. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες·* ***τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου*** *τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»* (Ματθ. κστ' 26-28).

Ὁ Χριστὸς δὲν εἶπε «τοῦτο συμβολίζει τὸ σῶμά μου», ἀλλ' εἶπε *«τοῦτό* ***ἐστι*** *τὸ σῶμά μου»*, «τοῦτο **εἶνε** τὸ σῶμά μου». Ἐπίσης δὲν εἶπε «τοῦτο συμβολίζει τὸ αἷμά μου», ἀλλὰ *«τοῦτό* ***ἐστι*** *τὸ αἷμά μου»*, «τοῦτο **εἶνε** τὸ αἷμά μου». Κατὰ τὴν Μεγάλην Πέμπτην ὁ Κύριος ἐτέλεσε κατὰ μυστηριώδη τρόπον τὴν θυσίαν του προκαταβολικῶς καὶ ἔδωσεν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμά του διὰ νὰ φάγουν καὶ πίουν, ὅπως εἶχεν ὑποσχεθῆ.

Ἰδὲ καὶ τὰ παράλληλα χωρία Μάρκ. ιδ' 22-24· Λουκ. κβ' 19-20.

«Ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· ***Λάβετε φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον·*** *τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων·* ***τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι·*** *τοῦτο ποιεῖτε,*

ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὥστε ***ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου.*** *Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ κοιμῶνται ἱκανοί»* (Α΄ Κορ. ια΄ 23-30).

Ἂν ἡ φράσις *«τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον»* ἐσήμαινε, «τοῦτο συμβολίζει τὸ σῶμᾶ μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν τεμαχιζόμενον», τότε θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐτεμαχίσθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ὅπερ ἄτοπον (Ἰωάν. ιθ΄ 36). Ἄρα ἡ φράσις σημαίνει ὅ,τι ἀκριβῶς λέγει: «τοῦτο **εἶνε** τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν τεμαχιζόμενον». Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τεμαχίζεται ἐν τῷ μυστηρίῳ («Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος»).

Ἂν ὁ ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον ἦσαν ἁπλᾶ σύμβολα, ὁ ἀναξίως τρώγων καὶ πίνων αὐτὰ θὰ ἦτο ἔνοχος συμβόλων, ὄχι πολὺ σοβαρῶς ἔνοχος, ἐνῷ τώρα εἶνε *«ἔνοχος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου»*, βαρύτατα ἔνοχος, μέχρι θανάτου. Ἄρα δὲν τρώγει καὶ πίνει σύμβολα, ἀλλ᾽ αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου μυστηριωδῶς.

Ἡ φράσις, *«τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»*, ἡ ὁποία ἀπαντᾷ καὶ ἐν Λουκ. κβ΄ 19, δὲν σημαίνει ὅτι ἡ σημασία τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου ἐξαντλεῖται εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου καὶ εἰδικώτε-

ρον τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον εἶνε ἀνάμνησις, καὶ πολὺ περισσότερον τῆς ἀναμνήσεως: Εἶνε μυστηριωδῶς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, ἡ δὲ ἀνάμνησις γίνεται ἀκριβῶς διὰ τῶν περιεχομένων τοῦ μυστηρίου, μέχρις ὅτου ὁ Κύριος ἔλθῃ φανερῶς.

«Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, ***οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι;*** *Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν,* ***οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν;»*** (Α' Κορ. ι' 16).

Εἰς τὰ δύο ἐρωτήματα τοῦ χωρίου ὡς ἀπάντησις ἐννοεῖται ἡ ἰσχυροτάτη κατάφασις «ἀσφαλῶς εἶνε». Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι δὲν λέγει, ὅτι ὁ ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον εἶνε μέσα κοινωνίας πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ λέγει, ὅτι εἶνε κοινωνία τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Τρώγοντες δηλαδὴ τὸν ἄρτον καὶ πίνοντες τὸ ποτήριον, κοινωνοῦμεν αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

«Καθ' ἡμέραν *προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ,* ***κλῶντες τε κατ' οἶκον ἄρτον μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας,*** *αἰνοῦντες τὸν Θεόν»* (Πράξ. β' 46-47. Ἰδὲ καὶ 42 καὶ κ' 7, 11).

Εἰς τὴν καθημερινὴν λατρείαν τῶν πρώτων χριστιανῶν περιελαμβάνετο καὶ ἡ κλάσις καὶ μετάληψις τοῦ ἄρτου, ἤτοι ὁ μυστικὸς Δεῖπνος τοῦ Κυρίου. Συχνὰ λοιπὸν πρέπει νὰ τελῆται ἡ Θεία Κοινωνία καὶ ὄχι ἅπαξ τοῦ ἔτους, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί. Πρβλ. Ἰωάν. στ' 54, 56, 57, 58 (*«ὁ τρώγων», «ὁ πίνων»*, ὁ τρώγων δηλαδὴ καὶ πίνων συχνά).

Γάμος

*«Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ **γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ** τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· **ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς** καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον...»* (Ἰωάν. β' 1-11).

Τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς παρέστη εἰς τὸν ἐν Κανᾶ γάμον καὶ ἐκεῖ ἐτέλεσε τὸ πρῶτον σημεῖον, μεταβαλὼν τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, δὲν εἶνε ἄνευ βαθυτέρας σημασίας διὰ τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου. Μὲ τὴν παρουσίαν του εἰς τὸν γάμον καὶ μὲ τὸ θαῦμα ὁ Χριστὸς εὐλόγησε τὸν γάμον.

*«Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. **Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστί,** ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν»* (Ἐφεσ. ε' 31-32. Ἰδὲ καὶ ὁλόκληρον τὴν περικοπὴν ε' 22-33).

Ὁ Ἀπόστολος καλεῖ τὸν γάμον μέγα μυστήριον, διότι εἶνε ἐξεικόνισις τῆς μυστικῆς ἑνώσεως Χριστοῦ καὶ Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ γάμος ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀποκτᾷ τόσον πνευματικὸν καὶ ὑψηλὸν χαρακτῆρα (Ἰδὲ καὶ Α' Τιμ. β' 15· Κολ. γ' 18· Α' Κορ. ζ' 14· Α' Πέτρ. γ' 7), εἶνε ἀδύνατον νὰ εἶνε ἁπλῆ τελετὴ καὶ νὰ μὴ τελῇ ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν ῥοπὴν τῆς θείας χάριτος. Πῶς ἄλλωστε δύναται νὰ διαφυλάττεται τίμιος ὁ γάμος καὶ νὰ ἐκπληρώνωνται οἱ εἰδικοὶ σκοποὶ τοῦ γάμου, καὶ δὴ ἡ χριστιανικὴ ἀνατροφὴ τέκνων, ἄνευ εὐλογίας καὶ χάριτος Θεοῦ;

«Γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν

ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ***ἐν Κυρίῳ*** (Α′ Κορ. ζ′ 39).

Ὁ γάμος τοῦ πιστοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως νὰ εἶνε γάμος *«ἐν Κυρίῳ»*. Ἡ φράσις *«ἐν Κυρίῳ»* φαίνεται ὅτι ἀναφέρεται εἰς θρησκευτικὴν τελετὴν σοβαρᾶς σημασίας: Γάμος μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου, μυστηριακὸς γάμος καὶ ὄχι πολιτικός. Πρβλ. τὸ *«ἐν Κυρίῳ»* τοῦ Κολ. δ′ 17, ὅπου φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης.

Εὐχέλαιον

«Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσκαλεσάσθω ***τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ᾿ αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ*** *ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως* ***σώσει τὸν κάμνοντα,*** *καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς,* ***ἀφεθήσεται αὐτῷ»*** (Ἰακ. ε′ 14-15).

Τὸ χωρίον εἶνε σαφές. Εἰδικὴ τάξις προσώπων, οἱ πρεσβύτεροι τῆς Ἐκκλησίας, προσεύχονται ἐπὶ τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀλείφουν αὐτὸν δι᾿ ἐλαίου (Πρβλ. Μάρκ. στ′ 13), ὁ δὲ Κύριος σῴζει αὐτόν. Ἡ φράσις *«ἀφεθήσεται αὐτῷ»* σημαίνει «θὰ γίνῃ εἰς αὐτὸν θεραπεία· θὰ θεραπευθῇ αὐτός». Διὰ τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν ἰδὲ ἡμέτερον βιβλίον «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμος α′, Ἀθῆναι 1985, σελ. 299-301.

ΝΗΣΤΕΙΑ

Οἱ Χιλιασταί, ὑλιστικοὶ καὶ σαρκικοὶ ἄνθρωποι, δὲν παραδέχονται τὴν νηστείαν. Ἐν τούτοις τὸ δίδαγμα τῆς νηστείας εἶνε συχνὸν ἐν τῇ Γραφῇ. Παραθέτομεν ὡρισμένα χωρία.

Ἀπαράδεκτος νηστεία

«Τί ὅτι ἐνηστεύσαμεν καὶ οὐκ εἶδες; ἐταπεινώσαμεν τὰς ψυχὰς καὶ οὐκ ἔγνως; Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὑρίσκετε τὰ θελήματα ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ὑποχειρίους ὑμῶν ὑπονύσσετε. Εἰ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινόν, ἱνατί μοι νηστεύετε ὡς σήμερον, ἀκουσθῆναι ἐν κραυγῇ τὴν φωνὴν ὑμῶν; Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην καὶ ἡμέραν ταπεινοῦν ἄνθρωπον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· οὐδ' ἂν κάμψῃς ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃ, οὐδ' οὕτω καλέσετε νηστείαν δεκτήν. Οὐχὶ ταύτην τὴν νηστείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος, ἀλλὰ λῦε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων κ.λπ.» (Ἡσ. νη' 3-7).

Ἀπορρίπτεται ἡ νηστεία συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Χιλιασταί; Τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀπορρίπτεται, εἶνε ἐπιπόλαιον. Ἀπορρίπτεται μόνον ἡ τυπικὴ νηστεία, ἡ μὴ συνοδευομένη

ὑπὸ καλωσύνης καὶ δικαιοσύνης, ἀλλὰ συνοδευομένη ὑπὸ κακίας, ἀδικίας καὶ σκληρότητος. Προσεκτικὴ ἐξέτασις τοῦ χωρίου δεικνύει, ὅτι ὁ Θεὸς ὥρισε καὶ κἄνει δεκτὴν τὴν νηστείαν τὴν συνοδευομένην ὑπὸ ἐκκοπῆς τῶν κακιῶν καὶ ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν. Ἀπαράδεκτος λοιπὸν εἶνε μόνον ἡ τυπικὴ νηστεία, ὅπως ἀπαράδεκτοι εἶνε καὶ αἱ τυπικαὶ θυσίαι, ἑορταὶ καὶ προσευχαὶ συμφώνως πρὸς τὸ Ἠσ. α' 10-17.

Ἁγία νηστεία

*«**Καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς** τῷ Ἀδὰμ λέγων· ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, **οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ**· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»* (Γεν. β' 16-17).

Ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἦτο ἐντολὴ νηστείας. Ἡ νηστεία εἶνε συνηλικιῶτις τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς ἐκείνης ἔφερε τὸν θάνατον, καὶ ἡ τήρησις τῆς νηστείας μετὰ ταῦτα συντελεῖ εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν.

*«Καὶ κατεγινόμην ἐν τῷ ὄρει τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· **ἄρτον οὐκ ἔφαγον καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον**»* (Δευτ. θ' 9).

*«Καὶ ἐδεήθην ἐναντίον Κυρίου δεύτερον καθάπερ καὶ τὸ πρότερον τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, **ἄρτον οὐκ ἔφαγον καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον**»* (Δευτ. θ' 18. Ἰδὲ καὶ Ἐξόδ. λδ' 28).

Καὶ κατὰ τὰς δύο ἀναβάσεις εἰς τὸ ὄρος Σινὰ ὁ μέγας Μωυσῆς ἐνήστευσε τελείως ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ οὕτως ἠξιώθη νὰ παραλάβῃ τὰς δέκα ἐντολάς.

«Καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου ἡμέρα ἐξιλασμοῦ, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, καὶ ***ταπεινώσετε*** *τὰς ψυχὰς ὑμῶν... Πᾶσα ψυχή, ἥτις* ***μὴ ταπεινωθήσεται*** *ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ,* ***ἐξολοθρευθήσεται*** *ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς»* (Λευϊτ. κγ' 27, 29. Ἰδὲ καὶ ιστ' 29 καὶ Ἀριθ. κθ' 7).

Διὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἐξιλασμοῦ ὁ Θεὸς διέταξε **ταπείνωσιν** τῶν ψυχῶν διὰ νηστείας. Ὁ δὲ παραβάτης τῆς ἐντολῆς θὰ ἐτιμωρεῖτο αὐστηρότατα, διὰ θανάτου.

Ἡ νηστεία καταστέλλει καὶ ταπεινώνει τὸν ὅλον ἄνθρωπον.

«Ἐνεδυόμην σάκκον καὶ ***ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου****»* (Ψαλμ. λδ' [λε'] 34).

Διὰ νηστείας ὁ προφητάναξ Δαβὶδ ἐταπείνωνε τὴν ψυχήν του ἐνώπιον τοῦ Κυρίου.

«Καὶ ἀνέστη (Ἠλιοὺ) *καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιε· καὶ ἐπορεύθη ἐν ἰσχύι τῆς βρώσεως ἐκείνης* ***τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας*** *ἕως ὄρους Χωρήβ»* (Γ' Βασ. ιθ' 8).

Ὅπως ὁ Μωυσῆς, οὕτω καὶ ὁ Ἠλίας οὐδὲν ἔφαγεν ἐπὶ τεσσαρακονθήμερον, μετὰ δὲ τὴν νηστείαν ἠξιώθη θεοφανείας ἐπὶ τοῦ Χωρὴβ ἐν τῇ λεπτῇ αὔρᾳ.

*«****Ἁγιάσατε νηστείαν****»* (Ἰωὴλ α' 14· β' 15).

Ἐδῶ διατάσσεται νὰ ὁρισθῇ διὰ τὸν Κύριον ἡμέρα νηστείας.

«Καὶ ἐπίστευσαν οἱ ἄνδρες Νινευὴ τῷ Θεῷ καὶ ***ἐκήρυξαν νηστείαν*** *καὶ ἐνεδύσαντο σάκκους ἀπὸ μεγάλου αὐτῶν ἕως μικροῦ αὐτῶν»* (Ἰωάν. γ' 5. Ἰδὲ καὶ στίχ. 7).

Ἡ παροιμιώδης νινευϊτικὴ μετάνοια, ἡ ὁποία ἀπέτρεψε τὴν καταστροφὴν τῆς Νινευή, ἐξεδηλώθη καὶ διὰ γενικῆς νηστείας, μέχρι τῶν ζῴων ἐπεκταθείσης!

«Καὶ ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ ἐκζητῆσαι προσευχὴν καὶ δεήσεις ***ἐν νηστείαις*** *καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ»* (Δαν. θ' 3).

Ὁ Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προσηύχετο μετὰ νηστειῶν καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων μετανοίας.

«Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ***νηστεία ἡ τετρὰς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη καὶ νηστεία ἡ δεκάτη*** *ἔσονται τῷ οἴκῳ Ἰούδα εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην καὶ εἰς ἑορτὰς ἀγαθάς»* (Ζαχ. η' 19. Πρβλ. ζ' 5).

Ἐκ τοῦ χωρίου σαφῶς φαίνεται, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τακτὰς νηστείας.

«Καὶ ἤγετο ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, ***καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις****»* (Λουκ. δ' 1-2. Ἰδὲ καὶ Ματθ. δ' 2).

Καίτοι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκην νηστείας, ἐνήστευσε τελείως ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του διδάσκει νὰ νηστεύωμεν καὶ ἡμεῖς, μάλιστα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν πειρασμῶν.

*«****Ὅταν δὲ νηστεύητε,*** *μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί...* ***Σὺ δὲ νηστεύων*** *ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ* ***ἀποδώσει σοι*** *ἐν τῷ φανερῷ»* (Ματθ. στ' 16-18).

Εἰς τὰ σοβαρώτατα θέματα τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλίας ὁ Κύριος περιλαμβάνει καὶ τὴν νηστείαν. Καὶ διδάσκει νὰ γίνεται αὕτη ἄνευ ἐπιδείξεως. Ἐπίσης διδάσκει, ὅτι ἀνυπόκριτος νηστεία ἔχει ἀνταπόδοσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ.

«Τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσ-

ευχῇ καὶ ***νηστείᾳ****»* (Ματθ. ιζ' 21. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. θ' 29).

Τὰ ἰσχυρότερα δαιμόνια δὲν ἐκβάλλονται εἰμὴ διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας. Μεγάλη ἡ δύναμις τῆς νηστείας.

«Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος ***πενθεῖν****, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,* ***καὶ τότε νηστεύσουσιν****»* (Ματθ. θ' 15. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. β' 19-20· Λουκ. ε' 34-35).

Τὸ *«πενθεῖν»* *ἐδῶ* εἶνε συνώνυμον τοῦ *«νηστεύειν»*. Διὰ τὴν τοιαύτην ἔννοιαν τοῦ *«πενθεῖν»* ἰδὲ ἡμέτερον βιβλίον «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμος β', Ἀθῆναι 1990, σελ. 35-36. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ παρὸν χωρίον καὶ τὰ παράλληλα αὐτοῦ ἡ νηστεία ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἀποκτᾷ χριστοκεντρικὸν χαρακτῆρα. Ὁ πιστὸς νηστεύει διὰ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

«Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ ***νηστευόντων*** *εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. Τότε* ***νηστεύσαντες*** *καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἀπέλυσαν»* (Πράξ. ιγ' 2-3).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὡμίλησεν, ὅταν ἡ ἐκκλησία ἐνήστευεν. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἀπεστάλησαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἐθνῶν κατόπιν νέας νηστείας.

«Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν καὶ προσευξάμενοι ***μετὰ νηστειῶν*** *παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ»* (Πράξ. ιδ' 23).

Κατὰ τὰς χειροτονίας ἐγίνοντο νηστεῖαι.

ΕΟΡΤΑΙ

Οἱ Χιλιασταὶ ἀπορρίπτουν τὰς ἑορτάς. Ἀλλ' ἡ Γραφὴ ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπάρχουν ἅγιαι ἑορταί.

Μισηταὶ ἑορταὶ

«Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες Σοδόμων· προσέχετε νόμον Θεοῦ, λαὸς Γομόρρας. Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος. Πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι, οὐδὲ ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; Πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε· ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα, βδέλυγμά μοί ἐστι· τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι· νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου· ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν, οὐκέτι ἀνήσω τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν. Ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρός με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνε-

σθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ καὶ δικαιώσατε χήραν» (Ἠσ. α' 10-17).

Τὸ χωρίον τοῦτο ἐπικαλοῦνται οἱ Χιλιασταί, διὰ νὰ στηρίξουν τὸν ἰσχυρισμόν των, ὅτι αἱ ἑορταὶ ἀπορρίπτονται. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπορρίπτει καὶ μισεῖ τὰς ἑορτάς, καθὼς καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς προσευχάς, τῶν ἀσεβῶν μόνον ἀνθρώπων, τῶν πονηρῶν, αἱμοσταγῶν καὶ ὁμοίων πρὸς τοὺς καταστραφέντας κατοίκους τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας. Τὰς ἑορτάς, καθὼς καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς προσευχάς, τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν μετανοούντων ἀσεβῶν, ὁ Θεὸς δέχεται καὶ ζητεῖ.

Ἅγιαι ἑορταὶ

*«Μνήσθητε **τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων** ἁγιάζειν αὐτήν. Ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου... **Ηὐλόγησε** Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ **ἡγίασεν** αὐτήν»* (Ἐξόδ. κ' 8-11. Ἰδὲ καὶ Λευϊτ. κγ' 2-3).

Ὁ Θεὸς διέκρινε μεταξὺ τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, ἐξεχώρισε τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, ηὐλόγησε καὶ ἡγίασεν αὐτήν, καὶ ὥρισεν αὐτὴν διὰ τῆς τετάρτης ἐντολῆς τοῦ Δεκαλόγου ὡς ἑορτὴν τῶν Ἑβραίων, τὴν πλέον βασικὴν ἑορτήν των.

*«Καὶ ἔσται ἡ ἡμέρα ὑμῖν αὕτη μνημόσυνον· **καὶ ἑορτάσετε αὐτὴν ἑορτὴν Κυρίῳ** εἰς πάσας τὰς γενεὰς ὑμῶν· νόμιμον αἰώνιον **ἑορτάσετε** αὐτήν»* (Ἐξόδ. ιβ' 14. Ἰδὲ καὶ Λευϊτ. κγ' 4-5).

Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Θεὸς ἐθέσπισε τὸ ἑβραϊκὸν Πάσχα ὡς παντοτινὴν ἑορτήν, μέχρις ὅτου θὰ ἤρχετο τὸ χριστιανικὸν Πάσχα.

Οὕτως ὁ Θεὸς ἐθέσπισε καὶ ἄλλας ἑορτὰς διὰ τοὺς Ἑβραίους, ὡς εἶνε αἱ ἑορταὶ τῆς Πεντηκοστῆς (Ἐξόδ. κγ′ 16· λδ′ 22· Δευτ. ιστ′ 10, 16· Πράξ. β′ 1), τοῦ Ἐξιλασμοῦ (Λευϊτ. κγ′ 26-32. Ἰδὲ καὶ τὸ κεφ. ιστ′. Ἰδὲ ἐπίσης Ἀριθ. κθ′ 7 καὶ ἑξῆς), καὶ τῆς Σκηνοπηγίας (Λευϊτ. κγ′ 33-36, 39. Ἰδὲ ἐπίσης Ἐξόδ. κγ′ 16· λδ′ 22· Δευτ. ιστ′ 13-15).

Ἰδὲ καὶ περὶ τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς τῶν Ἰουδαίων· *«Φρουραὶ»* κατὰ τοὺς Ο′, *«Πουρὶμ»* κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, ἐν Ἐσθ. θ′ 17-31 [17-32]).

Πῶς λοιπὸν θἆ ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ δέχεται καὶ νὰ μὴ ζητῇ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν εὐσεβῶν Ἑβραίων τὰς ἑορτάς, τὰς ὁποίας ὥρισεν ὁ ἴδιος;

*«**Τὸ πάσχα ἡμῶν** ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός· ὥστε **ἑορτάζωμεν** μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»* (Α′ Κορ. ε′ 7-8).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ Πάσχα, ἀνώτερον δὲ τοῦ Ἑβραϊκοῦ, διότι ὁ ἰδικός μας πασχάλιος ἀμνὸς εἶνε ὁ Χριστός. Καὶ ἑορτάζομεν καὶ ἡμεῖς, καὶ προτρεπόμεθα νὰ ἑορτάζωμεν πνευματικώτερον τῶν Ἰουδαίων.

Ὅπως δὲ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, οὕτως ἔχομεν καὶ ἄλλας ἁγίας ἑορτάς. Πολλαὶ Ἰουδαϊκαὶ ἑορταὶ ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ χριστιανικῶν ἑορτῶν, προσετέθησαν δὲ καὶ νέαι. Ἄλλωστε, ἂν ὑπῆρχον ἑορταὶ διὰ μικρότερα καὶ συμβολικὰ γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διατί δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν ἑορταὶ διὰ μεγάλα γεγονότα τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ μάλιστα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα

ἀπέβλεπον τὰ ἑορταζόμενα συμβολικὰ γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης;

Τὸ Κολ. β' 16-17, *«Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νουμηνίας ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα Χριστός»*, ἀναφέρεται εἰς Ἰουδαϊκὰς ἑορτὰς καὶ συνηθείας, καὶ κακῶς οἱ Χιλιασταὶ χρησιμοποιοῦν τοῦτο κατὰ τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν καὶ συνηθειῶν. Οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ κρίνωνται ὡς πρὸς Ἰουδαϊκὰς ἑορτὰς καὶ συνηθείας, διότι αὗται ἔπαυσαν νὰ ἰσχύουν. Ἰσχύουν ὅμως νέαι ἑορταὶ καὶ συνήθειαι, ἀνώτεραι τῶν παλαιῶν καὶ σκιωδῶν, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰς οἱ χριστιανοὶ κρίνονται.

Κυριακὴ

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν τιμοῦν τὴν Κυριακήν, ἐνῷ τὴν τιμὴν τῆς ἡμέρας ταύτης μαρτυρεῖ ἤδη ἡ Καινὴ διαθήκη.

*«Ἐν **δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων** συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς»* (Πράξ. κ' 7).

*«**Κατὰ μίαν σαββάτων** ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων ὅ,τι ἂν εὐοδῶται»* (Α' Κορ. ιστ' 2).

*«Ἐγὼ Ἰωάννης... ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν Πνεύματι **ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ**»* (Ἀποκ. α' 9-10).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα *«ἡ μία τῶν σαββάτων»*, ἡ πρώτη δηλαδὴ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν ἀνέστη ὁ Κύριος, διεκρίθη τῶν ἄλλων ἡμερῶν. Κατ' αὐτὴν οἱ πιστοὶ συνηθροίζοντο

καὶ ἐτέλουν τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον. Κατ' αὐτὴν ἐπίσης ἔπρεπεν ἕκαστος νὰ θέτῃ κατὰ μέρος ἓν ποσὸν διὰ τὰς *«λογίας»* ὑπὲρ τῶν πτωχῶν. Ὠνομάσθη δὲ ἡ ἡμέρα αὕτη Κυριακή, ἐπειδὴ ἀφιερώθη εἰς τὸν Κύριον καὶ τὴν ἀνάστασίν του. Παρεμέρισε δὲ ἡ Κυριακὴ τῶν χριστιανῶν τὸ Σάββατον τῶν Ἑβραίων, διότι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὴν οὐσίαν εἶνε αὐτὸς ὁ Γιαχβὲ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ δὲ ἀνάστασίς του εἶνε τὸ ἐνδοξότερον ὅλων τῶν γεγονότων. Ἡ Κυριακὴ εἶνε ἡ βασικὴ ἑορτὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΜΑΡΙΑ

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν παραδέχονται τὴν μητέρα τοῦ Κυρίου ὡς Θεοτόκον καὶ ἀειπάρθενον, ἰσχυρίζονται ὅτι μετὰ τὸν Χριστὸν ἀπέκτησε καὶ ἄλλα τέκνα ἐκ σαρκικῆς μίξεως μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ δὲν ἀποδίδουν εἰς αὐτὴν ἰδιαιτέραν τιμήν. Οὐδέποτε χρησιμοποιοῦν περὶ αὐτῆς ὀνόματα δεικνύοντα τρυφερὰν ἀγάπην, θαυμασμὸν καὶ σεβασμόν, ὡς π.χ. τὸ ὄνομα Παναγία, ἀλλὰ πάντοτε ὁμιλοῦν περὶ αὐτῆς ὡς ὁμιλεῖ τις περὶ συνήθους γυναικός. Ἡ Μαρία καὶ ἡ Μαρία, λέγουν συνεχῶς, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἐξαδέλφης των! Ἀλλ' ἡ Γραφὴ ἐλέγχει τὴν ἀσέβειάν των.

Θεοτόκος

*«Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ **ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου** πρός με;»* (Λουκ. α' 43).

Ἡ Ἐλισάβετ, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὁμιλοῦσα, ὀνομάζει τὴν Παρθένον μητέρα τοῦ Κυρίου της. Ποῖον δὲ ἐγνώριζε καὶ ἀνεγνώριζεν ὡς Κύριόν της ἡ Ἐλισάβετ, εἰμὴ τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ; Καὶ πᾶς πιστὸς ἕνα Κύριον ἀναγνωρίζει ἐν θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ, τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Ἡ φράσις συνεπῶς τῆς Ἐλισάβετ *«μήτηρ τοῦ Κυρίου»* ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν «μήτηρ τοῦ Θεοῦ» καὶ πρὸς τὸ ὄνομα «Θεοτόκος».

«Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται

παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ» (Λουκ. β' 11).

Κατὰ τὸ κοσμοχαρμόσυνον τοῦτο μήνυμα τοῦ ἀγγέλου πρὸς τοὺς ποιμένας τῆς Βηθλεὲμ ὁ ἐν τῇ πόλει τοῦ Δαβὶδ γεννηθεὶς Σωτὴρ εἶνε **ὁ Χριστὸς ὁ Κύριος**· ὁ Μεσσίας δηλαδή, τὸν ὁποῖον προεφήτευον αἱ Γραφαί, ὁ Κύριος, τὸν ὁποῖον ἐπίστευον ὡς Θεὸν οἱ Ἰσραηλῖται. Αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ Γιαχβὲ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ἔγινε Χριστός, Μεσσίας, γεννηθεὶς ἐκ τῆς Παρθένου (Ἰεζ. μδ' 2). Ἡ Παρθένος ἐγέννησε *«Χριστὸν Κύριον»*, ἄνθρωπον καὶ Θεόν, Θεάνθρωπον, καὶ διὰ τοῦτο ὁμολογεῖται *«κυρίως Θεοτόκος»*, Θεοτόκος δηλαδὴ ἐν κυριολεξίᾳ.

«Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ***Ἐμμανουήλ****, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον* ***μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός****»* (Ματθ. α' 23. Ἰδὲ καὶ Ἡσ. ζ' 14).

«Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος (=ἐξάγγελος), *θαυμαστὸς σύμβουλος,* ***Θεὸς ἰσχυρός****, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»* (Ἡσ. θ' 6).

Συμφώνως πρὸς τὰ δύο ταῦτα χωρία τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τῆς Παρθένου εἶνε *«Θεὸς ἰσχυρὸς»* καὶ *«Ἐμμανουήλ»*, τουτέστι *«μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»*. Τὸ ὄνομα ἐδῶ δεικνύει τὴν φύσιν τοῦ υἱοῦ. Ὁ υἱὸς εἶνε Θεὸς πλήρης ἰσχύος, εἶνε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἦλθε καὶ εἶνε μεθ' ἡμῶν, εἶνε ὁλόκληρος ἡ Θεότης, ἡ ὁποία ἐσκήνωσε μεθ' ἡμῶν διὰ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως (Ἰδὲ καὶ Κολ. α' 19 καὶ β' 9). Καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ Παρθένος ἐγέννησε Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ ἄρα ὀρθῶς καλεῖται Θεοτόκος.

Ἰδὲ καὶ τὰς παραγράφους περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ ἐν σελ. 94-111.

Ἀειπάρθενος

Κατὰ τῆς ἀειπαρθενίας τῆς Θεοτόκου οἱ Χιλιασταὶ χρησιμοποιοῦν τὰ ἑξῆς χωρία:

*«Καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν **ἕως οὗ ἔτεκε** τὸν υἱὸν αὐτῆς **τὸν πρωτότοκον»*** (Ματθ. α' 25).

*«Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; Οὐχί ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαρία καὶ **οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ** Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ **αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ** οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι;»* (Ματθ. ιγ' 55-56. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. στ' 3· Λουκ. η' 19 κ.ἄ.).

Ἐκ τῆς φράσεως *«τὸν πρωτότοκον»* οἱ Χιλιασταὶ συμπεραίνουν, ὅτι μετὰ τὸν Ἰησοῦν ἡ Μαρία ἐγέννησε καὶ ἄλλα τέκνα. Ἀλλὰ *«πρωτότοκος»* λέγεται ὁ πρῶτος γεννώμενος, ὁ διανοίγων μήτραν, ἀσχέτως ἂν ἀκολουθοῦν ἢ ὄχι ἄλλα τέκνα (Ἐξόδ. ιγ' 2, 12-13· λδ' 19 ἑξ.). Ὅταν ἐγεννᾶτο οὗτος, ἔλεγον ὅτι ἐγεννήθη ὁ πρωτότοκος, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ἂν θὰ ἠκολούθει ἄλλο τέκνον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρωτότοκος ἦτο προνομιοῦχος, ἡ λέξις πρωτότοκος σημαίνει καὶ *«ἐκλεκτός»* (Ἐξόδ. δ' 22· Ψαλμ. πη' 28 [πθ' 27]· Ἑβρ. ιβ' 23). Ὁ Χριστὸς ἄλλωστε λέγεται πρωτότοκος ὄχι μόνον ὡς υἱὸς τῆς Παρθένου, ἀλλὰ καὶ ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (Κολ. α' 15· Ἑβρ. α' 6). Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λέγεται πρωτότοκος, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ Θεός Πατὴρ ἔχει καὶ δευτερότοκον Υἱόν; Ὄχι βεβαίως. Διότι ὁ Χριστὸς εἶνε Υἱὸς *«μονογενής»* (Ἰωάν. α' 14, 18· γ' 16, 18· Α' Ἰωάν. δ' 9). Τὸ *«πρωτότοκος»* λοιπὸν δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην, ὅτι ἀκολουθεῖ ἄλλο ἢ ἄλλα τέκνα.

Ἐκ τῆς φράσεως ἐπίσης *«ἕως οὗ ἔτεκεν»* οἱ Χιλιασταὶ συμπεραίνουν, ὅτι μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ἰωσὴφ ἐγνώριζε σαρκικῶς τὴν Μαρίαν, εἶχε δηλαδὴ μετ' αὐτῆς σαρκικὴν μῖξιν. Ἀλλ' ὅπως τὸ *«πρωτότοκος»* δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην ὅτι ἀκολουθεῖ δεύτερον τέκνον, οὕτω καὶ τὸ *«ἕως οὗ ἔτεκε»* δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην ὅτι μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ἰωσὴφ συνευρέθη μετὰ τῆς Μαρίας. Λέγων ὁ Εὐαγγελιστὴς *«καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς»* δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ δείξῃ τί εἶνε ἡ Μαρία, ἀλλὰ τί εἶνε ὁ Χριστός. Δὲν θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Μαρία ἦτο παρθένος μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ κατόπιν ἔπαυσε νὰ εἶνε παρθένος, ὡς νομίζουν οἱ Χιλιασταί, ἀλλὰ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε καρπὸς τελείας ἁγνότητος, διότι ὁ Ἰωσὴφ **δὲν** ἐγνώριζε σαρκικῶς τὴν Μαρίαν ἕως ὅτου ἐγέννησεν αὐτόν. Ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν χρόνον μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ πέραν τῆς γεννήσεως ἀφήνει ἀπροσδιόριστον. Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἡ Γραφὴ ἐκφράζεται πολλάκις. Οὕτω π.χ. ἐν Β' Βασ. (Β' Σαμ.) στ' 23 λέγεται: *«Καὶ τῇ Μελχὸλ θυγατρὶ Σαοὺλ οὐκ ἐγένετο παιδίον* ***ἕως*** *τῆς ἡμέρας τοῦ ἀποθανεῖν αὐτήν»*. Θὰ ἦτο ἀστεῖον νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ *«ἕως»*, ὅτι ἡ Μελχὸλ ἐγέννησε παιδίον μετὰ θάνατον! Ἐπίσης ἐν Ματθ. κη' 20 ὁ Χριστὸς λέγει: *«Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας* ***ἕως*** *τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»*. Θὰ ἦτο φοβερὸν λάθος νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ *«ἕως»*, ὅτι μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου ὁ Χριστὸς θὰ παύσῃ νὰ εἶνε μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν του. Καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ λοιπὸν δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ἰωσὴφ ἐγνώριζε τὴν Μαρίαν σαρκικῶς.

Οὔτε ἐπίσης ἐκ τῶν ἐδαφίων, ὅπου γίνεται λόγος περὶ *«ἀδελφῶν»* τοῦ Ἰησοῦ, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ Μαρία ἐγέννησε καὶ ἄλλα τέκνα. Διότι, ἐκτὸς τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ, ἀδελφὸς ἐλέγετο καὶ ὁ ἐξάδελφος καὶ ὁ ἀνεψιός. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ὁμιλεῖ περὶ ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ὄχι περὶ τέκνων τῆς Μαρίας.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἑπομένων χωρίων, ἡ Θεοτόκος ἐκτὸς τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐγέννησεν ἄλλα τέκνα καὶ εἶνε ἀειπάρθενος.

«Εἶπε δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον· πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα ***οὐ γινώσκω*** (=δὲν γνωρίζω σαρκικῶς);» (Λουκ. α' 34).

Ἀφοῦ ἡ Παρθένος ἦτο *«μεμνηστευμένη ἀνδρί»* (στίχ. 27), ἂν ἐπρόκειτο νὰ ζήσῃ συζυγικῶς μετὰ τοῦ ἀνδρός, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἀπορίαν καὶ νὰ ἐρωτήσῃ πῶς θὰ ἀπέκτα υἱόν. Θὰ ἀπέκτα υἱὸν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ. Ἀλλὰ τώρα ἀπορεῖ καὶ ἐρωτᾷ, διότι ὁ Θεὸς ἄλλως εἶχεν ὁρίσει, καὶ αὐτή, ὡς φαίνεται, ἐγνώριζεν ὅτι ὁ μνήστωρ δὲν θὰ ἦτο σύζυγός της, ἀλλὰ προστάτης. Ἡ ἔννοια λοιπὸν τῆς ἐρωτήσεως τῆς Παρθένου εἶνε ἡ ἑξῆς: «Ἔχω μὲν ἄνδρα, ἀλλ' ἀφοῦ δὲν συνευρίσκομαι μετ' αὐτοῦ, δὲν πρόκειται νά συνευρεθῶ ποτε, πῶς θὰ γεννήσω υἱόν;».

«Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ... εἰς πόλιν Δαβίδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ,... ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ ***μεμνηστευμένῃ*** *αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ»* (Λουκ. β' 5).

Ἡ περίοδος τῆς μνηστείας ἔληγε κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου, καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ παρελάμβανε τὴν γυναῖκα εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀλλ' ἐν προκειμένῳ, καίτοι ὁ Ἰωσὴφ εἶχε παραλάβει τὴν Μαρίαν εἰς τὸν οἶκόν του (Ματθ. α' 20, 24), ἐν τούτοις αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ χαρακτη-

ρίζεται ὡς *«μεμνηστευμένη»*. Καὶ μετά, δηλαδή, τὴν παραλαβὴν καὶ συγκατοίκησιν, ὁ Ἰωσὴφ εἶνε μνήστωρ καὶ ἡ Μαρία μνηστή, ὄχι γαμετὴ ἤτοι σύζυγος.

«Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ ***τὴν μητέρα αὐτοῦ*** *καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον»* (Ματθ. β' 13. Ἰδὲ καὶ στίχ. 11, 14, 20, 21· Λουκ. β' 33, 34, 48, 51).

Δὲν λέγει «τὸ παιδίον σου καὶ τὴν γυναῖκά σου», ἀλλὰ *«τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ»*. Πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ τὸ Εὐαγγέλιον ἀναφέρει τὸν Ἰωσὴφ ὡς *«ἄνδρα»* τῆς Μαρίας (Ματθ. α' 16, 19), τὴν δὲ Μαρίαν ὡς *«γυναῖκα»* τοῦ Ἰωσὴφ (Ματθ. α' 20, 24· Λουκ. β' 5), ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχε συζυγικὴ σχέσις μεταξύ των. Μετὰ δὲ τὴν γέννησιν οὐδέποτε ἀναφέρονται οὕτως, ἀλλ' ἡ Μαρία ἀναφέρεται πάντοτε ὡς *«μήτηρ»* τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε σαρκικὴ συνάφεια καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἰωσὴφ ἀναφέρεται ὡς *«ἀνὴρ»* τῆς Μαρίας καὶ ἡ Μαρία ὡς *«γυνὴ»* τοῦ Ἰωσήφ, πῶς θὰ ὑπῆρχε συνάφεια κατόπιν, ὅτε οὐδέποτε ἀναφέρονται οὕτως, ἀλλ' ἡ Μαρία ἀναφέρεται πάντοτε ὡς *«μήτηρ»* τοῦ Ἰησοῦ;

«Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται ***τῷ Ἰωσὴφ*** *ἐν Αἰγύπτῳ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε* ***τὸ παιδίον*** *καὶ* ***τὴν μητέρα αὐτοῦ*** *καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε* ***τὸ παιδίον*** *καὶ* ***τὴν μητέρα αὐτοῦ*** *καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ»* (Ματθ. β' 19-21).

Τρεῖς μετέβησαν εἰς Αἴγυπτον, ὁ Ἰωσὴφ μετὰ τοῦ παιδίου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τρεῖς καὶ ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Τέταρτος, ἄλλο δηλαδὴ τέκνον τῆς Μαρίας, δὲν φαίνεται.

«Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· γύναι,

ἴδε ***ὁ υἱός σου.*** *Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια»* (Ἰωάν. ιθ' 26-27).

Ἂν ἡ Θεοτόκος εἶχε καὶ ἄλλα τέκνα, διατί ὁ Ἰησοῦς θὰ ἀνέθετε τὴν προστασίαν της εἰς τὸν μαθητήν; (Ὁ Ἰωσήφ, ὡς φαίνεται, εἶχεν ἀποθάνει). Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν μητέρα *«ἴδε ὁ υἱός σου»* ἔχει τὴν ἑξῆς ἔννοιαν: «Ἕνα υἱὸν εἶχες καὶ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐσταύρωσε. Τώρα υἱός σου θὰ εἶνε ὁ Ἰωάννης. Αὐτὸς θὰ φροντίζῃ διὰ σέ».

«Ἰούδας, Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ***ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου»*** (Ἰούδ. 1).

Ὁ Ἰούδας, ἐνῷ ὑπὸ ἄλλων ἐμφανίζεται ὡς ἀδελφὸς τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. ιγ' 55· Μάρκ. στ' 3), ἐνταῦθα αὐτοσυνιστᾶται, ὄχι ὡς ἀδελφὸς τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ὡς ἀδελφὸς τοῦ Ἰακώβου, τοῦ δὲ Ἰησοῦ ὡς δοῦλος (Πρβλ. Ἰάκ. α' 1).

Οἱ λεγόμενοι *«ἀδελφοὶ»* τοῦ Ἰησοῦ φαίνεται ὅτι ἦσαν μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰωσὴφ καὶ διέμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἐν Ναζαρέτ (Ματθ. ιγ' 55-57). Ἀλλὰ δὲν ἦσαν τέκνα τῆς Μαρίας καὶ πραγματικοὶ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἦσαν τέκνα τοῦ Ἰωσὴφ ἐκ προτέρας γυναικὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωσὴφ κατὰ νόμον ἦτο *«ἀνὴρ»* τῆς Μαρίας καὶ *«γονεύς»* ἢ *«πατὴρ»* τοῦ Ἰησοῦ (Λουκ. β' 27, 41, 48), διὰ τοῦτο κατὰ νόμον τὰ τέκνα τοῦ Ἰωσὴφ ἦσαν ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἐντεῦθεν ὀνομάζονται ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων τὸ μυστήριον τῆς Παρθένου, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν θεοπνεύστων συγγραφέων (Ματθ. ιβ' 46· Ἰωάν. β' 12· ζ' 3, 5, 10· Πράξ. α' 14· Α' Κορ. θ' 5· Γαλ. α' 19).

«Ἐστάθην υἱὸς τοῦ πατρός μου, ἀγαπητὸς καὶ

***μονογενὴς ἐνώπιον τῆς μητρός μου*»** (Παροιμ. δ' 3 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Σολομῶν, ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν. Ὁ Σολομῶν δὲν ἦτο «*μονογενὴς*» εἰς τὴν μητέρα του. Ἡ Βηρσαβεὲ εἶχε καὶ ἄλλα τέκνα (Α' Παρ. [Χρον.] γ' 5). Ἐν τῷ χωρίῳ ὁμιλεῖ ὁ Χριστός, ἡ ἐνυπόστατος Σοφία τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁμιλεῖ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν (Ἰδὲ π.χ. τὸ κεφ. η'). Ἀφοῦ δὲ ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι ἦτο μονογενὴς εἰς τὴν μητέρα του, τὸ χωρίον ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Μαρία δὲν ἐγέννησεν ἄλλα τέκνα.

«*Καὶ ἐπέστρεψέ με κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πύλης τῶν ἁγίων τῆς ἐξωτέρας τῆς βλεπούσης κατὰ ἀνατολάς,* ***καὶ αὕτη ἦν κεκλεισμένη****. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με·* ***ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται, οὐκ ἀνοιχθήσεται****, καὶ* ***οὐδεὶς μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς*** *ὅτι* ***Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ εἰσελεύσεται δι' αὐτῆς, καὶ ἔσται κεκλεισμένη***» (Ἰεζ. μδ' 1-2).

Περιγράφων διὰ μακρῶν ὁ προφήτης ἕνα ἰδανικὸν ναόν, ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀναφέρεται εἰς μίαν πύλην τοῦ ναοῦ βλέπουσαν κατὰ ἀνατολάς. Ἡ πύλη αὕτη ἦτο κεκλεισμένη. Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· ἡ πύλη αὕτη θὰ παραμείνῃ κεκλεισμένη, δὲν θὰ ἀνοιχθῇ, καὶ δὲν θὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς κανείς, διότι ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ θὰ εἰσέλθῃ δι' αὐτῆς καὶ θὰ εἶνε κεκλεισμένη. Ποῖος ὁ ἰδανικὸς ναός; Καὶ ποία ἡ κεκλεισμένη πύλη, ἐκ τῆς ὁποίας οὐδεὶς διέρχεται, εἰμὴ μόνον ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ; Τὴν ἑρμηνείαν δίδει ἡ Ἐκκλησία, «*ὁ στῦλος καὶ τὸ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας*» (Α' Τιμ. γ' 15). Ὁ ἰδανικὸς ναὸς εἶνε ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἡ κεκλεισμένη πύλη εἶνε ἡ Παρθένος Μαρία. Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ συνελήφθη εἰς τὴν μήτραν τῆς Παρθένου καὶ ἐγεννήθη ὑπερφυῶς, χωρὶς

νὰ βλάψῃ τὴν παρθενίαν της. Ὅπως ὁ Κύριος Ἰησοῦς εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν τῶν Ἱεροσολύμων *«τῶν θυρῶν κεκλεισμένων»* καὶ ἐξήρχετο, οὕτως εἰσῆλθεν εἰς τὴν Παρθένον καὶ ἐξῆλθεν. Καὶ ὕστερον οὐδεὶς εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν. Ἡ Θεοτόκος εἶνε παρθένος πρὸ τοῦ τόκου, παρθένος ἐν τῷ τόκῳ, καὶ παρθένος μετὰ τὸν τόκον, ἀειπάρθενος.

Τέλος ἡ γνώμη περὶ γαμηλίου συμβιώσεως τῆς Παρθένου μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ὑψηλὴν περιωπὴν τῆς *«κεχαριτωμένης»*, *«εὐλογημένης ἐν γυναιξί»* καὶ *«μητρὸς τοῦ Κυρίου»*, Θεομήτορος. Πῶς ἡ Παρθένος, ἀφοῦ ἐγέννησε τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, θὰ κατεδέχετο ὕστερον σαρκικὴν συνάφειαν; Ἐὰν συνέβαινε τοῦτο, αὕτη δὲν θὰ ἦτο ἡ ἀνωτέρα μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ θὰ ἦτο κατωτέρα πολλῶν ἁγίων γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐφύλαξαν ἰσοβίως παρθενίαν. Καὶ μόνον ἐκ τῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν ἔχουν διὰ τὴν μητέρα τοῦ Κυρίου, οἱ Χιλιασταὶ ἀποδεικνύουν τὴν κατωτερότητα τῆς σκέψεως καὶ τῶν αἰσθημάτων των. Ἡ πνευματικότης των διαφέρει τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος τεραστίως, καὶ εἶνε μᾶλλον σαρκικότης παρὰ πνευματικότης.

Παναγία

Διὰ νὰ ἐκφράζουν τὰ τρυφερὰ αἰσθήματα καὶ τὸν ἰδιαίτερον σεβασμόν των πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Χριστοῦ οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ὀνομάζουν αὐτὴν Παναγίαν. Εἶνε τὸ γλυκύτερον ὄνομα εἰς τὰ χείλη τῶν πιστῶν μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Χιλιασταὶ καταφέρονται κατὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, ὅπως καὶ κατ᾽ ἄλλων ὀνομάτων, λέγοντες: «ὁ Θεὸς εἶνε ἅγιος· καὶ ἡ Μαρία εἶνε Παναγία;».

Παρεξηγοῦν καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ οἱ Χιλιασταὶ τοὺς εὐσεβεῖς. Διότι τὴν Παρθένον οἱ εὐσεβεῖς ὀνομάζουν Παναγίαν ὄχι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Κατὰ παρόμοιον τρόπον ἐκφράζεται καὶ ἡ Γραφή. Οὕτω π.χ. ὁ προφήτης Δανιὴλ χρησιμοποιεῖ διὰ τὸν Ναβουχοδονόσορα τὸν τίτλον ***«βασιλεὺς βασιλέων»*** (Δαν. β' 37), τουτέστιν ὑπέρτατος βασιλεύς. Ἐπίσης ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς προσφωνεῖ τὸν ἄρχοντα Θεόφιλον ὡς ***«κράτιστον»*** (Λουκ. α' 3), ὅπερ εἶνε ὑπερθετικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου «ἀγαθὸς» (ἀγαθός, κρείττων, κράτιστος). Καὶ ὅπως οἱ Χιλιασταὶ διὰ τὸ «Παναγία», οὕτω καὶ ἡμεῖς διὰ τὸ *«κράτιστος»* θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν: «Ὁ Θεὸς ἀγαθός, καὶ ὁ Θεόφιλος κράτιστος;»! Ἀλλ' ἡ σύγκρισις, ὡς ἤδη εἴπομεν, δὲν εἶνε πρὸς Θεόν, ἀλλὰ πρὸς ἀνθρώπους.

Πράγματι δὲ ἡ Θεοτόκος εἶνε ἡ ἀνωτέρα τῶν ἁγίων, ἁγία ἁγίων (κατὰ τὸ *«βασιλεὺς βασιλέων»)*, ὑπεραγία ἢ παναγία. Τοῦτο δεικνύουν οἱ Γραφικοὶ χαρακτηρισμοὶ ***«κεχαριτωμένη»*** (Λουκ. α' 28), πλήρης δηλαδὴ χαρίτων, καὶ ***«εὐλογημένη ἐν γυναιξί»*** (Λουκ. α' 28, 42), εὐλογημένη δηλαδὴ ὑπὲρ πάσας τὰς γυναῖκας, ἀφοῦ ἐξ ὅλων τῶν γυναικῶν αὐτὴ ἠξιώθη νὰ γεννήσῃ τὸν ἴδιον τὸν Κύριον καὶ νὰ μείνῃ παρθένος καὶ ἀειπάρθενος.

Ἀειμακάριστος

Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τοὺς ἁγίους, ἐξαιρέτως δὲ τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Δὲν προσφέρει εἰς αὐτὴν λατρείαν, διότι ἡ λατρεία ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν. Προσφέρει εἰς αὐτὴν σχετικὴν τιμήν. Τιμᾷ αὐτὴν ὡς ἁγιωτέραν τῶν ἁγίων καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ. Ἐν

τούτοις οἱ Χιλιασταὶ κατακρίνουν τὴν τιμὴν πρὸς τὴν Παρθένον Μαρίαν. Ἀλλ' ἡ τιμὴ τῆς Θεοτόκου στηρίζεται εἰς χωρία τῆς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰδικῶς εἰς τὸ πρόσωπόν της.

*«Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε· **χαῖρε, κεχαριτωμένη**· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· **εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί**»* (Λουκ. α' 28).

Διὰ τῶν λόγων τούτων αὐτὸς ὁ οὐρανὸς ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῆς Θεοτόκου. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τί ἄλλο πράττει, εἰμὴ νὰ μιμῆται τὸν ἀρχάγγελον καὶ ν' αναπτύσση τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ πρὸς τὴν Παρθένον;

*«Καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ καὶ **ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ** καὶ εἶπεν· **εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ** καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ **ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου** πρός με; Ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. Καὶ **μακαρία** ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου»* (Λουκ. α' 41-45).

Διὰ τῶν λόγων τούτων ἡ γηραιὰ Ἐλισάβετ ἐξυμνεῖ μεγαλοφώνως ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ τὴν νεαρὰν κόρην, ἐκφράζουσα κατάπληξιν καὶ θαυμασμὸν δι' αὐτήν. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τί ἄλλο πράττει, εἰ μὴ νὰ μιμῆται τὸ παράδειγμα τῆς Ἐλισάβετ;

*«Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν **μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί**»* (Λουκ. α' 48).

Δὲν ἦτο εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς ταπεινῆς κόρης τῆς Ναζαρὲτ νὰ περιαυτολογῇ. Ἐν τούτοις ἐδῶ λέγει ἕνα πολὺ μεγάλον λόγον διὰ τὸν ἑαυτόν της, ὅτι ὅλαι αἱ γενεαὶ θὰ τὴν μακαρίζουν. Τὸν λόγον ἡ σεμνὴ Παρθένος δὲν εἶπεν ἀφ' ἑαυτῆς· τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐνέπνευσεν αὐτὴν καὶ ἐκίνησε τὴν γλῶσσαν αὐτῆς διὰ νὰ

εἴπῃ τὸν μεγάλον τοῦτον λόγον. Ὁ λόγος εἶνε προφητεία. Ἡ Παρθένος προεφήτευσεν, ὅτι ὅλαι αἱ γενεαὶ τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων, ὅλοι οἱ αἰῶνες, θὰ τιμοῦν τὸ πρόσωπόν της, διότι ὁ Θεὸς ἐποίησε μεγαλεῖα εἰς αὐτὴν καὶ ἀνύψωσεν αὐτὴν ἐκ τῆς ταπεινώσεως καὶ ἀφανείας της. Ἡ τιμή, τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν αἱ γενεαὶ τῶν Ὀρθοδόξων διὰ μέσου τῶν αἰώνων εἰς τὴν Θεοτόκον, ἀποτελεῖ ἐκπλήρωσιν τῆς προφητείας τῆς Παρθένου. Οἱ δὲ Χιλιασταί, καὶ μόνον διότι δὲν ἀποδίδουν ἐξαιρετικὴν τιμὴν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Κυρίου, ἀποδεικνύονται ἐκτὸς ἀληθείας καὶ εὐσεβείας εὑρισκόμενοι.

«Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ· ***μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας»*** (Λουκ. ια΄ 27).

Ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἐδίδασκε, μία γυναικεία φωνὴ ὑψώθη ἐκ τοῦ ὄχλου καὶ ἐμακάρισε τὴν μητέρα, ἡ ὁποία ἐβάστασεν εἰς τὴν κοιλίαν της καὶ ἐθήλασε τὸν Χριστόν. Ὁ μακαρισμὸς αὐτὸς εἶνε μία ἐκπλήρωσις τῆς ἐν Λουκ. α΄ 48 προφητείας τῆς Παρθένου. Ὁ δὲ ἰσχυρισμὸς τῶν Χιλιαστῶν, ὅτι ὁ Χριστὸς κατέκρινε τὸν μακαρισμὸν τῆς μητρός του, διότι ἐν συνεχείᾳ εἶπε, *«μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν»* (Λουκ. ια΄ 28), εἶνε ἄτοπος, ὅπως θὰ ἦτο ἄτοπον, ἂν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν Λουκ. η΄ 21 λόγου τοῦ Χριστοῦ ἰσχυρίζετο κανείς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἠρνήθη τὴν μητέρα του.

Ἰδὲ καὶ τὸν Ψαλμὸν μδ΄ (με΄), ὅπου ἐκτὸς τοῦ βασιλέως - Χριστοῦ ἐγκωμιάζεται καὶ *«ἡ βασίλισσα»* καὶ *«θυγάτηρ τοῦ βασιλέως»*, ἡ ὁποία εἶνε ἡ Παναγία ἢ ἡ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ὅμως τὸ ἐκλεκτότερον μέλος εἶνε ἡ Παναγία. Ἰδὲ ὁμοίως τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων καὶ τὸ Ἀποκ. ιβ΄ 1.

ΑΓΙΟΙ

Ἀναγνώρισις ἁγίων

Οἱ Χιλιασταί ἐκτὸς τῶν ἁγίων, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται ἐν τῇ Γραφῇ, ἄλλους ἁγίους δὲν ἀναγνωρίζουν. Πῶς γνωρίζετε, ἐρωτοῦν, ὅτι ὁ Α ἢ ὁ Β εἶνε ἅγιος; Ἁγίους οἱ Χιλιασταὶ θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς των.

Παραθέτομεν τέσσαρα μόνον χωρία ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἁγίων.

«Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ***γινώσκεται****»* (Ματθ. ιβ′ 33. Ἰδὲ καὶ Λουκ. στ′ 44).

Τὸ δένδρον γνωρίζεται ἐκ τοῦ καρποῦ. Καὶ ἕκαστος ἅγιος γνωρίζεται ἐκ τῶν ἔργων του. Πολλοὶ δὲ ἅγιοι ἔχουν καὶ θαυματουργικὰ ἔργα, *«σημεῖα»*, θαύματα, μάλιστα καὶ μετὰ θάνατον, τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦν τὴν ἁγιότητά των.

«Οὕτω ***λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν*** *ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,* ***ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα*** *καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»* (Ματθ. ε′ 16).

Ὅπως φαίνεται ὁ ἥλιος, οὕτω φαίνεται καὶ ὁ ἅγιος. Οἱ ἄνθρωποι ἀναγνωρίζουν τοὺς ἁγίους βλέποντες τὸ λαμπρὸν παράδειγμά των, τὰ καλὰ ἔργα των.

«Ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα ***πρόδηλά ἐστι,*** *καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα* ***κρυβῆναι οὐ δύνανται»*** (Α' Τιμ. ε' 25).

Τὰ καλὰ ἔργα φαίνονται καὶ δὲν δύνανται νὰ κρυφθοῦν, ὅσον καὶ ἂν οἱ ἅγιοι ἀποφεύγουν τὴν ἐπίδειξιν καὶ προσπαθοῦν νὰ κρύπτουν τὰ καλά των ἔργα.

*«****Φανερά ἐστι*** *τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ Διαβόλου»* (Α' Ἰωάν. γ' 10).

Ἐκ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐν γένει διαγωγῆς φαίνεται ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶνε τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Διαβόλου. Ὁ ὑπερήφανος, ὁ ἰσχυρογνώμων, ὁ διαστροφεὺς τῆς ἀληθείας, ὁ θέτων ἑαυτὸν ὑπεράνω τῆς ἀλαθήτου Ἐκκλησίας (Α' Τιμ. γ' 15), οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι πρῶτος αὐτὸς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἅγιοι εἶνε ταπεινόφρονες καὶ πιστοί.

Ἐκτὸς τῶν ἁγίων, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται ἐν τῇ Γραφῇ, ἡ συνείδησις τῶν πιστῶν, τουτέστιν ἡ συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους, τὰ ἔργα, τὰς ὑπερανθρώπους ἀσκήσεις, τοὺς κραταιοὺς ἀγῶνας, τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, τὰ μαρτύρια καὶ τὰ θαύματα ἐν ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον ὡρισμένων προσώπων, ἔκρινεν αὐτὰ τὰ πρόσωπα ὡς ἐξαιρετικὰ παραδείγματα ἁγιότητος καὶ προβάλλει αὐτὰ πρὸς μίμησιν.

Μεσιτεῖαι ἁγίων

Ἡ Ἐκκλησία διδάσκει, ὅτι οἱ ἅγιοι ἐν οὐρανῷ μεσιτεύουν εἰς τὸν Θεὸν (ἢ πρεσβεύουν ἢ ἱκετεύουν κ.λπ.) διὰ τοὺς ἐπὶ γῆς. Οἱ Χιλιασταὶ ἀρνοῦνται τὰς μεσιτείας τῶν ἁγίων, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι πιστεύουν ὅτι οἱ ἄνθρωποι μετὰ θάνατον ἐκμηδενίζονται, ἄρα καὶ οἱ ἅγιοι, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι παρερμηνεύουν τὸ χωρίον

Α΄ Τιμ. β΄ 5, *«εἷς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς»*.

Ὅτι ὅμως οἱ ἄνθρωποι μετὰ θάνατον δὲν ἐκμηδενίζονται, ἀλλ᾽ ἔχοντες ψυχὴν ἀθάνατον μεταβαίνουν καὶ ζοῦν εἰς ἄλλον κόσμον, τοῦτο ἐδείχθη ἀλλαχοῦ (Ἰδὲ σελ. 149-176). Ἐνταῦθα δεικνύομεν, ὅτι οἱ Χιλιασταὶ παρερμηνεύουν τὸ χωρίον Α΄ Τιμ. β΄ 5, *«εἷς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς»*.

Συμφώνως πρὸς ἄλλα χωρία ὑπάρχει ἐπίσης *«εἷς Θεός»* (Α΄ Κορ. η΄ 4, 6), *«εἷς Κύριος»* (Α΄ Κορ. η΄ 6), *«εἷς πατήρ»* (Ματθ. κγ΄ 9), *«εἷς ποιμήν»* (Ἰωάν. ι΄ 16), *«εἷς διδάσκαλος»* (Ματθ. κγ΄ 8), *«εἷς ἀγαθός»* (Ματθ. ιθ΄ 17), καὶ τὰ ὅμοια. Συμφώνως δὲ πάλιν πρὸς ἄλλα χωρία ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί (Ψαλμ. πα΄ [πβ΄] 6 – Ἰωάν. ι΄ 34), πολλοὶ κύριοι (Ἐφεσ. στ΄ 5, 9), πολλοὶ πατέρες (Λουκ. α΄ 17, 55, 72), πολλοὶ ποιμένες (Ἐφεσ. δ΄ 11), πολλοὶ διδάσκαλοι (Ἐφεσ. δ΄ 11), πολλοὶ ἀγαθοὶ (Ματθ. ε΄ 45) καὶ τὰ ὅμοια. Πῶς συμβιβάζονται τὰ πρῶτα χωρία πρὸς τὰ δεύτερα; Ἰδού· εἰς τὰ πρῶτα χωρία ἡ ἔννοια εἶνε ἀπόλυτος, εἰς τὰ δεύτερα σχετική. Ἐν ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ ὑπάρχει π.χ. εἷς μόνον Κύριος καὶ διδάσκαλος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἀλλ᾽ ἐν σχετικῇ ἐννοίᾳ ὑπάρχουν πολλοὶ κύριοι καὶ διδάσκαλοι, ὡς ὁ Ἀβραὰμ (Γεν. ιη΄ 12 – Α΄ Πέτρ. γ΄ 6) καὶ ὁ Παῦλος (Α΄ Τιμ. β΄ 7). Οὕτω καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ ὑπάρχει εἷς μόνον μεσίτης, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἀλλ᾽ ἐν σχετικῇ ἐννοίᾳ ὑπάρχουν πολλοὶ μεσῖται.

Πράγματι δὲ οἱ πιστοὶ καὶ ἅγιοι μεσιτεύουν, ἤτοι παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν συναθρώπων των. Καὶ πρῶτον οἱ πιστοὶ καὶ ἅγιοι μεσιτεύουν ἐφ᾽ ὅσον εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀναφέρομεν σχετικὰ χωρία:

«Προφήτης ἐστὶ καὶ ***προσεύξεται περὶ σοῦ*** *καὶ ζήσῃ»* (Γεν. κ' 7).

Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἀβραὰμ θὰ προσηύχετο ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Ἀβιμέλεχ καὶ ὁ Θεὸς θὰ εἰσήκουε τῆς προσευχῆς καὶ θὰ ἐχάριζεν εἰς τὸν Ἀβιμέλεχ ζωήν.

«Καὶ ***ἐδεήθη*** *Μωυσῆς ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπεν·* ***ἱνατί, Κύριε, θυμοῖ ὀργῇ εἰς τὸν λαόν σου,*** *οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν ἰσχύϊ μεγάλῃ καὶ ἐν τῷ βραχίονί σου τῷ ὑψηλῷ;... Καὶ ἱλάσθη Κύριος περὶ τῆς κακίας, ἧς εἶπε ποιῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ»* (Ἐξόδ. λβ' 11-14).

Ὁ Μωυσῆς ἐμεσολάβησε πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τοῦ ἀσεβήσαντος λαοῦ, καὶ οὕτως ὁ Θεὸς δὲν κατέστρεψεν, ἀλλὰ συνεχώρησε τὸν λαόν. Ἰδὲ καὶ Ψαλμ. ρε' (ρστ') 23.

«Διὰ τοῦτο σὺ μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ὕψωνε φωνὴν ἢ δέησιν ὑπὲρ αὐτῶν, μηδὲ ***μεσίτευε*** *πρὸς ἐμέ, διότι δὲν θέλω σου εἰσακούσει»* (Ἱερ. ζ' 16 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

Ὁ Θεὸς λέγει εἰς τὸν προφήτην νὰ μὴ μεσιτεύῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ὡς πεπωρωμένου καὶ ἀμετανοήτου. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ προφήτης ἐμεσίτευεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἀκούει τὰς μεσιτείας, ἐκτὸς περιπτώσεων πωρώσεως καὶ ἀμετανοησίας.

*«****Εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων,*** *ὅπως ἰαθῆτε»* (Ἰακ. ε' 16).

Εἶνε καθῆκον τῶν πιστῶν νὰ προσεύχωνται ὁ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου.

«Πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ***ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος»*** (Φιλιπ. α' 4).

Ὁ Ἀπόστολος προσηύχετο πάντοτε ὑπὲρ πάντων.

«Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος ***συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν****»* (Ῥωμ. ιε' 30).

Ὁ Ἀπόστολος δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὰς προσευχάς, τὰς ὁποίας ἔκανεν ὁ ἴδιος διὰ τὸν ἑαυτόν του, προσφεύγων ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ παρεκάλει τοὺς πιστοὺς νὰ προσεύχωνται καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν. Ἔθετε τοὺς πιστοὺς μεσίτας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ἀφοῦ οἱ πιστοὶ καὶ ἅγιοι μεσιτεύουν ὑπὲρ τῶν συνανθρώπων των ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν ὅτι μεσιτεύουν καὶ ἐν οὐρανῷ ὡς ἀθάνατα καὶ τελειωμένα πνεύματα, μέχρις ὅτου γίνῃ ἡ παγκόσμιος καὶ τελικὴ κρίσις; Ὑπὲρ τῶν ἐν οὐρανῷ μεσιτειῶν τῶν ἁγίων ἐπικαλούμεθα τὰ ἑξῆς χωρία:

«Καὶ ἀπεκρίθη ***ὁ ἄγγελος*** *Κυρίου καὶ εἶπε· Κύριε παντοκράτωρ,* ***ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα,*** *ἃς ὑπερεῖδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος; Καὶ ἀπεκρίθη Κύριος παντοκράτωρ τῷ ἀγγέλῳ τῷ λαλοῦντι ἐν ἐμοὶ ῥήματα καλὰ καὶ λόγους παρακλητικούς»* (Ζαχ. α' 12-13).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο ὁ ἄγγελος παρεκάλεσε τὸν Κύριον ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τοῦ Ἰούδα, ὁ δὲ Κύριος ἀπήντησεν εἰς τὸν ἄγγελον μὲ λόγους καλοὺς καὶ παρηγορητικούς. Ἀλλ' ἀφοῦ δέονται τὰ ἀγγελικὰ πνεύματα ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, διατί θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν, ὅτι δὲν δέονται τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα ἐν οὐρανῷ;

«Χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς,

ὃς καί ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ***ἐντυγχάνει*** *ὑπὲρ ἡμῶν»* (Ῥωμ. η' 34).

«Πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ***ἐντυγχάνειν*** *ὑπὲρ αὐτῶν»* (Ἑβρ. ζ' 25).

Συμφώνως πρὸς τὰ δύο αὐτὰ χωρία, ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος(*) ἐξακολουθεῖ νὰ μεσιτεύῃ ὑπὲρ ἡμῶν ἐν οὐρανῷ. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ νὰ μεσιτεύῃ ἐν οὐρανῷ, διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ οἱ ἅγιοι ἐξακολουθοῦν νὰ μεσιτεύουν;

«Διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ ***λατρεύουσιν*** *αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ»* (Ἀποκ. ζ' 15).

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν ἐπίγειον ναὸν γίνεται λόγος περὶ ναοῦ καὶ ἐν οὐρανῷ. Εἰς τὸν πνευματικὸν δὲ ναὸν τοῦ οὐρανοῦ οἱ ἅγιοι λατρεύουν τὸν Θεόν. Ἀλλ' ἀφοῦ γίνεται λόγος περὶ ναοῦ καὶ λατρείας ἐν οὐρανῷ, διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν, ὅτι ἐν τῷ ἐπουρανίῳ ναῷ γίνονται καὶ προσευχαὶ διὰ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς;

«Εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου ***τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων*** *διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρνίου ἣν εἶχον.* ***Καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· ἕως πότε,*** *ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἀληθινός,* ***οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ γῆς;»*** (Ἀποκ. στ' 9-10).

Αἱ ψυχαὶ τῶν μαρτύρων ἐν οὐρανῷ προσεύχονται μετὰ κραυγῆς μεγάλης καὶ ζητοῦν ἐκδίκησιν κατὰ

(*) Οἱ Χιλιασταὶ ἀρνοῦνται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασίν του. Ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν ὁποίαν προσέλαβε διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως, ἐξακολουθεῖ νὰ φέρῃ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τοῦτο ἐδείχθη ἀλλαχοῦ (ἰδὲ σελ. 112-117).

τῶν ἀμετανοήτων δημίων των ἐπὶ τῆς γῆς. Διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν, ὅτι οἱ ἅγιοι προσεύχονται καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν των ἐπὶ τῆς γῆς;

«*Τὰ τέσσαρα ζῷα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων*» (Ἀποκ. ε΄ 8).

«*Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ* ***ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων*** *ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων* ***ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων*** *ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ*» (Ἀποκ. η΄ 3-4).

Τὰ δύο αὐτὰ χωρία, ὅπου γίνεται λόγος διὰ τὰς προσευχὰς «*τῶν ἁγίων*» καὶ «*τῶν ἁγίων* ***πάντων***», εἶνε σοβαρὸν ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς τὰς μεσιτείας τῶν ἁγίων γενικῶς, τῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανοῖς, τῶν μαρτύρων καὶ τῶν λοιπῶν.

Ἐπίκλησις ἁγίων

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν ἐπικαλοῦνται τοὺς ἁγίους. Ἀλλ' ἀφοῦ οἱ ἅγιοι, ὅπως ἐδείχθη ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ, μεσιτεύουν ὑπὲρ τῶν συναθρώπων των καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ, ζητοῦμεν δὲ τὴν βοήθειάν των ὅταν εὑρίσκωνται ἐπὶ γῆς, διατί δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ζητῶμεν τὴν βοήθειάν των καὶ ὅταν εὑρίσκωνται ἐν οὐρανῷ; Ἡμεῖς παρακαλοῦμεν τοὺς ἁγίους, ὡς ἔχοντας παρρησίαν παρὰ τῷ Θεῷ, ἵνα ἐκεῖνοι παρακαλέσουν τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐπὶ γῆς ἀτελῶν, ἁμαρτωλῶν καὶ ταλαιπώρων ἀνθρώπων. Λαμβάνουν δὲ οἱ ἅγιοι γνῶσιν τῶν ἐπικλήσεών μας,

ὅπως οἱ ἄγγελοι λαμβάνουν γνῶσιν τῆς μετανοίας ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ καὶ χαίρουν ἐν οὐρανοῖς (Λουκ. ιε' 7-10). Οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ γῆς δι' ἐπιστημονικῶν μέσων αὐτοστιγμεὶ λαμβάνουν γνῶσιν τῶν συμβαινόντων εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Καὶ οἱ προφῆται, ἐπὶ γῆς ἐπίσης εὑρισκόμενοι, ὑπερφυσικῶς λαμβάνουν γνῶσιν, τὴν ὁποίαν φυσικῶς δὲν δύναται νὰ λάβῃ τις. Πόσῳ μᾶλλον οἱ ἅγιοι ἐν οὐρανῷ λαμβάνουν γνῶσιν τῶν ἐπικλήσεών μας διὰ τρόπων, τοὺς ὁποίους ὁ παντοδύναμος Θεὸς γνωρίζει.

Λείψανα ἁγίων

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν τιμοῦν τὰ λείψανα τῶν ἁγίων καὶ δὲν πιστεύουν, ὅτι ὁ Θεὸς δίδει εἰς αὐτὰ τὴν χάριν νὰ θαυματουργοῦν. Ἀλλ' ἡ τιμὴ καὶ ἡ θαυματουργία τῶν ἱερῶν λειψάνων μαρτυρεῖται ἤδη ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

«Καὶ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων· ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ ***συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν*** *μεθ' ὑμῶν»* (Γεν. ν' 25).

Τὰ ὀστᾶ τοῦ νεκροῦ δὲν εἶνε ἄνευ σημασίας, διότι τὸ σῶμα, σὰρξ καὶ ὀστᾶ, θὰ τύχῃ ἀναστάσεως. Ἐντεῦθεν ὁ Ἰωσὴφ λαμβάνει πρόνοιαν περὶ τῶν ὀστῶν του, ὁρκίζων τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ μὴ ἀφήσουν ταῦτα εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔξοδόν των νὰ μετακομίσουν ταῦτα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.

«Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς τὰ ὀστᾶ Ἰωσὴφ μεθ' ἑαυτοῦ» (Ἐξόδ. ιγ' 19).

Ἐξερχόμενος ὁ Μωυσῆς ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ λαοῦ, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἰωσὴφ ὡς πολύτιμον θησαυρόν.

Τὰ ὀστᾶ τῶν ἁγίων εἶνε ἰδιαιτέρως ἄξια τιμῆς.

«Καὶ ἐγένετο αὐτῶν θαπτόντων τὸν ἄνδρα, καὶ ἰδοὺ εἶδον τὸν μονόζωνον καὶ ἔρριψαν τὸν ἄνδρα ἐν τῷ τάφῳ Ἐλισαιέ, καὶ ἐπορεύθη ***καὶ ἥψατο τῶν ὀστέων Ἐλισαιέ, καὶ ἔζησε καὶ ἀνέστη ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ»*** (Δ' Βασ. ιγ' 21).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο τὸ νεκρὸν σῶμα ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅταν ἐρρίφθη εἰς τὸν τάφον τοῦ προφήτου Ἐλισαίου καὶ ἤγγισε τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, ἀνεστήθη. Νεκρὸς ἀνέστησε νεκρόν! Ὅπως δὲ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Ἐλισαίου, οὕτω καὶ πολλῶν ἄλλων ἁγίων τὰ λείψανα θαυματουργοῦν. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει πλῆθος ἱερῶν λειψάνων, τὰ ὁποῖα εὐωδιάζουν καὶ ποιοῦν ἰάσεις καὶ ἄλλα σημεῖα. Καὶ μόνον ἡ εὐωδία ἱερῶν λειψάνων, εἰς ἄλλον αἰσθητὴ πολύ, εἰς ἄλλον ὀλίγον, εἰς ἄλλον οὐδόλως, εἰς ἄλλον ἐκ τοῦ πλησίον, εἰς ἄλλον καὶ μακρόθεν, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον τώρα μὲν αἰσθητὴ πολύ, ἄλλοτε ὀλίγον καὶ ἄλλοτε οὐδόλως, εἶνε ἀρκετὴ διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν σημασίαν τῶν ἁγίων καὶ ἅμα τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἐκκλησίας μας.

Διὰ νὰ τιμήσῃ τοὺς ἁγίους του ὁ Θεός, δίδει καὶ εἰς τὰ λείψανά των τὴν χάριν νὰ θαυματουργοῦν. Καὶ ἀφοῦ αὐτὸς ὁ Θεὸς τιμᾷ, καὶ μάλιστα διὰ θαυματουργίας, τὰ λείψανα τῶν ἁγίων του, πῶς δυνάμεθα ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ τιμῶμεν αὐτά;

Τιμὴ πρὸς τοὺς ἁγίους

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν τιμοῦν τοὺς ἁγίους. Ἐναντίον δὲ τῆς τιμῆς πρὸς τοὺς ἁγίους ἀναφέρουν τὰ ἑξῆς χωρία:

«Οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος ἐπῆ-

ραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες· Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. Ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν... Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον κράζοντες καὶ λέγοντες· Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα» (Πράξ. ιδ' 11-15).

«Ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν. Ὁ δὲ Πέτρος αὐτὸν ἤγειρε λέγων· Ἀνάστηθι· κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι» (Πράξ. ι' 25-26).

«Καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ (τοῦ ἀγγέλου) *προσκυνῆσαι αὐτῷ. Καὶ λέγει μοι· Ὅρα μή· σύνδουλός σού εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ. Τῷ Θεῷ προσκύνησον»* (Ἀποκ. ιθ' 10).

Κακῶς οἱ Χιλιασταὶ χρησιμοποιοῦν τὰ χωρία ταῦτα κατὰ τῆς τιμῆς τῶν ἁγίων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον χωρίον, οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἀπέκρουσαν τὰς πρὸς τιμήν των θυσίας τῶν ὄχλων, ἐπειδὴ οὗτοι τοὺς ἐθεώρησαν Θεοὺς καὶ ἤθελον νὰ τοὺς τιμήσουν ὡς Θεούς, ὡς τὸν Δία καὶ τὸν Ἑρμῆν. Ἡ τοιαύτη δὲ τιμὴ εἶνε βεβαίως εἰδωλολατρία. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν τιμῶμεν τοὺς ἁγίους ὡς Θεούς.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον χωρίον, ὁ Πέτρος ἀπέ-

κρουσε τὴν προσκύνησιν τοῦ Κορνηλίου ἐκ ταπεινοφροσύνης, ὁ δὲ Ῥωμαῖος ἀξιωματοῦχος, γνωρίζων τὴν Ἰουδαϊκὴν πίστιν καὶ φοβούμενος τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ἔπεσε καὶ προσεκύνησε τὸν Πέτρον ἐκ σεβασμοῦ, ὡς ἔπραττον οἱ Ἀνατολῖται, ὅταν ἤθελον νὰ δείξουν εἰς ἕνα ἄνθρωπον βαθὺν σεβασμόν. Καλῶς λοιπὸν ἔπραξε καὶ ὁ Πέτρος, διὰ νὰ δείξῃ ταπεινοφροσύνην, καλῶς ἔπραξε καὶ ὁ Κορνήλιος, διὰ νὰ δείξῃ σεβασμόν.

Ὡς πρὸς τὸ τρίτον δὲ χωρίον ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς: Ἂν ὁ Ἰωάννης προσεκύνησε τὸν ἄγγελον νομίζων ὅτι ἦτο ὁ Θεός, καλῶς ὁ ἄγγελος ἀπέκρουσε τὴν προσκύνησιν, ὅπως καὶ οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἀπέκρουσαν τὰς πρὸς αὐτοὺς τιμὰς τοῦ ἐν Λύστροις λαοῦ. Τὸ δημιούργημα βεβαίως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τιμᾶται ὡς Θεός. Ἀλλ' ἂν ὁ Ἰωάννης προσεκύνησεν ἐν γνώσει, ὅτι προσκυνεῖ ἄγγελον, τὸ χωρίον ἀποδεικνύει τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν Χιλιαστῶν· ἀποδεικνύει δηλαδή, ὅτι τὸ νὰ προσκυνῇ τις ἁγίους, ἀγγέλους ἢ ἀνθρώπους, ἁπλῶς εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ, τοῦτο δὲν εἶνε εἰδωλολατρία καὶ δὲν ἀπαγορεύεται. Διότι, ἂν ἦτο εἰδωλολατρία καὶ ἀπηγορεύετο, ὁ Ἀπόστολος, λάτρης τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ πολέμιος τῆς εἰδωλολατρίας, δὲν θὰ προσεκύνει ἄγγελον. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος, κατὰ τὸ Ἀποκ. κβ' 8, ἔπεσε πάλιν νὰ προσκυνήσῃ ἄγγελον, τὴν φορὰν αὐτὴν ἀσφαλῶς ἐν γνώσει του, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀγγέλου. Ὁ δὲ ἄγγελος ἀπέκρουσε τὴν προσκύνησιν ἐκ ταπεινοφροσύνης, ὅπως ὁ Πέτρος ἀπέκρουσε τὴν προσκύνησιν τοῦ Κορνηλίου.

Ἀναφέρομεν σαφῆ χωρία περὶ τιμῆς πρὸς τοὺς

ἀνθρώπους γενικῶς καὶ τοὺς ἁγίους εἰδικῶς, ὡς καὶ περὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων.

*«Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, **δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν»*** (Ψαλμ. η' 6 [5]).

Αὐτὸς ὁ Θεὸς μὲ τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἀναδημιουργίαν, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ νέου Ἀδάμ, ἐστεφάνωσε τὸν ἄνθρωπον μὲ βασιλικὴν δόξαν καὶ τιμήν. Διατί λοιπὸν ἡμεῖς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ δοξάζωμεν, ὄχι ἁπλῶς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν ἅγιον ἄνθρωπον;

*«**Τίμα** τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου»* (Ἐξόδ. κ' 12) – *«Ἀπὸ προσώπου πολιοῦ ἐξαναστήσῃ καὶ **τιμήσεις** πρόσωπον πρεσβυτέρου»* (Λευϊτ. ιθ' 32) – *«Πάντας **τιμήσατε**... τὸν βασιλέα **τιμᾶτε**»* (Α' Πέτρ. β' 17).

Ἀφοῦ πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς γονεῖς, τοὺς ἠλικιωμένους, τοὺς βασιλεῖς, καὶ ὅλους γενικῶς τοὺς ἀνθρώπους, διατί δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τιμῶμεν, καὶ δὴ κατ' ἐξοχήν, τοὺς ἁγίους;

*«Τοὺς δοξάζοντάς με **δοξάσω**»* (Α' Βασ. [Α' Σαμ.] β' 30. Ἰδὲ καὶ Ἰωάν. ιβ' 26· Ῥωμ. β' 10· η' 30).

Ὁ Θεὸς δοξάζει ὅσους τὸν δοξάζουν. Διατί ἡμεῖς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς δοξάζωμεν;

*«Γνῶτε ὅτι **ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν ὅσιον αὐτοῦ**»* (Ψαλμ. δ' 4 κατὰ τοὺς Ο').

Ὁ Κύριος θαυμαστώνει τοὺς ἁγίους του. Διὰ νὰ τοὺς τιμήσῃ, δίδει εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν χάριν νὰ θαυματουργοῦν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὀστᾶ, καὶ εἰς τὰ σουδάρια καὶ σιμικίνθια (=μανδήλια καὶ περιζώματα), καὶ εἰς τὰς σκιὰς τῶν ἁγίων δίδει τὴν χάριν τῆς θαυμα-

τουργίας, διὰ νὰ τιμήσῃ αὐτοὺς ὑπερβαλλόντως (Δ' Βασ. ιγ' 21· Πράξ. ιθ' 11-12· ε' 12, 15).

«Ἀβραὰμ ***προσεκύνησε*** *τῷ λαῷ τῆς γῆς, τοῖς υἱοῖς τοῦ Χέτ»* (Γεν. κγ' 7. Ἰδὲ καὶ στίχ. 12).

Ὁ Ἀβραὰμ προσεκύνησε τὸν λαὸν τῆς γῆς, τοὺς Χεττίτας, εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης, διότι ἔδωσαν εἰς αὐτὸν τόπον νὰ θάψῃ τὴν Σάρραν. Πόσῳ μᾶλλον εἶνε ἄξιοι προσκυνήσεως οἱ ἅγιοι, οἱ μεγαλύτεροι μετὰ τὸν Θεὸν εὐεργέται τοῦ κόσμου!

«Καὶ εἰσῆλθε (Νάθαν) *κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως καὶ* ***προσεκύνησε*** *τῷ βασιλεῖ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν»* (Γ' Βασ. α' 23).

Ὁ προφήτης Νάθαν προσεκύνησε μέχρι γῆς τὸν βασιλέα Δαβίδ.

«Καὶ κάμψαντες τὰ γόνατα ***προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ βασιλεῖ»*** (Α' Παρ. [Α' Χρον.] κθ' 20).

Ὁ λαὸς ἔκαμψε τὰ γόνατα καὶ προσεκύνησε καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ μὲ ἄλλην ἔννοιαν προσεκύνησε τὸν Θεὸν καὶ μὲ ἄλλην τὸν βασιλέα. Τὸν Θεὸν προσεκύνησε μὲ ἀπόλυτον ἔννοιαν, λατρευτικῶς, τὸν δὲ βασιλέα προσεκύνησε μὲ σχετικὴν ἔννοιαν, ἁπλῶς διὰ νὰ δείξῃ σεβασμόν.

Ὑπάρχουν, λοιπόν, δύο εἴδη τιμῆς καὶ προσκυνήσεως, ἡ ἀπόλυτος καὶ ἡ σχετική. Εἰς τοὺς ἁγίους αὐτὴ ἡ Γραφὴ ἀποδίδει σχετικὴν τιμὴν καὶ προσκύνησιν.

«Προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ***ἐντίμους ἔχετε****, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισε»* (Φιλιπ. β' 29-30).

Εἶνε θεόπνευστος παραγγελία νὰ ἔχωμεν ἐν τιμῇ τοὺς κοπιῶντας, κινδυνεύοντας καὶ θυσιαζομένους διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀρετήν. Ἐξ ὅλων τῶν ἀν-

θρώπων οἱ ἅγιοι εἶνε οἱ περισσότερον ἄξιοι τιμῆς καὶ σεβασμοῦ.

«*Ἐμοὶ δὲ* ***λίαν ἐτιμήθησαν*** *οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν*» (Ψαλμ. ρλη' 17 κατὰ τοὺς Ο').

Ἐγώ, ὦ Θεέ μου, πολὺ τιμῶ τοὺς φίλους σου. Πολὺ κραταιὰ ἀπεδείχθη ἡ δύναμίς των.

Οἱ ἅγιοι εἶνε φίλοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ εὐλαβεῖς ἄνθρωποι τιμοῦν ἰδιαιτέρως τοὺς ἁγίους ὡς φίλους τοῦ Θεοῦ, τιμῶντες συγχρόνως τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε καὶ ἔχει ἁγίους φίλους.

«***Ἐμεγάλυνεν*** *αὐτοὺς ὁ λαός*» (Πράξ. ε' 13. Ἰδὲ καὶ κη' 10).

Ὁ λαὸς ἐμεγάλυνε τοὺς Ἀποστόλους, μεγάλως δηλαδὴ ἐτίμα αὐτούς, ἐνεκωμίαζε καὶ ὕψωνεν αὐτούς.

«*Καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη, καὶ* ***προσκυνησάτωσάν σοι*** *ἄρχοντες· καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ* ***προσκυνήσουσί σε*** *οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου*» (Γεν. κζ' 29).

Τὰ λόγια αὐτὰ εἶνε μέρος τῆς εὐλογίας τοῦ Ἰσαὰκ πρὸς τὸν Ἰακώβ. Ὁ Ἰακὼβ εἶνε ἄξιος προσκυνήσεως. Ἁπλῶς τιμητικῆς, ὄχι λατρευτικῆς βεβαίως προσκυνήσεως.

«*Καὶ εἶδον αὐτὸν οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν οἱ ἐν Ἰεριχὼ ἐξεναντίας καὶ εἶπον· Ἐπαναπέπαυται τὸ πνεῦμα Ἠλιοὺ ἐπὶ Ἐλισαιέ. Καὶ ἦλθον εἰς συναντὴν αὐτοῦ καὶ* ***προσεκύνησαν αὐτῷ*** *ἐπὶ τὴν γῆν*» (Δ' Βασ. β' 15).

Τὰ μέλη τῆς προφητικῆς τάξεως, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς τὴν Ἰεριχώ, ἦλθον καὶ προσεκύνησαν τὸν προφήτην Ἐλισαῖον.

«***Ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἥξωσι καὶ προσκυ-***

νήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, *καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε»* (Ἀποκ. γ' 9).

Ὁ Χριστὸς λέγει πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν ἄγγελον - ἐπίσκοπον τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας: Ἰδοὺ θὰ κάνω, ὥστε νὰ ἔλθουν οἱ ἀντιδραστικοὶ Ἰουδαῖοι καὶ νὰ προσκυνήσουν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ νὰ μάθουν, ὅτι ἐγὼ σὲ ἠγάπησα.

Αὐτὸς ὁ Χριστός, ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τοὺς ἁγίους του, κάνει καὶ ἐχθρούς των νὰ τοὺς προσκυνοῦν.

*«**Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων,** ὄνομα δὲ ἀσεβοῦς σβέννυται»* (Παροιμ. ι' 7).

Καὶ μετὰ θάνατον ὁ δίκαιος μνημονεύεται ἐγκωμιαστικῶς, ἐνῷ τὸ ὄνομα τοῦ ἀσεβοῦς σβήνεται.

Ἰδὲ καὶ Ψαλμ. ρια' (ριβ') 6 (*«Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος»*). Πρβλ. δὲ καὶ Ψαλμ. ρλα' (ρλβ') 1 (*«Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ καὶ πάσης τῆς πρᾳότητος αὐτοῦ»*).

*«Καὶ ἐκοιμήθη Ἐζεκίας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν ἀναβάσει τάφων υἱῶν Δαβίδ, **καὶ δόξαν καὶ τιμὴν ἔδωκαν αὐτῷ ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ** πᾶς Ἰούδα καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ»* (Β' Παρ. [Β' Χρον.] λβ' 33).

Ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἀποδίδει δόξαν καὶ τιμὴν εἰς τὸν εὐσεβῆ βασιλέα Ἐζεκίαν, καθ' ὃν χρόνον οὗτος δὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Καὶ μετὰ θάνατον οἱ εὐσεβεῖς εἶνε ἄξιοι τιμῆς καὶ δόξης.

«Τούτων δὲ πορευομένων ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; Κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; Ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; ***Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ***

περισσότερον προφήτου*. Οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.* ***Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ...*** *Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι»* (Ματθ. ια' 7-14. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ζ' 24-28).

Αὐτὸς ὁ Χριστός, τιμῶν τὸν τίμιον πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν Ἰωάννην, πλέκει τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ καὶ ὑψώνει αὐτὸν ὑπεράνω παντὸς προφήτου καὶ ἀνδρὸς μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

«Πίστει πλείονα θυσίαν ***Ἄβελ*** *παρὰ Κάϊν προσήνεγκε τῷ Θεῷ... Πίστει* ***Ἐνὼχ*** *μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον. Πίστει χρηματισθεὶς* ***Νῶε...*** *κατεσκεύασε κιβωτὸν... Πίστει καλούμενος* ***Ἀβραὰμ*** *ὑπήκουσεν... Πίστει καὶ αὐτὴ* ***Σάρρα*** *δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβεν... Πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν* ***Ἰσαὰκ*** *τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. Πίστει* ***Ἰακὼβ*** *ἀποθνῄσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε... Πίστει* ***Ἰωσὴφ*** *τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε... Πίστει* ***Μωυσῆς*** *μέγας γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ... Πίστει* ***Ῥαὰβ*** *ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι... Καὶ τί ἔτι λέγω; Ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ* ***Γεδεών, Βαράκ τε καὶ Σαμψὼν καὶ Ἰεφθάε, Δαυΐδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν προφητῶν****, οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ*

ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων... ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος ...» (Ἑβρ. ια' 4-38).

Ὁ Ἀπόστολος μνημονεύει πιστῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀναφέρει τὰ κατορθώματά των καὶ πλέκει τὰ ἐγκώμιά των. Τοῦτο πράττει καὶ ἡ Ἐκκλησία, συγγράφουσα βίους καὶ συνθέτουσα ὕμνους ἁγίων.

*«**Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν**, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμεῖσθε τὴν πίστιν»* (Ἑβρ. ιγ' 7).

Ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ μνημονεύουν τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι ἐλάλησαν εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξετάζοντες καὶ ἀναλογιζόμενοι τὸ ἅγιον καὶ θεάρεστον τέλος τῆς ζωῆς ἐκείνων, νὰ γίνωνται μιμηταὶ τῆς πίστεώς των.

Ἡ Ἐκκλησία, ἐκπληροῦσα τὴν θεόπνευστον αὐτὴν παραγγελίαν, τιμᾷ τὰς μνήμας τῶν ἁγίων, συγκινητικὰς εὐκαιρίας διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὴν θαυμαστὴν ζωήν των καὶ παρακινώμεθα εἰς μίμησίν των.

ΣΤΑΥΡΟΣ

Οἱ Χιλιασταὶ δὲν χρησιμοποιοῦν καὶ δὲν τιμοῦν τὸν τίμιον σταυρόν. Ὁ σταυρός, λέγουν, ὑπῆρξεν ὄργανον ἐγκλήματος καὶ εἶνε ἐντροπὴ νὰ τὸν χρησιμοποιῇ τις καὶ εἰδωλολατρία νὰ τὸν τιμᾷ. Πρὸ τοῦ σταυροῦ οἱ Χιλιασταὶ ταράσσονται ὡς δαιμονισμένοι, ἐκφράζονται δὲ περὶ αὐτοῦ μὲ τὰ αἰσχρότερα λόγια.

Ἀλλ᾽ ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖ καὶ τιμᾷ τὸν σταυρὸν ἐν ὑψηλῇ καὶ ἱερᾷ ἐννοίᾳ.

Ἱερὸν σύμβολον

Ὅπως τὸ νόμισμα ἔχει δύο ὄψεις, οὕτω καὶ ὁ σταυρός. Κατὰ τὴν μίαν ὄψιν ὁ σταυρὸς εἶνε ὄργανον ἐγκλήματος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄλλην ὄψιν εἶνε ὄργανον θυσίας καὶ εὐεργεσίας. Ἐν τῷ σταυρῷ δὲν προσηλώθη καὶ ἐθανατώθη ἁπλῶς ὁ Χριστός· προσηλώθη καὶ τὸ καθ᾽ ἡμῶν χειρόγραφον (Κολ. β΄ 14) καὶ ἐθανατώθη καὶ ἡ ἔχθρα μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ (Ἐφεσ. β΄ 16). Ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖ καὶ τιμᾷ τὸν σταυρὸν ὡς σύμβολον θυσίας, τῆς μεγάλης θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει ἡ χάρις, ὁ ἁγιασμὸς καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα δὲ καὶ πάσης θυσίας, εἰς τὴν ὁποίαν καλεῖται ὁ ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ. Βλέπων ὁ πιστὸς τὸν σταυρόν, ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ προσκυνῶν καὶ ἀσπα-

ζόμενος τὸν σταυρόν, σκέπτεται αὐτὸν τὸν ἐσταυρωμένον Κύριον, ὁμολογεῖ τὴν θυσίαν αὐτοῦ καὶ προσκυνεῖ αὐτόν. Ὁ σταυρὸς δηλαδὴ δὲν τιμᾶται αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸν Χριστόν. Ἂν ἐτιμᾶτο αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἀσχέτως πρὸς τὸν Χριστόν, ἡ τιμὴ πράγματι θὰ ἦτο εἰδωλολατρία, ὅπως ἦτο ἡ τιμὴ τοῦ χαλκίνου ὄφεως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἐζεκίου. Τότε οἱ Ἰσραηλῖται δὲν ἔβλεπον τὸν χάλκινον ὄφιν ὡς μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἔσῳζεν αὐτοὺς ἐκ τῶν δηλητηριωδῶν ὄφεων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μωυσέως, ἀλλ' ἔβλεπον καὶ ἐθυμίων αὐτὸν ἀσχέτως πρὸς τὸν Θεόν, ὡς μαγικὸν πρᾶγμα ἢ εἴδωλον, διὸ καὶ ὁ Ἐζεκίας κατέστρεψεν αὐτὸν (Δ' Βασ. ιη' 4). Ὁ σταυρὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶνε ὡς ὁ χάλκινος ὄφις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μωυσέως καὶ ὄχι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἐζεκίου. Ὁ σταυρὸς δὲν εἶνε εἴδωλον, ἀλλὰ σύμβολον.

Ἂν δὲ οἱ Χιλιασταὶ δὲν χρησιμοποιοῦν σταυρὸν ἐπειδὴ ὑπῆρξεν ὄργανον ἐγκλήματος, νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν καὶ μάχαιραν, διότι καὶ ἡ μάχαιρα εἶνε ὄργανον ἐγκλήματος. Ἀναρίθμητοι οἱ διὰ μαχαίρας φονευθέντες. Ἀλλ' ἡμεῖς, θὰ εἴπουν οἱ Χιλιασταί, χρησιμοποιοῦμεν τὴν μάχαιραν ὄχι ὡς ἐγκληματικὸν ὄργανον, ἀλλὰ διὰ νὰ κόπτωμεν ἄρτον κ.λπ. Εὖ καὶ καλῶς! Καὶ ἡμεῖς οἱ πιστοὶ χρησιμοποιοῦμεν τὸν σταυρὸν ὄχι ὡς ἐγκληματικὸν ὄργανον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνθυμώμεθα καὶ νὰ ὁμολογῶμεν τὴν θυσίαν τοῦ Κυρίου μας.

Ἀναφέρομεν χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ σταυρὸς ἔχει συμβολικὴν ἔννοιαν.

*«Ὃς οὐ λαμβάνει **τὸν σταυρὸν αὐτοῦ** καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος»* (Ματθ. ι' 38. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιδ' 27).

«Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω ***τὸν σταυρὸν αὐτοῦ*** *καὶ ἀκολουθείτω μοι»* (Ματθ. ιστ' 24. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. η' 34· Λουκ. θ' 23).

Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Χριστός, προτοῦ ἀκόμη σταυρωθῇ, προβάλλει τὸν σταυρὸν ὡς σύμβολον θυσίας.

«Ἐμοὶ δὲ ***μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,*** *δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ»* (Γαλ. στ' 14).

Ὁ σταυρὸς ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸ ἔγκλημα τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος καυχᾶται διὰ τὸν σταυρόν, καὶ μάλιστα μόνον δι' αὐτὸν. Διὰ τοῦτο καὶ πᾶς πραγματικὸς χριστιανὸς καυχᾶται διὰ τὸν σταυρόν. Ἀντιθέτως οἱ Χιλιασταὶ ἐκφράζονται διὰ τὸν σταυρὸν περιφρονητικῶς καὶ αἰσχρῶς.

«Πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, ***τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ,*** *ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες»* (Φιλιπ. γ' 18-19).

Καὶ ἐδῶ ὁ σταυρὸς ἔχει συμβολικὴν ἔννοιαν· σημαίνει τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ. Ὁμιλεῖ δὲ ὁ Ἀπόστολος διὰ συγχρόνους πρὸς αὐτὸν *«ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ»*. Ὁ δὲ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τοὺς σημερινοὺς Χιλιαστάς, ὄχι μόνον διότι τὸ ἰδανικὸν των εἶνε ἐπίγειον, ὑλιστικὸν καὶ σαρκικόν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκφράζονται ὑβριστικῶς διὰ τὸ σύμβολον τῆς θυσίας. Δύναται ἐπίσης νά λεχθῇ, ὅτι καὶ δι' αὐτοὺς ὁ σταυρὸς εἶνε *«σκάνδαλον»* (Γαλ.

ε' 11) καὶ ὁ λόγος περὶ σταυροῦ εἶνε *«μωρία»* (Α' Κορ. α' 18).

Χρῆσις καὶ θαύματα

Ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ παρεθέσαμεν τὰ χωρία Ματθ. ι' 38· ιστ' 24· Γαλ. στ' 14· Φιλιπ. γ' 18-19 καὶ παρεπέμψαμεν εἰς τὰ παράλληλα τῶν δύο πρώτων. Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα ὁ Χριστιανισμὸς χρησιμοποιεῖ τὸ σύμβολον *«σταυρὸς»* ὡς **λέξιν**. Διατί δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιῇ τοῦτο καὶ ὡς **σχῆμα** καὶ ὡς **ὕλην**; Ἤδη οὕτω χρησιμοποιεῖ τοῦτο ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἀναφέρουσα καὶ θαυματουργίας τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτοῦ. Ὅπως ὁ Χριστός, οὕτω καὶ ὁ σταυρός του ἔχει προϊστορίαν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Παραθέτομεν σχετικὰ χωρία.

«Λαβὼν δὲ Ἰωσὴφ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, τόν τε Εὐφραῒμ ἐν τῇ δεξιᾷ, ἐξ ἀριστερῶν δὲ Ἰσραήλ, τὸν δὲ Μανασσῆν ἐξ ἀριστερῶν, ἐκ δεξιῶν δὲ Ἰσραήλ, ἤγγισεν αὐτοὺς αὐτῷ. Ἐκτείνας δὲ Ἰσραὴλ τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Εὐφραΐμ, οὗτος δὲ ἦν ὁ νεώτερος, καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, ***ἐναλλὰξ τὰς χεῖρας****. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς»* (Γεν. μη' 13-15).

Ὁ Ἰωσὴφ ἔφερε τοὺς δύο υἱούς του ἐνώπιον τοῦ πατρός του Ἰσραὴλ ἢ Ἰακὼβ προκειμένου νὰ τοὺς εὐλογήσῃ. Καὶ τὸν μὲν νεώτερον Εὐφραῒμ ἔθεσεν ἀπέναντι τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ γέροντος πατριάρχου, διὰ νὰ λάβῃ τὴν μικροτέραν εὐλογίαν, τὸν δὲ πρωτότοκον Μανασσῆν ἔθεσεν ἀπέναντι τῆς δεξιᾶς χειρός, διὰ νὰ λάβῃ τὴν μεγαλυτέραν εὐλογίαν. Παραδόξως ὅμως ὁ Ἰσραὴλ ἢ Ἰακὼβ δὲν ἔθεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δεξιᾷ ἱσταμένου πρω-

τοτόκου Μανασσῆ καὶ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀριστερᾷ ἱσταμένου νεωτέρου Εὐφραΐμ, ἀλλ' ἔθεσε τὰς χεῖρας **ἐναλλάξ**, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ, καὶ οὕτως ηὐλόγησε τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ἰωσήφ.

Ἡ εὐλογία διὰ σταυροῦ.

«Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν λέγων· Ἄνθρωπος ἐχόμενος αὐτοῦ κατὰ τάγμα, κατὰ σημαίας, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, παρεμβαλέτωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· ἐναντίοι κύκλῳ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες πρῶτοι κατὰ ἀνατολάς... Οἱ δὲ Λευῖται οὐ συνεπεσκέπησαν ἐν αὐτοῖς καθ' ἃ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ... Οὕτω παρενέβαλον κατὰ τάγμα αὐτῶν καὶ οὕτως ἐξῇρον, ἕκαστος ἐχόμενοι κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν» (Ἀριθ. β' 1-34).

Ὅπως βλέπομεν εἰς τὸ β' κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ὅταν ἵστατο καὶ ὅταν ἐβάδιζεν, εἶχε τὴν ἑξῆς διάταξιν: Τρεῖς φυλαί, Ἰούδα, Ἰσσάχαρ, Ζαβουλών, ἦσαν πρὸς ἀνατολάς· τρεῖς φυλαί, Ῥουβήν, Συμεών, Γάδ, ἦσαν πρὸς νότον· τρεῖς φυλαί, Εὐφραΐμ, Μανασσῆ, Βενιαμίν, ἦσαν πρὸς δυσμάς· καὶ τρεῖς φυλαί, Δὰν Ἀσήρ, Νεφθαλί, ἦσαν πρὸς βορρᾶν. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον διατεταγμέναι αἱ φυλαὶ ἐσχημάτιζον σταυρόν.

Ὅπως δὲ βλέπομεν εἰς τὸ γ' κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν, καὶ οἱ Λευῖται, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν ἱερατικὴν φυλήν, ἦσαν διατεταγμένοι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἐσχημάτιζον σταυρόν.

Αἱ δώδεκα φυλαὶ ἐσχημάτιζον μεγάλον σταυρὸν καὶ οἱ Λευῖται ἐσχημάτιζον μικρότερον σταυρὸν ἐντὸς

τοῦ πρώτου. Εἰς τὸ κέντρον δὲ τῶν δύο σταυρῶν ἦτο ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου.

Οἱ Ἰσραηλῖται εἰς σχηματισμὸν σταυροῦ, εἰς σταυροειδῆ φάλαγγα, πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρῶν καὶ διαφύλαξιν τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου.

«Ἐβόησε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ***ξύλον****, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ»* (Ἐξόδ. ιε' 25).

Τὸ θαυματουργὸν *«ξύλον»*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγλυκάνθησαν τὰ πικρὰ ὕδατα τῆς Μερρᾶς, ἐσήμαινε τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ.

Διὰ σταυροῦ ἡ πικρία εἰς γλυκύτητα μεταποιεῖται.

Ἰδὲ καὶ ἄλλο θαῦμα διὰ *«ξύλου»* ἐν Δ' Βασ. στ' 1-7.

«Καὶ ἐξελθὼν (Ἰησοῦς) *παρετάξατο τῷ Ἀμαλήκ. Καὶ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὢρ ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Καὶ ἐγίνετο* ***ὅταν ἐπῆρε Μωυσῆς τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Ἰσραήλ· ὅταν δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Ἀμαλήκ.*** *Αἱ δὲ χεῖρες Μωυσῇ βαρεῖαι· καὶ λαβόντες λίθον ὑπέθηκαν ὑπ' αὐτὸν καὶ ἐκάθητο ἐπ' αὐτοῦ,* ***καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὢρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ****, ἐντεῦθεν εἷς καὶ ἐντεῦθεν εἷς.* ***Καὶ ἐγένοντο αἱ χεῖρες Μωυσῇ ἐστηριγμέναι ἕως δυσμῶν ἡλίου.*** *Καὶ ἐτρέψατο Ἰησοῦς τὸν Ἀμαλὴκ καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν φόνῳ μαχαίρας»* (Ἐξόδ. ιζ' 10-13).

Παραδοξότατον περιστατικὸν περιγράφεται ἐνταῦθα. Ὁ Μωυσῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς βουνοῦ ὑψώνει τὰς χεῖρας εἰς θέσιν ἐκτάσεως. Καὶ ὅσον κρατεῖ τὰς χεῖρας εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν, νικοῦν οἱ Ἰσραηλῖται. Ὅταν δὲ καταβιβάζῃ τὰς χεῖρας, νικοῦν οἱ Ἀμαληκῖται. Τότε ὁ Ἀαρὼν καὶ ὁ Ὢρ λαμβάνουν θέσιν

ἑκατέρωθεν τοῦ Μωυσέως καὶ ὑποβαστάζουν τὰς χεῖρας αὐτοῦ μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ὁπότε οἱ Ἀμαληκῖται κατατροπώνονται.

Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ παραδοξότατον περιστατικὸν γίνεται ἀμέσως κατανοητόν. Ἐκ τοῦ βουνοῦ ἐκείνου, ὅπου ὕψωσεν ὁ Μωυσῆς τὰς χεῖρας μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, μεταφερόμεθα ἀμέσως εἰς τὸν λόφον τοῦ Γολγοθᾶ. Ὑψώνων ὁ Μωυσῆς τὰς χεῖρας εἰς θέσιν ἐκτάσεως ἐσχημάτιζε μετὰ τοῦ κορμοῦ τοῦ σώματός του τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ.

Ὁ σταυρὸς ὅπλον ἀήττητον κατὰ ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

«Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ποίησον σεαυτῷ ὄφιν καὶ θὲς αὐτὸν ***ἐπὶ σημείου*** (ἐπὶ ξύλου, κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν), *καὶ ἔσται ἐὰν δάκῃ ὄφις ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς ὄφιν χαλκοῦν καὶ ἔστησεν αὐτὸν* ***ἐπὶ σημείου*** (ἐπὶ ξύλου, κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν), *καὶ ἐγένετο ὅταν ἔδακνεν ὄφις ἄνθρωπον, καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν καὶ ἔζη»* (Ἀριθ. κα' 8-9).

Τὸ *«σημεῖον»* ἢ *«ξύλον»*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Μωυσῆς ὕψωσε τὸν χάλκινον ὄφιν πρὸς ἐνατένισιν καὶ σωτηρίαν ἐκ τῶν θανατηφόρων ὄφεων τῆς ἐρήμου, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ (*Ἰωάν. γ'* 14) ἦτο τύπος τοῦ σταυροῦ.

Διὰ σταυροῦ ἡ σωτηρία ἐκ τῶν νοητῶν ὄφεων, τῶν δαιμόνων. Διὸ καὶ οἱ δαίμονες φρίττουν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ σταυροῦ. Ταράσσονται δὲ καὶ οἱ Χιλιασταὶ ὡς δαιμονισμένοι.

«Κατὰ τὸ ὕψος ***τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς*** *ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. Καθόσον ἀπέχουσιν* ***ἀνατολαὶ ἀπὸ δυ-***

σμῶν, ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν» (Ψαλμ. ρβ' [ργ'] 11-12).

Διὰ τῶν φράσεων *«τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς»* καὶ *«ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν»* ὁ Ψαλμῳδὸς σύρει δύο νοητὰς γραμμάς, μίαν κάθετον καὶ μίαν ὁριζοντίαν, καὶ οὕτω σχηματίζει νοητῶς σταυρόν.

Διὰ σταυροῦ ἡ κραταίωσις τοῦ ἐλέους καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀνομιῶν μας.

«Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Δίελθε μέσην τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ δὸς τὸ ***σημεῖον*** *ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστεναζόντων καὶ τῶν κατοδυνωμένων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνομίαις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῆς»* (Ἰεζ. θ' 4).

Ἐν ὄψει τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Θεὸς εἶπε, τὰ μέτωπα τῶν πιστῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐθλίβοντο διὰ τὰς ἀνομίας τῆς πόλεως, νὰ σφραγισθοῦν μὲ τὸ *«σημεῖον»*, ὥστε νὰ διαφυλαχθοῦν ἐκ τῆς καταστροφῆς.

Ἀντὶ τῆς λέξεως *«σημεῖον»* τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ἔχει τὴν λέξιν «ταῦ», ἡ ὁποία εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ γράμματος τ, τελευταίου γράμματος εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ἀλφάβητον. Τὸ δὲ γράμμα τοῦτο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑβραϊκὴν γαφὴν εἶχε τὸ σχῆμα σταυροῦ (†). Πρβλ. τὸ Ἑλληνικὸν Τ καὶ τὸ Λατινικὸν t.

Κατὰ ταῦτα ὁ Θεὸς εἶπε, τὰ μέτωπα τῶν εὐσεβῶν νὰ σφραγισθοῦν μὲ σταυρόν.

Ὡς φαίνεται, τὸ σταυροειδὲς γράμμα τῆς ἀρχαίας Ἑβραϊκῆς γραφῆς εἶχεν ἀποκτήσει μυστικὴν καὶ συμβολικὴν σημασίαν καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ο' ἀπέδωσαν διὰ τῆς λέξεως *«σημεῖον»*.

Ἤδη λοιπὸν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Θεὸς εἶχε δώσει τὸν σταυρὸν ὡς σημεῖον σωτηρίας τῶν πιστῶν.

Πρβλ. Ματθ. κδ' 30· Ἀποκ. ζ' 3-4· θ' 4.

Ὡς ἐκ περισσοῦ τέλος λέγομεν, ὅτι ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰῶνος, καὶ εὑρίσκεται εἰς τὰς κατακόμβας. Οἱ αὐτοαποκαλούμενοι Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ εἶνε ἀνώτεροι τῶν μαρτύρων τῶν κατακομβῶν, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίουν τὸν σταυρόν;...

Τιμὴ πρὸς τὸν σταυρὸν

Τιμῶντες τὸν σταυρόν, ὡς ἤδη εἴπομεν, τιμῶμεν τὸν Ἐσταυρωμένον. Ἡ σχετικὴ δὲ αὕτη τιμὴ πρὸς τὸν σταυρὸν συμφωνεῖ πρὸς χωρία τῆς Γραφῆς.

«*Ὁ δὲ* (Κύριος) *εἶπε· Μὴ ἐγγίσῃς ὧδε.* ***Λῦσον τὸ ὑπόδημα*** *ἐκ τῶν ποδῶν σου.* ***Ὁ γὰρ τόπος****, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας,* ***γῆ ἁγία ἐστί***» (Ἐξόδ. γ' 5. Πρβλ. Ἰησ. ε' 15).

Ὁ Θεὸς ἡγίασε τὸν τόπον ὅπου ἐνεφανίσθη. Διὰ τοῦτο ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ Μωυσέως εἰς τὸ νὰ δείξῃ σεβασμὸν πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, λύων τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν του καὶ περιπατῶν μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας. Ὁ σταυρός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος ἐθυσιάσθη, δὲν εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἡγιασμένος καὶ ἄξιος σεβασμοῦ;

«*Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν* ***καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ****, ὅτι ἅγιός ἐστιν*» (Ψαλμ. 98 [99]: 5).

«*Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ,* ***προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ***» (Ψαλμ. ρλα' [ρλβ'] 7)

Καὶ ὁ σταυρὸς πρέπει νὰ προσκυνῆται, διότι εἶνε «*ὑποπόδιον τῶν ποδῶν*» τοῦ Κυρίου, «*τόπος, οὗ*

ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ», ἢ μᾶλλον τόπος, ὅπου ὁλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐξηπλώθη καὶ ἐθυσιάσθη.

*«**Πίστει** Ἰακὼβ ἀποθνήσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ **προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ**»* (Ἑβρ. ια' 21. Ἰδὲ καὶ Γεν. μζ' 31).

Μὲ πίστιν ὁ Ἰακὼβ εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰωσὴφ (ἀφοῦ ἔθεσε τὰς χεῖρας ἐναλλάξ, ἤτοι σταυροειδῶς) καὶ προσεκύνησεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου του, ἡ ὁποία ἦτο σύμβολον βασιλικῆς δυνάμεως καὶ τύπος τοῦ σταυροῦ. Διὰ τῆς πίστεώς του ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ ὄπισθεν τῆς ῥάβδου διέκρινε τὸν σταυρὸν ὡς βασιλικὸν σκῆπτρον τοῦ Χριστοῦ. Ὁπωσδήποτε ὁ πατριάρχης, χωρὶς νὰ περιπίπτῃ εἰς εἰδωλολατρίαν, προσεκύνησε μίαν ῥάβδον ὡς σύμβολον. Διατί δὲ ἡμεῖς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ προσκυνῶμεν τὸν σταυρόν, τὸ ἱερώτερον σύμβολον τῆς Πίστεώς μας; Διατί ἡ προσκύνησις τῆς ῥάβδου δὲν ἦτο εἰδωλολατρία, καὶ ἡ προσκύνησις τοῦ σταυροῦ εἶνε εἰδωλολατρία κατὰ τοὺς Χιλιαστάς;

Δὲν προσκυνοῦμεν τὸν σταυρὸν αὐτὸν καθ' ἑαυτόν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἔχει δύναμιν ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ προσκυνοῦμεν τὸν σταυρὸν διὰ τὸν ἐπ' αὐτοῦ προσηλωθέντα Κύριον τῆς δόξης. Ἡ προσκύνησις τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸν Ἐσταυρωμένον διαβαίνει.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Οἱ Χιλιασταὶ εἶνε εἰκονομάχοι. Δὲν χρησιμοποιοῦν καὶ δὲν τιμοῦν τὰς ἱερὰς εἰκόνας. Ταράσσονται πρὸ αὐτῶν ὡς δαιμονισμένοι, χλευάζουν καὶ καταπατοῦν αὐτάς, καὶ χαρακτηρίζουν τὴν χρῆσιν καὶ τιμήν των ὡς εἰδωλολατρίαν.

Διαφορὰ εἰκόνων καὶ εἰδώλων

Οἱ Χιλιασταὶ παραπέμπουν ἡμᾶς εἰς τὸ χωρίον Ἐξόδ. κ' 4-5: *«Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ* ***εἴδωλον****, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. Ἐγώ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου»*.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἀπαγορεύει νὰ κατακευάζῃ τις ὁμοίωμα ὡς **εἴδωλον** καὶ νὰ λατρεύῃ αὐτό. Καταδικάζει δηλαδὴ τὴν εἰδωλολατρίαν. Ἀλλ' οἱ Χιλιασταί, χαρακτηρίζοντες τὴν χρῆσιν καὶ τιμὴν πρὸς τὰς εἰκόνας ὡς εἰδωλολατρίαν, διαπράττουν κολοσσιαῖον σφάλμα ἀγραμματωσύνης. Συγχέουν τὴν ἁπλῆν εἰκόνα πρὸς τὸ εἴδωλον καὶ τὴν σχετικὴν τιμὴν πρὸς τὴν ἀπόλυτον. Εἰδωλολατρία, ὅπως ἡ λέξις ἀφ' ἑαυτῆς φανερώνει, εἶνε ἡ λατρεία τῶν εἰδώλων. Τὰ δὲ εἴδωλα εἶνε ὁμοιώματα ψευδῶν θεοτήτων, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος κατήντησε νὰ ταυτίζῃ πρὸς τὰς θεότητας! Οἱ εἰδωλολάτραι δηλαδὴ ἐνόμιζον, ὅτι τὸ ἄγαλ-

μα ἑνὸς θεοῦ ἔχει ζωήν, αἰσθάνεται, ἀκούει, βλέπει, τρώγει, πίνει κ.λπ., ἔχει δύναμιν καὶ εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ θεός! Οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τὴν ἔρημον κατεσκεύασαν χρυσοῦν μόσχον ὡς ὁμοίωμα ψευδῶν θεῶν, διὰ νὰ προπορεύεται αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς ὁδηγῇ (Ἐξόδ. λβ'). Καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἐγέμιζον τὴν κοιλίαν τοῦ τεραστίου ἀγάλματος τοῦ θεοῦ Βῆλ μὲ μεγάλας ποσότητας τροφῶν, διότι ἐνόμιζον ὅτι τὸ ἄγαλμα εἶνε θεὸς ζῶν καὶ τρώγει. Ὁ δὲ Ἡσαΐας λέγει, ὅτι ὁ εἰδωλολάτρης μέρος μὲν τοῦ ξύλου καίει διὰ νὰ θερμαίνεται καὶ ψήνῃ ἄρτον, καὶ μέρος αὐτοῦ χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ κατασκευάζῃ θεόν, εἴδωλον. Καὶ προσκυνεῖ τὸ γλυπτὸν καὶ προσεύχεται εἰς αὐτὸ λέγων: *«Λύτρωσέ με, διότι σὺ εἶσαι Θεός μου»*! (Ἰδὲ Ἡσ. μδ' 9-20, ἰδίως δὲ τοὺς στίχ. 10 καὶ 15-17. Ἰδὲ καὶ Δευτ. δ' 28· Δαν. ε' 23 κ.ἄ.).

Αἱ χριστιανικαὶ εἰκόνες διαφέρουν τῶν εἰδώλων ὅσον ὁ οὐρανὸς διαφέρει τῆς γῆς. Διότι αἱ χριστιανικαὶ εἰκόνες οὔτε ὁμοιώματα ψευδῶν θεοτήτων εἶνε, οὔτε ταυτίζονται πρὸς τὴν Θεότητα. Ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ δὲν πιστεύομεν, ὅτι τὰ ξύλα καὶ τὰ χρώματα αἰσθάνονται, ἀκούουν, βλέπουν κ.λπ., ἔχουν δύναμιν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ εἶνε ἡ ἰδία ἡ Θεότης. Ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Ἡμεῖς ἔχομεν τὰς εἰκόνας ὡς παραστάσεις καὶ φωτογραφίας, αἱ ὁποῖαι ὑπενθυμίζουν εἰς ἡμᾶς ζωηρῶς τὸν Θεὸν καὶ Χριστόν, τὴν Παναγίαν, τοὺς Ἁγίους, τοὺς Ἀγγέλους καὶ γεγονότα τῆς ἱερᾶς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα μόνον πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ σῶμα, αἰσθανόμεθα τῆν ἀνάγκην καὶ αἰσθητῶν πραγμάτων. Βλέποντες δὲ τὰς εἰκόνας, βοηθούμεθα ν' ἀνέλθωμεν πνευματικῶς. Ἐνθυμούμεθα, διδασκόμεθα, συγκινούμεθα. Διὰ τοὺς ἀγραμμάτους μάλιστα αἱ εἰκόνες εἶνε βιβλία.

Ἡ δὲ τιμή, τὴν ὁποίαν δεικνύομεν πρὸς τὰς εἰκόνας, εἶνε σχετική· δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς εἰκόνας αὐτὰς καθ' ἑαυτάς, ἀλλ' εἰς τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα. «Ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει».

Ὅπως γενικῶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ Χιλιασταί, ἔχουν φωτογραφίας προσφιλῶν προσώπων των, καὶ τηροῦν αὐτὰς εἰς τὰς θυλάκιά των, καὶ ἀναρτοῦν εἰς περίοπτον θέσιν τῆς οἰκίας των, καὶ βλέπουν καὶ συγκινοῦνται καὶ ἀσπάζονται ἐνίοτε μετὰ δακρύων, καὶ θεωροῦν ἀσέβειαν νὰ καταπατήσῃ τις τὰς φωτογραφίας τῶν προσφιλῶν προσώπων των, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὰς εἰκόνας τῶν κατὰ πολὺ προσφιλεστέρων προσώπων τῆς Πίστεώς μας. Καὶ ὅπως δὲν εἶνε εἰδωλολάτραι οἱ χρησιμοποιοῦντες φωτογραφίας, οὕτω δὲν εἴμεθα εἰδωλολάτραι καὶ ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦμεν ἱερὰς εἰκόνας. Εἶνε βεβαίως ἀληθές, ὅτι παρατηροῦνται ὑπερβολαί τινες καὶ καταχρήσεις σχετικῶς μὲ τὰς εἰκόνας. Ἀλλ' ἡ κατάχρησις δὲν καταργεῖ τὴν χρῆσιν. Ποίου ἄλλωστε πράγματος δὲν γίνεται κατάχρησις;

Ἡ χρῆσις τῶν εἰκόνων καὶ ἡ πρὸς αὐτὰς τιμὴ ἔχουν ἐρείσματα εἰς τὴν Γραφήν.

Χρῆσις εἰκόνων

*«**Εἶδον τὸν Κύριον** καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. **Καὶ Σεραφὶμ εἱστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ**, ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνὶ καὶ ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνί, καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατεκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ταῖς δὲ δυσὶ κατεκάλυπτον τοὺς πόδας καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταντο»* (Ἠσ. στ' 1-2).

Τὸν Θεὸν ὅπως εἶνε, ὡς πνεῦμα, ούδεὶς εἶδέ ποτε (Ἰωάν. α' 18· Α' Τιμ. στ' 16· Α' Ἰωάν. δ' 12). Καὶ ὄχι μόνον τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄγγελον ὡς πνεῦμα δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἴδῃ. Ἐν τούτοις καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν Θεὸν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἴδῃ, ὅταν παρουσιάζωνται μὲ αἰσθητὴν μορφήν. Οὕτως ὁ Ἠσαΐας εἶδε τὸν Κύριον ὡς βασιλέα ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ κύκλῳ αὐτοῦ εἶδε Σεραφὶμ μὲ ἕξ πτέρυγας ἕκαστον. Ὁ προφήτης δηλαδὴ εἶδε καὶ περιέγραψε τὸν Κύριον καὶ τοὺς ἀγγέλους ἐν εἰκονικῇ μορφῇ. Ἀλλ' ὅ,τι παρουσιάσθη καὶ περιεγράφη ἐν εἰκονικῇ μορφῇ, διατί δὲν θὰ ἠδύνατο καὶ νὰ ζωγραφισθῇ; Διατί ἐπιτρέπονται εἰκόνες εἰς ὁράματα καὶ διὰ τοῦ λόγου, καὶ δὲν θὰ ἐπετρέποντο εἰκόνες διὰ τοῦ χρωστῆρος;

Αἱ διάφοροι εἰκονικαὶ παραστάσεις τῆς Γραφῆς διδάσκουν ὑψηλὰς δογματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀληθείας. Οὕτω καὶ αἱ ἱεραὶ εἰκόνες τῆς Ἐκκλησίας.

*«**Καὶ ποιήσεις δύο Χερουβὶμ χρυσοτορευτὰ** καὶ ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλιτῶν τοῦ ἱλαστηρίου»* (Ἐξόδ. κε' 17 [18]).

Ὁ Θεὸς διέταξε τὸν Μωυσῆν νὰ κατασκευάσῃ δύο χρυσᾶ Χερουβίμ, καὶ νὰ τοποθετήσῃ αὐτὰ εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ ἱλαστηρίου ἐπιθήματος τῆς κιβωτοῦ.

*«Καὶ **ἐποίησε*** (Σολομῶν) *ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων **Χερουβὶμ δύο,** ἔργον ἐκ ξύλων, καὶ ἐχρύσωσεν αὐτὰ χρυσίῳ»* (Β' Παρ. [Β' Χρον.] γ' 10).

*«Καὶ πάντας τοὺς τοίχους τοῦ οἴκου κύκλῳ ἐνέγλυψε **μὲ γλυπτὰ σχήματα Χερουβὶμ καὶ φοινίκων καὶ ἀνοικτῶν ἀνθέων,** ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν»* (Α' Βασιλέων στ' 29 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Γ'

Βασιλειῶν στ' 29 κατὰ τοὺς Ο'. Ἰδὲ καὶ Γ' Βασιλ. στ' 32, 35).

«Καὶ ἐπὶ τὰ συγκλείσματα αὐτῶν ἀνὰ μέσον τῶν ἐξεχομένων ***λέοντες*** *καὶ* ***βόες*** *καὶ* ***Χερουβίμ****»* (Γ' Βασ. ζ' 16 [Α' Βασιλέων ζ' 29]).

Ὅπως ὁ Μωυσῆς, οὕτω καὶ ὁ Σολομῶν κατεσκεύασε τὰ δύο Χερουβὶμ διὰ τὸ ἱλαστήριον καὶ πολλὰ ἄλλα Χερουβίμ, διὰ τῶν ὁποίων ἐκόσμησε τὸν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντα περίφημον ναόν. Τὸν ναὸν ἐκόσμησεν ἐπίσης μὲ γλυπτὰς παραστάσεις φοινίκων, ἀνθέων, λεόντων καὶ βοῶν.

Ἄρα δὲν ἀπαγορεύονται τὰ ὁμοιώματα γενικῶς, ἀλλὰ μόνον εἰδικῶς ὅταν εἶνε εἴδωλα, ὅταν δηλαδὴ νομίζωνται θεοί. Οἱ γλυπτοὶ βόες τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος δὲν ἦσαν ἀξιοκατάκριτοι, ὁ χρυσοῦς μόσχος εἰς τὴν ἔρημον ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι ἦτο εἴδωλον, ἐνομίζετο δηλαδὴ θεός.

*«****Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο*** *καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν* ***καὶ ἐθεασάμεθα*** *τὴν δόξαν αὐτοῦ»* (Ἰωάν. α' 14).

Ἀφοῦ ὁ Θεὸς Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ εἴδομεν αὐτόν, δυνάμεθα κάλλιστα νὰ ἐξεικονίζωμεν αὐτόν, ὅπως πάντα ἄνθρωπον. Ὁ ἀρνούμενος τὴν ἐξεικόνισιν τοῦ Χριστοῦ εἶνε ὡς ἐὰν ἠρνεῖτο τὴν σάρκωσιν αὐτοῦ.

«Ὅς ἐστιν ***εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου****»* (Κολ. α' 15).

Ὁ Θεός ὅπως εἶνε, ὡς πνεῦμα, εἶνε ἀόρατος. Δὲν παρουσιάζει ὁρατὴν μορφὴν ἢ εἰκόνα. Ἀλλ' ἐν τῷ Χριστῷ ὁ ἀόρατος Θεός, ὁλόκληρος ἡ Θεότης (Κολ. α' 19, β' 9), ἀποκτᾷ ὁρατὴν μορφὴν ἢ εἰκόνα. Λόγῳ δηλαδὴ τῆς σαρκὸς ὁ Χριστὸς εἶνε ὁρατὴ ἐμφάνισις (=εἰκὼν) τοῦ ἀοράτου Θεοῦ (Πρβλ. Ἰωάν. ιδ' 9).

Ἀφοῦ δὲ ὁ ἀόρατος Θεὸς ἀπέκτησεν εἰκόνα, καὶ

μάλιστα ὄχι σκιώδη ὅπως κατὰ τὰς ἐμφανίσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλὰ πραγματικὴν σωματικὴν εἰκόνα, κάλλιστα δυνάμεθα νὰ εἰκονίζωμεν τὸν Θεὸν - Χριστόν, ὅπως πάντα ἄνθρωπον.

Ὁ ἀόρατος καὶ ἀνείκαστος ὡράθη καὶ εἰκονίζεται. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐφιλοτέχνησε τὴν εἰκόνα του διὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ φιλοτεχνῶμεν τὴν εἰκόνα του διὰ ξύλου ἀσήπτου, χρωμάτων, ἀργύρου, χρυσοῦ, πολυτίμων λίθων καὶ παντὸς πολυτίμου πράγματος. Ἂν ὑπῆρχον φωτογράφοι τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ, ἀσφαλῶς θὰ ἐφωτογράφουν τὸν Κύριον καὶ ὁ Κύριος δὲν θὰ τοὺς κατέκρινεν.

Ὡς ἐκ περισσοῦ τέλος ἀναφέρομεν, ὅτι εἰκονικαὶ παραστάσεις ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων καὶ εὑρίσκονται εἰς τὰς κατακόμβας.

Θαύματα εἰκόνων

Ὁ Θεὸς θαυματουργεῖ ὄχι μόνον ἀπ' εὐθείας ἢ διὰ μέσου προσώπων, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου διαφόρων ἀντικειμένων. Ἰδοὺ σχετικὰ χωρία τῆς Γραφῆς:

«Εἶπε δὲ αὐτῷ Κύριος· Τί τοῦτό ἐστι τὸ ἐν τῇ χειρί σου; Ὁ δὲ εἶπε· ***Ῥάβδος.*** *Καὶ εἶπε· Ῥίψον αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν,* ***καὶ ἐγένετο ὄφις.*** *Καὶ ἔφυγε Μωυσῆς ἀπ' αὐτοῦ»* (Ἐξόδ. δ' 2-3).

Ἡ ῥάβδος τοῦ Μωυσέως ἔγινεν ὄφις. Ἔπειτα ὁ ὄφις ἔγινε πάλιν ῥάβδος (στίχ. 4). Μετὰ ταῦτα ἡ ῥάβδος ἐθαυματούργησε πολλάκις. Ἔπληξε π.χ. τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν καὶ ἐσχίσθη τὸ ὕδωρ (Ἐξόδ. ιδ' 16, 21), ἔπληξε τὸν βράχον καὶ ἔρρευσαν ὕδατα

(Ἐξόδ. ιζ' 5-6· Ἀριθ. κ' 11). Θαυματουργὸς ῥάβδος. Ὄχι ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ θαυματουργῇ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐθαυματούργει μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.

*«Καὶ ἰδοὺ **ἐβλάστησεν ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν**... καὶ ἐξήνεγκε βλαστὸν καὶ ἐξήνθησεν ἄνθη καὶ ἐβλάστησε κάρυα»* (Ἀριθ. ιζ' 23 κατὰ τοὺς Ο', 8 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν).

Ὁ Θεὸς ἔδωσεν εἰς τὴν ῥάβδον τοῦ Ἀαρὼν τὴν δύναμιν νὰ βλαστήσῃ, ἀνθήσῃ καὶ καρποφορήσῃ.

*«Ὡς δὲ εἰσεπορεύοντο οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες **τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης** ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην καὶ οἱ πόδες τῶν ἱερέων τῶν αἰρόντων τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐβάφησαν εἰς μέρος τοῦ ὕδατος τοῦ Ἰορδάνου... **καὶ ἔστη τὰ ὕδατα τὰ καταβαίνοντα ἄνωθεν**... καὶ ἔστησαν οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐπὶ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τοῦ Ἰορδάνου· καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διέβαινον διὰ ξηρᾶς, ἕως συνετέλεσε πᾶς ὁ λαὸς διαβαίνων τὸν Ἰορδάνην»* (Ἰησ. γ' 15-17).

Μόλις οἱ ἱερεῖς ἐπάτησαν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου κρατοῦντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, τὰ ἄνωθεν κατερχόμενα ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου ἐστάθησαν καὶ οὕτως ὁ λαὸς διῆλθε τὸν Ἰορδάνην ἐπὶ ξηρᾶς. Ἡ δὲ κιβωτὸς παρέμεινεν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, μέχρις ὅτου διῆλθεν ὅλος ὁ λαός. Ὅπως δηλαδὴ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ ἔγινε θαῦμα διὰ τῆς ῥάβδου, οὕτως ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἔγινε θαῦμα διὰ τῆς κιβωτοῦ.

*«Καὶ ἔλαβεν **Ἠλιοὺ τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ** καὶ εἴλησε καὶ ἐπάταξε τὸ ὕδωρ, **καὶ διῃρέθη τὸ ὕδωρ** ἔνθα καὶ ἔνθα, καὶ διέβησαν ἀμφότεροι ἐν ἐρήμῳ»* (Δ' Βασ. β' 8).

Ὁ Ἠλίας ἐκτύπησε μὲ τὴν μηλωτήν του τὸν Ἰορ-

δάνην καὶ τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου ἐσχίσθησαν καὶ ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Ἐλισαῖος διέβησαν οὕτω τὸν ποταμὸν ὡς διὰ ξηρᾶς. Ὅπως δηλαδὴ ἄλλοτε ἔγινε θαῦμα ἐν τῷ Ἰορδάνῃ διὰ τῆς κιβωτοῦ, οὕτω τώρα γίνεται θαῦμα διὰ τοῦ ἐνδύματος τοῦ Προφήτου.

«Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ Θεὸς διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ ***σουδάρια*** *ἢ* ***σιμικίνθια*** *καὶ* ***ἀπαλλάσσεσθαι*** *ἀπ' αὐτῶν* ***τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν»*** (Πράξ. ιθ' 11-12).

Μεγάλα θαύματα ἔκανεν ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Παύλου, ὥστε καὶ μανδήλια καὶ περιζώματα ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐφέροντο καὶ ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ αἱ νόσοι ἐφυγαδεύοντο καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα ἐξήρχοντο ἐξ αὐτῶν. Ὁ Θεὸς ἐθαυματούργει καὶ διὰ μέσου τῶν μανδηλίων καὶ τῶν περιζωμάτων τοῦ Ἀποστόλου.

«Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά... ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ***ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν»*** (Πράξ. ε' 12, 15).

Πολλὰ καὶ μεγάλα θαύματα ἐγίνοντο διὰ τῶν Ἀποστόλων, ὥστε ἔφερον τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὰς πλατείας, καὶ ἔθετον αὐτοὺς ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ὥστε, ὅταν θὰ ἤρχετο ὁ Πέτρος, ἔστω ἡ σκιά του νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ θεραπευθῇ. Καὶ διὰ μέσου τῆς σκιᾶς τοῦ Ἀποστόλου ὁ Θεὸς ἐθαυματούργει! Ἔχει δὲ τοῦτο ἰδιαιτέραν σημασίαν ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν εἰκόνων. Διότι ἡ σκιὰ εἶνε εἶδος εἰκόνος.

Ὁ Θεὸς λοιπὸν θαυματουργεῖ καὶ διὰ μέσου δια-

φόρων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς αὐτὸν ἢ τοὺς ἁγίους του, καὶ διὰ μέσου σκιᾶς, ἡ ὁποία εἶνε εἶδος εἰκόνος. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ δοξάζη ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἁγίους του.

Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ Θεὸς θαυματουργεῖ διὰ μέσου ἄλλων ἀντικειμένων καὶ διὰ μέσου σκιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶνε εἶδος εἰκόνων, διατί δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν ὅτι θαυματουργεῖ καὶ διὰ μέσου ἱερῶν εἰκόνων; Πράγματι, ὡς διαπιστώνουν ἐρευνητικοὶ καὶ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι, ὑπάρχουν εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι θαυματουργοῦν, ὄχι βεβαίως ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ δοξάζωνται τὰ ἱερὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἰκονίζουν, καὶ νὰ ἐνισχύεται ἡ πίστις καὶ ἡ εὐλάβεια.

Τιμὴ πρὸς τὰς εἰκόνας

Ἡ Γραφὴ διδάσκει τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα. Ἀναφέρομεν σχετικὰ χωρία.

«Καὶ συντελέσουσιν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ***καλύπτοντες τὰ ἅγια καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἅγια*** *ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν παρεμβολήν, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσονται υἱοὶ Καὰθ αἴρειν,* ***καὶ οὐχ ἅψονται τῶν ἁγίων,*** *ἵνα μὴ ἀποθάνωσι»* (Ἀριθ. δ' 15).

Ἀντικείμενα θρησκευτικῆς καὶ λειτουργικῆς χρήσεως καὶ σημασίας χαρακτηρίζονται «*ἅγια*». Τὰ ἅγια πράγματα τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου ἐκαλύπτοντο μετὰ προσοχῆς. Ἐπετρέπετο δὲ νὰ καλύπτωνται μόνον ὑπὸ τοῦ Ἀαρὼν καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἐκαλύπτοντο, προκειμένου νὰ ἐκκινήση τὸ στρατόπεδον, οἱ υἱοὶ Καὰθ ἐκ τῶν Λευϊτῶν μετέφερον αὐτά, χωρὶς νὰ ἐγγίζουν αὐτὰ καθ' ἑαυτά. Ἂν ἤγγιζον, θὰ ἐθανατώνοντο.

Πάντα ταῦτα δεικνύουν μεγάλον σεβασμὸν πρὸς τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, τοῦ πρώτου καὶ φορητοῦ Ναοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν.

*«**Καὶ οὐ μὴ εἰσέλθωσιν ἰδεῖν ἐξάπινα τὰ ἅγια** καὶ ἀποθανοῦνται»* (Ἀριθ. δ' 20).

Καίτοι οἱ Κααθῖται μετέφερον τὰ ἅγια, ὄχι μόνον νὰ ἐγγίσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἴδουν αὐτὰ ἐπ' ὀλίγον ἀπηγορεύετο αὐστηρότατα. Ἂν ἔβλεπον, θὰ ἐθανατώνοντο.

Τόση εὐλάβεια πρὸς τὰ ἅγια πράγματα τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου!

*«**Καὶ ἐξέτεινεν Ὀζὰ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ** κατασχεῖν αὐτὴν καὶ ἐκράτησεν αὐτήν, ὅτι περιέσπασεν αὐτὴν ὁ μόσχος. Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος τῷ Ὀζὰ **καὶ ἔπαισεν αὐτὸν ἐκεῖ ὁ Θεὸς καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ** παρὰ τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου»* (Β' Βασ. [Β' Σαμ.] στ' 6-7).

Κατὰ τὴν μεταφορὰν της ἐπὶ ἁμάξης ἡ κιβωτὸς ἐταλαντεύθη καὶ ὁ Ὀζά, ἐπειδὴ ἐφοβήθη μήπως πέσῃ, ἐξήπλωσε τὴν χεῖρά του καὶ ἐκράτησε τὴν κιβωτόν, ἐνῷ τοῦτο ἀπηγορεύετο. Ὁ δὲ Θεὸς ἐτιμώρησεν ἐπὶ τόπου μὲ θάνατον τὴν πρᾶξιν τοῦ Ὀζὰ ὡς ἀσέβειαν πρὸς τὴν κιβωτόν.

*«Καὶ οὐκ ἠσμένισαν οἱ υἱοὶ Ἰεχονίου ἐν τοῖς ἀνδράσι Βαιθσαμύς, **ὅτι εἶδον κιβωτὸν Κυρίου· καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἄνδρας καὶ πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν**»* (Α' Βασ. [Α' Σαμ.] στ' 19).

Ἐπειδὴ οἱ ἄνδρες τῆς Βαιθσαμὺς ἔρριψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὴν κιβωτόν, ὁ Θεὸς ἐθανάτωσε δι' ἀσέβειαν ὑπὲρ τοὺς 50.000 ἄνδρας!

*«Καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης, καὶ **τὰ σκεύη τοῦ οἴκου αὐτοῦ** ἤνεγκαν ἐνώ-*

πιόν σου, καὶ σὺ καὶ οἱ μεγιστᾶνές σου καὶ αἱ παλλακαί σου καὶ αἱ παράκοιτοί σου ***οἶνον ἐπίνετε ἐν αὐτοῖς*»** (Δαν. ε' 23).

Κατὰ ἓν συμπόσιον ὁ βασιλεὺς Βαλτάσαρ τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὁποῖα ὁ πατήρ του ὁ Ναβουχοδονόσορ μετέφερεν εἰς Βαβυλῶνα, ἐχρησιμοποίησεν ὡς κοινὰ σκεύη, καὶ ἔπινον ἐξ αὐτῶν αὐτὸς καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ παλλακίδες του. Τότε ἀπέναντι τοῦ βασιλέως εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ἀνακτόρου μυστηριώδης χεὶρ ἔγραψε τὴν μυστηριώδη γραφὴν *«μανή, θεκέλ, φάρες»* (Δαν. ε' 5, 25). Ὁ Δανιήλ, ἐξηγῶν εἰς τὸν Βαλτάσαρ τὴν μυστηριώδη αὐτὴν γραφήν, ἡ ὁποία ἐσήμαινε τὸ τέλος τῆς ἁμαρτωλῆς βασιλείας του, ὡς αἰτίαν τοῦ τέλους ἀνέφερε τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ βασιλέως ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐκδήλωσιν δὲ τῆς ὑπερηφανείας αὐτῆς ἀνέφερε τὴν καταφρόνησιν καὶ βεβήλωσιν τῶν ἱερῶν σκευῶν. Ἡ ἀσέβεια πρὸς τὰ ἱερὰ σκεύη ἦτο ἀσέβεια πρὸς τὸν Θεόν. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν νύκτα τοῦ συμποσίου ὁ Βαλτάσαρ ἐφονεύθη καὶ ἡ βασιλεία του περιῆλθεν εἰς τοὺς Μήδους.

«Καὶ ἔλαβον ἀλλόφυλοι τὴν κιβωτὸν Κυρίου καὶ εἰσήνεγκαν αὐτὴν εἰς οἶκον Δαγὼν καὶ παρέστησαν αὐτὴν παρὰ τὸν Δαγών. Καὶ ὤρθρισαν οἱ Ἀζώτιοι καὶ εἰσῆλθον εἰς οἶκον Δαγὼν καὶ εἶδον ***καὶ ἰδοὺ Δαγὼν πεπτωκὼς ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ.*** *Καὶ ἤγειραν τὸν Δαγὼν καὶ κατέστησαν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ... Καὶ ἐγένετο ὅτε ὤρθρισαν τῷ πρωί,* ***καὶ ἰδοὺ Δαγὼν πεπτωκὼς ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον κιβωτοῦ διαθήκης Κυρίου...*»** (Α' Βασ. [Α' Σαμ.] ε' 2-4).

Οἱ Φιλισταῖοι ἥρπασαν τὴν Κιβωτὸν καὶ ἐγκατέστησαν αὐτὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ Δαγών. Ὁ δὲ

Δαγών, τὸ ἄγαλμα - εἴδωλον, ἔπεσε κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς Κιβωτοῦ. Ἤγειραν αὐτὸν καὶ ἔστησαν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. Ἀλλὰ πάλιν ἔπεσε κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς Κιβωτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἔκανεν, ὥστε καὶ τὸ εἴδωλον νὰ πέσῃ καὶ νὰ προσκυνήσῃ τὴν Κιβωτόν.

*«Τί ποιήσωμεν τῇ κιβωτῷ Κυρίου;... Μὴ δὴ ἐξαποστείλητε αὐτὴν κενήν, ἀλλ' ἀποδιδόντες ἀπόδοτε αὐτῇ τῆς βασάνου... Κατ' ἀριθμὸν τῶν σατραπῶν τῶν ἀλλοφύλων **πέντε ἕδρας χρυσᾶς... καὶ μῦς χρυσοῦς**»* (Α' Βασ. [Α' Σαμ.] στ' 2-5).

Ἐπειδὴ οἱ Φιλισταῖοι ἥρπασαν τὴν Κιβωτόν, ὁ Θεὸς ἔπληξεν αὐτοὺς μὲ αἱμορροΐδας καὶ κατέστρεφε τὴν χώραν των μὲ ποντικούς. Οἱ δὲ Φιλισταῖοι, διὰ ν' ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῶν μαστίγων τούτων, ἐπέστρεψαν τὴν Κιβωτὸν μὲ ἀφιερώματα, πέντε χρυσᾶ ὁμοιώματα ἑδρῶν κατὰ τοὺς Ο', αἱμορροΐδων κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, καὶ πέντε χρυσᾶ ὁμοιώματα ποντικῶν. Τὰ ἀφιερώματα ἦσαν ἔνδειξις τιμῆς πρὸς τὴν Κιβωτὸν ἀντὶ τῆς προσγενομένης εἰς αὐτὴν προσβολῆς καὶ ἔγιναν δεκτά.

*«Καὶ τὴν Σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως **ἐρράντισε**»* (Ἑβρ. θ' 21).

Ὁ Μωυσῆς ἐρράντισε μὲ τὸ αἷμα τῶν θυσιῶν τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ, σημειωθήτω ἰδιαιτέρως, ἦσαν καὶ τὰ δύο γλυπτὰ Χερουβίμ, ἐρράντισε δὲ καὶ ὅλα τὰ λειτουργικὰ σκεύη. Τοῦτο δὲ βεβαίως ἦτο τιμὴ καὶ σεβασμὸς πρὸς τὰ ἱερὰ αὐτὰ πράγματα.

«Καὶ θήσεις αὐτὸ (τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος) ***ἀπέναντι τοῦ καταπετάσματος τοῦ ὄντος ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ τῶν μαρτυρίων**... καὶ **θυμιάσει***

ἐπ᾽ αὐτοῦ Ἀαρὼν θυμίαμα» (Ἐξόδ. λ΄ 6-7. Ἰδὲ καὶ μ΄ 5. Ἰδὲ ἐπίσης Α΄ Παρ. στ΄ 34 [Α΄ Χρον. στ΄ 49]).

Ὁ Θεὸς διέταξε νὰ καίεται θυμίαμα ἀπέναντι τῆς Κιβωτοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας, σημειωθήτω ἰδιαιτέρως, εὑρίσκοντο τὰ δύο γλυπτὰ Χερουβίμ. Τοῦτο δὲ βεβαίως συνίστα τιμὴν καὶ σεβασμὸν πρὸς τὴν Κιβωτόν.

Ἀλλ᾽ ἀφοῦ οἱ Ἰσραηλῖται ἔκαιον θυμίαμα πρὸ τῆς Κιβωτοῦ, χωρὶς τοῦτο νὰ εἶνε εἰδωλολατρία, διατί οἱ Χιλιασταὶ θεωροῦν εἰδωλολατρίαν τὸ ὅτι ἡμεῖς καίομεν θυμίαμα ἐνώπιον τῶν ἱερῶν εἰκόνων;

*«Καὶ περιελθοῦσα ἡ **κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ** εὐθέως ἀπῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολὴν καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ ἀνέστη Ἰησοῦς τὸ πρωΐ, καὶ ἦραν οἱ ἱερεῖς **τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου**, καὶ οἱ ἑπτὰ ἱερεῖς οἱ φέροντες τὰς σάλπιγγας τὰς ἑπτὰ προεπορεύοντο ἐναντίον Κυρίου, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσεπορεύοντο οἱ μάχιμοι καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος ὄπισθεν **τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης Κυρίου**· καὶ οἱ ἱερεῖς ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξι, καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος ἅπας περιεκύκλωσε τὴν πόλιν ἑξάκις ἐγγύθεν καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν παρεμβολήν. Οὕτως ἐποίει ἐπὶ ἓξ ἡμέρας. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀνέστησαν ὄρθρου καὶ περιήλθοσαν τὴν πόλιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἑπτάκις... Καὶ ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξιν οἱ ἱερεῖς· ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ λαὸς τῶν σαλπίγγων, ἠλάλαξε πᾶς ὁ λαὸς ἅμα ἀλαλαγμῷ μεγάλῳ καὶ ἰσχυρῷ. Καὶ ἔπεσεν ἅπαν τὸ τεῖχος κύκλῳ, καὶ ἀνέβη πᾶς ὁ λαὸς εἰς τὴν πόλιν»* (Ἰησ. στ΄ 11-20).

Κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ οἱ Ἰσραηλῖται, ἱερεῖς, πολεμισταὶ καὶ λαός, ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας περιήρχοντο τὰ τείχη τῆς Ἰεριχοῦς, ἑξάκις τῆς ἡμέρας κατὰ τὰς πρώ-

τας ἓξ ἡμέρας, καὶ ἑπτάκις κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. Ἐκ δὲ τῶν ἱερέων ἄλλοι μὲν ἐβάσταζον καὶ περιέφερον πέριξ τῶν τειχῶν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, ἄλλοι δὲ ἐκράτουν σάλπιγγας καὶ ἐσάλπιζον. Κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἐξέβαλε καὶ ὁ λαὸς ἰσχυρὸν ἀλαλαγμὸν καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως κατέπεσαν.

Εἶνε φανερόν, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν θρησκευτικὴν πομπὴν μετὰ περιφορᾶς τῆς κιβωτοῦ πέριξ πόλεως πρὸς ἐκδήλωσιν πίστεως καὶ τέλεσιν θαύματος (Ἑβρ. ια′ 30). Μὲ μίαν λέξιν, ἔχομεν **λιτανείαν**.

Οἱ Ἑβραῖοι ἐλιτάνευον τὴν κιβωτόν (Ἰδὲ καὶ Β′ Βασ. [Β′ Σαμ.] στ′· Α′ Παρ. [Α′ Χρον.] ιγ′· ιε′-ιστ′· Β′ Παρ. [Β′ Χρον.] ε′), ἡμεῖς δὲ λιτανεύομεν τὰς ἱερὰς εἰκόνας.

Ἰδὲ καὶ τὴν παράγραφον «Τιμὴ πρὸς τὸν σταυρόν», σελ. 249-250.

Ταῦτα ἀποδεικνύουν, ὅτι ἡ τιμὴ πρὸς τὰς εἰκόνας εἶνε Γραφικῶς βάσιμος. Ὡς δὲ προείπομεν, αἱ εἰκόνες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τιμῶνται ὄχι αὐταὶ καθ' ἑαυτάς, ὡς ξύλα, χρώματα κ.λπ., ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα. Ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει.

ΘΑΥΜΑΤΑ

Τὰ θαύματα, ἀναστολὴ καὶ ὑπέρβασις τῶν φυσικῶν νόμων, εἶνε τὸ ἀποφασιστικώτερον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς Πίστεώς μας. Ἡ Γραφὴ τὰ ὀνομάζει *«σημεῖα»*, διότι σημαίνουν τὴν μεταφυσικὴν προέλευσιν τῆς Θρησκείας μας, ἀποδεικνύουν, ὅτι ἡ Πίστις μας εἶνε ἀληθινή.

Διὰ νὰ πιστεύσουν οἱ Αἰγύπτιοι, ὁ Θεὸς ἔδωσεν εἰς τὸν Μωυσῆν τὴν δύναμιν νὰ τελῇ θαύματα. Θαύματα βεβαίως ἐτέλεσαν καὶ οἱ μάγοι, οἱ ὁποῖοι παρουσιάσθησαν ὡς ἀντίδικοι τοῦ Μωυσέως, ἀλλὰ μέχρις ὡρισμένου σημείου. Κατόπιν δὲν ἠδύναντο νὰ τελέσουν θαύματα, ἐνῷ ὁ Μωυσῆς ἐξηκολούθει νὰ τελῇ. Ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ὑπερισχύει τῆς δυνάμεως τοῦ Σατανᾶ.

Διὰ νὰ πιστεύσουν οἱ Ἰουδαῖοι, ὁ Χριστὸς ἐτέλει θαύματα καὶ ἐπεκαλεῖτο ταῦτα ὡς ἀπόδειξιν τῆς θείας φύσεώς του:

«Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, ***τοῖς ἔργοις πιστεύσατε,*** *ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ κἀγὼ ἐν αὐτῷ»* (Ἰωάν. ι' 37-38. Ἰδὲ καὶ ε' 36· ι' 25· ιδ' 11· ιε' 24).

Διὰ νὰ πιστεύσῃ ὁ κόσμος, οἱ Ἀπόστολοι ἐπίσης ἐτέλουν θαύματα. Τὸ κήρυγμά των ἐβεβαιώνετο ὡς ἀληθὲς μὲ ὑπερφυσικὰ σημεῖα:

«Ἐκεῖνοι ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος ***καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων»*** (Μάρκ. ιστ' 20. Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. β' 3-4).

Τὰ θαύματα εἶνε τὰ διαπιστευτήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐπὶ πλέον, διὰ χαρισμάτων καὶ θαυμάτων οἰκοδομεῖται ἡ Ἐκκλησία (Α' Κορ. ιδ' 3-6, 12, 26), εὐεργετοῦνται ἀσθενεῖς καὶ εἰς ποικίλας περιστάσεις καὶ ἀνάγκας εὑρισκόμενοι ἄνθρωποι, τιμῶνται οἱ ἅγιοι καὶ δοξάζεται ὁ Θεός.

Πολλαπλῆ ἡ σημασία τῶν θαυμάτων. Ἐν τούτοις οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ διδάσκουν, ὅτι μετὰ τοὺς Ἀποστόλους ἔπαυσαν νὰ γίνωνται θαύματα. Διὰ νὰ ὑποστηρίξουν δὲ τὸν ἰσχυρισμόν των ἀναφέρουν τὸ ἑξῆς χωρίον:

«Εἴτε προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται· ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται» (Α' Κορ. ιγ' 8-10).

Ἡ προσαγωγὴ τοῦ χωρίου τούτου ὑπὲρ τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι μετὰ τοὺς Ἀποστόλους τὰ θαύματα κατηργήθησαν, εἶνε κλασσικὸν παράδειγμα ἠλιθιότητος τῶν αἱρετικῶν. Διότι τὸ χωρίον εἶνε ὅ,τι ἀκριβῶς χρειάζεται διὰ ν' ἀποδειχθῇ τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον. Ναὶ μὲν τὸ χωρίον λέγει, ὅτι τὰ χαρίσματα θὰ καταργηθοῦν, ἀλλὰ πότε; ***«Ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον»***. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸν στίχ. 12, τὸ τέλειον θὰ ἔλθῃ τότε, ὅταν θὰ ἴδωμεν ***«πρόσωπον πρὸς πρόσωπον»***, ὅταν δηλαδὴ παρέλθῃ ὁ παρὼν ἀτελὴς κόσμος καὶ ἔλθῃ ὁ νέος καὶ τέλειος κόσμος ἐν τῇ δευ-

τέρᾳ καὶ ἐνδόξῳ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ (Ἰδὲ καὶ Α' Ἰωάν. γ' 2).

Τὰ θαύματα λοιπὸν θὰ γίνωνται μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας, ὁπότε θὰ καταργηθοῦν, διότι δὲν θὰ χρειάζωνται πλέον.

«Εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, ***πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι»*** (Μάρκ. θ' 23).

Τὸν λόγον τοῦτον εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν πατέρα τοῦ δαιμονιζομένου. Ἔχει δὲ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ πιστεύων, πᾶς ὁ πιστεύων ἀκραδάντως, ὄχι μόνον δαιμόνια δύναται νὰ ἐκβάλλῃ, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἴδους θαύματα νὰ κάνῃ, ἐὰν βεβαίως εἶνε πρὸς τὸ πνευματικὸν συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου (Πρβλ. Ματθ. ιζ' 20-21).

«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ***τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει,*** *ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα μου πορεύομαι, καὶ ὅ,τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω»* (Ἰωάν. ιδ' 12-14).

Ὁ Χριστὸς ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς μαθητάς, ἀλλ' ἐννοεῖ τοὺς πιστοὺς πάσης ἐποχῆς ὅπως ἀποδεικνύει ὁ στίχ. 16 (*«ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν* ***εἰς τὸν αἰῶνα»***). Συνεπῶς ὁ Χριστὸς ὑπόσχεται καὶ βεβαιώνει, κατὰ τὸν πλέον μάλιστα κατηγορηματικὸν τρόπον, ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, εἴτε ἀπόστολος εἴτε μή, εἴτε ἄνθρωπος τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς εἴτε τῶν κατόπιν ἐποχῶν, θὰ τελῇ ὄχι μόνον τὰ θαύματα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερα τούτων διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Πράγματι δέ, οἱ Ἀπόστολοι ἐτέλεσαν μεγαλύτερα θαύματα. Π.χ. καὶ ἡ σκιὰ τοῦ Πέτρου ἐθαυματούργει (Πράξ. ε' 15). Καὶ εἰς τοὺς βί-

ους τῶν Ἁγίων ἀναφέρονται ὑπερθαύμαστα σημεῖα. Ὁ Χριστὸς ζῇ καὶ βασιλεύει εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ παρέχει εἰς μεγάλης πίστεως ψυχὰς τὴν δύναμιν νὰ θαυματουργοῦν.

«***Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει·*** *ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἕξουσιν»* (Μάρκ. ιστ' 17).

Ὄχι μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸν σαφῆ τοῦτον λόγον τοῦ Κυρίου θαυματουργοῦν καὶ οἱ πιστεύοντες εἰς τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων.

«Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε, προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε» (Α' Θεσ. ε' 19-20).

Ὁ Παῦλος παραγγέλλει εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴ παρεμποδίζουν τὴν ἐκδήλωσιν τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ νὰ μὴ περιφρονοῦν τὰς προφητείας ἐξ αἰτίας τῶν ψευδοπροφητῶν. Οἱ Χιλιασταί, ἀφοῦ πλέον δὲν παραδέχονται θαύματα, σβήνουν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐξουθενώνουν τὰς προφητείας, ἂν καὶ οἱ ἴδιοι, ἀντιφάσκοντες πρὸς ἑαυτούς, παρουσιάζονται ὡς προφῆται.

«***Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν;*** *Προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ* ***ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος...*** *Εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως* ***ἰαθῆτε·*** *πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν. Καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι καὶ οὐκ ἔβρεξεν...»* (Ἰακ. ε' 14-18).

Ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος συνιστᾷ εἰς τοὺς χρι-

στιανοὺς τὸ ἅγιον εὐχέλαιον καὶ τὰς προσευχὰς ἀλλήλων πρὸς θαυματουργικὴν ἴασιν τῶν ἀσθενῶν. Ὑπενθυμίζει δὲ τὴν θαυματουργικὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς τοῦ Ἠλία. Ὅπως ὁ Ἠλίας, οὕτω καὶ πᾶς πιστὸς καὶ δίκαιος εἶνε δυνατὸν διὰ τῆς προσευχῆς νὰ κάνῃ θαύματα (Ἰδὲ καὶ Ματθ. κα' 20-22. Ἰδὲ ἐπίσης Ματθ. ιη' 19-20).

«Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου καὶ ***προφητεύσουσιν*** *ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα... Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι,* ***πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν*** *καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν...* ***Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν τὸν οὐρανὸν κλεῖσαι,*** *ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν,* ***καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων*** *στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα* ***καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ,*** *ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι»* (Ἀποκ. ια' 3-6).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο *«οἱ δύο μάρτυρες»* κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιρούς, τοὺς καιροὺς τοῦ Ἀντιχρίστου, θὰ προφητεύουν, θὰ κηρύττουν θεοπνεύστως, καὶ θὰ ποιοῦν τέρατα καὶ σημεῖα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πῶς λοιπὸν οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἰσχυρίζονται, ὅτι τὰ θαύματα παύουν νὰ γίνωνται μετὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχήν;

Ὡς ἀποδεικνύουν τὰ χωρία τῆς Γραφῆς, τὰ θαύματα εἶνε δι' ὅλας τὰς ἐποχάς. Καὶ πραγματικῶς θαύματα γίνονται πάντοτε, ἄλλοτε περισσότερα καὶ ἄλλοτε ὀλιγώτερα, ἄλλοτε μεγαλύτερα καὶ ἄλλοτε μικρότερα, ἄλλοτε ἐμφανῆ καὶ ἄλλοτε ἀφανῆ, κυρίως ἀναλόγως τῆς πίστεως τῶν ἀνθρώπων. Εἰς ὅλους τοὺς πιστοὺς γίνονται θαύματα, τὰ ὁποῖα συνήθως δὲν εἶνε ἐμφανῆ. Ὁσάκις ὁ Θεὸς ἐκπληροῖ ἓν αἴτημα τοῦ πιστοῦ, εἴτε ὑλικὸν εἴτε πνευματικόν, γίνεται

θαῦμα. Ἡ ζωὴ τοῦ πιστοῦ διέρχεται διὰ μέσου ἀναριθμήτων θαυμάτων.

Πολλὰ δὲ εἶνε καὶ τὰ ἐμφανῆ καὶ καταπληκτικὰ θαύματα κατὰ πᾶσαν ἐποχήν. Πολλοὶ ἅγιοι ἀνεδείχθησαν θαυματουργοί. Ἐθαυμάστωσε Κύριος τοὺς ὁσίους αὐτοῦ. Καὶ μόνον αἱ καταπληκτικαὶ προφητεῖαι τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ ἀρκοῦν διὰ νὰ καταρρίψουν τοὺς ἰσχυρισμοὺς κατὰ τοῦ θαύματος τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν ἀπίστων. Καὶ σήμερον ἐρευνητικοί, ἀλλὰ καὶ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι, διαπιστώνουν ἐκ τῶν πραγμάτων περίεργα καὶ καταπληκτικὰ σημεῖα τῆς Πίστεώς μας, τουτέστι θαύματα.

ΠΑΤΡΙΣ

Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ δὲν ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα, μᾶλλον δὲ καὶ ἀντιπαθοῦν αὐτήν. Χλευάζουν τὴν σημαίαν, ἀρνοῦνται νὰ λάβουν ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆ Πατρίδος καὶ προφητεύουν τὴν ταπείνωσιν ὅλων τῶν ἄλλων Πατρίδων καὶ τὴν παγκόσμιον ἐπικράτησιν τοῦ Ἰσραήλ. Φανερὸς καὶ ἐντεῦθεν ὁ σιωνιστικὸς χαρακτὴρ τῆς Ὀργανώσεως τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, πολιτικῆς μᾶλλον παρὰ θρησκευτικῆς Ὀργανώσεως.

Ἀλλ' ἡ Πατρὶς καὶ ὡς περιέχον καὶ ὡς περιεχόμενον, καὶ ὡς γῆ δηλαδὴ καὶ ὡς λαὸς μὲ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, ἰδέας καὶ ἱστορίαν, εἶνε ἀξία, ἡ ὁποία εὑρίσκει θέσιν εἰς τὸν αἰώνιον λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὄχι μόνον ὡς ἔννοια, ἀλλὰ καὶ ὡς λέξις ἡ Πατρὶς εὑρίσκεται ἐν τῇ Γραφῇ. Ἀναφέρομεν ὡρισμένα συγκινητικὰ χωρία:

«Ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ***ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν,*** *κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ»* (Δευτ. λβ' 8. Ἰδὲ καὶ Πράξ. ιζ' 26). – *«Καὶ εἶπεν· Εἰ οἶδας, ἱνατί ἦλθον πρός σε; Καὶ νῦν ἐπιστρέψω τοῦ πολεμῆσαι μετὰ* ***τοῦ ἄρχοντος Περσῶν·*** *καὶ ἐγὼ ἐξεπορευόμην, καὶ* ***ὁ ἄρχων τῶν Ἑλλήνων*** *ἤρχετο. Ἀλλ' ἢ ἀναγγελῶ σοι τὸ ἐντεταγμένον ἐν γραφῇ ἀληθείας, καὶ οὐκ ἔστιν εἷς*

ἀντεχόμενος μετ' ἐμοῦ περὶ τούτων ἀλλ' ἢ ***Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὑμῶν»*** (Δαν. ι' 20-21).

Ὁ Θεὸς ἔθεσε τὰ ὅρια τῶν Πατρίδων, καὶ ἔταξε δι' ἑκάστην Πατρίδα ἄρχοντα ἄγγελον. Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πατρὶς ἔχει τὸν ἄρχοντα ἄγγελόν της.

«Καὶ εἶπε Κύριος τῷ Ἄβραμ· ***ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου*** *καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω»* (Γεν. ιβ' 1. Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. ια' 8).

Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἀβραὰμ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας ἐπαινεῖται ὡς σπουδαία πρᾶξις πίστεως καὶ ὑπακοῆς, διότι ἦτο μία ὀδυνηρὰ θυσία. Καὶ ἦτο ὀδυνηρὰ θυσία, διότι ὁ Ἀβραὰμ ἐγκατέλειψε προσφιλῆ Πατρίδα.

«Ἤγγισαν δὲ αἱ ἡμέραι Ἰσραὴλ τοῦ ἀποθανεῖν, καὶ ἐκάλεσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ καὶ εἶπεν αὐτῷ· εἰ εὕρηκα χάριν ἐναντίον σου, ὑπόθες τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου καὶ ποιήσεις ἐπ' ἐμὲ ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, ***τοῦ μή με θάψαι ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ κοιμηθήσομαι μετὰ τῶν πατέρων μου, καὶ ἀρεῖς με ἐξ Αἰγύπτου καὶ θάψεις με ἐν τῷ τάφῳ αὐτῶν.*** *Ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ ποιήσω κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Εἶπε δέ· ὄμοσόν μοι. Καὶ ὤμοσεν αὐτῷ»* (Γεν. μζ' 29-31. Ἰδὲ καὶ μθ' 29-32).

Λίαν συγκινητικὴ ἡ τελευταία ἐπιθυμία τοῦ πατριάρχου Ἰσραὴλ ἢ Ἰακώβ. Ζητεῖ παρὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰωσὴφ νὰ ὑποσχεθῇ μὲ ὅρκον, ὅτι θὰ κάνῃ εἰς αὐτὸν τὴν χάριν, νὰ μὴ τὸν θάψῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων του. Καὶ τοῦ θανάτου ὁ ὕπνος εἶνε γλυκύτερος εἰς τὴν Πατρίδα!

Καὶ ὁ Ἰωσὴφ ὥρκισε τοὺς ἀδελφούς του, κατὰ

τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Αἰγύπτου νὰ μετακομίσουν τὰ ὀστᾶ του εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας (Γεν. ν' 25).

«Μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα μηδὲ θρηνεῖτε αὐτόν· κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι ***οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι καὶ οὐ μὴ ἴδῃ τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ****»* ('Ιερ. κβ' 10. 'Ιδὲ καὶ τοὺς ἐν συνεχείᾳ στίχ. 11-12).

Εἶνε βαρὺ καὶ θρήνων ἄξιον τὸ ν' ἀποθάνῃ τις ἐξόριστος εἰς ξένην χώραν καὶ νὰ μὴ ἐπανίδῃ τὴν προσφιλῆ Πατρίδα του.

«Καὶ εἶπεν 'Εσθήρ· Εἰ δοκεῖ σοι καὶ εὗρον χάριν, πεμφθήτω ἀποστραφῆναι τὰ γράμματα τὰ ἀπεσταλμένα ὑπὸ 'Αμάν, τὰ γραφέντα ἀπολέσθαι τοὺς 'Ιουδαίους, οἵ εἰσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ***Πῶς γὰρ δυνήσομαι ἰδεῖν τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου καὶ πῶς δυνήσομαι σωθῆναι ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῆς πατρίδος μου;****»* ('Εσθ. η' 5-6).

Τὴν ψυχὴν τῆς 'Εσθὴρ ἐσπάρασσεν ὁ πόνος διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς θανατώσεως τῶν συμπατριωτῶν της. Καὶ παρεκάλεσε τὸν βασιλέα ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασιν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν συμφορὰν τῶν συμπατριωτῶν της. Τὴν συμφορὰν τῶν συμπατριωτῶν της ἐθεώρει ὡς ἰδικήν της συμφοράν.

«'Επὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ***ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών****. 'Επὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ὑμῶν· ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ᾠδῶν καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ὕμνον. Ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών. Πῶς ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου* ***ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; 'Εὰν ἐπιλάθωμαί σου, 'Ιερουσαλήμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου****· κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ*

λάρυγγί μου, ἐὰν μή σου μνησθῶ, ἐὰν μὴ προαναrτάξωμαι τὴν Ἰερουσαλὴμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου» (Ψαλμ. ρλστ' [ρλζ'] 1-6).

Περιπαθὴς ὕμνος τῆς Πατρίδος. Οἱ ἐξόριστοι εἰς τὴν Βαβυλῶνα Ἰουδαῖοι θρηνοῦν ἐνθυμούμενοι τὴν Σιών, καὶ δὲν ἔχουν τὴν διάθεσιν νὰ ψάλουν ᾄσματα εἰς ξένην χώραν. Ὁ φιλόπατρις Ἰουδαῖος ὁρκίζεται νὰ πάθῃ κακόν, ἐὰν δὲν ἐνθυμηθῇ τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ δὲν τὴν προτάξῃ πάσης εὐφροσύνης του. Ἡ Πατρὶς εἶνε τὸ γλυκύτερον ἐκ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν.

«Ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ***Ἑβραῖοί εἰσι; Κἀγώ. Ἰσραηλῖταί εἰσι; Κἀγώ. Σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; Κἀγώ»*** (Β' Κορ. ια' 21-22. Πρβλ. Φιλιπ. γ' 4-5).

Ὁ Παῦλος τολμᾷ νὰ καυχηθῇ καὶ αὐτός, ὅτι κατάγεται ἐξ ἐνδόξου προγόνου· καὶ ἀνήκει εἰς ἔνδοξον Ἔθνος.

«Λύπη μοί ἐστι μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. Ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα...» (Ρωμ. θ' 2-5).

Ὁ Ἀπόστολος ἀγαπᾷ ἰδιαιτέρως τοὺς συμπατριώτας του, τῶν ὁποίων ἀναφέρει ἐξαιρετικοὺς τίτλους τιμῆς, αἰσθάνεται μεγάλην λύπην καὶ ἀδιάλειπτον ὀδύνην, διότι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ θὰ ηὔχετο νὰ χωρισθῇ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Χριστόν, νὰ κολασθῇ δηλαδή, ἐὰν οὕτω θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ σωθοῦν οἱ συμπατριῶταί του!

«Προσέχετε, λαός μου, τῷ νόμῳ μου, κλίνατε

*τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου. Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, φθέγξομαι προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς. **Ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν αὐτὰ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν**»* (Ψαλμ. οζ' [οη'] 1-3).

Ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ Μεσσίας. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ὁμιλεῖ ὡς Θεός, ἔπειτα δὲ ὁμιλεῖ ὡς ἄνθρωπος Ἰσραηλίτης, ὁ ὁποῖος συντάσσει τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς ἄλλους Ἰσραηλίτας ὡς συμπατριώτας του καὶ λέγει εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν *«**ἠκούσαμεν**», «**ἔγνωμεν**», «οἱ πατέρες **ἡμῶν**», «διηγήσαντο **ἡμῖν**»*. Ἀναφέρει δὲ ἐν συνεχείᾳ καταπληκτικὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἔθνους του ὡς ἐξαιρετικὰς ἐκδηλώσεις τῆς θείας προνοίας πρὸς αὐτό.

*«Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, **ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν**· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν»* (Ἰωάν. δ' 22).

Σεῖς οἱ Σαμαρεῖται, λέγει ὁ Χριστός, προσκυνεῖτε αὐτό, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἔχετε σαφῆ γνῶσιν. Ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι προσκυνοῦμεν αὐτό, τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν περισσότερον παντὸς ἄλλου· διὰ τοῦτο ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τῶν Ἰουδαίων.

Ὁ Χριστὸς ἐδῶ, ὁμιλῶν κατὰ πληθυντικὸν καὶ λέγων, *«**ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν**»*, ὁμιλεῖ ὡς Ἰουδαῖος καὶ συντάσσει τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους. Τονίζει δὲ τὴν θρησκευτικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἔθνους του ἔναντι τοῦ Ἔθνους τῶν Σαμαρειτῶν.

Ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος εἶχε πατριωτικὸν συναίσθημα, ἀφοῦ ἄλλωστε ἦτο ὅμοιος πρὸς ἡμᾶς καθ' ὅλα, ἐκτὸς βεβαίως ἁμαρτίας.

*«Καὶ ὡς ἤγγισεν, **ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ**»* (Λουκ. ιθ' 41) – *«**Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσα-**

λήμ, ἡ ἀποκτέννουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν! *Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος»* (Ματθ. κγ΄ 37-38).

Ὁ Χριστὸς κλαίει διὰ τὴν Ἰερουσαλήμ, τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπιγείου Πατρίδος του, καὶ ὁμιλεῖ δι' αὐτὴν μὲ τὰ περιπαθέστερα λόγια.

Τὸ πατριωτικὸν συναίσθημα εἶχε θέσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ἔχῃ θέσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ χριστιανοῦ; Ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς ἀγαπᾷ καὶ τὴν Πατρίδα του. Ἀγαπᾷ δὲ αὐτὴν ἁγνότερον καὶ περιπαθέστερον παντὸς ἄλλου πατριώτου.

«...Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι ***πατρίδα*** *ἐπιζητοῦσι. Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ* ***κρείττονος*** *ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν ἐπουρανίου»* (Ἑβρ. ια΄ 14-16).

Τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν, τὸν παράδεισον, ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς ὀνομάζει ***«πατρίδα»***. Διατί; Διότι ἡ πατρὶς εἶνε σπουδαία ἔννοια καὶ ἀξία, ἡ δὲ οὐράνιος βασιλεία, ὁ παράδεισος, ἔχει ὁμοιότητας καὶ ἀναλογίας πρὸς τὴν πατρίδα. *«Κρείττων»* βεβαίως, ἀνωτέρα δηλαδή, ἡ ἐπουράνιος πατρίς. Ἀλλ' αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ σύγκρισις καὶ αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς δεικνύουν, ὅτι καὶ ἡ ἐπίγειος πατρὶς εἶνε καλή. Καλὴ ἡ ἐπίγειος, καλλιτέρα ἡ ἐπουράνιος. Γλυκεῖα αὕτη, γλυκυτέρα ἐκείνη.

Καὶ κατὰ τὴν Γραφήν, λοιπόν, ἡ Πατρὶς εἶνε σπουδαία ἀξία. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀγῶνες διὰ τὴν Πα-

τρίδα εἶνε ἱεροί. Πολλοὺς δὲ ἀγῶνας διὰ τὴν Πατρίδα ἀναφέρει ἡ Γραφή.

Ἰδὲ καὶ τὸ ἑπόμενον κεφάλαιον περὶ «Ἐξουσιῶν καὶ πολέμου».

Οἱ Χιλιασταὶ εἶνε ἀπάτριδες, διότι κατ' οὐσίαν εἶνε ἀντίθεοι. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὴν Πατρίδα, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔδωσεν. Ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν τὴν Πατρίδα, οὐδὲ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ οὐδὲ εἰς τὴν Γραφὴν πιστεύει ἀληθῶς. Εἰδικώτερον δὲ ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας Χιλιαστάς, οὗτοι εἶνε ἀνθέλληνες, διότι πρῶτον εἶνε ἀντίχριστοι. Ποῖον ἄλλο Ἔθνος προσέφερεν εἰς τὴν Θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ ὅσα τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος;

ΕΞΟΥΣΙΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν, ὅτι αἱ ἐξουσίαι προέρχονται ἐκ τοῦ Σατανᾶ, ἐκτὸς τῆς ἰδικῆς των θεοκρατικῆς δῆθεν κυβερνήσεως. Ἐπίσης διδάσκουν, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λαμβάνῃ τις ὅπλα καὶ νὰ μετέχῃ εἰς πόλεμον. Διὰ νὰ στηρίξουν δὲ τοὺς ἰσχυρισμούς των ἀναφέρουν δύο κυρίως λόγους τῆς Γραφῆς:

«Κριτὴς ἡμῶν Κύριος, ἄρχων ἡμῶν Κύριος, βασιλεὺς ἡμῶν Κύριος, οὗτος ἡμᾶς σώσει» (Ἡσ. λγ' 22).

«Οὐ φονεύσεις» (Ἐξόδ. κ' 15 [13]· Δευτ. ε' 17).

Κακῶς οἱ Χιλιασταὶ χρησιμοποιοῦν καὶ τοὺς Γραφικοὺς τούτους λόγους.

Ὁ Κύριος βεβαίως εἶνε ὑπέρτατος κριτής, ἄρχων καὶ βασιλεύς, ἀλλ' ἀοράτως καὶ ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ. Κυβερνᾷ μὲ νόμον ἐλευθερίας τοὺς πιστοὺς καὶ ἐκλεκτούς, οἱ ὁποῖοι ἀναγνωρίζουν τὴν ἐξουσίαν του. Ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας κατέστη ἀναγκαῖον νὰ ὑπάρχουν καὶ ὁραταὶ ἐξουσίαι, διὰ νὰ συγκρατοῦν τὴν τάξιν καὶ νὰ ὑπάρχῃ σχετικὴ ἀσφάλεια, διότι ἄλλως ἡ ἀνθρωπότης θὰ κατεσπαράσσετο καὶ θὰ ἠφανίζετο καὶ οὐδεὶς σκοπὸς τῆς ἀνθρωπότητος θὰ ἐπραγματοποιεῖτο. Ὡς ἀναγκαῖαι δὲ αἱ ἐξουσίαι καὶ συντελεστικαὶ πρὸς τὸ καλὸν εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἄλλοτε μὲν ὁ Θεὸς δίδει τὰς ἐξουσίας κατ' εὐδοκίαν εἰς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοτε δὲ κατὰ

παραχώρησιν εἰς κακοὺς ἀνθρώπους διὰ διαφόρους λόγους, καὶ κυρίως διὰ νὰ εἶνε παιδαγωγικαὶ μάστιγες τῶν λαῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶνε ἀνάξιοι σπουδαίων ἀρχόντων καὶ ἄξιοι διεφθαρμένων, ἀνικάνων καὶ τυράννων. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ οἱ κακοὶ ἄρχοντες συγκρατοῦν τὴν κοινωνίαν, καὶ ἡ τυραννία εἶνε προτιμοτέρα τῆς ἀναρχίας.

Εἰς τὴν Γραφὴν φαίνεται σαφῶς, ὅτι αἱ ἐξουσίαι προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἀναφέρομεν σχετικὰ χωρία:

*«**Δι' ἐμοῦ** βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ οἱ δυνάσται γράφουσι δικαιοσύνην. **Δι' ἐμοῦ** μεγιστᾶνες μεγαλύνονται, καὶ τύραννοι **δι' ἐμοῦ** κρατοῦσι γῆς»* (Παροιμ. η' 15-16).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ ἐνυπόστατος Σοφία τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς δηλαδή, ὁμιλεῖ διὰ δικαίους ἐξουσιαστάς. Ἐὰν δὲ αἱ ἐξουσίαι ἦσαν ἐκ τοῦ Σατανᾶ, ὅπως διδάσκουν οἱ Χιλιασταί, πῶς ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ θὰ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὴ ἀναδεικνύει καὶ δοξάζει αὐτούς;

*«Οὕτω λέγει Κύριος ὁ Θεός, **τῷ χριστῷ μου** Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαρρήξω, ἀνοίξω ἔμπροσθεν αὐτοῦ θύρας, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται. Ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύσομαι καὶ ὄρη ὁμαλιῶ* κ.λπ.» (Ἠσ. με' 1-3).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Κῦρος, ὁ σπουδαῖος ἐκεῖνος βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἦτο *«χριστὸς»* τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ἔχρισε τὸν Κῦρον βασιλέα. Αὐτὸς ἐπίσης ἐκράτησε τὸν Κῦρον ἐκ τῆς δεξιᾶς, ὡδήγησεν αὐτόν, ὑπέταξεν εἰς αὐτὸν ἔθνη καὶ ἐδόξασεν αὐτόν. Ἐὰν δὲ αἱ ἐξουσίαι ἦσαν ἐκ τοῦ Σατανᾶ, πῶς ὁ Θεὸς θὰ ἔχριε τὸν Κῦρον διὰ σατανικὴν ἐξουσίαν, καὶ θὰ ἐβοήθει αὐτὸν ἐν τῇ ἐνασκήσει σα-

τανικῆς ἐξουσίας, καὶ θὰ ἐκραταίωνε καὶ θὰ ἐδόξαζεν αὐτόν;

«*Σύ, βασιλεῦ* (ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ναβουχοδονόσορα), *βασιλεὺς βασιλέων,* ***ᾧ ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ*** *βασιλείαν ἰσχυρὰν καὶ κραταιὰν καὶ ἔντιμον* ***ἔδωκεν...*** *καὶ κατέστησέ σε κύριον πάντων*» (Δαν. β' 37-38. Ἰδὲ καὶ β' 21 δ' 14 [17], 22 [25], 29 [32], ε' 21).

Καὶ εἰς τὸν Ναβουχοδονόσορα, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦ Δανιήλ, τὴν ἐξουσίαν ἔδωσεν ὁ Θεός. Ὁ δὲ Θεὸς δὲν δίδει σατανικὰ πράγματα.

«***Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι*** *καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ*» (Ματθ. κβ' 21· Μάρκ. ιβ' 17· Λουκ. κ' 25).

Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Κυρίου, ἔχει καὶ ὁ Καῖσαρ δικαιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει τις ν' ἀνταποκρίνεται. Ἔχει καὶ τὸ κράτος ὡρισμένας δικαίας ἀπαιτήσεις, πρὸς τὰς ὁποίας οἱ ὑπήκοοι πρέπει νὰ συμμορφώνωνται. Ἀλλ' ἂν ἡ ἐξουσία τοῦ Κράτους ἦτο ἐκ τοῦ Σατανᾶ, ὁ Κύριος δὲν θ' ἀνεγνώριζε δικαιώματα εἰς αὐτὴν καὶ δὲν θὰ συνίστα συμμόρφωσιν πρὸς αὐτήν. Ἡ ἐξουσία λοιπὸν εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ. Σατανικαὶ δὲ εἶνε αἱ καταχρήσεις τῆς ἐξουσίας. Διὰ τοῦτο μόνον τότε δὲν πρέπει νὰ πειθαρχῶμεν εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὅταν οὗτοι ἀπαιτοῦν πράγματα ἀντίθετα πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ε' 29).

«*Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς* ***ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν,*** *πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι*» (Τίτ. γ' 1).

«***Ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει*** *διὰ τὸν Κύριον,* ***εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις*** *εἰς ἐκδίκησιν μὲν*

κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν, ***ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ»*** (Α' Πέτρ. β' 13-15).

Οἱ Ἀπόστολοι συνιστοῦν ὑποταγὴν καὶ πειθαρχίαν εἰς πάσας τὰς ἐγκοσμίους καὶ ἀνθρωπίνας ἐξουσίας, διότι αὐτὸ εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶνε δὲ αὐτὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διότι αἱ ἐξουσίαι ἔχουν τὴν ἀρχήν των εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὄχι εἰς τὸν Σατανᾶν. Ἐὰν εἶχον τὴν ἀρχήν των εἰς τὸν Σατανᾶν, οἱ Ἀπόστολοι δὲν θὰ συνίστων ὑποταγὴν καὶ πειθαρχίαν, ἀλλὰ θὰ συνίστων ἀντίστασιν εἰς ὅλας τὰς διαταγὰς καὶ ἐνεργείας τῶν ἐξουσιῶν κατὰ τὸ *«ἀντίστητε τῷ Διαβόλῳ»* (Ἰακ. δ' 7), ἐνῷ τώρα συνιστοῦν ἀπειθαρχίαν μόνον εἰς ὅσα ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

«Τὸν βασιλέα τιμᾶτε» (Α' Πέτρ. β' 17).

Ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ τιμοῦν τὸν βασιλέα. Βασιλεὺς δὲ τότε ἦτο ὁ διεφθαρμένος, θηριώδης καὶ διώκτης τῶν χριστιανῶν Νέρων. Καὶ τοὺς πλέον ἀναξίους, ἐφ' ὅσον εἶνε φορεῖς τῆς ἐξουσίας, ὀφείλομεν νὰ τιμῶμεν λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἐξουσίας των. Αὐτοὶ εἶνε κακοί, ἀλλ' ἡ ἐξουσία των εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς χεῖρας τοῦ Νέρωνος ἡ ἐξουσία συνεκράτει τὴν τάξιν, ἐνῷ ἡ ἔλλειψις ἐξουσίας, τουτέστιν ἡ ἀναρχία, θὰ ἔφερεν ἀλληλοσπαραγμὸν καὶ ἀφανισμὸν τῆς κοινωνίας.

«Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. ***Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ. Αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν.*** *Ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσι φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; Τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις*

*ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· **Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν**. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· **Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν εἰς ὀργὴν** ἔκδικος τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· **λειτουργοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσιν** εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμήν»* (Ῥωμ. ιγ' 1-7).

Ῥητῶς ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι αἱ ἐξουσίαι εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ. Καὶ παραγγέλλει ὑποταγὴν παντὸς ἀνθρώπου εἰς τὰς ἐξουσίας, παρατηρῶν, ὅτι ὁ ἀντιτασσόμενος εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀνθίσταται εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ τιμωρηθῇ. Διότι ἡ ἐξουσία εἶνε διὰ τὸ καλόν. Εἶνε ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ. Φορεῖ τὴν μάχαιραν διὰ νὰ τιμωρῇ τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα. Τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας ἀγρυπνοῦν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο πληρώνονται καὶ φόροι, διὰ νὰ ὑπάρχουν καὶ ν' ἀμείβωνται οἱ ἔχοντες ὡς ἔργον τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν.

Παρὰ τὴν πλήρη σαφήνειαν τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου, οἱ διαστροφεῖς τῶν Γραφῶν Χιλιασταὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ὑποστηρίζουν γραπτῶς εἰς ἔντυπά των, ὅτι αἱ ἐξουσίαι, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Ἀπόστολος, εἶνε ὁ Ἰεχωβᾶ Θεὸς καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός!

Ἐδείχθη, ὅτι αἱ ἐξουσίαι εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὀφείλεται εἰς αὐτὰς ὑποταγή. Κατόπιν δὲ τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι ὁ φόνος καὶ ὁ πόλεμος κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἐξουσίας ἐπιτρέπονται. Ὁ πόλεμος καὶ ὁ φόνος καθ' ἑαυτὰ βεβαίως εἶνε κακά, ἀλλ' ἀναγ-

καῖα κακά, ὅπως μία χειρουργικὴ ἐπέμβασις, καθ' ἣν ἀποκόπτεται καὶ ἀποβάλλεται ἓν μέρος τοῦ ὀργανισμοῦ, διὰ νὰ μὴ καταστραφῇ ὁλόκληρος ὁ ὀργανισμός. Ἄνευ φόνου καὶ πολέμου τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα καὶ οἱ ἐχθροὶ θὰ κατέστρεφον κοινωνίας καὶ ἔθνη. Ὑπάρχουν συνεπῶς πόλεμοι ἄδικοι, τοὺς ὁποίους ὑποκινεῖ ὁ Σατανᾶς, καὶ πόλεμοι ἀναγκαῖοι καὶ δίκαιοι, τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίζωμεν ὡς σατανικούς.

Βεβαίως ἡ ἐντολὴ λέγει *«οὐ φονεύσεις»*. Ἀλλ' ἡ ἔννοια τῆς ἐντολῆς εἶνε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φονεύσῃς ὡς ἰδιώτης. Ὡς ὄργανον ἐξουσίας ἐπιτρέπεται νὰ φονεύσῃς. Παραθέτομεν σχετικὰ χωρία:

«Ἐὰν πατάξῃ τίς τινα καὶ ἀποθάνῃ, ***θανάτῳ θανατούσθω...*** *Ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ πλησίον ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλῳ καὶ καταφύγῃ,* ***ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου λήψῃ αὐτὸν θανατῶσαι.*** *Ὃς τύπτει πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ,* ***θανάτῳ θανατούσθω.*** *Ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ* ***τελευτήσει θανάτῳ.*** *Ὃς ἐὰν κλέψῃ τίς τινα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ καταδυναστεύσας αὐτὸν ἀποδῶται, καὶ εὑρεθῇ ἐν αὐτῷ,* ***θανάτῳ τελευτάτω»*** (Ἐξόδ. κα' 12-17).

Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔδωσεν εἰς τὸν Μωυσῆν τὴν ἐντολὴν *«οὐ φονεύσεις»*, ὁ αὐτὸς εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας του ἐν τῷ Σινὰ δίδει διαταγὰς νὰ φονεύωνται ἀνοικτιρμόνως διάφοροι παραβάται τοῦ νόμου του (Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. ι' 28). Γέμει ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωυσέως διαταγῶν τοῦ Θεοῦ περὶ θανατικῶν ἐκτελέσεων ἁμαρτωλῶν καὶ ἀσεβῶν. Καὶ ναὶ μὲν αἱ διαταγαὶ ἐκεῖναι κατηργήθησαν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἐδείκνυον ὅμως, ὅτι τὸ *«οὐ φονεύσεις»* δὲν ἦτο ἀπόλυτον.

*«**Καὶ εἰσήκουσε Κύριος** τῆς φωνῆς Ἰσραὴλ καὶ παρέδωκε τὸν Χανανεὶν ὑποχείριον αὐτοῦ, καὶ **ἀνεθεμάτισεν αὐτὸν*** (=κατέστρεψεν αὐτὸν) *καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ»* (Ἀριθ. κα΄ 3).

*«**Καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν*** (τὸν βασιλέα Σηὼν) *Ἰσραὴλ **φόνῳ μαχαίρας** καὶ κατεκυρίευσαν τῆς γῆς αὐτοῦ»* (Ἀριθ. κα΄ 24).

«Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· Μὴ φοβηθῇς αὐτόν (τὸν βασιλέα Ὤγ), *ὅτι **εἰς τὰς χεῖράς σου παραδέδωκα αὐτὸν καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ** καὶ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ ποιήσεις αὐτῷ καθὼς ἐποίησας τῷ Σηὼν βασιλεῖ τῶν Ἀμορραίων... **Καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ**, ἕως τοῦ μὴ καταλιπεῖν αὐτοῦ ζωγρείαν»* (Ἀριθ. κα΄ 34-35).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα ὁ Μωυσῆς ἐπολέμησε καὶ ἐθανάτωσε βασιλεῖς, στρατεύματα καὶ λαούς, καὶ μάλιστα μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἐντολῆς *«οὐ φονεύσεις»*.

Μετὰ δὲ τὸν Μωυσῆν, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ διεξήγαγε πολλοὺς καὶ κραταιοὺς πολέμους κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ πρὸς κατάκτησιν τῆς γῆς Χαναὰν καὶ ἐξωλόθρευσεν ἑπτὰ ἔθνη (Δευτ. ζ΄ 1-2· Πράξ. ιγ΄ 19).

Καὶ ἄλλοι ἐπίσης πιστοὶ ἄνδρες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, περισσότερον δὲ ὁ Δαβίδ, διεξήγαγον πολέμους μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξωλόθρευσαν ἀντιπάλους.

*«Μὴ πτήξητε, μηδὲ φοβηθῆτε ἀπ' αὐτῶν· **Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν** ὁ προπορευόμενος πρὸ προσώπου ὑμῶν **αὐτὸς συνεκπολεμήσει αὐτοὺς μεθ' ὑμῶν**»* (Δευτ. α΄ 29-30. Ἰδὲ καὶ Ἐξόδ. ιδ΄ 14· Δευτ. γ΄ 22· κ΄ 4· Ἰησ. κγ΄ 10· Νεεμ. δ΄ 14 [20]).

Ῥητῶς λέγεται ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Θεὸς συμπολεμεῖ μὲ τοὺς μὲν ἐναντίον τῶν δέ, ὅταν βεβαίως οἱ πρῶτοι διεξάγουν δικαίους καὶ συμφώνους πρὸς τὸ θέλημά του πολέμους.

*«Γίνου μοι εἰς υἱὸν δυνάμεως καὶ πολέμει **τοὺς πολέμους Κυρίου**»* (Α' Βασ. [Α' Σαμ.] ιη' 17).

Οἱ δίκαιοι καὶ σύμφωνοι πρὸς τὸ θεῖον θέλημα πόλεμοι χαρακτηρίζονται ὡς *«πόλεμοι Κυρίου»*. Ὑπάρχει ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ πόλεμος τοῦ Θεοῦ.

*«Τίς ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, **Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ**»* (Ψαλμ. κγ' [κδ'] 8).

Ὁ Κύριος χαρακτηρίζεται ὡς *«δυνατὸς ἐν πολέμῳ»*. Εἶνε ἄρχων εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ ἄρχων πολέμου.

*«**Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον** καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου»* (Ψαλμ. ιζ' 35 [ιη' 34]. Ἰδὲ καὶ Ψαλμ. ρμγ' [ρμδ'] 1).

Ὁ Θεὸς ἐδίδαξε καὶ ἱκάνωσε τὸν Δαβὶδ νὰ εἶνε ἐπιδέξιος καὶ γενναῖος πολεμιστής.

*«Καὶ εἶπα... Μνήσθητε τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ μεγάλου καὶ φοβεροῦ **καὶ παρατάξασθε περὶ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, υἱῶν ὑμῶν, θυγατέρων ὑμῶν, γυναικῶν ὑμῶν καὶ οἴκων ὑμῶν**... Καὶ ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἥμισυ τῶν ἐκτετιναγμένων ἐποίουν τὸ ἔργον καὶ ἥμισυ αὐτῶν ἀντείχοντο, καὶ λόγχαι καὶ θυρεοὶ καὶ τόξα καὶ θώρακες... καὶ οἱ αἴροντες ἐν τοῖς ἀρτῆρσιν ἐν ὅπλοις· **ἐν μιᾷ χειρὶ ἐποίει αὐτοῦ τὸ ἔργον καὶ ἐν μιᾷ ἐκράτει τὴν βολίδα**. Καὶ οἱ οἰκοδόμοι ἀνὴρ ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐζωσμένος ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ καὶ ᾠκοδομοῦσαν, καὶ ὁ σαλπίζων ἐν τῇ κερατίνῃ ἐχόμενα αὐτοῦ... Καὶ*

εἶπα... Ἐν τόπῳ, οὗ ἐὰν ἀκούσητε τὴν φωνὴν τῆς κερατίνης, ἐκεῖ συναχθήσεσθε πρὸς ἡμᾶς, ***καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν πολεμήσει περὶ ἡμῶν*»** (Νεεμ. δ' 8-14 [14-20]).

Συγκινητικοὶ λόγοι. Οἱ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιστρέψαντες Ἰουδαῖοι ἔκτιζον τὰ τείχη καὶ συγχρόνως ἦσαν ἐν ἐπιφυλακῇ. Μὲ τὴν μίαν χεῖρα ἔκτιζον καὶ μὲ τὴν ἄλλην ἐκράτουν τὸ ὅπλον! Ὁ δὲ Νεεμίας προέτρεπε νὰ πολεμήσουν ὑπὲρ ἀδελφῶν, υἱῶν, θυγατέρων, γυναικῶν καὶ οἴκων, καὶ ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ μέγας καὶ φοβερὸς Θεὸς θὰ συνεπολέμει ὑπὲρ αὐτῶν.

«Κηρύξατε ταῦτα ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ***ἁγιάσατε πόλεμον,*** *ἐξεγείρατε τοὺς μαχητάς, προσαγάγετε καὶ ἀναβαίνετε, πάντες ἄνδρες πολεμισταί. Συγκόψατε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ῥομφαίας καὶ τὰ δρέπανα ὑμῶν εἰς σειρομάστας· ὁ ἀδύνατος λεγέτω ὅτι ἰσχύω ἐγώ»* (Ἰωὴλ δ' [γ'] 9-10).

Τὸ χωρίον ὁμιλεῖ διὰ κήρυξιν ἱεροῦ πολέμου καὶ μεταβολὴν γεωργικῶν ἐργαλείων εἰς ὅπλα. Ὅταν ὁ πόλεμος εἶνε δίκαιος καὶ ἀναγκαῖος, ἀποβαίνει ἱερὸς καὶ διὰ τὴν διεξαγωγήν του πρέπει νὰ γίνεται τὸ πᾶν.

«Καὶ ἀνέστησαν καὶ ἀνέβησαν εἰς Βαιθὴλ καὶ ἠρώτησαν ἐν τῷ Θεῷ καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· Τίς ἀναβήσεται ἡμῖν ἐν ἀρχῇ εἰς παράταξιν πρὸς υἱοὺς Βενιαμίν; ***Καὶ εἶπε Κύριος· Ἰούδας ἐν ἀρχῇ ἀναβήσεται ἀφηγούμενος...*** *Καὶ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ ἔκλαυσαν ἐνώπιον Κυρίου ἕως ἑσπέρας καὶ ἠρώτησαν ἐν Κυρίῳ λέγοντες· Εἰ προσθῶμεν ἐγγίσαι εἰς παράταξιν πρὸς υἱοὺς Βενιαμὶν ἀδελφοὺς ἡμῶν;* ***Καὶ εἶπε Κύριος· Ἀνάβητε πρὸς αὐτούς...*** *Καὶ ἐπηρώτησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Κυρίῳ λέγοντες· Εἰ προσθῶμεν ἔτι ἐξελθεῖν εἰς παράταξιν*

πρὸς υἱοὺς Βενιαμὶν ἀδελφοὺς ἡμῶν ἢ ἐπίσχωμεν; ***Καὶ εἶπε Κύριος· Ἀνάβητε, ὅτι αὔριον δώσω αὐτοὺς εἰς χεῖρας ὑμῶν»*** (Κριτ. κ' 18-28).

Εἰς τὴν φυλὴν Βενιαμὶν συνέβη πρωτοφανὲς διὰ τὸν περιούσιον λαὸν καὶ φρικτὸν κροῦσμα ἀνηθικότητος (Κριτ. ιθ'). Οἱ δὲ Βενιαμῖται γενικῶς ἔδειξαν ἀναισθησίαν ἀπέναντι τοῦ ἀνοσιουργήματος, ἠρνήθησαν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων καὶ ἀνέλαβον τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν (Κριτ. κ' 12-16).

Διὰ τοῦτο ὅλαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπεφάσισαν πόλεμον κατὰ τῆς φυλῆς Βενιαμίν. Καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους παρεθέσαμεν, τρεῖς φορὰς ἠρώτησαν σχετικῶς τὸν Θεόν, ὁ δὲ Θεὸς ἀπήντησεν ὑπὲρ τοῦ πολέμου. Τὴν τρίτην μάλιστα φορὰν εἶπεν, ὅτι θὰ παρέδιδε τοὺς Βενιαμίτας εἰς χεῖράς των. Πράγματι δέ, οἱ Ἰσραηλῖται ἐνίκησαν καὶ κατέστρεψαν τὴν φυλὴν Βενιαμίν, ἐκτὸς ἑξακοσίων ἀνδρῶν (Κριτ. κ' 47).

Πόλεμος μεταξὺ ἀδελφῶν, ὁμοεθνῶν καὶ ὁμοθρήσκων, ὁ δὲ Θεὸς ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ ὑπὲρ τῆς μιᾶς παρατάξεως. Τοιούτους δὲ πολέμους ἀναφέρει καὶ ἄλλους ἡ Παλαιὰ Διαθήκη.

Ὄχι λοιπὸν πρὸς ἀλλοεθνεῖς καὶ ἀλλοθρήσκους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὁμοεθνεῖς καὶ ὁμοθρήσκους πόλεμοι εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε δίκαιοι καὶ νὰ ἔχουν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

«Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ ***στρατευόμενοι*** *λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδένα συκοφαντήσητε μηδὲ διασείσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν»* (Λουκ. γ' 14).

Στρατιωτικοὶ ἠρώτων τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην τί ἔπρεπε νὰ κάνουν. Ὁ δὲ Ἰωάννης δὲν εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα, ἀλλ' εἶπε μόνον νὰ μὴ κα-

ταπιέσουν κανένα πρὸς ἀπόσπασιν χρημάτων καὶ ν' ἀρκοῦνται εἰς τὸν μισθόν των. Ἂν ἡ στράτευσις ἦτο ἁμαρτία, ὁ Ἰωάννης θὰ ἔλεγεν εἰς τοὺς στρατιωτικούς: Τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ὀφείλετε νὰ κάνετε, εἶνε ν' ἀρνηθῆτε τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.

«Καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη· κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ; Οἱ δὲ εἶπον· πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου» (Πράξ. ιστ' 30-31).

Ὁ δεσμοφύλαξ τῶν Φιλίππων ἠρώτησε τοὺς Ἀποστόλους, τί ἔπρεπε νὰ κάνῃ διὰ νὰ σωθῇ. Οἱ δὲ Ἀπόστολοι δὲν εἶπον εἰς αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἔνοπλον ὑπηρεσίαν του, ἀλλὰ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

*«Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ καὶ **στρατιώτην εὐσεβῆ** τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ... ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Ἰόππην»* (Πράξ. ι' 7-8).

Ἂν ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῶν Πράξεων δὲν θὰ ἐχαρακτήριζε τὸν στρατιώτην *«**εὐσεβῆ**»*.

*«Ἀνὴρ δέ τις ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, **ἑκατοντάρχης** ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, **εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν** σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ»* (Πράξ. ι' 1-2. Ἰδὲ καὶ στίχ. 22).

Ἂν ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἦτο ἐκ τοῦ Σατανᾶ, ὁ ἑκατόνταρχος δὲν θὰ ἐχαρακτηρίζετο *«**εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν**»*.

*«Θεοῦ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· **οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ**»* (Ῥωμ. ιγ' 4).

Ἡ κρατικὴ ἐξουσία εἶνε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὑπηρέτης

τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἀγαθόν. Φέρει δὲ τὴν μάχαιραν ὄχι ἀσκόπως, ἀλλὰ διὰ νὰ τιμωρῇ τοὺς ἐχθροὺς τῆς τάξεως, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς εἰρήνης, καὶ οὕτω νὰ ἐκπληρώνῃ τὸν ἀγαθὸν σκοπόν της. Ἡ μάχαιρα σημαίνει φόνους καὶ πολέμους.

Ἀφοῦ δὲ ἡ ἐξουσία εἶνε ὑπηρέτης εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀπαιτεῖται ὑποταγὴ εἰς αὐτήν, εἶνε αὐτονόητον, ὅτι ἡ ὑποταγὴ περιλαμβάνει καὶ τὴν στράτευσιν, μάλιστα ὡς τὸ βασικώτερον καθῆκον τοῦ ὑπηκόου τοῦ Κράτους. Ὁ ἀρνούμενος τὴν στράτευσιν διαπράττει τὴν πρώτην καὶ πλέον σοβαρὰν ἀπείθειαν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Εἶνε δὲ καὶ ἀσυνεπὴς πρὸς ἑαυτόν, διότι, ἐνῷ ἀρνεῖται τὴν στράτευσιν, ἐνισχύει τὸν στρατὸν διὰ τῆς καταβολῆς φόρων (Ῥωμ. ιγ' 6-7· Λουκ. κ' 22-25). Ἐπειδὴ δὲ ὁ πόλεμος δὲν ἔχει μόνον τὴν πλευρὰν τῆς σκληρότητος, ἀλλὰ καὶ τὴν πλευρὰν τῆς θυσίας, ὁ ἀρνούμενος τὴν στράτευσιν ἀρνεῖται τὴν θυσίαν.

ΜΕΤΑΓΓΙΣΙΣ ΑΙΜΑΤΟΣ

Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ θεωροῦν τὴν μετάγγισιν αἵματος ὡς ἁμαρτίαν καὶ ἀπαγορεύουν αὐτήν, μὲ συνέπειαν πολλοὶ ἀσθενεῖς νὰ ἀποθνήσκουν. Ἂς σημειωθῇ δέ, ὅτι παλαιότερον δὲν ἔθετον τοιοῦτον θέμα.

Τὴν μετάγγισιν αἵματος κατὰ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβᾶ ἀπαγορεύουν τὰ ἑξῆς χωρία:

«Πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε» (Γεν. θ′ 4).

«Καὶ ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν φάγῃ πᾶν αἷμα, καὶ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἔσθουσαν τὸ αἷμα καὶ ἀπολῶ αὐτὴν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς· ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστι, καὶ ἐγὼ δέδωκα αὐτὸ ὑμῖν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐξιλάσκεσθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν· τὸ γὰρ αἷμα αὐτοῦ ἀντὶ τῆς ψυχῆς ἐξιλάσεται. Διὰ τοῦτο εἴρηκα τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· πᾶσα ψυχὴ ἐξ ὑμῶν οὐ φάγεται αἷμα, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ προσκείμενος ἐν ὑμῖν οὐ φάγεται αἷμα. Καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν θηρεύσῃ θήρευμα θηρίον ἢ πετεινόν, ὃ ἔσθεται, καὶ ἐκχεεῖ τὸ αἷμα καὶ καλύψει αὐτὸ τῇ γῇ· ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα

αὐτοῦ ἐστι. Καὶ εἶπα τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· Αἷμα πάσης σαρκὸς οὐ φάγεσθε, ὅτι ἡ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστι· πᾶς ὁ ἔσθων αὐτὸ ἐξολοθρευθήσεται» (Λευϊτ. ιζ' 10-14. Ἰδὲ καὶ γ' 17· ζ' 26-27).

«Ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας» (Πράξ. ιε' 28-29. Ἰδὲ καὶ κα' 25).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τοὺς προσηλύτους νὰ τρώγουν αἷμα. Πρῶτον ἔπρεπε ν' ἀφήνουν νὰ χύνεται τὸ αἷμα, καὶ ἔπειτα νὰ τρώγουν τὸ κρέας ἄνευ αἵματος. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἔτρωγεν αἷμα, θὰ ἐξωλοθρεύετο.

Ἀλλὰ καὶ συμφώνως πρὸς τὰ χωρία τῶν Πράξεων ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος ἀπηγόρευσε τὴν βρῶσιν αἵματος εἰς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι προήρχοντο ἐξ ἐθνικῶν.

Διατί ἄραγε ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσε τὴν βρῶσιν αἵματος; Μήπως τὸ αἷμα εἶνε ὑποκατάστατον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καί, ὅπως ἄλλοτε ἀπηγορεύθη ἡ βρῶσις ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, οὕτως ὕστερον ἀπηγορεύθη ἡ βρῶσις αἵματος ὡς δοκιμασία τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου; Μήπως ἡ βρῶσις αἵματος ἀπηγορεύθη πρὸς μείωσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν ζῴων ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτωλότητός του; Μήπως ἀπηγορεύθη ὡς βάναυσος πρᾶξις; Μήπως ἀπηγορεύθη διὰ νὰ μὴ ἐξαγριωθῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ τρώγῃ τὰ ζῷα ζωντανά; Μήπως ἀπηγορεύθη πρὸς καταπολέμησιν τῆς συνηθείας εἰδωλολατρῶν, οἱ ὁποῖοι ἔπινον αἷμα, νομίζοντες ὅτι οὕτως ἀπέκτων καταπληκτικὴν δύναμιν καὶ καταπληκτικὰς ἰδιότητας;

Τὰ χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναφέρουν δύο λόγους διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς βρώσεως τοῦ αἵματος: Πρῶτον, τὸ αἷμα εἶνε ἡ ἕδρα τῆς ζωῆς. Δεύτερον, τὸ αἷμα προσφέρεται κατὰ τὰς θυσίας πρὸς ἐξιλασμόν.

Ἂν ἡ ἔννοια τοῦ πρώτου λόγου εἶνε ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ζωήν (καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὡς τὸν μόνον κύριον τῆς ζωῆς), τότε ἡ μετάγγισις τοῦ αἵματος μᾶλλον ἐπιβάλλεται πρὸς διάσωσιν καὶ μὴ καταστροφὴν τῆς ζωῆς. Ὁ Κύριος ἠρώτησε τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν ἁμαρτίαν τὴν θεραπείαν ἐν σαββάτῳ: *«Τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,* ***ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι;»*** (Λουκ. στ′ 9). Ἐνεργοῦντες μετάγγισιν αἵματος σῴζομεν ζωήν, ἀπαγορεύοντες τὴν μετάγγισιν αἵματος φονεύομεν ζωήν.

Κατὰ τὸν δεύτερον λόγον ἡ ἀπαγόρευσις εἶχε συμβολικὴν σημασίαν· ἀπέβλεπεν εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται ἀληθινὸς ἐξιλασμός. Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Μήπως καὶ εἰς τὸν πρῶτον λόγον ὑποκρύπτεται συμβολικὴ σημασία, δεδομένου ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἡ βάσις τῆς πνευματικῆς ζωῆς;

Ἂν καὶ οἱ δύο λόγοι τῆς ἀπαγορεύσεως ἔχουν συμβολικὴν σημασίαν, ἀποβλέποντες εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἦλθεν ἡ πραγματικότης, ἀφοῦ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἐθυσιάσθη, τὸ σύμβολον παραμερίζεται καὶ ἡ ἀπαγόρευσις δὲν ἰσχύει πλέον, ἡ δὲ ἀπόφασις τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου ὡς πρὸς τὸ αἷμα δὲν ἔχει ἀπόλυτον, ἀλλὰ σχετικὴν ἰσχύν, ὅπως καὶ ὡς πρὸς τὰ εἰδωλόθυτα. Σαφῶς ὁ Παῦλος διδάσκει, ὅτι κατ᾽ ἀρχὴν τὸ νὰ τρώγῃ τις εἰδωλόθυτα δὲν εἶνε κακόν (Α′ Κορ. η′ 4· ι′ 25-27). Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πολλοί, ἀσθενεῖς τὴν

συνείδησιν, ἐσκανδαλίζοντο βλέποντες ἀδελφοὺς νὰ τρώγουν εἰδωλόθυτα, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος καὶ ὁ Παῦλος συνιστοῦν ἀποχὴν ἀπὸ τῶν εἰδωλοθύτων. Ὁμοίως συνιστᾶται ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ αἵματος, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίζωνται οἱ ἀσθενεῖς τὴν συνείδησιν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνηθισμένοι ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης νὰ μὴ τρώγουν αἷμα.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἄλλωστε ἐκτὸς τῆς βρώσεως αἵματος ἀπηγόρευε καὶ τὴν βρῶσιν στέατος, λίπους δηλαδὴ (Λευϊτ. γ' 16-17· ζ' 23-25). Ἀλλὰ τοῦτο σήμερον δὲν ἰσχύει. Ὅλοι σήμερον τρώγομεν λίπη.

Τὸ γάλα, ἐπίσης, τὸ μητρικὸν καὶ τὸ ζωικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου τρεφόμεθα, κατ' οὐσίαν εἶνε αἷμα. Πίνοντες γάλα, κατ' οὐσίαν πίνομεν αἷμα.

Τὸ δὲ σπουδαιότερον, ἐνῷ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀπηγόρευεν αὐστηρῶς τὴν βρῶσιν αἵματος ζῴων, πολὺ περισσότερον ἀνθρώπων, ἡ Καινὴ Διαθήκη πρὸς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον ἀπαιτεῖ τὴν συχνὴν κοινωνίαν τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ: «*Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ* ***πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα****, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ* ***πίνων μου τὸ αἷμα*** *ἔχει ζωὴν αἰώνιον... Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ* ***τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις****. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ* ***πίνων μου τὸ αἷμα*** *ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ*» (Ἰωάν. στ' 53-56. Ἰδὲ καὶ Ματθ. κστ' 27-28· Α' Κορ. ι' 16).

Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει τὰ χωρία τῆς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα ἐπικαλοῦνται οἱ Χιλιασταί, ἀπαγορεύουν τὴν βρῶσιν αἵματος καὶ ὄχι τὴν μετάγγισιν, ἡ ὁποία τότε ἦτο ἄγνωστος.

Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, πρὶν ἢ ἐπινοηθῆ ἡ ἐπιστημονικὴ μετάγγισις, ὑπῆρχε φυσικὴ μετάγγισις αἵματος δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐκτὸς τῶν πρωτοπλάστων. Εἰς ὅλους ἡμᾶς τοὺς γεννητοὺς γυναικῶν ἐγένετο μετάγγισις αἵματος ἤδη ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρός. Ὁ σωματικὸς ὀργανισμός μας ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν αἱμάτων τῆς μητρός μας.

Οἱ Χιλιασταί, ἀρνούμενοι τὴν μετάγγισιν αἵματος εἰς τοὺς ἀρρώστους, ἀποδεικνύονται ἀνίκανοι νὰ καταλάβουν τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ γράμμα αὐτῆς, τὸ ὁποῖον δὲν ὁμιλεῖ περὶ μεταγγίσεως αἵματος, καὶ γίνονται οὕτως ἀνθρωποκτόνοι, ὅπως ὁ πατήρ των Διάβολος (Ἰωάν. η' 44).

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΑΡΜΑΓΕΔΩΝΟΣ

Οἱ Χιλιασταὶ ὁμιλοῦν καὶ γράφουν κατὰ κόρον δι' ἕνα πόλεμον, τὸν τρομερώτερον καὶ καταστρεπτικώτερον ὅλων τῶν πολέμων, ὁ ὁποῖος θὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸ κακὸν καὶ ὀνομάζεται Ἁρμαγεδών. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτόν, λέγουν καὶ γράφουν οἱ Χιλιασταί, ὁ Ἰεχωβᾶ Θεὸς καὶ παρὰ τὸ πλευρόν του ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὅλαι αἱ στρατιαὶ τῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων θὰ πολεμήσουν εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην πρὸς τὸν Σατανᾶν, τὰς ὀρδὰς τῶν δαιμόνων καὶ τοὺς ἀσεβεῖς ἀνθρώπους, ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μάχης τοῦ Ἁρμαγεδῶνος κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς θὰ εἶνε, ὅτι θὰ καταστραφοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐκτὸς αὐτῶν, τῶν Χιλιαστῶν, καὶ ὅτι θὰ συλληφθῇ, θὰ δεθῇ καὶ θὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον ὁ Σατανᾶς μετὰ τῶν δαιμόνων διὰ χίλια ἔτη. Τοῦτο δὲ κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς σημαίνει, ὅτι ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ δαίμονες ἐπὶ χίλια ἔτη θὰ περιέλθουν εἰς κατάστασιν θανάτου(!) καὶ εἰς τὴν γῆν θὰ ἐπικρατήσῃ ἡ περιβόητος χιλιετὴς βασιλεία, ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ Χιλιασταὶ θ' ἀπολαμβάνουν ἀπερίγραπτον ὑλικὴν εὐδαιμονίαν.

Εἰς τὸ ἐρώτημα δὲ «Πότε θὰ γίνῃ ὁ πόλεμος τοῦ

῾Αρμαγεδῶνος;» ἄλλοτε οἱ Χιλιασταὶ ἀπήντων, ὅτι θὰ γίνῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, τώρα δὲ ἀπαντοῦν, ὅτι θὰ γίνῃ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς χιλιετοῦς βασιλείας. Ἐσχάτως μάλιστα διέδιδον, καὶ μάλιστα ἀπειλητικῶς, ὅτι τὸ φθινόπωρον τοῦ 1975 συνεπληρώνοντο 6.000 ἔτη ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἐγίνετο ὁ πόλεμος τοῦ ῾Αρμαγεδῶνος, θὰ ἐξωλοθρευόμεθα ὅλοι ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ὡς ἀσεβεῖς, καὶ θὰ ἀπέμενον αὐτοὶ μόνον, διὰ ν' ἀρχίσουν τὴν χιλιετῆ βασιλείαν των!

Τὰ περὶ ῾Αρμαγεδῶνος οἱ Χιλιασταὶ στηρίζουν κυρίως εἰς τὸ ἑξῆς ἐδάφιον:

«Εἰσὶ πνεύματα δαιμονίων ποιοῦντα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς ***τὸν πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος****. Ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ῾Εβραϊστὶ* ***῾Αρμαγεδών****»* (Ἀποκ. ιστ' 14-16).

Ἡ λέξις ῾Αρμαγεδὼν ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὸ παρὸν ἐδάφιον καὶ κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην εἶνε σύνθετος καὶ σημαίνει «ὄρος τῆς Μαγεδών». Ἦτο δὲ ἡ Μαγεδὼν ἢ συνηθέστερον Μαγεδὼ πόλις εἰς ἓν ἄκρον τῆς περιφήμου πεδιάδος Ἐσδραλών, «κλασσικοῦ πεδίου αἱματηρῶν μαχῶν ἐν τῇ Βίβλῳ». ῾Ως ὄρος δὲ τῆς Μαγεδώ(ν) δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸν Κάρμηλον, ὅπου ὁ προφήτης Ἠλιοὺ εἶχε κατασφάξει *«τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης»*.

Εἰς τὸν ῾Αρμαγεδῶνα λοιπόν, ἤτοι τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Μαγεδώ(ν), ὅπου συχναὶ καὶ ἀποφασιστικαὶ μάχαι εἶχον διεξαχθῆ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα,

ὡς παριστᾷ τὸ πρᾶγμα ἡ Ἀποκάλυψις, θὰ γίνῃ ἡ μεγάλη σύρραξις μεταξὺ τῶν δυνάμεων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ Σατανᾶ. Κατ' αὐτὴν δὲ αἱ ἀντίθεοι δυνάμεις θὰ συντριβοῦν τελείως καὶ ὁριστικῶς καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ θριαμβεύσῃ πλήρως.

Ὁ τελικὸς οὗτος πόλεμος ἀναφέρεται καὶ ἐν Ἀποκ. ιδ' 19-20· ιζ' 14-16· ιθ' 11-21· κ' 7-10. Ἐπίσης ἀναφέρεται ἐν κεφ. λη'-λθ' τοῦ Ἰεζεκιήλ. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐν ἑκάστῃ τῶν περικοπῶν τούτων παρίσταται κατὰ διάφορον τρόπον, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ διαφορετικῶν γεγονότων.

Τὸ βασικὸν σφάλμα τῶν Χιλιαστῶν ὡς πρὸς τὸν Ἁρμαγεδῶνα εἶνε, ὅτι ἐκλαμβάνουν αὐτὸν ὡς πόλεμον ἐν κυριολεξίᾳ, ὡς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην, ὅπως ἦτο π.χ. ἡ μάχη εἰς τὸν Μαραθῶνα ἢ τὸ Βατερλώ, ἐνῷ δὲν πρόκειται περὶ τοιούτου πολέμου. Ἁπλῶς ἡ Γραφὴ χρησιμοποιεῖ πολεμικὴν φρασιολογίαν ἐν μεταφορικῇ καὶ πνευματικῇ ἐννοίᾳ, ὅπως πράττει πολλάκις, διὰ νὰ δηλώσῃ πνευματικὴν δύναμιν, μάχην καὶ νίκην τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ κατὰ τῶν ἀντιθέων δυνάμεων (Ἐξόδ. ιδ' 14, 25· Ψαλμ. κγ' [κδ'] 8· Ἠσ. νθ' 16-20· Λουκ. κβ' 36· Κολ. β' 15· Ἀποκ. α' 16 κ.ἄ.). Ὁ Θεὸς καὶ Χριστὸς δὲν διεξάγει πολέμους κατὰ γράμμα, ὅπως οἱ ἄνθρωποι. Ὁ χαρακτὴρ τῆς βασιλείας του εἶνε πνευματικὸς (Ματθ. κστ' 52· Ἰωάν. ιη' 36· Β' Κορ. ι' 3-6· Ἐφεσ. στ' 11-18 κ.ἄ.).

Ὅτι ὁ Ἁρμαγεδὼν δὲν εἶνε πόλεμος κατὰ γράμμα δεικνύουν οἱ ἑξῆς τρεῖς λόγοι:

Πρῶτον, **ὁ τόπος τοῦ πολέμου**. Κατὰ τὸ Ἀποκ. ιστ' 16 *«συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ **Ἁρμαγεδών**»*. Κατὰ τὸ Ἀποκ. ιδ' 19-20 *«ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ*

ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν μεγάλην. Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω ***τῆς πόλεως*** (ἤτοι τῆς Ἰερουσαλὴμ)». Κατὰ τὸ Ἀποκ. κ' 9 *«ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλευσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ* ***τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην*** (τουτέστι πάλιν τὴν Ἰερουσαλὴμ)». Κατὰ τὸ ιη' κεφάλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως (στίχ. 2, 9-10, 15-19, 21), ὡς καὶ κατ' ἄλλα κεφάλαια αὐτῆς (ιδ', ιστ', ιζ'), ἡ τελικὴ κρίσις τοῦ Θεοῦ γίνεται **ἐν Βαβυλῶνι**. Κατὰ δὲ τὸ Ἀποκ. ιθ' 11-15 ὁ πόλεμος φαίνεται ὅτι γίνεται **ἐν οὐρανῷ**. Οὕτω κατὰ τὸ αὐτὸ βιβλίον, ἤτοι τὴν Ἀποκάλυψιν, ἡ τελικὴ κρίσις τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀντιθέων δυνάμεων παρίσταται συμβαίνουσα ὄχι εἰς ἕνα τόπον, τὸν Ἁρμαγεδῶνα, ἀλλ' εἰς πολλοὺς τόπους. Διὰ νὰ ἔλθωμεν δὲ καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, κατὰ τὰ κεφάλαια λη' καὶ λθ' τοῦ Ἰεζεκιὴλ ἡ τελικὴ σύρραξις λαμβάνει χώραν **εἰς τὴν γῆν Ἰσραὴλ** (λη' 8) καὶ δὴ **εἰς τὰ ὄρη Ἰσραὴλ** (λθ' 2), κατὰ δὲ τὸ ιδ' κεφάλαιον τοῦ Ζαχαρίου **εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ** (Ἰδὲ ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον). Πρβλ. καὶ τὸ δ' (γ') κεφάλαιον τοῦ Ἰωήλ, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται λόγος περὶ μεγάλης κρίσεως τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἐθνῶν **ἐν τῇ κοιλάδι Ἰωσαφάτ**.

Δεύτερον, **ὁ τρόπος τοῦ πολέμου**. Ὁ τελικὸς πόλεμος τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀντιθέων δυνάμεων ἐμφανίζεται τόσον ὡς μάχη ἐκ παρατάξεως ὅσον καὶ ὡς ἐκδήλωσις τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ κόσμου τῶν ἀσεβῶν ἄνευ διεξαγωγῆς μάχης, ἤτοι ὡς μονομερὴς πόλεμος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης ἐμφανίζεται γινόμενος τόσον δι' ὅπλων ἐν τῇ συνήθει τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ὡς μαχαιρῶν, τόξων κ.λπ., ὅσον καὶ διὰ θεομηνιῶν, ὡς σεισμοῦ, βροχῆς, χαλαζολίθων κ.λπ. Ἐπίσης ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν εἰκό-

να τοῦ τρυγητοῦ καὶ πατήματος σταφυλῶν. Ἰδὲ περιγραφὰς εἰς τὰ σχετικὰ κεφάλαια τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ ὁποῖα ἐμνημονεύσαμεν προηγουμένως.

Τρίτον, ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς μάχης τοῦ Ἁρμαγεδῶνος ὡς ***«τοῦ πολέμου τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος»*** ἐν Ἀποκ. ιστ′ 14, μάλιστα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν εὐθὺς κατόπιν ἐν στίχ. 15 βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου *«Ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης»*. Ἡ βεβαίωσις αὕτη ἀναμφιβόλως ἀναφέρεται εἰς τὴν Δευτέραν Παρουσίαν. Ὡς φαίνεται δέ, καὶ *«ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος»*, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 14, εἶνε αὐτὴ ἡ ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Συνεπῶς ὁ πόλεμος τοῦ Ἁρμαγεδῶνος εἶνε ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας πάταξις ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ ὁριστικὴ συντριβὴ τῶν ἀσεβῶν. Ἰδὲ καὶ Β′ Θεσ. α′ 6-10.

Κατὰ ταῦτα ὁ πόλεμος τοῦ Ἁρμαγεδῶνος δὲν εἶνε πραγματικὸς πόλεμος, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί, ἀλλ' εἶνε μία εἰκών, ἢ μᾶλλον πολλαί, ὡς εἴδομεν, διαφορετικαὶ εἰκόνες, πρὸς παράστασιν τοῦ αὐτοῦ πράγματος, τῆς τελικῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου συντριβῆς τοῦ κακοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας καὶ τοῦ θριάμβου τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐδεχόμεθα, ὅτι ὁ Ἁρμαγεδὼν εἶνε πραγματικὸς πόλεμος μεταξὺ δύο ἀντιπάλων στρατευμάτων, θὰ ἦτο γελοῖον νὰ δεχθῶμεν ἐπίσης, ὅτι τὸ ἓν στράτευμα θὰ ἀποτελῆται ἐξ ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων, τὸ δὲ ἄλλο ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων. Διεξαγωγὴ πραγματικοῦ πολέμου μεταξὺ ἀνθρώπων ἐκ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ ἀύλων πνευμάτων ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς δὲν εἶνε νοητή. Πῶς οἱ ἀσεβεῖς ἄν-

θρωποι θὰ καταλάβουν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ Ἁρμαγεδῶνος, ἀφοῦ οἱ ἀντίπαλοί των –Θεὸς καὶ ἄγγελοι– θὰ εἶνε ἀόρατοι καὶ οὐδεμία ἐνέργεια καὶ κίνησίς των θὰ εἶνε φανερά; Πῶς θὰ βαδίσουν πρὸς πόλεμον, ἐν ἀτελευτήτῳ παρελάσει, ὡς περιγράφεται εἰς τὰ βιβλία τῶν Χιλιαστῶν, καὶ ποῦ ἀκριβῶς θὰ κατευθυνθοῦν καὶ θὰ σταθοῦν, ἀφοῦ οἱ ἀντίπαλοί των θὰ εἶνε ἀόρατοι καὶ εἰς οὐδένα τόπον θὰ βλέπουν αὐτούς; Τί θὰ σκοπεύουν διὰ τῶν ὅπλων καὶ τὶ θὰ φονεύουν; Ἀόρατα καὶ ἄυλα πνεύματα;

Γεννᾶται ἐπίσης τὸ ἐρώτημα: Διατί παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰεχωβᾶ θὰ μάχωνται καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι; Δὲν εἶνε ὁ Ἰεχωβᾶ ἱκανὸς νὰ κατατροπώσῃ μόνος τοὺς ἐχθρούς του; Τί λέγομεν; Δὲν δύναται εἷς μόνον ἄγγελος νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς ἐχθρούς; Καὶ πρὸς τί κἂν νὰ συναφθῇ μάχη μεταξὺ ἀσεβῶν καὶ Ἰεχωβᾶ, ἀφοῦ ὁ Κύριος οἱονεὶ διὰ τῆς λάμψεως τῆς δυνάμεώς του καὶ δι᾽ ἑνὸς φυσήματος τοῦ στόματός του δύναται νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἐχθρούς του; (Β΄ Θεσ. α΄ 9, β΄ 8).

Τέλος ἐξοφθάλμως ἐσφαλμένη εἶνε ἡ σημερινὴ γνώμη τῶν Χιλιαστῶν, ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ Ἁρμαγεδῶνος θὰ γίνῃ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς χιλιετοῦς βασιλείας. Κατὰ τὸ Ἀποκ. κ΄ 7-8, «*ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη*», μετὰ δηλαδὴ τὸ τέλος τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, τότε «*λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γὼγ καὶ τὸν Μαγώγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον*», τουτέστι τὸν πόλεμον τοῦ Ἁρμαγεδῶνος, τὸν τελικὸν πόλεμον μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Η ΧΙΛΙΕΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

Κεντρικὴν θέσιν εἰς τὴν ἐσχατολογίαν τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ κατέχει ἡ διδασκαλία αὐτῶν περὶ χιλιετοῦς βασιλείας, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ Χιλιασταὶ ὠνομάσθησαν.

Τὸ 20ὸν κεφάλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως παρερμηνεύοντες, ὡς καὶ παλαιότεροι καὶ νεώτεροι παρηρμήνευσαν καὶ παρερμηνεύουν, καὶ ἀντιλήψεις ὁμοίας πρὸς τὰς παχυλὰς μεσσιακὰς ἀντιλήψεις τῶν Ἑβραίων ἐκφράζοντες οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, κηρύττουν μίαν ἐπίγειον ὑλιστικὴν βασιλείαν κατὰ τὸν τύπον τῶν κοσμικῶν βασιλειῶν, ἀλλ' ἀσυκρίτως μεγαλυτέρας καὶ ἀφαντάστου εὐδαιμονίας. Πιστεύουν δι' ἄλλων λόγων, ὅτι εἰς τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων ἐδῶ κάτω εἰς τὴν γῆν παρεμβάλλεται μία ἰδανικὴ μεσοβασιλεία διαρκείας χιλίων ἐτῶν.

Ἡ μεσοβασιλεία αὕτη κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς θὰ ἔχῃ τὸν βασιλέα της, τὴν κυβέρνησίν της, τὰ λοιπὰ διοικητικὰ ὄργανά της καὶ τοὺς πολίτας της. Ἐπίσης θὰ ἔχῃ τὴν πρωτεύουσάν της. Βασιλεὺς θὰ εἶνε ὁ Χριστός, ὅστις θὰ βασιλεύῃ ἀοράτως. Ἡ κυβέρνησις θὰ εἶνε διττοῦ μᾶλλον χαρακτῆρος, οὐράνιος καὶ ἐπίγειος, ἀόρατος καὶ ὁρατή. Τὸ οὐράνιον καὶ ἀόρατον μέρος τῆς κυβερνήσεως θ' ἀποτελοῦν οἱ

144.000 ἐκλεκτοὶ τῶν ἐκλεκτῶν τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τὸ δὲ ἐπίγειον καὶ ὁρατὸν μέρος τῆς κυβερνήσεως θ' ἀποτελοῦν οἱ δίκαιοι τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς, ὡς ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, ὁ Μωυσῆς καὶ ἄλλοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ ἐν τῷ ια' κεφαλαίῳ τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς ὀνομαστικῶς ἀναφερόμενοι. Τούτους οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἐκλαμβάνουν ὡς ὁμόφρονάς των καὶ διδάσκουν, ὅτι οὗτοι ἀνίστανται ἐκ νεκρῶν πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως, ἵνα σχηματίσουν τὴν κυβέρνησιν. Ἔχομεν, δηλαδή, ἀνάστασιν νεκρῶν κατὰ δόσεις. Πρωθυπουργὸς τῆς ἐπιγείου κυβερνήσεως θὰ εἶνε βεβαίως ὁ Ἀβραάμ, ὅστις ἐκ τοῦ κέντρου του διὰ τῶν συγχρόνων καταπληκτικῶν τεχνικῶν μέσων θὰ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις ὁλοκλήρου τῆς γῆς. Δίκαιοι ἐπίσης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θὰ διορισθοῦν ὡς διοικηταὶ ἀνὰ τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς καὶ θὰ διοικοῦν ἐξ ὀνόματος τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως. Εἶνε δὲ περίεργον καὶ ἐνδεικτικὸν τῶν τάσεων καὶ ἀντιλήψεων τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, ὅτι ἐκ τῶν ἁγίων τῆς Καινῆς Διαθήκης οὐδεὶς θὰ μετάσχῃ τῆς ἐπιγείου κυβερνήσεως. Ἡ κυβέρνησις θὰ φέρῃ Ἑβραϊκὸν χαρακτῆρα. Πολῖται τῆς βασιλείας θὰ εἶνε Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἀνίστανται ἐκ νεκρῶν, καὶ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, οἱ ὁποῖοι θὰ ζοῦν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως τῆς χιλιετοῦς βασιλείας καὶ οὐδέποτε θὰ ἀποθάνουν. Κέντρον δὲ τῆς ἐπιγείου κυβερνήσεως θὰ εἶνε ἡ Ἰερουσαλήμ, ἐνδεικτικὸν καὶ τοῦτο τῶν βαθυτέρων καὶ ἀπωτέρων σκοπῶν τῆς κινήσεως τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, κινήσεως μᾶλλον πολιτικῆς ἢ θρησκευτικῆς, ταυτιζομένης ἐν πολλοῖς πρὸς τὸν διεθνῆ Σιωνισμόν.

Ὡς πρὸς τὴν ἔναρξιν τῆς χιλιετοῦς βασιλείας οἱ

Χιλιασταὶ ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἔχουν μέχρι τώρα ὁρίσει πολλὰς χρονολογίας. Παταγωδῶς διαψευδόμενοι καὶ γελοιοποιούμενοι, ὁρίζουν συνεχῶς νέας χρονολογίας. Οὕτως ὥρισαν τὸ 1874, τὸ 1878, τὸ 1914, τὸ 1925, τὸ 1931, τὸ 1975. Οὐδεμία δυσκολία καὶ οὐδεμία ἐντροπὴ εἰς τὸ προσδιορίζειν συνεχῶς *«χρόνους καὶ καιρούς, οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ»* (Πράξ. α΄ 7). Τώρα δὲ λέγουν, ὅτι τὸ 1914 ἱδρύθη ὁριστικῶς ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἐν οὐρανῷ, θὰ γίνῃ ὁ Ἁρμαγεδών, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ καταστραφοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐκτὸς αὐτῶν, καὶ μετὰ τὸν Ἁρμαγεδῶνα θὰ ἱδρυθῇ ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν γῆν, ἤτοι θὰ ἀρχίσῃ ἡ περίφημος χιλιετὴς βασιλεία.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς χιλιετοῦς βασιλείας ὁ Σατανᾶς θὰ δεθῇ καὶ θὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ θὰ παραμείνῃ ἐκεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χιλιετίας εἰς κατάστασιν θανάτου(!), διὰ νὰ μὴ δύναται κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα νὰ πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους. Μετὰ δὲ τὴν λῆξιν τῆς χιλιετίας θὰ λυθῇ, ἤτοι θ' ἀναστηθῇ(!) ὁ Διάβολος δι' ὀλίγον χρόνον καὶ θὰ πλανήσῃ πολλοὺς Χιλιαστὰς καὶ τότε θὰ γίνῃ ἄλλη καταστροφή. Μετ' ἐκείνην δὲ τὴν καταστροφὴν οἱ πιστοὶ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ζοῦν αἰωνίως ἐπὶ γῆς ἐν εὐδαιμονίᾳ, οἱ δὲ 144.000 θὰ ζοῦν αἰωνίως ἐν οὐρανῷ εὐδαιμονέστερον.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς χιλιετοῦς βασιλείας θὰ φυτευθῇ ἐπίγειος παράδεισος, θὰ παράγωνται ὑπεράφθονα ἀγαθά, θὰ κτισθοῦν πολυτελέσταται κατοικίαι, θὰ καταργηθῇ ὁ θάνατος, τὰ γραφεῖα κηδειῶν θὰ κλείσουν, οἱ ἐργολάβοι κηδειῶν θ' ἀναζητήσουν ἄλλας, εὐχαρίστους, ἀπασχολήσεις, ὅλοι θὰ γίνουν νέοι, θὰ τρώγουν, θὰ πίνουν, θὰ ἔρχωνται εἰς γάμον,

θ' ἀπολαμβάνουν τὰς συζυγικὰς τέρψεις, θὰ αὐξάνωνται καὶ θὰ πληθύνωνται μέχρι νὰ πληρωθῇ ἡ γῆ, κατόπιν θὰ παύσουν τὴν τεκνογονίαν, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσουν τὰς συζυγικὰς σχέσεις, θ' ἀπολαμβάνουν πᾶν ὑλικὸν καὶ σαρκικὸν ἀγαθόν, καὶ δὲν θὰ ἐνοχλῶνται ἀπὸ κανὲν κακόν. Ὅλη ἡ γῆ θὰ γίνῃ Ἐδέμ, ἀνωτέρα τῆς Ἐδέμ, διότι ὁ Διάβολος θὰ εἶνε δεμένος ἤτοι νεκρὸς (!) καὶ δὲν θὰ ἐνοχλῇ τοὺς εὐδαίμονας κατοίκους τῆς γῆς.

Αἱ περὶ χιλιετοῦς βασιλείας διδασκαλίαι τῶν Χιλιαστῶν εἶνε πολλαὶ καὶ λίαν διασκεδαστικαὶ εἰς τὰς λεπτομερείας των, ἀρκετὰ δὲ κρίνομεν πρὸς κατατόπισιν τοῦ ἀναγνώστου τὰ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἐνταῦθα ἐκτεθέντα.

Πότε δεσμεύεται ὁ Σατανᾶς

Κατὰ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβᾶ, ὡς εἴπομεν, τὸ 20ὸν κεφάλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως διδάσκει ἀνάστασιν μέρους τῆς ἀνθρωπότητος πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ ἐπίγειον ὑλικὴν μεσοβασιλείαν χιλίων ἐτῶν. Παραθέτομεν τὸ ἐν λόγῳ κεφάλαιον ὁλόκληρον, ἵνα ὁ ἀναγνώστης ἔχῃ τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν ἀνασκευὴν τῶν χιλιαστικῶν ἀντιλήψεων.

«*Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισε καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. Καὶ*

εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ **τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων** *διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ,* **καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον** *οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη· καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. Μακάριος καὶ* **ἅγιος** *ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. Καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γὼγ καὶ τὸν Μαγώγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλευσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην· καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ κατέφαγεν αὐτούς· καὶ ὁ Διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.*

Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῷ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. Καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς, τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικρούς, ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ βιβλία ἠνοίχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνοίχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς

βιβλίοις κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός· οὗτος ὁ θάνατος ὁ δεύτερός ἐστιν. Καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός» (Ἀποκ. κ').

Πρῶτον πρέπει νὰ τονισθῇ καὶ νὰ γίνη συνείδησις ὅλων τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν Γραφήν, ὅτι ἡ Γραφή, συμφώνως πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῆς μαρτυρίαν (Β' Πέτρ. γ' 16), περιέχει καὶ δυσνόητα μέρη, τὰ ὁποῖα οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι διαστρεβλώνουν πρὸς καταστροφὴν αὐτῶν καὶ τῶν πλανωμένων ὑπ' αὐτῶν. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν βιβλίων τῆς Γραφῆς τὸ πλέον δυσνόητον εἶνε ἡ Ἀποκάλυψις καὶ μάλιστα τὸ 20ὸν κεφάλαιον. Διὰ τοῦτο πολλοὶ σπουδαῖοι ἑρμηνευταὶ τῆς ἀρχαιότητος, ἐν οἷς καὶ ὁ διαπρεπέστερος πάντων, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ἀπέφυγον νὰ ἑρμηνεύσουν τὴν Ἀποκάλυψιν. Μεταξὺ δὲ τῶν ἑρμηνευσάντων ὑπάρχουν σοβαραὶ διαφοραὶ γνωμῶν, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς χιλιετοῦς βασιλείας. Λόγῳ τοῦ προφητικοῦ καὶ δὴ καὶ ἐσχατολογικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν συμβολισμῶν καὶ ἀλληγοριῶν αὐτῆς, ἡ ἑρμηνεία τοῦ βιβλίου τούτου δὲν εἶνε τόσον ζήτημα εὐφυΐας, γνώσεων, προσοχῆς, ἐμπειρίας καὶ πίστεως, ὅσον καὶ κυρίως ζήτημα καιροῦ. Ὅταν τὰ προφητευόμενα γίνωνται, τότε καὶ μικρὸν παιδίον ἀντιλαμβάνεται καὶ ἑρμηνεύει αὐτὰ ἐκ τῶν πραγμάτων.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀκριβὴς καὶ πλήρης ἑρμηνεία τοῦ 20οῦ κεφαλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως δὲν δύναται νὰ προεξοφληθῇ. Ὡς ὁ καθηγητὴς Π. Μπρατσιώτης πα-

ρατηρεῖ, «τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶνε ἓν τῶν δυσχερεστάτων τοῦ βιβλίου ἀπό βιβλικοθεολογικῆς ἐπόψεως, τῆς δυσχερείας ἐγκειμένης πρὸ παντὸς εἰς τὴν διακρίβωσιν τῆς σημασίας τῆς χιλιετοῦς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ἥτις πολλῶν παρερμηνειῶν καὶ πλανῶν ἐγένετο ὑπόθεσις, χωρὶς τὸ ζήτημα νὰ παύσῃ παραμένον αἴνιγμα σκοτεινὸν καὶ ἄλυτον, οἷον θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶνε, ἐφ' ὅσον θὰ ἐξακολουθῇ ἡ φθαρτὴ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου οἰκονομία» (Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου, Ἀθῆναι 1950, σελ. 282). Παρὰ ταῦτα βεβαίως πόρρω ἀπέχομεν τοῦ νὰ θεωρῶμεν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον πιθανὰς τὰς χονδροειδεῖς χιλιαστικὰς ἀντιλήψεις τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ 20οῦ κεφαλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως γίνεται λόγος περὶ δέσεως τοῦ Σατανᾶ δι' ἁλύσεως μεγάλης ὑπὸ ἀγγέλου ἐξ οὐρανοῦ καὶ ῥίψεως καὶ ἐγκλεισμοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἄβυσσον, *«ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη»*, μεθ' ὃ θὰ λυθῇ ἐπὶ *«μικρὸν χρόνον»*.

Ἡ πρόσκαιρος αὕτη δέσμευσις τοῦ Σατανᾶ, ὅρος τῆς χιλιετοῦς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ἐν ἀπολύτῳ βαθμῷ, ἤτοι ὡς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀπαλλαγὴ τοῦ κόσμου ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Σατανᾶ, ὡς παντελὴς αὐτοῦ ἀδράνεια, καὶ δὴ καὶ ὡς κατάστασις θανάτου, ὡς νομίζουν οἱ Χιλιασταί, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν περὶ σώματος, θανάτου καὶ ἀναστάσεως τοῦ Σατανᾶ! Ἡ μετὰ τὴν λύσιν –ὄχι ἀνάστασιν– τοῦ Σατανᾶ ὕπαρξις τοιούτων καὶ τοσούτων ἐθνῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν στίχ. 8-9, δεικνύει τὸ σχετικὸν τῆς δεσμεύσεως τοῦ Σατανᾶ. Ὁ Σατανᾶς δηλαδὴ κατὰ τὴν χιλιετῆ περίοδον δεσμεύεται ὑπό τινα μόνον ἔποψιν καὶ ἔν τινι μόνον βαθμῷ, ὄχι ἀπολύτως. Τὰ ζιζάνια, *«οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ»*, ἐξακο-

λουθοῦν νὰ συνυπάρχουν πάντοτε μετὰ τοῦ σίτου, τῶν *«υἱῶν τῆς βασιλείας»*, μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος, ὅτε θὰ συμβῇ ἡ τελικὴ κρίσις (Ματθ. ιγ' 24-30· 36-43). Ἂς μὴ ὀνειρεύωνται λοιπὸν οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἰδανικὴν βασιλείαν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ δέσμευσις τοῦ Σατανᾶ διὰ χίλια ἔτη, –σχετική, ἐπαναλαμβάνομεν, καὶ ὄχι ἀπόλυτος–, ὡς καὶ ἡ συναφὴς πρὸς ταύτην ἔναρξις τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ, ὡς νομίζουν οἱ Χιλιασταὶ καὶ ἄλλοι ὀνειροπόλοι, ἀλλ' ἤδη ἔγινε. Πότε; Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπὶ γῆς ἐπιδημίας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο ἐκ πολλῶν χωρίων φαίνεται.

Ὅτε ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσεν ἕνα δαιμονιζόμενον καὶ κατηγορήθη ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, ὅτι ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἶπε· *«Πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἁρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον* ***δήσῃ*** *τὸν ἰσχυρόν;»* (Ματθ. ιβ' 29). Συμφώνως πρὸς τὸν παραβολικὸν τοῦτον λόγον ὁ Χριστὸς πρῶτον **ἔδεσε** τὸν Σατανᾶν, καὶ οὕτω κατόπιν διήρπαζε καὶ διέλυε τὸ κράτος του. Ἀμέσως δὲ προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἶχεν εἴπει· *«Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα* ***ἔφθασεν*** *ἐφ' ὑμᾶς* ***ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ****»* (στίχ. 28). Συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦτον ἡ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐκβολὴ τῶν δαιμονίων ἐσήμανεν, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν (Ἰδὲ καὶ Λουκ. ια' 20-22). Ὁ Χριστὸς δηλονότι τὴν δέσμευσιν τοῦ Σατανᾶ συνέδεσε πρὸς τὴν ἔναρξιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν κεφαλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ὅτε οἱ ἑβδομήκοντα ἐπέστρεψαν ἐκ περιοδείας καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Χριστόν, ὅτι καὶ τὰ δαιμόνια

ὑπετάσσοντο εἰς αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὁ Χριστὸς εἶπεν· «*Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν* ***ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα***» (Λουκ. ι′ 18). Καθ' ὃν χρόνον δηλαδὴ οἱ ἑβδομήκοντα ἐξέβαλλον δαιμόνια, ὁ Χριστὸς ἔβλεπε τὸν Σατανᾶν νὰ καταπίπτῃ εἰς τὴν ἄβυσσον.

Ὀλίγον πρὸ τῆς σταυρώσεώς του ὁ Ἰησοῦς εἶπε· «*Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου* ***ἐκβληθήσεται ἔξω***» (Ἰωάν. ιβ′ 31). Τώρα, δηλαδή, ὁπότε παραδίδομαι εἰς τὸν θάνατον, ὁ κοσμοκράτωρ Διάβολος θὰ ἐκβληθῇ ἐκ τοῦ κράτους του, θὰ χάσῃ τὴν ἐξουσίαν του. Ὁμοίως ὁ Χριστὸς εἶπεν· «*Ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου* ***κέκριται***» (Ἰωάν. ιστ′ 11). Ἤδη δηλαδὴ διὰ τοῦ θανάτου μου, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς τετελεσμένον γεγονός, ὁ Σατανᾶς ἔχει ὁριστικῶς καταδικασθῇ, ἔχει χάσει τὴν ἐξουσίαν του.

Οἱ Ἀπόστολοι ἐπίσης, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς ἔδωσεν ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ κατὰ πάσης τῆς δυνάμεως τοῦ ἐχθροῦ (Ματθ. ι′ 1· Μάρκ. γ′ 15· στ′ 7· Λουκ. θ′ 1· ι′ 19), ὁμιλοῦν περὶ τελέσεως θριάμβου κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ εἰς βάρος τοῦ Διαβόλου καὶ περὶ καταργήσεως τοῦ Διαβόλου. Οὕτω κατὰ τὸ Κολ. β′ 15 ὁ Χριστὸς «*ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ,* ***θριαμβεύσας*** *αὐτοὺς ἐν αὐτῷ* (τουτέστιν ἐν τῷ σταυρῷ)». Ἀφοῦ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἐξεγύμνωσε τοὺς δαίμονας, ἐξηυτέλισεν αὐτοὺς δημοσίᾳ, τελέσας θρίαμβον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔσυρεν αὐτοὺς δεμένους ὄπισθεν τοῦ ἅρματός του, ὅπερ εἶνε ὁ σταυρός. Κατὰ δὲ τὸ Ἑβρ. β′ 14 ὁ Υἱὸς ἔγινεν ἄνθρωπος, «*ἵνα διὰ τοῦ θανάτου* ***καταργήσῃ*** *τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν Διάβο-*

λον». Διὰ τοῦ θανάτου του ὁ Χριστὸς ἤδη κατήργησε τὴν Διάβολον.

Ἐδεσμεύθη δὲ ὁ Σατανᾶς ἢ κατηργήθη κατὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἔπαυσε πλέον νὰ ἄγῃ καὶ νὰ φέρῃ αὐθαιρέτως πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀπώλειαν τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας ὁ Θεὸς *«ἐρρύσσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ»* (Κολ. α' 13). Βασιλεία τοῦ Υἱοῦ εἶνε ἡ Ἐκκλησία. Ἐν δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις εἶνε ἡ ταμειοῦχος τῆς θείας Χάριτος καὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς ἁγιότητος καὶ σωτηρίας, πᾶς ἄνθρωπος ἔχει πλέον τὴν δυνατότητα τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τῆς σχετικῆς ἀναμαρτησίας καὶ τῆς σωτηρίας του. Ὁ Σατανᾶς δὲν δύναται πλέον νὰ κατακυριεύῃ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἄνθρωπος παραδοθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν Σατανᾶν.

Πότε ἄρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ

Ὅπως δὲ τὴν δέσμευσιν τοῦ Σατανᾶ ἤδη ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μαρτυρεῖ πληθὺς χωρίων, οὕτω καὶ τὴν σύγχρονον καὶ συναφῆ πρὸς ταύτην ἔναρξιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν οὐρανῶν.

Καὶ πρῶτον μὲν δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ γίνεται διάκρισις μεταξὺ βασιλείας ἡ ὁποία εἶνε ἐπουράνιος καὶ τελεία καὶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένη διὰ τοὺς τελικῶς σῳζομένους, καὶ βασιλείας ἡ ὁποία, ἂν καὶ οὐρανίου προελεύσεως, εἶνε ἐπίγειος καὶ ἀτελὴς λόγῳ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς γηίνης αὐτῆς πλευρᾶς ἢ ἄλλως λόγῳ τῆς ἁμαρτίας

καὶ τῆς σχετικῆς μόνον ἀξίας τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ λόγῳ τῶν πολλῶν θλίψεων. Ὡς εἴπομεν δέ, ἡ χιλιετὴς βασιλεία δὲν εἶνε ἰδανική. Δεύτερον πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ γίνεται διάκρισις μεταξὺ αἰωνίου βασιλείας τοῦ Υἱοῦ ὡς Θεοῦ καὶ περιωρισμένου χρόνου βασιλείας αὐτοῦ ὡς Μεσσίου καὶ Μεσίτου. Ἡ χιλιετὴς βασιλεία εἶνε περιωρισμένου χρόνου, ὡς καὶ ἐκ τῆς ὀνομασίας φαίνεται. Τρίτον δέ, ὡς Μεσσίας ὁ Υἱὸς εἶνε ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐνανθρωπήσεώς του βασιλεύς (Ψαλμ. β′ 6· Ματθ. β′ 2). Συνεπῶς, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, ἦλθε καὶ ἡ βασιλεία του. Ὅπου ὁ βασιλεύς, ἐκεῖ καὶ ἡ βασιλεία. Καὶ μόνον δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶνε ἱκανὸν νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ δὲν θὰ ἀρχίσῃ εἰς τὸ μέλλον, ὡς ἀναμένουν οἱ Χιλιασταί, ἀλλ' ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, διὰ δὲ τῆς διδασκαλίας, τῶν θαυμάτων, τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προέβη κρατυνομένη.

Ἐκ τῶν πολλῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα σαφῶς δεικνύουν, πότε ἦλθε καὶ ἠνδρώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἤδη Ματθ. ιβ′ 28 (ἢ Λουκ. ια′ 20) καὶ Κολ. α′ 13, παραπέμπομεν καὶ εἰς τὰ ἑξῆς· Ματθ. γ′ 2· δ′ 17· ι′ 7· ια′ 12· κη′ 18· Μάρκ. θ′ 1· Λουκ. ιζ′ 20-21· Ἀποκ. α′ 5-6. Ἰδίᾳ ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ Λουκ. ιζ′ 20-21: «*Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν· οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, οὐδὲ ἐροῦσιν· ἰδοὺ ὧδε ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ* ***ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν***». Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε καταπέλτης κατὰ τῶν Χιλιαστῶν.

Ἡ πρώτη ἀνάστασις

Ἐδείχθη, ὅτι ἡ δέσμευσις τοῦ Σατανᾶ διὰ «χίλια ἔτη» ἐγένετο ἤδη κατὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι τότε ἐγένετο καὶ ἡ ἔναρξις τῆς λεγομένης χιλιετοῦς βασιλείας. Εἰς τὴν συνέχειαν θὰ ἐξετασθῇ τὸ θέμα τῆς πρώτης ἀναστάσεως, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὸ Ἀποκ. κ' 4-6.

Κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς ἡ πρώτη αὕτη ἀνάστασις εἶνε σωματική, ὅπως ἡ ἀνάστασις κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν. Οἱ Χιλιασταὶ δηλαδὴ διδάσκουν δύο σωματικὰς ἀναστάσεις, κατὰ τὴν πρώτην τῶν ὁποίων ἀνίσταται ἓν ἐκλεκτὸν μέρος τῶν νεκρῶν, ἵνα μετάσχῃ τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, μεθ' ἣν βασιλείαν θ' ἀναστηθῇ τὸ ὑπόλοιπον μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀλλ' ἡ Γραφὴ γνωρίζει μίαν μόνον σωματικὴν ἀνάστασιν, ἥτις περιλαμβάνει δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἀναφέρομεν ὡρισμένα σχετικὰ ἐδάφια:

«Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὁ μέγας, ὁ ἑστηκὼς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως, θλῖψις οἵα οὐ γέγονεν ἀφ' οὗ γεγένηται ἔθνος ἐν τῇ γῇ ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου· καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται ὁ λαός σου, πᾶς ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ· καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ***ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ οὗτοι εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον*** *... Καὶ σὺ δεῦρο καὶ ἀναπαύου· ἔτι γὰρ ἡμέραι καὶ ὧραι εἰς ἀναπλήρωσιν συντελείας, καὶ* ***ἀναστήσῃ εἰς τὸν κλῆρόν σου εἰς συντέλειαν ἡμερῶν»*** (Δαν. ιβ' 1-2 καὶ 13).

Συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τούτους θὰ ἔλθῃ ἡ μεγάλη θλῖψις, ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου, καθ' ἣν ὁ

Μιχαὴλ θὰ ὑπερασπισθῇ τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ τότε, μετὰ τὴν μεγάλην θλῖψιν, *«εἰς συντέλειαν ἡμερῶν»*, εἰς τὸ τέλος δηλαδὴ τῶν ἡμερῶν τοῦ κόσμου, θ' ἀναστηθοῦν καὶ οἱ καλοὶ καὶ οἱ κακοί, τότε θ' ἀναστηθῇ καὶ ὁ Δανιήλ, ἵνα λάβῃ τὸν μισθόν του.

*«Ἔρχεται **ὥρα** ἐν ᾗ **πάντες** οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ* (τοῦ Υἱοῦ), *καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως»* (Ἰωάν. ε' 28-29).

Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Χριστοῦ ἔρχεται *«ὥρα»*, μία *«ὥρα»*, κατὰ τὴν ὁποίαν *«πάντες»* οἱ νεκροί, δίκαιοι καὶ φαῦλοι, θ' ἀκούσουν τὴν αὐτὴν φωνήν, καὶ θ' ἀναστηθοῦν.

*«Τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ **ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ**. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν Υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ **τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ**...Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν **τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ**... Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν **τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ**»* (Ἰωάν. στ' 39-40, 44, 54).

Διὰ *«πάντα»* πιστὸν ῥητῶς ἐνταῦθα καὶ τετράκις ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι θὰ ἀναστήσῃ αὐτὸν *«(ἐν) τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»*, ὅτε βεβαίως θὰ ἀναστηθοῦν καὶ οἱ ἀσεβεῖς. Δὲν λέγει, ὅτι πάντες ἢ ὡρισμένοι δίκαιοι θὰ ἀναστηθοῦν ἐν μιᾷ κατὰ χίλια ἔτη προηγουμένῃ τῆς συντελείας τῶν αἰώνων ἡμέρᾳ, ὡς λέγουν οἱ διάφοροι Χιλιασταί, ἀλλ' ὁμιλεῖ καθαρώτατα περὶ «ἐ-

σχάτης ἡμέρας». Καὶ ἀποροῦμεν πῶς καὶ μόνον αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀρκεῖ εἰς τοὺς διαφόρους Χιλιαστάς, διὰ νὰ καταλάβουν τὴν πλάνην των περὶ δύο σωματικῶν ἀναστάσεων. Σχετικῶς ἀναφέρομεν καὶ τὸ Ἰωάν. ιβ' 48: *«Ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν* ***ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ****»*. Ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τῇ ἐσχάτῃ, θὰ γίνουν ἀμφότερα, ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ κρίσις.

Ἐπίσης προσεκτικὴ ἐξέτασις τοῦ κδ' κεφαλαίου τοῦ Ματθαίου, ἐν τῷ ὁποίῳ κυρίως γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐσχάτων, ἰδίᾳ δὲ ἐξέτασις τῶν στίχ. 3, 14, 27-31, 37-41, 43-44, 50-51, πείθει περὶ τούτου: Ἐν μιᾷ εἰσέτι παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ γενικῶς οἱ ἐκλεκτοὶ θὰ παραληφθοῦν διὰ νὰ εἰσέλθουν ἀμέσως εἰς τὴν χαρὰν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ συγχρόνως οἱ ἀσεβεῖς θὰ ἀφεθοῦν διὰ νὰ παραδοθοῦν ἀμέσως εἰς τὸν βασανισμὸν τῆς κολάσεως. Πρβλ. καὶ τὴν ἐν Ματθ. κε' 31-46 εἰκόνα τῆς ταυτοχρόνου κρίσεως τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ δικαιώσεως τῶν πρώτων καὶ καταδίκης τῶν δευτέρων.

«Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνῄσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. Ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ Χριστοῦ ***ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ****... Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ,* ***ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι****· σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα»* (Α' Κορ. ιε' 22-23, 51-52).

Συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τούτους οἱ δίκαιοι θ' ἀναστηθοῦν *«ἐν τῇ παρουσίᾳ»* τοῦ Χριστοῦ, *«ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι»*. Ὅπως ὁ Χριστὸς ὡμίλησε περὶ ἀναστάσεως *«ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»*, οὕτως ὁ

Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ ἀναστάσεως *«ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι»*. Ἄρα οἱ δίκαιοι δὲν ἀνίστανται χίλια ἔτη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τὸ τέλος, ὅτε ἀνίστανται καὶ οἱ πονηροί.

«Εἰ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ***εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου*** *οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ* ***ἐν σάλπιγγι*** *Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα»* (Α' Θεσ. δ' 14-17).

Τὸ *«οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται* ***πρῶτον****»* λέγεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἡ ἀνάστασις θὰ προηγηθῇ τῆς ἀφθαρτοποιήσεως τῶν ζώντων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου (Πρβλ. τὸ *«οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας»*). Ἡ *«παρουσία»* καὶ ἡ *«σάλπιγξ»*, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος, εἶνε ἡ δευτέρα παρουσία καὶ ἡ ἐσχάτη σάλπιγξ τοῦ Α' Κορ. ιε' 23, 52. Τρίτη παρουσία καὶ ἄλλη σάλπιγξ μετὰ τὴν ἐσχάτην δὲν ὑπάρχει. Ἄρα ἡ ἀνάστασις τῶν δικαίων, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνδιαφέρεται καὶ γράφει ὁ Ἀπόστολος, δὲν γίνεται χίλια ἔτη πρὸ τῆς συντελείας τῶν αἰώνων, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν συντέλειαν, ὅτε γίνεται καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν φαύλων.

Κατὰ τοὺς λόγους λοιπὸν τῶν Προφητῶν, τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων ὑπάρχει μία σωματικὴ ἀνάστασις, ἡ κοινὴ ἀνάστασις κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν.

Ἤδη ἐρχόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸ τὸ χωρίον Ἀποκ. κ΄ 4-6, τὸ μοναδικὸν χωρίον, ὅπερ ὁμιλεῖ περὶ πρώτης ἀναστάσεως. Προσεκτικὴ ἐξέτασις δεικνύει, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ χωρίον δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς θεωρίας τῶν δύο σωματικῶν ἀναστάσεων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιλέγει κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης.

Κατὰ τὸ χωρίον ὁ Ἰωάννης εἶδε θρόνους καὶ ἐπ' αὐτῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἁγίους, περὶ τῶν ὁποίων λέγει: *«Καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη»*. Ἐν συνεχείᾳ δὲ λέγει: *«Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη»*. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου λόγου δημιουργεῖται βεβαίως ἡ ἐντύπωσις, ὅτι πρόκειται περὶ ἁγίων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν νεκροὶ σωματικῶς καὶ ἀνέστησαν. Ἐν τούτοις δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους.

Πρῶτον· Μεταξὺ τῶν καθημένων ἐπὶ τῶν θρόνων ὁ Ἰωάννης εἶδε *«καὶ **τὰς ψυχὰς** τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»* (Πρβλ. Ἀποκ. στ΄ 9). Δὲν λέγει ὅτι εἶδε «τοὺς πεπελεκισμένους», ἀλλὰ *«**τὰς ψυχὰς** τῶν πεπελεκισμένων»*. Τοῦτο εἶνε λαμπρὰ ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως ψυχῆς ὡς ἑτέρου παρὰ τὸ σῶμα συστατικοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ λαμπρὸν ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἐκδοχῆς τῆς πρώτης ἀναστάσεως ὡς σωματικῆς, διότι περὶ *«ψυχῶν»* δὲν δύναται νὰ λέγεται ὅτι *«ἔζησαν»* ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἀνέστησαν σωματικῶς. Σωματικῶς ἀνίστανται τὰ σώματα, ὄχι αἱ ψυχαί.

Δεύτερον· Μετὰ *«τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων»*, τουτέστι τοὺς μάρτυρας, ὡς καθήμενοι ἐπὶ τῶν θρόνων μνημονεύονται *«**καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον** οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν καὶ ἐπὶ*

τὴν χεῖρα αὐτῶν», τουτέστιν οἱ ὁμολογηταί. Οἱ ὁμολογηταί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς μάρτυρας, νοοῦνται ὡς ἅγιοι ἐπιζῶντες τῶν διωγμῶν τοῦ θηρίου - Ἀντιχρίστου καὶ *ἐν σώματι* καθήμενοι ἐπὶ τῶν θρόνων. Ὁπωσδήποτε κατὰ τὸ τέλος τῆς χιλιετοῦς βασιλείας θὰ ὑπάρχουν ἅγιοι ἐπιζῶντες τῶν διωγμῶν τοῦ Ἀντιχρίστου, τοῦ ὁποίου ἡ δρᾶσις θὰ ἀρχίσῃ πρὸ τοῦ τέλους τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, ἵνα, ὡς φαίνεται, συνεχισθῇ καὶ ὀλίγον μετ' αὐτὴν χρόνον, ὅτε λύεται ὁ Σατανᾶς (Ἀποκ. στ' 3). Συνεπῶς δέ, ὅπως περὶ τῶν ψυχῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ λέγεται, ὅτι ἀνέστησαν σωματικῶς, οὕτω καὶ περὶ τῶν ὁμολογητῶν τούτων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ λέγεται, ὅτι ἀνέστησαν σωματικῶς.

Ἐπὶ τῶν θρόνων ὁ Ἰωάννης βλέπει τὰς ψυχὰς (ὑπό τινα μορφήν), ἤτοι ἀπελθόντας ἁγίους, καὶ σώματα, ἤτοι ἐπιζῶντας ἁγίους. Δι' ἄλλων λόγων βλέπει τὴν πνευματικὴν συμβασιλείαν τῆς ἐν οὐρανῷ θριαμβευούσης μετὰ τῆς ἐπὶ γῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας.

Τρίτον· Ἀφοῦ, ὡς εἴπομεν, τὸ θηρίον - Ἀντίχριστος ἀρχίζει τὴν δρᾶσίν του πρὸ τοῦ τέλους τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, νικᾷ δὲ καὶ φονεύει τοὺς ἁγίους (Ἀποκ. κεφ. ιγ', ἰδίᾳ στίχ. 7 καὶ 15), πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ σωματικῆς ἀναστάσεως καὶ σωματικῆς βασιλείας τῶν ἁγίων ἐπὶ γῆς κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν; Καὶ πῶς πάλιν ἅγιοι, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἀναδειχθέντες, ἤτοι πρὸς τὸ τέλος τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, θεωροῦνται ὡς ἀναστάντες κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χιλιετοῦς βασιλείας;

Σωματικῶς καὶ γενικώτερον ὑλικῶς οἱ ἅγιοι νικῶνται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, νικοῦν δὲ ψυχικῶς καὶ βασιλεύουν πνευματικῶς. Δέον δὲ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ

νὰ σημειωθῇ ὡς πολὺ ἀξιοπρόσεκτον, ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν ὑποσχέσεων τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς νικῶντας ἐν κεφ. β′ καὶ γ′ τῆς Ἀποκαλύψεως οὐδεμία ἀναφέρεται εἰς σωματικὴν ἀνάστασιν καὶ εἰς ὑλικὰ ἀγαθὰ (Ἀποκ. β′ 7, 11, 17, 26-28· γ′ 5, 12, 21).

Τέταρτον· Ἂν ἡ πρώτη ἀνάστασις ἦτο σωματική, δεδομένου ὅτι ὁ δεύτερος θάνατος εἶνε πνευματικός, ὁ ὁριστικὸς καὶ αἰώνιος χωρισμὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (Ἀποκ. κ′ 14), μετὰ τὸ *«Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ»*, ἀντὶ τοῦ *«ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν»* (στίχ. 6), φυσικώτερον θὰ ἦτο νὰ γραφῇ, «οὗτοι οὐκ ἀποθνήσκουσι πάλιν (σωματικῶς)» ἤ, «οὗτοι οὐ χρείαν ἔχουσι τῆς δευτέρας ἀναστάσεως».

Πέμπτον· Περὶ σωματικῆς ἀναστάσεως ἀνθρώπων γεγραμμένων καὶ μὴ γεγραμμένων ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς, δικαίων τε καὶ ἀδίκων, γίνεται λόγος εἰς ἄλλο μέρος τοῦ 20οῦ κεφαλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως, εἰς τοὺς στίχ. 11-15.

Ἕκτον· Κατὰ τὰ χωρία Ἀποκ. α′ 6· ε′ 10· Α′ Πέτρ. β′ 9, τοὺς πιστοὺς γενικῶς ἤδη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ Θεὸς κατέστησε βασιλεῖς, ὅπως καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύουν καὶ θὰ βασιλεύουν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, προφανῶς ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ καὶ ἐν ἀτελεῖ βαθμῷ, τῆς τελείας συμβασιλείας ἐπιφυλασσομένης διὰ τὴν ζωὴν μετὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν (Β′ Τιμ. β′ 12).

Ἕβδομον· *«Ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη»* ὑποδηλοῖ καὶ δευτέραν ἀνάστασιν. Ὁμοίως *«ὁ δεύτερος θάνατος»* ὑποδηλοῖ καὶ πρῶτον θάνατον. Ἐκ τῶν δύο θανάτων ἡ Ἀποκάλυψις ἐξηγεῖ τὸν δεύτερον (κ′ 14), διότι τὸν πρῶτον θεωρεῖ αὐτονόητον· εἶνε ὁ σωματικὸς θάνατος (Πρβλ. β′ 10-11). Ὁμοίως ἐκ τῶν δύο

ἀναστάσεων ἐξηγεῖ τὴν πρώτην (κ' 4-5), διότι τὴν δευτέραν θεωρεῖ αὐτονόητον· εἶνε ἡ σωματικὴ ἀνάστασις κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν. Ἀλλ' ὅπως ἐκ τῶν δύο θανάτων ὁ εἷς εἶνε σωματικὸς καὶ αὐτονόητος, ὁ δὲ ἄλλος πνευματικός, οὕτω καὶ ἐκ τῶν δύο ἀναστάσεων ἡ μία εἶνε σωματικὴ καὶ αὐτονόητος, ἡ δὲ ἄλλη πνευματική. Καὶ ἐπειδὴ σωματικὴ καὶ αὐτονόητος εἶνε ἡ δευτέρα ἀνάστασις, πνευματικὴ εἶνε ἡ πρώτη.

Πολλοὶ λοιπὸν λόγοι ἐπιβάλλουν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι *«ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη»* εἶνε ἡ πνευματικὴ ἀνάστασις. Συνεπῶς καὶ *«οἱ νεκροί»*, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι *«ἔζησαν»* καὶ ἄλλοι ὄχι, εἶνε ὅλοι γενικῶς οἱ ἄνθρωποι ὡς πνευματικῶς νεκροί.

Ἡ δὲ ἔννοια τῆς πνευματικῆς ἀναστάσεως περιέχεται εἰς πολλὰ χωρία τῆς Γραφῆς, μάλιστα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Πνευματικὴ ἀνάστασις εἶνε ἡ ἀνάστασις ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ ἡ ἁμαρτία.

Κατὰ τὴν Γραφὴν ὑπάρχει **ζωὴ** ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ. Ὁ Θεὸς ἢ Χριστὸς εἶνε ἡ ζωὴ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς. Ὁ ἔχων τὸν Θεὸν ἢ Χριστὸν ἔχει ζωήν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων τὸν Θεὸν ἢ Χριστὸν ζωὴν δὲν ἔχει. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Θεὸς καὶ ἐν τῇ Καινῇ ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται *«**ὁ Ζῶν**»* (Γεν. ιστ' 14 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν· Ἀποκ. α' 17 ἢ 18). Ἐν Ψαλμ. λε' 10 (λστ' 9)· Ἰερ. ιζ' 13 κατὰ τοὺς Ο' (Πρβλ. Ἑβραϊκὸν) ὁ Θεὸς παρουσιάζεται ὡς ***«πηγὴ ζωῆς»***. Περὶ τῶν ἐθνικῶν ἐν Ἐφεσ. δ' 18 ὁ Ἀπόστολος γράφει, ὅτι εἶνε *«ἀπηλλοτριωμένοι **τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ**»*. Πολλάκις περὶ ζωῆς ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ γίνεται λόγος ἐν τῷ τετάρτῳ Εὐαγγελίῳ (Ἰωάν. γ' 15, 16· δ' 14 κ.λπ.). Κατὰ τὸ

Α΄ Ἰωάν. ε΄ 11-12 «*ζωὴν αἰώνιον* ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός, καὶ αὕτη *ἡ ζωὴ* ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. Ὁ ἔχων τὸν Υἱὸν ἔχει ***τὴν ζωήν***· ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ***τὴν ζωὴν*** οὐκ ἔχει».

Ἡ στέρησις τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶνε πνευματικὸς **θάνατος**. Ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐδὲμ εἶχεν ἀπειλήσει τοὺς πρωτοπλάστους, ὅτι, ἂν ἔτρωγον ἐκ τοῦ ἀπηγορευμένου δένδρου, ἐξάπαντος θὰ ἀπέθνῃσκον αὐθημερόν: «*Ἧ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, **θανάτῳ ἀποθανεῖσθε***». Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα παρέβησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ σωματικῶς ἀπέθανον μετὰ πολλοὺς αἰῶνας. Αὐθημερὸν ἀπέθανον πνευματικῶς. Διότι ὁ Θεός, πραγματοποιῶν τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ, αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς παραβάσεως ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἐδέμ, ἡ δὲ ἐκδίωξις ἦτο ἀπομάκρυνσις καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὅπως δὲ ὁ χωρισμὸς τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς εἶνε σωματικὸς θάνατος, οὕτως ὁ χωρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἶνε πνευματικὸς θάνατος. Συμφώνως πρὸς τὸ Ἠσ. θ΄ 2, τὸ ὁποῖον παρατίθεται ἐν Ματθ. δ΄ 16, οἱ ἄνθρωποι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεσσίου ἐκάθηντο «*ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ **θανάτου***» (Πρβλ. Λουκ. α΄ 79).

Ὁ εἰς κατάστασιν πνευματικοῦ θανάτου εὑρισκόμενος καλεῖται **νεκρὸς** ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ. Κατὰ τὸ Λουκ. ιε΄ 24 καὶ 32 ὁ ἄσωτος υἱὸς «***νεκρὸς** ἦν καὶ **ἀνέζησεν***». Ἐν Ματθ. η΄ 22 ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ περὶ ταφῆς σωματικῶς νεκρῶν ὑπὸ πνευματικῶς νεκρῶν: «*Ἄφες τοὺς **νεκροὺς** θάψαι τοὺς ἑαυτῶν **νεκρούς***». Ἐν Ἀποκ. γ΄ 1 ὁ Χριστὸς ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησίας λέγει εἰς αὐτόν: «*Ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ **νεκρὸς** εἶ*». Ἐν Ἐφεσ. ε΄ 14 περιέχεται ἡ προτροπή: «*Ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ **ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν** καὶ ἐπιφαύσει*

σοι ὁ Χριστός». Ἡ ἐν κεφ. ια' τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς προφητευομένη ἐπιστροφὴ τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐν στίχ. 15 χαρακτηρίζεται ὡς *«ζωὴ ἐκ* ***νεκρῶν****»*.

Εἰς ἄλλα δὲ χωρία τῆς Κ. Διαθήκης γίνεται λόγος περὶ **ζωοποιήσεως** τῶν νεκρῶν καὶ **μεταβάσεως ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν**, ἐν πνευματικῇ πάλιν ἐννοίᾳ. Ἐν κεφ. ε', στίχ. 21-29, τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ὁ Ἰησοῦς ὁμιλεῖ περὶ δύο εἰδῶν ζωοποιήσεως και ἐγέρσεως ἢ ἀναστάσεως νεκρῶν, ἤτοι μιᾶς πνευματικῆς καὶ μιᾶς σωματικῆς. Ἐν στίχ. 24-25 εἶνε σαφές, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ πνευματικῆς ἀναστάσεως: *«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ* ***μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν****. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα,* ***καὶ νῦν ἐστιν****, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες* ***ζήσονται****»*. Λόγῳ τῆς ἁμαρτίας ὅλοι ἤμεθα πνευματικῶς νεκροί. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐκήρυξε μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν, πᾶς ὅστις ἤκουσε καὶ ἐπίστευσεν, ἔλαβεν ἐντός του αἰώνιον ζωήν, ἀνέζησε καὶ μετέβη ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ πνευματικοῦ θανάτου εἰς τὴν κατάστασιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς (Ἰδὲ καὶ Α' Ἰωάν. γ' 14-15).

Ἐπίσης ἐν Ἐφεσ. β' 5-6 ὁ Ἀπόστολος τονίζει, ὅτι ὁ Θεὸς *«καὶ ὄντας ἡμᾶς* ***νεκροὺς*** *τοῖς παραπτώμασι* ***συνεζωοποίησε*** *τῷ Χριστῷ... καὶ* ***συνήγειρε*** *καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»* (Ἰδὲ καὶ Κολ. β' 12-13. Πρβλ. καὶ Ῥωμ. στ' 4).

Τέλος τὸ ἐν Ἀποκ. κ' 6, *«Μακάριος καὶ ἅγιος* (=ἔνδοξος) *ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν»*,

φαίνεται ὅμοιον πρὸς τὸ Ἰωάν. η' 51. *«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα»*.

Ἐκ πάντων τούτων καὶ ἄλλων ὀλιγώτερον σαφῶν χωρίων φανερὸν καθίσταται, ὅτι ἡ Γραφὴ διδάσκει πνευματικὴν ἀνάστασιν τῶν πιστῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς πτώσεως καὶ τῆς νεκρώσεως ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ἂν ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἀνάστασις δὲν εἶνε *ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη»*, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ τὸ 20ὸν κεφάλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως, τότε τί εἶνε; Δευτέρα ἀνάστασις; Ἀλλὰ δευτέρα ἀνάστασις εἶνε ἡ σωματικὴ ἀνάστασις κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν.

Τὰ χίλια ἔτη

Τὰ *«χίλια ἔτη»* τῆς βασιλείας τῶν δικαίων, οἱ ὁποῖοι ἀξιοῦνται τῆς πρώτης ἀναστάσεως, δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνωνται κατὰ γράμμα. Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀριθμὸς 1.000 εἶνε συμβολικός, ὅπως συμβολικὰ εἶνε πολλὰ πράγματα, καὶ δὴ καὶ ἄλλοι ἀριθμοὶ τῆς Ἀποκαλύψεως, τοῦ πλέον συμβολικοῦ βιβλίου τῆς Γραφῆς. Ὁ ἀριθμὸς 1.000 περιέχεται καὶ εἰς τὸν ἐν Ἀποκ. ζ' 4· ιδ' 1, 3 σχηματικὸν ἀριθμὸν 144.000, καθόσον ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶνε τὸ τετράγωνον τοῦ 12 ἐπὶ 1.000 (12Χ12Χ1.000 =144.000).

Ὅπως δ' ἐν τῇ φράσει τοῦ Ἀποκ. β' 10 *«καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμέρας δέκα»* ὁ ἀριθμὸς 10 σημαίνει μικρὸν χρονικὸν διάστημα, οὕτως ἐν τῇ φράσει τοῦ 20οῦ κεφαλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως *«χίλια ἔτη»* ὁ ἀριθμὸς 1.000 σημαίνει σημαντικὸν χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ καθορίσωμεν. Χίλια ἔτη οὔτε ὀλίγα εἶνε, οὔτε πάρα πολλά, ἀλλ' ἁπλῶς πολλά, ἀρκετά! Πρβλ. Ψαλμ. πθ' (90) 4· Ἐκκλ. στ'

6 (κατὰ τοὺς Ο'). Πρβλ. ἐπίσης Γεν. κδ' 60· Ἐξόδ. κ' 6· Δευτ. α' 11· λβ' 30· Ψαλμ. ξζ' 18 (ξη' 17)· πγ' 11 (πδ' 10)· ρδ' (ρε') 8· Ἠσ. ξ' 22· Δαν. ζ' 10. Πρβλ. τέλος καὶ τὰ δημώδη «χίλια χρόνια νὰ ζήσῃς», «χίλια καλὰ νὰ ἀπολαύσῃς».

Τὰ «*χίλια ἔτη*» τῆς Ἀποκαλύψως εἶνε, ἵνα οὕτως ἐκφρασθῶμεν, τὰ «χιλιόχρονα» τῆς Ἐκκλησίας, τὸ εὐτυχὲς διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ ἀρκετὸν διάστημα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρις ὀλίγον πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, ὅσοι ἐκ τῶν πνευματικῶς νεκρῶν ἀνθρώπων ἀνέστησαν εἰς νέαν ζωήν, βασιλεύουν πνευματικῶς, καὶ κατά τινα τρόπον διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἁγιότητός των κρίνουν τὸν κόσμον εἴτε ἐν οὐρανῷ εὑρισκόμενοι εἴτε ἐπὶ γῆς. Εὐνόητον δέ, ὅτι ἡ βασιλεία αὕτη καὶ ἡ κρίσις τῶν δικαίων εἶνε σχετικοῦ βαθμοῦ, διότι τὸ τέλειον ἐπιφυλάσσεται διὰ τὴν ζωὴν μετὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν.

Κατὰ ταῦτα ὅσοι εἴμεθα πιστοὶ ζῶμεν «τὴν χιλιετῆ βασιλείαν», ζῶμεν τὰ «χιλιόχρονα» τῆς Ἐκκλησίας.

Ἰδιαιτέραν δυσκολίαν παρέχει εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς τὸ Ἀποκ. κ' 3, καθ' ὃ μετὰ *«τὰ χίλια ἔτη»* θὰ λυθῇ ὁ Σατανᾶς *«μικρὸν χρόνον»*. Ἰδὲ καὶ τὸ κ' 7-8. Ποία ἡ ἔννοια τοῦ λόγου περὶ λύσεως τοῦ Σατανᾶ;

Καθ' ἡμᾶς τὸ πρόβλημα δὲν εἶνε τόσον δύσκολον, ὅσον νομίζεται. Ἡ λύσις τοῦ Σατανᾶ μετὰ *«τὰ χίλια ἔτη»* πρὸς δρᾶσιν αὐτοῦ ἐπὶ *«μικρὸν χρόνον»* δὲν σημαίνει προηγουμένην ἀδράνειαν αὐτοῦ κατὰ *«τὰ χίλια ἔτη»*. Διότι πράγματι ὁ Σατανᾶς δρᾷ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν *«χιλιετῆ βασιλείαν»*, καὶ δὴ καὶ διὰ

τοῦ φοβερωτέρου αὐτοῦ ὀργάνου πρὸς τὸ τέλος τῆς «χιλιετοῦς βασιλείας», τοῦ θηρίου - Ἀντιχρίστου, ἀφοῦ, ὡς ἤδη εἴπομεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἀποκ. κ' 4, τῆς «χιλιετοῦς βασιλείας» μετέχουν καὶ ἅγιοι ἀναδειχθέντες ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τοῦ θηρίου - Ἀντιχρίστου, συνεχίζοντος, ὡς φαίνεται, τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὀλίγον μετὰ *«τὰ χίλια»* ἔτη, ὅτε λύεται ὁ Σατανᾶς. Διὰ τῆς λύσεως λοιπὸν τοῦ Σατανᾶ σημαίνεται, ὅτι ὁ καὶ προηγουμένως δρῶν ἀντίδικος ἡμῶν Διάβολος μετὰ *«τὰ χίλια ἔτη»* θὰ λάβῃ ἐκτάκτους ἐξουσίας κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ πρὸς παραπλάνησιν καὶ τιμωρίαν τοῦ ἀσεβοῦς κόσμου καὶ θὰ ἐντείνῃ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὸ ἔπακρον, ἐξαπολύων τὴν πλέον λυσσώδη ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπίθεσιν ἀπεριγράπτως καὶ ἀφαντάστως φοβεράν. Αὐτὴ ἡ ἐπίθεσις θὰ συμπέσῃ πρὸς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς δράσεως τοῦ Ἀντιχρίστου, χάριν δὲ τῶν ἐκλεκτῶν θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ *«μικρὸν χρόνον»*. Ἴσως μάλιστα τὸ *«καιρὸς καὶ καιροὶ καὶ ἥμισυ καιροῦ»* (Ἀποκ. ιβ' 14· Δαν. ζ' 25· ιβ' 7) σημαίνει τρεῖς ἀνίσους περιόδους τῆς δράσεως τοῦ Ἀντιχρίστου, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τελευταία καὶ χειροτέρα εἶνε ἡ βραχυτέρα.

Τέλος, ὅπως ἡ λύσις τοῦ Σατανᾶ δὲν σημαίνει ὅτι προηγουμένως οὗτος ἀδρανεῖ, οὕτω καὶ ἡ λῆξις *«τῶν χιλίων ἐτῶν»* δὲν σημαίνει ὅτι μετὰ ταῦτα οἱ πιστοὶ χάνουν τὴν δυνατότητα τῆς σωτηρίας καὶ τῆς βασιλείας. Ἡ διαφορὰ εἶνε, ὅτι κατὰ *«τὰ χίλια ἔτη»*, ἤτοι τὴν μακρὰν περίοδον ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου μέχρις ὀλίγον πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας, τὰ πράγματα εἶνε εὐκολώτερα, ἐνῷ κατὰ τὸν *«μικρὸν χρόνον»* τῆς λύσεως τοῦ Σατανᾶ εἶνε δυσκολώτερα, πολὺ δυσκολώτερα!

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν καὶ τοῦτο τὸ τελείως ἐξωφρενικὸν καὶ γελοῖον, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἤδη ἔγινεν ἀοράτως τὸ 1874 κατὰ παλαιοτέραν διδασκαλίαν των, τὸ 1914 κατὰ νεωτέραν!

Ἄγνωστος ὁ χρόνος

Ἡ Γραφὴ διδάσκει, ὅτι ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας εἶνε ἄγνωστος. Ἐν τούτοις οἱ Χιλιασταί, χρησιμοποιοῦντες ἄσχετα πρὸς τὸ θέμα καὶ γενικῆς ἐννοίας χωρία, ὅπως τὸ Πράξ. α΄ 7-8 καὶ τὸ Α΄ Κορ. β΄ 10, ἰσχυρίζονται, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἔγινε γνωστός. Ἀναφέρομεν σαφῆ χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται, ὅτι καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας εἶνε ἄγνωστος.

«*Καὶ ἥξει* (=θὰ ἔλθῃ) *Κύριος ὁ Θεός μου καὶ πάντες οἱ ἅγιοι* (ἄγγελοι) *μετ᾽ αὐτοῦ... καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη **γνωστὴ τῷ Κυρίῳ***» (Ζαχ. ιδ΄ 5-7).

Ἡ ἡμέρα, καθ᾽ ἣν θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, ἑβρ. Γιαχβέ, ὁ Θεός, *συνοδευόμενος ὑπὸ πάντων τῶν ἁγίων ἀγγέλων*, ἡ ἡμέρα δηλαδὴ τῆς Δευτέρας Παρουσίας, εἶνε

γνωστὴ εἰς τὸν Κύριον, ἑβρ. Γιαχβέ. Αὐτός, ὁ ὁποῖος θὰ ἔλθη, αὐτὸς γνωρίζει τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι εἶνε ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ.

«Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας ***οὐδεὶς οἶδεν,*** *οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,* ***εἰ μὴ ὁ Πατήρ μου μόνος»*** (Ματθ. κδ' 36. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. ιγ' 32).

Ὁ Χριστὸς βεβαιώνει, ὅτι οὐδεὶς γνωρίζει τὸν χρόνον τῆς Δευτέρας Παρουσίας, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε ἄγγελος, ἀλλὰ μόνος ὁ Πατὴρ ὡς Θεός. Κατὰ τὸ παράλληλον δὲ χωρίον Μάρκ. ιγ' 32 οὔτε ὁ Υἱὸς γνωρίζει τὸν χρόνον τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ὡς ἄνθρωπος βεβαίως, διότι ὡς Θεὸς γνωρίζει, ὡς ἀποδεικνύουν τὸ προηγουμένως παρατεθὲν χωρίον Ζαχ. ιδ' 5-7 καὶ ἄλλα χωρία (Ἰδὲ σελ. 66-67).

«Ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες... ***καὶ οὐκ ἔγνωσαν*** *ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»* (Ματθ. κδ' 38-39. Ἰδὲ καὶ Λουκ. κα' 34-36).

Ὅπως ἡ ἡμέρα τοῦ κατακλυσμοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας θὰ ἔλθη αἰφνιδίως. Ὅπως ἡ ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἦτο ἄγνωστος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, οὕτω θὰ εἶνε ἄγνωστος καὶ κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας.

«Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι ***οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ*** *ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται... Γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι* ***ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε*** *ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται»* (Ματθ. κδ' 42-44. Πρβλ. στίχ. 50).

«Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι ***οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν*** *ἐν ᾗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται»* (Ματθ. κε' 13).

«Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· ***οὐκ οἴδατε*** *γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν... Γρηγορεῖτε οὖν·*

οὐκ οἴδατε *γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ· μή, ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας.* ***Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω·*** *γρηγορεῖτε»* (Μάρκ. ιγ΄ 33-37).

Κατὰ τὰ χωρία ταῦτα ὁ Χριστὸς προτρέπει ἐντόνως τοὺς Μαθητὰς εἰς ἐπαγρύπνησιν, διότι ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας εἶνε ἄγνωστος. Ἀλλ' ἐπειδὴ βεβαίως ἡ Δευτέρα Παρουσία δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ πρὸ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύουν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν οἱ Μαθηταὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ μάθουν τὸν χρόνον τῆ Δευτέρας Παρουσίας, διὸ καὶ προετρέποντο νὰ ἀγρυπνοῦν. Ἐκ τῶν δύο ἐπίσης προτάσεων τοῦ Χριστοῦ, *«Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω,* ***πᾶσι*** *λέγω»*, ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας εἶνε ἄγνωστος εἰς ὅλους γενικῶς τοὺς χριστιανούς. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ τονίζει: Ὅσα λέγω τώρα εἰς σᾶς τοὺς Μαθητάς, ἰσχύουν δι' ὅλους τοὺς μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας πιστούς. Ὅλοι θ' ἀγνοοῦν τὸν χρόνον τῆς ἐλεύσεώς μου, καὶ ὅλοι θὰ πρέπῃ πάντοτε νὰ ἐπαγρυπνοῦν.

«Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, ***οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι·*** *αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι* ***ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται»*** (Α΄ Θεσ. ε΄ 1-2).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τονίζει πρὸς τοὺς χριστιανούς, ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ γράψῃ περὶ τοῦ χρόνου τῆς Δευτέρας Παρουσίας, διότι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐγνώριζον ἀκριβῶς, ἐκ προφορικῆς διδασκαλίας, ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἔρχεται αἰφνιδίως. Διὸ καὶ ἐν στίχ. 6 ὁ Ἀπόστολος συνιστᾷ ὅ,τι καὶ ὁ Κύριος συνίστα ἐν σχέσει πρὸς τὸ θέμα τῆς Δευτέρας Παρουσίας, δηλαδὴ ἐπαγρύπνησιν (*«Ἄρα οὖν μὴ καθεύ-*

δωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν»).

«Παραγγέλλω σοι... τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ***καιροῖς ἰδίοις*** *δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης»* (Α' Τιμ. στ' 13-15).

Ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης Θεὸς θὰ δείξῃ τὴν ἔνδοξον ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ *«καιροῖς ἰδίοις»*, εἰς χρόνον δηλαδή, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ὥρισε καὶ γνωρίζει.

«Ἥξει ἡ ἡμέρα Κυρίου ***ὡς κλέπτης ἐν νυκτί»*** (Β' Πέτρ. γ' 10).

Ὅπως ὁ ἀπόστολος Παῦλος, οὕτω καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος τονίζει τὸ αἰφνίδιον τῆς Δευτέρας Παρουσίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας δὲν ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς Ἀποστόλους, διὰ τοῦτο οἱ Ἀπόστολοι ἄλλοτε μὲν ᾐσθάνοντο τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου ἐγγίζουσαν, καθόσον τὸ αἴσθημα τῆς θερμῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐντόνου προσδοκίας φέρει ψυχολογικῶς τὸ ποθούμενον ἐγγύτερον, ἄλλοτε δὲ ἀνέβαλλον τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου εἰς ἀπώτερον μέλλον. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον βλέπε τὰ χωρία Α' Πέτρ. δ' 7, Ἰακ. ε' 8, Α' Ἰωάν. β' 18, Α' Θεσ. δ' 15, Α' Κορ. ιε' 51-52, Ῥωμ. ιγ' 11-12 καὶ Ἑβρ. ι' 25. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον βλέπε τὰ χωρία Β' Θεσ. β' 1ἑξ., Β' Τιμ. δ' 6 καὶ Β' Πέτρ. γ' 8-9.

Ὁ Θεὸς ἐκράτησε σκοπίμως μυστικὸν τὸν χρόνον τῆς Δευτέρας Παρουσίας, διότι ἡ γνῶσις αὐτοῦ θὰ ἱκανοποίει ἁπλῶς τὴν ἀνθρωπίνην περιέργειαν (Πράξ. α' 7), ἐνῷ ἡ ἄγνοια αὐτοῦ συντελεῖ εἰς διαρκῆ ἐπαγρύπνησιν.

Ὁρατή

Ἡ Γραφὴ διδάσκει, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία θὰ εἶνε ὁρατή. Ἐν τούτοις οἱ Χιλιασταί, φρονοῦντες ὅτι ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἶνε μόνον πνεῦμα, καὶ παρερμηνεύοντες διάφορα χωρία, ἰδίᾳ τὸ Ἰωάν. ιδ' 19, ἄσχετον πρὸς τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, διδάσκουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπανῆλθεν ἀοράτως. Ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὲν εἶνε μόνον ἀόρατον πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ὁρατὴ σάρξ, τοῦτο ἐδείχθη ἀλλαχοῦ (Ἰδὲ σελ. 112-117). Ἐνταῦθα ἀναφέρομεν ἄλλα χωρία, τὰ ὁποῖα καταρρίπτουν τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Χιλιαστῶν, ὅτι δῆθεν ἡ Δευτέρα Παρουσία εἶνε ἀόρατος.

«*Ἰδοὺ **ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας** ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*» (Ματθ. κη' 20).

Τὸν λόγον τοῦτον εἶπεν ὁ Χριστὸς ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναλήψεώς του. Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπανῆλθεν ἀοράτως. Ἀλλ' ἀοράτως ὁ Χριστός, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦτον, εἶνε πάντοτε παρών, προσωπικῶς παρὼν ὡς Θεὸς («*ἐγώ*», ὄχι ἁπλῶς ἡ δύναμίς μου). Ἀλλ' ἀφοῦ ἀοράτως ὁ Χριστὸς εἶνε πάντοτε παρών, κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν θὰ εἶνε παρὼν ὁρατῶς. Ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνάληψίν του ἐχωρίσθη ἀφ' ἡμῶν σωματικῶς μόνον, ὡς ἄνθρωπος, καὶ θὰ ἐπανέλθῃ σωματικῶς, ὡς ἄνθρωπος. Οἱ Χιλιασταί, ὡς «*μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν **ἐρχόμενον ἐν σαρκί***», ἐπειδὴ δὲν παραδέχονται δηλαδή, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔρχεται πάλιν μὲ σάρκα, ὡς ἄνθρωπος, εἶνε «*πλάνοι καὶ ἀντίχριστοι*» (Β' Ἰωάν. 7).

«*Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε·*

"Ὥσπερ γὰρ ἡ ***ἀστραπὴ*** *ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ* ***φαίνεται*** *ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»* (Ματθ. κδ' 26-27. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιζ' 24. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιζ' 24).

Ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστός, οὔτε εἰς τὴν ἔρημον θὰ παρουσιασθῇ, οὔτε εἰς ἰδιαίτερα δωμάτια θὰ κρύπτεται. Ἀλλ' ὅπως ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ σημείου τοῦ ὁρίζοντος καὶ λόγῳ τῆς λαμπρότητός της ἀμέσως φαίνεται μέχρι τοῦ δυτικοῦ σημείου τοῦ ὁρίζοντος, οὕτω καὶ ἡ Δευτέρα Παρουσία λόγῳ τῆς ὑπερβαλλούσης λαμπρότητος θὰ γίνῃ ἀμέσως φανερὰ καὶ αἰσθητὴ εἰς ἀνατολὴν καὶ δύσιν, εἰς ὅλους δηλαδὴ τοὺς τόπους καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ γῆ θὰ ἔχῃ προηγουμένως ἀλλαγῇ καὶ οὕτως ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶνε ἐκ παντὸς σημείου ὁρατή.

«Κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ***ἀποκαλύπτεται»*** (Λουκ. ιζ' 30).

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας ὁ Χριστὸς *«ἀποκαλύπτεται»*, δηλαδὴ φανερώνεται. Τώρα εἶνε κεκρυμμένος (Πρβλ. Κολ. γ' 3), τότε θὰ φανερωθῇ, θὰ γίνῃ ὁρατὸς καὶ αἰσθητός.

Ἰδὲ καὶ τὰ χωρία Α' Κορ. α' 7· Β' Θεσ. α' 7· Α' Πέτρ. α' 7, τὰ ὁποῖα ἐπίσης ὁμιλοῦν περὶ *«ἀποκαλύψεως»* ἤτοι φανερώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μελλούσης παρουσίας του.

«Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα, ὅταν ***φανερωθῇ,*** *ἔχωμεν παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ»* (Α' Ἰωάν. β' 28).

Κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν ὁ Χριστὸς θὰ *«φανερωθῇ»*, θὰ παρουσιασθῇ δηλαδὴ ἐμφανῶς, ὀφθαλμοφανῶς, ὅπως κατὰ τὴν πρώτην παρουσίαν

(Α' Ἰωάν. α' 2· γ' 5· Α' Τιμ. γ' 16· Ἑβρ. θ' 26· Α' Πέτρ. α' 20).

Ἰδὲ καὶ τὰ χωρία Κολ. γ' 4· Α' Πέτρ. ε' 4, τὰ ὁποῖα ἐπίσης ὁμιλοῦν περὶ **φανερώσεως** τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν.

«Καὶ ταῦτα εἰπὼν ***βλεπόντων*** *αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Καὶ ὡς* ***ἀτενίζοντες ἦσαν*** *εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον· Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε* ***ἐμβλέποντες*** *εἰς τὸν οὐρανόν; Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν,* ***οὕτως ἐλεύσεται,*** *ὃν τρόπον* ***ἐθεάσασθε*** *αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν»* (Πράξ. α' 9-11).

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε θαυμασία διήγησις τῆς ἐνδόξου ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου. Καθὼς οἱ μαθηταὶ ἔβλεπον πρὸς αὐτόν, αἴφνης ἤρχισε νὰ ὑψώνεται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους πρὸς τὸν οὐρανόν, μία δὲ νεφέλη παρέλαβεν αὐτὸν ὑποκάτωθεν καὶ τὸν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν των. Καθὼς δὲ ἐκεῖνοι ἠτένιζον εἰς τὸν οὐρανόν, ἀναβαίνοντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ νεφέλῃ, δύο ἄγγελοι ἐνεφανίσθησαν καὶ εἶπον εἰς αὐτούς, ὅτι ἔπρεπε νὰ παύσουν πλέον νὰ ἐμβλέπουν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς θὰ ἐπανέλθῃ ὃν τρόπον ἐθεάσαντο αὐτὸν νὰ πορεύεται εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὅπως ἀνελήφθη ὁ Χριστός, οὕτω θὰ ἐπανέλθῃ. Σωματικῶς ἀνελήφθη, σωματικῶς θὰ ἐπανέλθῃ. Ὁρατῶς ἀνελήφθη, ὁρατῶς θὰ ἐπανέλθῃ. Ἐνδόξως ἀνελήφθη, ἐνδόξως θὰ ἐπανέλθῃ. Ὅπως ἀπήλαυσαν οἱ μαθηταὶ τὸ θέαμα τῆς πορείας του εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτω θὰ ἀπολαύσουν ὅλοι οἱ ἐκλεκτοὶ τὸ θέαμα τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν γῆν.

«Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, εὐ-

φρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί. Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλῳ αὐτοῦ, δικαιοσύνη καὶ κρῖμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Πῦρ ἐναντίον αὐτοῦ προπορεύσεται καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Ἔφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ, ***εἶδε*** *καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ. Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ἀπὸ προσώπου Κυρίου πάσης τῆς γῆς...* ***Εἴδοσαν*** *πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ... Προσκυνήσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ* (Ψαλμ. 96[97]: 1-7).

Τὸ Ψαλμικὸν τοῦτο χωρίον, ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ περιεχομένου καὶ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς παραθέσεως ἐν Ἑβρ. α' 6, περιγράφει τὴν ἔνδοξον Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ βασιλέως καὶ κριτοῦ Γιαχβέ. Ῥητῶς δὲ λέγει, ὅτι ἡ γῆ *«εἶδε»* καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ *«εἴδοσαν»* τὴν παρουσίαν. Οἱ ἀόριστοι εἶνε προφητικοὶ καὶ σημαίνουν *«θὰ ἴδῃ», «θὰ ἴδουν».* Ὅλοι θὰ ἴδουν τὸν Γιαχβὲ - Χριστόν, ὅταν θὰ ἐπανέλθῃ ἐν δόξῃ εἰς τὴν γῆν ὡς βασιλεὺς καὶ ὡς κριτής.

«Καὶ ***ὄψονται*** *τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς»* (Ματθ. κδ' 30. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. ιγ' 26· Λουκ. κα' 27).

Ῥητῶς ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι *«ὄψονται»* αὐτόν, θὰ ἴδουν δηλαδὴ αὐτὸν κατὰ τὴν ἔλευσίν του.

«Ἐκ δευτέρου... ***ὀφθήσεται*** *τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν»* (Ἑβρ. θ' 28).

Ῥητῶς ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς διὰ δευτέραν φορὰν *«ὀφθήσεται»*, θὰ φανῇ δηλαδὴ ὁρατῶς. Ἐφανερώθη μίαν φορὰν διὰ νὰ θυσιασθῇ πρὸς ἐξάλειψιν τῆς ἁμαρτίας (Ἑβρ. θ' 26), θὰ φανε-

ρωθῇ δευτέραν φορὰν διὰ νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς ὅσους τὸν περιμένουν μετὰ πόθου.

«Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ***ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς*** *καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν»* (Ἀποκ. α΄ 7).

Ῥητῶς καὶ ἐνταῦθα λέγεται, ὅτι πᾶς ὀφθαλμὸς θὰ ἴδῃ τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ἔλευσίν του. Καὶ οἱ σταυρωταί του θὰ ἀναστηθοῦν καὶ θὰ τὸν ἴδουν ὀφθαλμοφανῶς (Πρβλ. τὸ Δαν. ζ΄ 13).

Σαφέστατα λοιπὸν ἡ Γραφὴ κηρύττει, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία εἶνε ὁρατή, ὄχι ἀόρατος, ὅπως ἰσχυρίζονται Χιλιασταί.

Τὰ πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας

Τῆς Δευτέρας Παρουσίας προηγοῦνται σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν συνέβησαν. Τὰ σπουδαιότερα δὲ ἐκ τούτων εἶνε ἡ κήρυξις τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἡ ἀποστασία, ἡ ἔλευσις τοῦ Ἀντιχρίστου, ἡ ἔλευσις τῶν δύο μαρτύρων τῆς Ἀποκαλύψεως, ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἡ ἐρήμωσις τῆς γῆς. Ἀναφέρομεν σχετικὰ χωρία.

«Καὶ *κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας* ***ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ*** *εἰς μαρτύριον* ***πᾶσι τοῖς ἔθνεσι,*** *καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος»* (Ματθ. κδ΄ 14. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. ιγ΄ 10).

Θὰ κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης, διὰ νὰ πιστεύσουν ὅσα πρόκειται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, καὶ διὰ νὰ εἶνε ἀναπολόγητα ὅσα δὲν θὰ πιστεύσουν, καὶ τότε θὰ γίνῃ ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου. Μέχρι σήμερον τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἔχει κηρυχθῇ παντοῦ. Ὑπάρχουν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λό-

γου ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς. Καὶ ὑπάρχουν βάρβαροι καὶ ἄγριοι λαοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤκουσαν ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

«Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς μήτε θροεῖσθαι μήτε διὰ πνεύματος μήτε διὰ λόγου μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ. Μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον· ὅτι ***ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον...»*** (Β' Θεσ. β' 1-3).

Πλανηθέντες οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐνόμισαν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἔφθασε καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θὰ ἐνεφανίζετο ὁ Κύριος. Ὁ δὲ Ἀπόστολος τονίζει πρὸς αὐτούς, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία δὲν θὰ ἔλθῃ, ἐὰν δὲν ἔλθῃ πρῶτον ἡ ἀποστασία. Ἡ ἀποστασία εἶνε ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἠθικῆς καὶ κατάπτωσις εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν διαφθορὰν κατ' ἔκτασιν καὶ κατὰ βάθος ἄνευ προηγουμένου καὶ ἄνευ ἑπομένου. Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ ἀποστασία ἦλθεν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριβές. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀποστασία ἤρχισεν (Α' Τιμ. δ' 1), ἀλλ' ὄχι ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον. Ὅταν θὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἔπακρον, ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ θὰ ἐκλείψουν σχεδὸν τελείως καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ καταντήσῃ ἓν ἀπέραντον θηριοτροφεῖον, ἀληθινὴ ζούγκλα ἀγρίων καὶ ἀχαλινώτων παθῶν (Λουκ. ιη' 8· Ματθ. κδ' 9-12· Β' Τιμ. γ' 1-5). Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀποστασίας θὰ ἐμφανισθῇ ὁ Ἀντίχριστος καὶ αὐτὸς θὰ εἶνε τὸ ἀποκορύφωμα αὐτῆς.

«Μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον·

ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ***ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας****, ὁ* ***υἱὸς τῆς ἀπωλείας****, ὁ ἀντικείμενος καί ὑπεραιρόμενος* ***ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα****, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς* ***Θεὸν*** *καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ* ***Θεός****... Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος... οὗ ἐστιν ἡ παρουσία* ***κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καί τέρασι ψεύδους***...» (Β' Θεσ. β' 3-9. Ἰδὲ καὶ τὸ ιγ' κεφάλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως).

Ὁ Ἀντίχριστος (διὰ τὸ ὄνομα ἰδὲ Α' Ἰωάν. β' 18) εἶνε τὸ φοβερώτερον καὶ ἀπαισιώτερον σημεῖον πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Ὅπως ὁ Χριστός, οὕτω καὶ ὁ Ἀντίχριστος εἶνε ἓν συγκεκριμένον πρόσωπον, ὄχι ἓν ἀντίχριστον σύστημα. Ὅπως ἀποδεικνύουν αἱ φράσεις τοῦ Ἀποστόλου *«ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας», «ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»* (Πρβλ. τὴν φράσιν *«ἀριθμὸς ἀνθρώπου ἐστί»*, Ἀποκ. ιγ' 18), ὁ Ἀντίχριστος εἶνε ἄνθρωπος. Ὁ ἁμαρτωλότερος, ἀνομώτερος, ἀσεβέστερος, θηριωδέστερος, κακουργότερος καὶ σατανικώτερος πάντων τῶν ἀνθρώπων πάντων τῶν αἰώνων. Οἱ μεγαλύτεροι δικτάτορες καὶ τύραννοι τῆς ἀνθρωπότητος ὠχριοῦν πρὸ αὐτοῦ. Θὰ ἀνακηρύξῃ τὸν ἑαυτόν του Θεόν, θὰ καταργήσῃ πάντα ἄλλον Θεόν, καὶ θὰ καθήσῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεός. Πιθανῶς θὰ ἀνεγερθῇ ὁ Ἰουδαϊκὸς ναὸς καὶ εἰς αὐτὸν ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἐνθρονισθῇ ὡς Θεὸς (Πρβλ. Ἰωάν. ε' 43). Θὰ δεχθῇ ἐντός του ὅλην τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ θὰ ἐνεργῇ τέρατα καὶ σημεῖα πολλά, διὰ νὰ πλανᾷ τὸν κόσμον. Ὅπως ὁ Χριστὸς συνεκλόνισε τὴν Παλαιστίνην μὲ τὰ θεῖα θαύματα καὶ ἔργα του, οὕτως ὁ Ἀντίχριστος θὰ συνταράξῃ τὸν κόσμον μὲ τὰ σατανικὰ θαύματα καὶ ἔργα

του. Ὅσον ἀγαθὸς εἶνε ὁ Χριστός, τόσον ἀπαίσιος θὰ εἶνε ὁ Ἀντίχριστος. Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἀντίχριστος δὲν ἦλθεν ἀκόμη, πῶς οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἦλθεν;

«Καὶ δώσω ***τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου*** *καὶ προφητεύσουσιν* ***ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα,*** *περιβεβλημένοι σάκκους... Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν... Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν* ***τὸν οὐρανὸν κλεῖσαι,*** *ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν* ***ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ,*** *ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι. Καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ᾽ αὐτῶν πόλεμον καὶ νικήσει αὐτοὺς καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς... Καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ᾽ αὐτοῖς, καὶ εὐφρανθήσονται καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσῆλθεν εἰς αὐτούς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ φόβος μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς... Καὶ* ***ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ*** *καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν»* (Ἀποκ. ια΄ 3-12).

Κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς τῆς φοβερᾶς ἀποστασίας καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου θὰ παρουσιασθοῦν οἱ **δύο μάρτυρες**. Θὰ κηρύξουν ἐπὶ *«ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα»*, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς *«τεσσαράκοντα δύο μῆνας»* τοῦ πολέμου τοῦ θηρίου - Ἀντιχρίστου καὶ τῆς καταπατήσεως τῆς ἁγίας πόλεως ὑπὸ τῶν ἐθνῶν, ἤ, ἄλλως, πρὸς τὸν *«καιρὸν*

καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ», ἤτοι 3 1/2 ἔτη, τῆς δράσεως τοῦ ὄφεως-Σατανᾶ διὰ μέσου τοῦ Ἀντιχρίστου (Ἀποκ. ιγ΄ 5· ια΄ 2· ιβ΄ 14). Οἱ δύο μάρτυρες ἐπίσης θὰ τελοῦν καταπληκτικὰ καὶ δὴ καὶ τιμωρητικὰ καὶ τρομακτικὰ θαύματα πρὸς συγκλονισμὸν τοῦ κόσμου. Τὸ θηρίον - Ἀντίχριστος κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ θὰ νικήσῃ καὶ θὰ φονεύσῃ αὐτούς. Τὰ πτώματά των ἐπὶ 3 1/2 ἡμέρας θὰ παραμείνουν ἄταφα καὶ ἐκτεθειμένα εἰς κοινὴν θέαν πρὸς χαρὰν τῶν ἐχθρῶν των. Ἀλλ᾽ αἴφνης θὰ ἀναστηθοῦν καὶ θὰ ἀναληφθοῦν ἐν δόξῃ εἰς τὸν οὐρανόν, φόβος δὲ καὶ τρόμος θὰ καταλάβῃ τοὺς ἐχθρούς των.

Οἱ δύο μάρτυρες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Ἐνώχ, οἱ ὁποῖοι, ὡς γνωστόν, δὲν ἐδοκίμασαν θάνατον. Τοῦ Ἠλία μάλιστα ῥητῶς ἐξαγγέλλεται ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν κόσμον ἐν Μαλ. δ΄ 4-5 (5-6): *«Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱὸν καὶ καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, μὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην»*. Πρὸ *«τῆς μεγάλης καὶ ἐπιφανοῦς ἡμέρας»* τῆς Δευτέρας Παρουσίας θὰ ἔλθῃ ὁ Ἠλίας ὁ Θεσβίτης, διὰ ν᾽ ἀποκαταστήσῃ ἐν μέρει τὸν κόσμον, ὥστε ἐρχόμενος κατόπιν ὁ Κύριος νὰ εὕρῃ ἓν ἐκλεκτὸν μέρος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ μὴ πατάξῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν γῆν.

Ἀλλ᾽ ἀφοῦ οἱ δύο μάρτυρες δὲν ἦλθον ἀκόμη, πῶς οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἦλθεν;

«Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ᾽ ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν ἄχρις οὗ τὸ

πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, ***καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται*** *»* (Ῥωμ. ια' 25-26).

Ἡ πώρωσις τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ θὰ διαρκέσῃ μέχρις ὅτου εἰσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὁ πλήρης ἀριθμὸς τῶν ἐθνικῶν τῶν προωρισμένων νὰ σωθοῦν. Καὶ οὕτω, ὅταν ἐκπληρωθῇ αὐτὸς ὁ ὅρος, θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τελευταῖος πάντων, καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, ὡς σύνολον δηλαδὴ καὶ ὄχι ὡς ἄτομά τινα. Θὰ εἰσέλθῃ πρῶτον *«τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν»* καὶ ἔπειτα θὰ εἰσέλθῃ *«τὸ πλήρωμα»* τῶν Ἰσραηλιτῶν (Ῥωμ. ια' 12).

Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἰσραὴλ δὲν ἔγινεν ἀκόμη, πῶς οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἔγινεν;

«Ἰδοὺ Κύριος ***καταφθείρει τὴν οἰκουμένην καὶ ἐρημώσει αὐτήν... Φθορᾷ φθαρήσεται ἡ γῆ*** *καὶ* ***προνομῇ προνομευθήσεται ἡ γῆ...*** *Ἐπένθησεν ἡ γῆ, καὶ ἐφθάρη ἡ οἰκουμένη, ἐπένθησαν οἱ ὑψηλοὶ τῆς γῆς, ἡ δὲ γῆ ἠνόμησε διὰ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν... διὰ τοῦτο ἀρὰ ἔδεται τὴν γῆν, ὅτι ἡμάρτοσαν οἱ κατοικοῦντες αὐτήν· διὰ τοῦτο πτωχοὶ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν τῇ γῇ,* ***καὶ καταλειφθήσονται ἄνθρωποι ὀλίγοι... Ἠρημώθη πᾶσα πόλις... Καὶ καταλειφθήσονται πόλεις ἔρημοι...*** *Ταῦτα ἔσται ἐν τῇ γῇ* ***ἐν μέσῳ τῶν ἐθνῶν, ὃν τρόπον ἐάν τις καλαμήσηται ἐλαίαν,*** *οὕτως καλαμήσονται αὐτούς,* ***καὶ ἐὰν παύσηται ὁ τρυγητός... Θυρίδες ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠνεῴχθησαν,*** *καὶ σεισθήσεται τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ταραχῇ ταραχθήσεται ἡ γῆ, καὶ ἀπορίᾳ ἀπορηθήσεται ἡ γῆ, ἔκλινεν ὡς ὁ μεθύων καὶ κραιπαλῶν, καὶ σεισθήσεται ὡς ὀπωροφυλάκιον ἡ γῆ,* ***καὶ πεσεῖται καὶ οὐ μὴ***

δύνηται ἀναστῆναι, *κατίσχυσε γὰρ ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀνομία»* (Ἠσ. κδ' 1, 3, 4, 5, 6, 10, 12, 13, 18, 19, 20. Ἰδὲ καὶ ὁλόκληρον τὸ κεφ. κδ', καθὼς καὶ τὰ κεφ. κε', κστ', κζ').

Πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας, κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιρούς, λόγῳ τῆς κατισχύσεως τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀσεβείας θὰ συμβῇ μία παγκόσμιος καταστροφή, ἡ ὁποία θὰ ὑπενθυμίζῃ τὸν κατακλυσμόν. Θυρίδες ἐκ τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀνοιχθοῦν καὶ θὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς βροχὴ πυρός. Αἱ πόλεις θὰ καταστραφοῦν, ἡ γῆ θὰ ἐρημωθῇ, ὀλίγοι μόνον ἄνθρωποι θὰ ἐπιζήσουν τῆς καταστροφῆς. Ἡ ἀνθρωπότης παραβάλλεται πρὸς ἐλαίαν, ἡ ὁποία ῥαβδίζεται διὰ καλάμου. Τί ἀπομένει ἐπὶ τῆς ἐλαίας μετὰ τὸν ῥαβδισμόν; Ὀλίγοι μόνον κόκκοι. Ἡ ἀνθρωπότης παραβάλλεται ἐπίσης πρὸς ἄμπελον, ἡ ὁποία τρυγᾶται. Καὶ τί ἀπομένει εἰς τὴν ἄμπελον μετὰ τὸν τρυγητόν; Ὀλίγα μόνον βοτρύδια. Οὕτω θὰ συμβῇ καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ γῆ θὰ πέσῃ καὶ δὲν θ' ἀνορθωθῇ πλέον.

Τὰ κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν

Κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν θὰ συμβοῦν τὰ πλέον καταπληκτικὰ πράγματα. Τοιαῦτα εἶνε ἡ ἀλλαγὴ τοῦ σύμπαντος, ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ἡ ἀλλαγὴ τῶν ζώντων, ἡ ἐμφάνισις τοῦ σημείου τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἔλευσις τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ νεφελῶν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἡ ἁρπαγὴ τῶν πιστῶν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ παραπομπὴ τῶν ἀσεβῶν εἰς τὴν κόλασιν. Ἀναφέρομεν σχετικὰ χωρία.

«Κατ' ἀρχὰς σύ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας,

καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ***ἀλλαγήσονται*»** (Ψαλμ. ρα' 26-27 [ρβ' 25-26]. Ἑβρ. α' 10-12).

Τὸ ὑλικὸν σύμπαν φθείρεται καὶ παλαιοῦται, καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου θὰ ὑποστῇ ἀλλαγήν.

*«**Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς**, αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· **ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα** πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ»* (Ἰωὴλ γ' 3-4 [β' 30-31]. Πράξ. β' 19-20).

Τρομεραὶ ἀναστατώσεις ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς θὰ συνοδεύσουν τὴν μεταβολὴν τοῦ σύμπαντος ὀλίγον πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου. Ὁ ἥλιος θὰ γίνῃ σκοτεινὸς καὶ ἡ σελήνη αἱματώδης!

*«**Ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.** Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ»* (Ματθ. κδ' 29-30. Ἰδὲ καὶ Λουκ. κα' 25-27).

Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη θὰ ἀμαυρωθοῦν, καὶ τὰ ἄστρα θὰ πέσουν, καὶ τὰ συστήματα τῶν ἄστρων θὰ καταρρεύσουν, καὶ τότε θὰ γίνῃ ἡ Δευτέρα Παρουσία.

*«Ἡ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι **καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς***

εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν» (Ῥωμ. η' 19-22).

Ἡ κτίσις, ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου, ὑπετάγη καὶ αὐτὴ εἰς τὴν φθοράν, καὶ κατὰ ἕνα τρόπον συστενάζει καὶ συμπάσχει μεθ' ἡμῶν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς δόξης τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι ἡ Δευτέρα Παρουσία, τότε καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις θὰ ἐλευθερωθῇ ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν φθοράν, διὰ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἔνδοξον κατάστασιν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

«Οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο· ***οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτοῦ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων...*** *Ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί,* ***ἐν ᾗ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται.*** *Τούτων δὲ πάντων λυομένων ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας,* ***δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται!*** *Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ»* (Β' Πέτρ. γ' 5-13).

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας τὸ σύμπαν θὰ ἀναφλεγῇ. Τὰ στοιχεῖα καιόμενα θὰ λειώσουν καὶ θὰ διαλυθοῦν. Ἡ γῆ καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων θὰ κατακαοῦν. Οἱ οὐρανοὶ μὲ τὰ δυσεξαρίθμητα ἄστρα θὰ διαλυθοῦν καὶ θὰ παρέλθουν μετὰ

πατάγου. Τὸ σύμπαν ὡς ἐφθαρμένον καὶ πεπαλαιωμένον θὰ εἰσέλθη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν κάμινον τοῦ Θεοῦ, θ' ἀναχωνευθῇ, καὶ θὰ ἐξέλθῃ ἓν νέον σύμπαν, τελείως ἀγνώριστον λόγῳ τῆς τελειότητός του. Νέοι οὐρανοὶ καὶ νέα γῆ θὰ ἔλθουν, νέα κατάστασις πραγμάτων, ἀνάλογος πρὸς τὴν νέαν ἔνδοξον κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἰδὲ καὶ τὰ χωρία Ματθ. κδ' 35 (καὶ τὸ παράλληλον Λουκ. κα' 33)· Α' Κορ. ζ' 31 (Πρβλ. Α' Ἰωάν. β' 17)· Ἀποκ. στ' 12-14.

Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ σύμπαντος δὲν ἔγινεν ἀκόμη, πῶς οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἔγινεν;

«Ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ ***πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις*** *ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ* (τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ), *καὶ* ***ἐκπορεύσονται*** *οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως»* (Ἰωάν. ε' 28-29).

Θὰ ἔλθῃ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ νεκροὶ θὰ ἀκούσουν τὸ παντοδύναμον πρόσταγμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἀναστηθοῦν οἱ μὲν ἀγαθοὶ διὰ ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ φαῦλοι διὰ καταδίκην αἰώνιον. Ἡ ὥρα τῆς γενικῆς ἀναστάσεως εἶνε προφανῶς κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν. Ῥητῶς ἄλλωστε ὁ Χριστὸς ἐν Ἰωάν. στ' 39, 40, 44, 54 λέγει, ὅτι ἡ ἀνάστασις θὰ γίνῃ κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν. Καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ ἀνάστασις θὰ γίνῃ κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ. ιε' 23).

«Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ***ἀλλαγησόμεθα,*** *ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ,* ***ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι·*** *σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ* ***ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι,*** *καὶ ἡμεῖς* ***ἀλλαγησόμεθα»*** (Α' Κορ. ιε' 51-52).

Κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ αὐτοστιγμεί, ἀκαριαίως, θ' ἀναστηθοῦν οἱ νεκροὶ ἄφθαρτοι, καὶ οἱ ζῶντες θ' ἀλλαγοῦν, διὰ νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ ἄφθαρτοι.

*«Ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, **ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου** καὶ **ἐν σάλπιγγι Θεοῦ** καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ **ἀναστήσονται** πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς **ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις** εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα»* (Α' Θεσ. δ' 15-17).

Κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου θ' ἀκουσθῇ φωνὴ ἀρχαγγέλου καὶ σάλπιγξ Θεοῦ καὶ θὰ γίνῃ πρῶτον ἀνάστασις νεκρῶν καὶ εὐθὺς κατόπιν ἁρπαγὴ αὐτῶν καὶ τῶν ζώντων εἰς ἀέρα πρὸς ὑπάντησιν τοῦ Κυρίου καὶ εἴσοδον εἰς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ εἴμεθα πάντοτε μετὰ τοῦ Κυρίου.

Ἀλλ' ἀφοῦ ταῦτα δὲν συνέβησαν ἀκόμη, πῶς οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἔγινεν;

*«Καὶ τότε φανήσεται **τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου** ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον **ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς**. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ...»* (Ματθ. κδ' 30-31).

Κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ φανῇ ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ κατ' ἐξοχὴν καὶ πλέον χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῆς πα-

ρουσίας τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. κδ' 3). Αὐτὸ δὲ τὸ σημεῖον θὰ προκαλέσῃ τὸν θρῆνον ὅλων τῶν φυλῶν τῆς γῆς, ὅλων τῶν ἀμετανοήτων ἁμαρτωλῶν. Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τοῦ σταυροῦ, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ μεγαλύτερος ἔλεγχος τῶν ἀμετανοήτων σταυρωτῶν καὶ ἀνασταυρωτῶν τοῦ Χριστοῦ (Πρβλ. Ἀποκ. α' 7). Μετὰ δὲ τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ θὰ φανῇ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, ὄχι πλέον ἐν ταπεινώσει, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ πολλῇ, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. Κατὰ τὸ Ματθ. κε' 31 (Ἰδὲ καὶ Ζαχ. ιδ' 5· Ἰούδ. 14), τὸν Χριστὸν θὰ συνοδεύουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἀφοῦ οὔτε τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὰς λαμπρὰς νεφέλας, οὔτε τοὺς ἀγγέλους εἴδομεν, οὔτε ὁ θρῆνος τῶν φυλῶν τῆς γῆς ἠκούσθη ἀκόμη, ἀλλὰ τοὐναντίον οἱ ἄνθρωποι διασκεδάζουν καὶ ὀργιάζουν, πῶς οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἔγινεν;

«Ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ***ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»*** (Ἰωάν. ιβ' 48).

«Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος ***κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ*** *καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ»* (Β' Τιμ. δ' 1).

Κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τῆς Δευτέρας Παρουσίας, θὰ γίνῃ ἡ τελικὴ κρίσις τῶν ἀνθρώπων, ζώντων καὶ νεκρῶν. Ἡ ἡμέρα τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶνε συγχρόνως ἡμέρα ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ κρίσεως τοῦ κόσμου. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς κρίσεως συμφώνως πρὸς τὸν παραβολικὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἐν Ματθ. ιγ' 30 τὰ ζιζάνια θὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τοῦ σίτου, κατὰ δὲ τὸν παραβολικὸν περὶ σαγήνης

λόγον ἐν Ματθ. ιγ' 47-48 τὰ σαπρὰ θὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τῶν καλῶν. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Ματθ. κε' 31-33 μεγαλειώδη εἰκόνα τῆς παγκοσμίου κρίσεως, ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ συνοδευόμενος ὑπὸ πάντων τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ, τότε θὰ καθίσῃ ἐπὶ ἐνδόξου θρόνου αὐτοῦ καὶ θὰ συναχθοῦν ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ θὰ διαχωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους ὅπως ὁ ποιμὴν διαχωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐριφίων, καὶ θὰ στήσῃ τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἀριστερῶν. Κατ' ἄλλην δὲ ἔκφρασιν τοῦ Κυρίου, ἐν Ματθ. κδ' 40, κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν *«εἷς παραλαμβάνεται»* διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (Πρβλ. Α' Θεσ. δ' 17) καὶ *«εἷς ἀφίεται»* διὰ τὴν κόλασιν.

«Τότε ἐρεῖ ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, ***κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου»*** (Ματθ. κε' 34).

«Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι ***εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον*** *τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»* (Ματθ. κε' 41).

«Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι ***εἰς κόλασιν αἰώνιον****, οἱ δὲ δίκαιοι* ***εἰς ζωὴν αἰώνιον»*** (Ματθ. κε' 46).

Τότε, κατὰ τὴν ἡμέραν δηλαδὴ τῆς Δευτέρας Παρουσίας καὶ τῆς Κρίσεως, ὁ Βασιλεὺς Χριστὸς θὰ εἰσαγάγῃ τοὺς μὲν δικαίους εἰς τὴν βασιλείαν του, ἡ ὁποία ἔχει ἑτοιμασθῆ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τοὺς δὲ ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀσεβεῖς θὰ παραπέμψῃ εἰς τὴν αἰωνίαν κόλασιν, ἡ ὁποία ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν Διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, ὥστε ἐκεῖ νὰ βασανίζωνται αἰωνίως μετὰ τῶν δαι-

μόνων (Ἰδὲ καὶ Ματθ. ιγ' 49-50· Ἀποκ. ιδ' 10-11· ιθ' 20· κ' 10).

Ἀλλ' ἀφοῦ ἀκόμη δὲν ἔγινεν ἡ κρίσις ζώντων καὶ νεκρῶν, δὲν ἐχωρίσθησαν τὰ ζιζάνια ἀπὸ τοῦ σίτου, τὰ σαπρὰ ἀπὸ τῶν καλῶν, τὰ ἐρίφια ἀπὸ τῶν προβάτων, καὶ δὲν παρεπέμφθησαν οἱ ἀσεβεῖς εἰς τὴν αἰωνίαν κόλασιν καὶ δὲν ἡρπάγησαν οἱ εὐσεβεῖς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, πῶς οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἔγινεν;

Ὡρισμένως οἱ Χιλιασταὶ δὲν γνωρίζουν τί λέγουν. Διὰ μέσου αὐτῶν ὁμιλεῖ ὁ Σατανᾶς.

Ο ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

Ὁ Παράδεισος, τὸν ὁποῖον κληρονομοῦν οἱ σῳζόμενοι, εἶνε εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου ἀνέβη ὁ Παῦλος (Β' Κορ. ιβ' 4), τὸν πνευματικὸν βεβαίως οὐρανὸν καὶ ὄχι τὸν φυσικόν, ὁ ὁποῖος εἶνε ἁπλῶς σύμβολον τοῦ πνευματικοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλ' οἱ Χιλιασταὶ ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ διδάσκουν, ὅτι τὸν οὐρανὸν κληρονομοῦν μόνον οἱ 144.000 ἐκλεκτοὶ τῆς Ἀποκαλύψεως (ζ' 4· ιδ' 1), διότι δῆθεν μόνον αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι, ὅσοι σῴζονται, δὲν περιλαμβάνονται δῆθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κληρονομοῦν τὴν γῆν (Ἰδὲ σελ. 18-22). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χιλιετοῦς βασιλείας, λέγουν οἱ Χιλιασταί, ὑλικὴν θεωροῦντες τὴν χιλιετῆ βασιλείαν, θὰ φυτεύεται εἰς τὴν γῆν Παράδεισος ὅμοιος πρὸς τὸν ἀπολεσθέντα καὶ ἔπειτα καταστραφέντα ἐπίγειον καὶ ὑλικὸν Παράδεισον τῆς Ἐδέμ. Εἰς αὐτὸν δὲ τὸν ἐπίγειον καὶ ὑλικὸν Παράδεισον θὰ ἐξακολουθήσουν μετὰ τὴν χιλιετῆ βασιλείαν νὰ ζοῦν οἱ σῳζόμενοι εἰς αἰῶνας αἰώνων, τρώγοντες καὶ πίνοντες καὶ ἀπολαμβάνοντες ὅλα τὰ ὑλικὰ καὶ σαρκικὰ ἀγαθὰ πλουσίως καὶ ἀφθόνως. Κατ' οὐσίαν δηλαδὴ οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν ὅ,τι καὶ οἱ κοσμικοί, οἱ ὁποῖοι λέγουν, ὅτι ὁ Παράδεισος εἶνε ἐδῶ.

Ὄχι ἐπίγειος

Διὰ νὰ στηρίξουν οἱ Χιλιασταὶ τὸν ἰσχυρισμόν των, ὅτι ὁ Παράδεισος θὰ εἶνε εἰς τὴν γῆν, ἐπικαλοῦνται διάφορα χωρία, τὰ ὁποῖα παρερμηνεύουν. Ἀναφέρομεν τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν καὶ δίδομεν τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν των.

«Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων» (Ψαλμ. ριγ' 24 [ριε' 16]).

Ἰδού, λέγουν οἱ Χιλιασταί, τὸν ὑψηλότατον οὐρανὸν ὁ Κύριος ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτόν του, εἰς δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἔδωσε τὴν γῆν. Ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Ψαλμῳδὸς θέλει νὰ δείξῃ τὴν ὑψίστην μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ταπεινότητα τοῦ ἀνθρώπου· δὲν ἐννοεῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποκλείεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί. Αὐτοὶ ἄλλωστε οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν, ὅτι 144.000 ἄνθρωποι κληρονομοῦν τὸν οὐρανόν. Ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν γῆν εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν παροῦσαν ζωήν. Τὸ χωρίον δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν.

«Οὗτος ὁ Θεὸς ὁ καταδείξας τὴν γῆν καὶ ποιήσας αὐτήν, αὐτὸς διώρισεν αὐτήν, οὐκ εἰς κενὸν ἐποίησεν αὐτήν, ἀλλὰ κατοικεῖσθαι ἔπλασεν αὐτήν» (Ἡσ. με' 18).

Συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὴν γῆν ὄχι ματαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ κατοικῆται. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι θὰ κατοικῆται ἐπ' ἄπειρον, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί. Καὶ ὁ κτίζων οἰκίαν κτίζει αὐτὴν διὰ νὰ κατοικῆται, ὄχι ὅμως ἐπ' ἄπειρον.

«Γενεὰ πορεύεται καὶ γενεὰ ἔρχεται, καὶ ἡ γῆ εἰς τὸν αἰῶνα ἕστηκε (=διαμένει)» (Ἐκκλ. α' 4).

Ἡ φράσις *«εἰς τὸν αἰῶνα»* δὲν σημαίνει ἀναγκαίως *«ἐπ' ἄπειρον»*. Διότι πολλὰς φορὰς αἱ λέξεις *«αἰὼν»* καὶ *«αἰώνιος»* λέγονται κατὰ σχῆμα ὑπερβολῆς καὶ σημαίνουν ἁπλῶς **ἐπὶ μακρόν, διαπαντὸς, πάντοτε** εἰς τὴν **παροῦσαν** ζωήν. Οὕτω π.χ. ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὸ *«οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος»* ἐν Γεν. στ' 4 σημαίνει, «οἱ γίγαντες οἱ ἔκπαλαι, οἱ πρὸ μακροῦ χρόνου ὑπάρξαντες· τό *«δουλεύσει αὐτῷ εἰς τὸν αἰῶνα»* ἐν Ἐξόδ. κα' 6 σημαίνει, «θὰ εἶνε δοῦλος αὐτοῦ διαπαντός, μέχρις ὅτου ἀποθάνῃ»· τὸ *«ἵνα... σοὶ πιστεύσωσιν εἰς τὸν αἰῶνα»* ἐν Ἐξόδ. ιθ' 9 σημαίνει, «διὰ νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς σέ, τὸν Μωυσῆν, πάντοτε ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ»· τὸ *«νόμιμον αἰώνιον»* ἐν Λευϊτ. στ' 11 (18) σημαίνει, «διάταξις ἰσχύουσα πάντοτε μέχρι τῆς καταργήσεως τῶν θυσιῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης». Ἰδὲ καὶ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὰς φράσεις *«τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν»*, Λουκ. α' 70· *«ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη»*, Ἰωάν. θ' 32· *«ἐνεστὼς αἰὼν πονηρός»*, Γαλ. α' 4· *«ὁ αἰὼν οὗτος»* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μέλλοντα, Ἐφεσ. α' 21· *«συντέλεια τοῦ αἰῶνος»*, Ματθ. ιγ' 39, 40, 49, κδ' 3, κη' 20· *«συντέλεια τῶν αἰώνων»*, Ἑβρ. θ' 26. Εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα ἢ τοὺς παρόντας αἰῶνας ὑπάρχει συντέλεια, τέλος, ὄχι ἄπειρος διάρκεια.

Εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι αἱ μὲν γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων ἔρχονται καὶ παρέρχονται συντόμως, ἡ δὲ γῆ διαμένει ἐπὶ μακρόν. Κυρίως δὲ ὁ Ἐκκλησιαστὴς ἐννοεῖ τὸ παρελθὸν τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε μὲν μακρόν, ἀλλ' ἀσφαλῶς δὲν εἶνε ἀπείρου διαρκείας, ἀφοῦ ἡ γῆ ἔλαβεν ἀρχήν.

«Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς,

οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος» (Ψαλμ. ργ' [ρδ'] 5).

Καὶ ἡ φράσις *«εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»* δὲν σημαίνει ἀναγκαίως ἐπ' ἄπειρον, ἀλλὰ δύναται νὰ σημαίνῃ καὶ ἁπλῶς ἐπὶ μακρόν, πάντοτε ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ὡς λαμπρῶς δεικνύει τὸ Ψαλμ. ριη' (ριθ') 44: *«Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαντός, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»*. Τοῦ ὑπ' ὄψιν δὲ Ψαλμικοῦ στίχου, τὸν ὁποῖον ἐπικαλοῦνται οἱ Χιλιασταί, ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι ὁ Θεὸς τόσον ἀσφαλῆ ἔκανε τὴν γῆν, ὥστε, ἐφ' ὅσον θὰ διαρκῇ ὁ προορισμός της, οὐδέποτε θὰ σαλευθῇ καὶ θὰ πέσῃ. Καὶ ἡμεῖς δι' ἓν στερεὸν κτίριον λέγομεν ὅτι εἶνε «αἰώνιον», χωρὶς βεβαίως νὰ ἐννοῶμεν ὅτι θὰ διατηρηθῇ ἐπ' ἄπειρον.

«Καὶ οἰκοδομήσουσιν οἰκίας καὶ αὐτοὶ ἐνοικήσουσι, καὶ καταφυτεύσουσιν ἀμπελῶνας καὶ αὐτοὶ φάγονται τὰ γενήματα αὐτῶν· καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσουσι καὶ ἄλλοι ἐνοικήσουσι, καὶ οὐ μὴ φυτεύσουσι καὶ ἄλλοι φάγονται· κατὰ γὰρ τὰς ἡμέρας τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἔσονται αἱ ἡμέραι τοῦ λαοῦ μου· τὰ γὰρ ἔργα τῶν πόνων αὐτῶν παλαιώσουσι. Οἱ δὲ ἐκλεκτοί μου οὐ κοπιάσουσιν εἰς κενὸν οὐδὲ τεκνοποιήσουσιν εἰς κατάραν, ὅτι σπέρμα εὐλογημένον ὑπὸ Θεοῦ ἐστι, καὶ τὰ ἔκγονα αὐτῶν μετ' αὐτῶν ἔσονται» (Ἠσ. ξε' 21-23).

Τὸ χωρίον τοῦτο, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἐκλεκτοὶ θὰ οἰκοδομοῦν καὶ θὰ φυτεύουν καὶ θὰ κατοικοῦν καὶ θὰ τρώγουν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ θὰ τεκνοποιοῦν καὶ θὰ μακροημερεύουν αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα των, δὲν σημαίνει, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί, ὅτι ἡ γῆ θὰ γίνῃ ὑλικὸς Παράδεισος. Τὸ χωρίον ἔχει ἀλληγορικὴν σημασίαν, ὅπως ἔχουν ἀναρίθμητα χωρία τῆς Γραφῆς. Τὰ ὑλικὰ

ἀγαθὰ λαμβάνονται ὡς εἰκόνες τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν τῆς μεσσιακῆς ἐποχῆς καὶ μάλιστα τῆς αἰωνιότητος. Ὅτι δὲ τὸ χωρίον δὲν πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ γράμμα, ἀλλ' ἀλληγορικῶς, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συναφείας του. Κατὰ τὸν στίχ. 20 τὸ παιδίον θὰ ἀποθνήσκῃ εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν ἐτῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἰσχύει κατὰ γράμμα. Ἂν ἴσχυε κατὰ γράμμα, τότε οἱ Χιλιασταὶ θὰ ἔπρεπε νὰ παραδεχθοῦν, ὅτι εἰς τὸν ἐπίγειον καὶ ὑλικὸν Παράδεισόν των θὰ συμβαίνουν θάνατοι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποκλείουν. Κατὰ τὸν στίχ. 9 ἡ κληρονομία καὶ κατοικία τῶν ἐκλεκτῶν θὰ εἶνε *«τὰ ὄρη»* κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον, *«τὸ ὄρος τὸ ἅγιον»* κατὰ τοὺς Ο'· ἐν στίχ. 16 γίνεται λόγος περὶ *«τῆς γῆς»*· ἐν στίχ. 17 περὶ *«οὐρανοῦ καινοῦ καὶ γῆς καινῆς»*· ἐν στίχ. 18 περὶ *«Ἱερουσαλήμ»*· καὶ ἐν στίχ. 25 πάλιν περὶ *«τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου»*. Ὁ προφήτης δηλαδὴ δὲν ἀναφέρει ἕνα, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ἄρα οἱ πολλοὶ καὶ διάφοροι τόποι εἶνε ἁπλῶς σύμβολα τοῦ ἑνὸς πράγματος, τοῦ χώρου τῆς πνευματικῆς εὐδαιμονίας. Πολλὰς ἄλλωστε φορὰς ἐν τῇ Γραφῇ τὸ ὄρος Σιὼν καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ λαμβάνονται ὡς σύμβολα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ οὐρανίου Παραδείσου, ἡ δὲ *«καινὴ γῆ»* καὶ ὁ *«καινὸς οὐρανὸς»* νοοῦνται ὡς χῶρος τῶν νέας τάξεως πραγμάτων καὶ τῶν ὑψίστων πνευματικῶν ἀγαθῶν (Ἰδὲ π.χ. Ἰωὴλ γ' 5 [β' 32]· Ἑβρ. ιβ' 22-23· Ἠσ. ξστ' 22· Β' Πέτρ. γ' 13).

«Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ματθ. στ' 10).

Τὰ αἰτήματα ταῦτα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς δὲν ἀναφέρονται εἰς ὑλικὴν βασιλείαν, ὅπως φαντάζονται οἱ Χιλιασταί. Ἡ ἔννοια τῶν αἰτημάτων εἶνε

ἁπλῆ. Παρακαλοῦντες τὸν οὐράνιον Πατέρα νὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία του, ἐννοοῦμεν νὰ γίνεται τὸ θέλημά του ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὅπως γίνεται ἐν οὐρανῷ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, ἤτοι νὰ βασιλεύῃ πνευματικῶς ὁ Θεὸς ἐν πλήρει μέτρῳ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνῷ τώρα βασιλεύει ἐν μέρει μόνον. Ἐκφράζομεν εὐχὴν διὰ τελείαν πνευματικὴν βασιλείαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔστω καὶ ἂν οἱ πολλοὶ οὐδέποτε θὰ συντελέσουν διὰ τὴν ἐπικράτησιν πνευματικῆς βασιλείας.

«Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν» (Ματθ. ε′ 5).

Ὁ μακαρισμὸς οὗτος τοῦ Κυρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ *«πραεῖς»* κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς σημαίνει τοὺς πραεῖς ἢ πράους, δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ κατὰ γράμμα. Δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ νομισθῇ, ὅτι ἡ γῆ θὰ εἶνε ἡ κληρονομία τῶν πραέων. Ἂν οἱ πραεῖς κληρονομοῦν τὴν γῆν, ὅπως διδάσκουν οἱ Χιλιασταί, τότε οἱ 144.000 ἐκλεκτοί, οἱ μόνοι κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς κληρονόμοι τοῦ οὐρανοῦ, πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ κληρονομοῦν τὴν γῆν, διότι καὶ αὐτοὶ εἶνε πραεῖς. Ἐκτὸς καὶ ἂν οἱ 144.000 ἐκλεκτοὶ θεωροῦνται ὀργίλοι, καὶ κατὰ τὴν Χιλιαστικὴν ἠθικὴν οἱ μὲν ὀργίλοι πρέπει νὰ κληρονομοῦν τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ πραεῖς τὴν γῆν!

Κατὰ προηγούμενον μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου (στίχ. 3), οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι κληρονομοῦν *«τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»*, ὄχι βασιλείαν τῆς γῆς. Ἐπίσης κατὰ ἑπόμενον μακαρισμὸν (στίχ. 10), οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης κληρονομοῦν *«τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»*, ὄχι βασιλείαν τῆς γῆς. Καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον μακαρισμόν (στίχ. 11-12), οἱ ὀνειδιζόμενοι καὶ διωκόμενοι καὶ συκοφαντούμενοι ἕνεκεν τοῦ Χριστοῦ ἔχουν μισθὸν *«ἐν τοῖς οὐρανοῖς»*,

ὄχι ἐπὶ τῆς γῆς. Κατόπιν δὲ τούτων γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πῶς εἶνε δυνατὸν οἱ ἄλλοι εὐσεβεῖς νὰ κληρονομοῦν τὸν οὐρανὸν καὶ οἱ πραεῖς νὰ κληρονομοῦν τὴν γῆν; Ἀσφαλῶς καὶ οἱ πραεῖς κληρονομοῦν τὸν οὐρανόν, ὁ δὲ λόγος τοῦ Κυρίου, ὅτι οἱ πραεῖς θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν, ἔχει ἀναγωγικὴν ἔννοιαν.

Καθ' ἡμᾶς τὸ *«πραεῖς»* εἰς τὸν ὑπ' ὄψιν μακαρισμὸν δὲν σημαίνει τοὺς πραεῖς ἢ πράους, ἀλλὰ τοὺς ταπεινοὺς κοινωνικῶς, τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀσήμους. Διὰ τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν βλέπε ἡμέτερον βιβλίον «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. α', Ἀθῆναι 1985, σελ. 18-21. Κατόπιν δὲ τῆς εἰρημένης ἐκδοχῆς τοῦ *«πραεῖς»* γεννᾶται ἄλλο ἐρώτημα: Ἂν *«οἱ πραεῖς»*, τουτέστιν οἱ πτωχοὶ καὶ ἄσημοι, κληρονομοῦν τὴν γῆν, τότε τὸν οὐρανὸν κληρονομοῦν οἱ πλούσιοι καὶ ἐπίσημοι;...

Ἐπειδὴ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, *«ἐξ ἧς ῥέει μέλι καὶ γάλα»*, ἦτο μεγάλο ἰδανικὸν διὰ τοὺς Ἑβραίους (ὅπως δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶνε ἡ Κωνσταντινούπολις), ὁ δὲ Ψαλμῳδὸς λέγει, *«οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι τὴν γῆν»* (Ψαλμ. λστ' [λζ'] 11), διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, ἐντεῦθεν ὁρμώμενος, ὁμιλεῖ περὶ γῆς, χρησιμοποιῶν τὴν γῆν ὡς σύμβολον καὶ ἀνάγων ἡμᾶς ἐκ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας εἰς τὴν νέαν γῆν, τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅπως πολλάκις ἡ Γραφὴ ἀναφέρει τὴν Σιὼν καὶ Ἰερουσαλὴμ μὲ συμβολικὴν ἔννοιαν (Ἰδὲ π.χ. Ἑβρ. ιβ' 22· Ἀποκ. ιδ' 1· κα' 2), οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς ἀναφέρει τὴν γῆν μὲ συμβολικὴν ἔννοιαν. Πρβλ. καὶ τὰς ἐκφράσεις, *«Μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ»* (Λουκ. ιδ' 15) καί, *«Οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ»* (Μάρκ.

ιδ′ 25). Ἀσφαλῶς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν δὲν ὑπάρχει ἄρτος καὶ οἶνος, ἀλλ' αἱ σχετικαὶ ἐκφράσεις εἶνε συμβολικαί· συμβολίζουν τὴν πνευματικὴν τρυφὴν καὶ εὐφροσύνην τοῦ οὐρανοῦ.

Καὶ οἱ πατριάρχαι ἄλλωστε, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, κατῴκησαν εἰς αὐτὴν ὡς ξένοι καὶ πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, διότι διὰ πίστεως ἀπέβλεπον εἰς τὴν στερεὰν καὶ ἀσάλευτον πόλιν, τὴν ἀνωτέραν Πατρίδα, τὴν ἐπουράνιον Ἰερουσαλὴμ (Ἑβρ. ια′ 9-10· 13-16. Πρβλ. ιγ′ 14).

Εἰς τὴν συνέχειαν ἀναφέρομεν χωρία, τὰ ὁποῖα σαφῶς ἀποδεικνύουν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν αἰώνιον προορισμὸν ἐν τῇ γῇ, καὶ ὅτι ἡ γῆ θὰ παρέλθῃ, καὶ συνεπῶς ὁ Παράδεισος δὲν θὰ εἶνε εἰς τὴν γῆν.

*«...Καί γε μερὶς οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἔτι **εἰς τὸν αἰῶνα** ἐν παντὶ τῷ πεποιημένῳ **ὑπὸ τὸν ἥλιον**»* (Ἐκκλ. θ′ 6).

Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετὰ τὴν ἀνάστασίν των θὰ βασιλεύσουν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπίσης καὶ ὅσοι δίκαιοι τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν περιλαμβάνονται εἰς τοὺς 144.000 ἐκλεκτούς. Ἀλλ' ὁ Ἐκκλησιαστὴς λέγει, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουν πλέον εἰς τὸν αἰῶνα συμμετοχὴν εἰς ὅ,τι συμβαίνει *«ὑπὸ τὸν ἥλιον»*, ἤτοι ἐπὶ τῆς γῆς.

*«Κατ' ἀρχὰς σύ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ **ἀπολοῦνται**, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες **ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται**, καὶ **ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται**· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν»* (Ψαλμ. ρα′ 26-28 [ρβ′ 25-27). Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. α′ 10-12).

Ὁ Κύριος, ὁ Υἱὸς ἐν προκειμένῳ (Ἑβρ. α′ 8, 10),

ἐδημιούργησε τὴν γῆν καὶ τοὺς οὐρανούς. Καὶ ὁ μὲν δημιουργὸς παραμένει ἀναλλοίωτος καὶ αἰώνιος, τὰ δὲ δημιουργήματά του, τὸ φυσικὸν σύμπαν, θὰ καταστραφοῦν, θὰ παλαιωθοῦν ὅπως ἓν ροῦχον, θὰ τυλιχθοῦν ὅπως ἓν ἔνδυμα, καὶ θὰ ἀλλαχθοῦν. Καὶ ἡ ἐπιστήμη σήμερον διδάσκει, ὅτι τὸ σύμπαν γηράσκει καὶ βαίνει πρὸς τὸν θερμικὸν θάνατον. Ἰδὲ καὶ Ἡσ. να' 6.

«*Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ* ***παρελεύσονται***» (Ματθ. κδ' 35. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. ιγ' 31· Λουκ. κα' 33. Ἰδὲ ἐπίσης Ματθ. ε' 18).

Ῥητῶς λέγει ὁ Κύριος, ὅτι τὸ φυσικὸν σύμπαν θὰ παρέλθῃ. Ἰδὲ καὶ Ἀποκ. κ' 11.

«***Παράγει*** *τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου*» (Α' Κορ. ζ' 31).

Παρέρχεται τὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος ὑπὸ τὴν παροῦσαν μορφήν του ἔχει τέλος.

«*Οἱ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτοῦ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ* ***πυρὶ τηρούμενοι*** *εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων... Ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ᾗ* ***οὐρανοὶ ροιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται... οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται!*** *Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν*» (Β' Πέτρ. γ' 7, 10, 12, 13).

Οἱ σημερινοὶ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ φυλάσσονται διὰ τὸ πῦρ. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας καὶ τῆς τελικῆς κρίσεως οἱ οὐρανοὶ θὰ παρέλθουν μετὰ συριγμοῦ, τὰ στοιχεῖα πυρακτούμενα θὰ διαλυθοῦν, καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ἔργα θὰ κατακαοῦν. Κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κυρίου ἀναμένομεν

νέους οὐρανοὺς καὶ νέαν γῆν, νέαν δηλαδὴ κατάστασιν πραγμάτων. Ἰδὲ καὶ Ἠσ. ξε' 17· ξστ' 22· Ἀποκ. κα' 1.

*«Εἴμεθα **ξένοι** ἐνώπιόν σου, καὶ **πάροικοι**, καθὼς πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν· αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἶνε ὡς σκιά, καὶ **μονιμότης δὲν ὑπάρχει**»* (Α' Παρ. [Α' Χρον.] κθ' 15 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

Οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν, ὅτι ὅλοι οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κληρονομοῦν ἐπίγειον Παράδεισον καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ὑπάγει εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' ὁ Δαβὶδ βεβαιώνει, ὅτι ὅλοι ἦσαν πάροικοι ἐπὶ τῆς γῆς, προσωρινοὶ δηλαδή, καὶ δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν γῆν μονιμότης. Ἰδὲ καὶ Γεν. κγ' 4· μζ' 9· Ψαλμ. λη' 13 (λθ' 12)· ριη' (ριθ') 19· Α' Πέτρ. α' 1, 17· β' 11.

«Πίστει (Ἀβραάμ) ***παρῴκησεν** εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας **ὡς ἀλλοτρίαν**, ἐν σκηναῖς κατοικήσας... Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, **ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός**»* (Ἑβρ. ια' 9-10).

Οἱ Χιλιασταὶ διδάσκουν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ κτίσουν πολυτελεῖς οἰκίας εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς αὐτὰς θὰ κατοικοῦν ὅσοι θὰ κληρονομήσουν ἐπίγειον βασιλείαν. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἔμεινεν ὡς ξένος καὶ προσωρινὸς καὶ ἐντὸς σκηνῶν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, διότι ἀνέμενε τὴν ἀσάλευτον πόλιν, τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ κτίστης εἶνε ὁ Θεός, ὄχι ἄνθρωπος.

*«Οὐ γὰρ ἔχομεν **ὧδε** μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν»* (Ἑβρ. ιγ' 14).

Ἐδῶ, εἰς τὴν γῆν, δὲν ἔχομεν μόνιμον πόλιν. Ἡ μόνιμος πόλις εἶνε ἀλλοῦ, καὶ θὰ δοθῇ εἰς τὸ μέλλον. Αὐτὴν δὲ τὴν πόλιν ἐπιζητοῦμεν. Καὶ εἰς αὐτὴν θὰ

εἰσέλθῃ πᾶς εὐσεβής, καὶ ἐξ αὐτῆς θ' ἀποκλεισθῇ πᾶς ἀσεβής (Ἀποκ. κβ' 14-15, 19).

«*Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε* ***τὴν ἡτοιμασμένην*** *ὑμῖν βασιλείαν* ***ἀπὸ καταβολῆς κόσμου***» (Ματθ. κε' 34).

Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι θὰ ἑτοιμασθῇ εἰς τὴν γῆν βασιλεία ἢ παράδεισος. Ἀλλ' ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι ἡ βασιλεία, τὴν ὁποίαν θὰ κληρονομήσουν οἱ δίκαιοι, ὅλοι οἱ δίκαιοι ἀδιακρίτως, εἶνε ἤδη ἡτοιμασμένη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἐξ ἀρχῆς τῆς δημιουργίας. Ποῦ εἶνε δὲ ἡτοιμασμένη; Ἀσφαλῶς ὄχι εἰς τὴν γῆν. Πρβλ. Ματθ. κ' 23· Μάρκ. ι' 40· Α' Κορ. β' 9· Ἑβρ. ια' 16.

Ὄχι ὑλικὸς καὶ σαρκικὸς

«*Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα* ***καταργήσει***» (Α' Κορ. στ' 13).

Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι θὰ ζοῦν αἰωνίως ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θὰ τρώγουν καὶ θὰ πίνουν. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Θεός θὰ καταργήσῃ καὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὰ φαγητά, διότι αὐτὰ δὲν ἔχουν ἀνώτερον προορισμόν. Διὰ τοὺς Χιλιαστὰς ὅμως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαναληφθῇ ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, «*Ὡς ἄλογα ζῷα φυσικά, γεγεν(ν)ημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν* (=διὰ νὰ τρώγουν καὶ κοπρίζουν)», καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου, «*Ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες!*» (Β' Πέτρ. β' 12· Φιλιπ. γ' 19).

«*... Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα·* ***τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα,*** *τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια*» (Β' Κορ. δ' 18).

Σκοπός, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀποβλέπωμεν, δὲν εἶνε τὰ ὁρατά, ἀλλὰ τὰ ἀόρατα. Διότι τὰ ὁρατὰ εἶνε πρόσκαιρα· μίαν ἡμέραν θὰ καταργηθοῦν· ἐνῷ τὰ ἀόρατα εἶνε αἰώνια. Τὰ ὁρατὰ δὲ καὶ πρόσκαιρα εἶνε βεβαίως τὰ ὑλικά, τὰ ἀόρατα καὶ αἰώνια εἶνε τὰ πνευματικά.

*«Οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται **ἐν ἀφθαρσίᾳ**... σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται **σῶμα πνευματικόν**... Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι **σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ**... Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, **πάντες** δὲ **ἀλλαγησόμεθα**... οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται **ἄφθαρτοι**, καὶ ἡμεῖς **ἀλλαγησόμεθα**. Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι **ἀφθαρσίαν** καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι **ἀθανασίαν**»* (Α' Κορ. ιε' 42, 44, 50-53).

Τὸ σῶμα κατὰ τὴν ἀνάστασιν ἐγείρεται ἄφθαρτον. Τώρα τὸ σῶμα εἶνε *«ψυχικόν»*, ζωικόν. Εἰς αὐτὸ δηλαδὴ κυριαρχοῦν αἱ κατώτεραι δυνάμεις τῆς ψυχῆς, τὰ ζωικὰ ἔνστικτα καὶ αἱ ζωικαὶ ἀνάγκαι. Κατὰ τὴν ἀνάστασιν τὰ σῶμα θὰ εἶνε *«πνευματικόν»*. Εἰς αὐτὸ δηλαδὴ θὰ κυριαρχοῦν αἱ ἀνώτεραι δυνάμεις τοῦ πνεύματος. Ὅλοι δὲν θὰ ἀποθάνωμεν. Ὅλοι ὅμως θὰ ὑποστῶμεν ἀλλαγήν. Οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν ἄφθαρτοι, καὶ οἱ ζῶντες θὰ ἐνδυθοῦν ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν. Διότι *«σὰρξ καὶ αἷμα»*, ἄνθρωπος δηλαδὴ μὲ σαρκικότητα, μὲ βιολογικὰς καὶ σεξουαλικὰς ἀνάγκας, δὲν δύναται νὰ κληρονομήσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἡ φθορὰ κληρονομεῖ τὴν ἀφθαρσίαν. Τὸ σῶμα θὰ γίνῃ ἄφθαρτον, καὶ τότε θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἄρα τὸ σῶμα τῆς ἀναστάσεως δὲν θὰ ἔχῃ ἀναγ-

κην ὑλικῶν πραγμάτων, ὡς εἶνε τὰ φαγητά, τὰ ποτὰ κ.λπ. Αὐτὰ εἶνε στοιχεῖα τῆς φθορᾶς, ἐνῷ ὅλοι κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν θὰ γίνωμεν ἄφθαρτοι.

Ἰδὲ καὶ Α' Κορ. θ' 25· Α' Πέτρ. α' 4· ε' 4.

Οὐράνιος

Ἀναφέρομεν χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται, ὅτι διὰ τοὺς σῳζομένους ὑπάρχει εἷς μόνον Παράδεισος, ὁ ὁποῖος εἶνε εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν πνευματικὸν βεβαίως οὐρανόν.

«Ἓν σῶμα καὶ ἓν Πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν ***μιᾷ ἐλπίδι*** *τῆς κλήσεως ὑμῶν»* (Ἐφεσ. δ' 4).

Ἀπευθυνόμενος ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἐφέσου, λέγει ὅτι ἀποτελοῦν ἓν σῶμα, ἠθικὸν καὶ μυστικὸν σῶμα, τὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἀποτελοῦν μόνον οἱ 144.000, ὅπως διδάσκουν οἱ Χιλιασταί, ἀλλ' ἀποτελοῦν ὅλοι ἀδιακρίτως οἱ πιστοί. Ὅπως δὲ ἀποτελοῦν ἓν σῶμα, καὶ ὑπάρχει ἓν Πνεῦμα (*καὶ εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων*, στίχ. 5, 6), οὕτως ὑπάρχει καὶ μία ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτῶν. Δὲν ὑπάρχουν δύο ἐλπίδες, μία οὐράνιος διὰ τοὺς 144.000 καὶ μία ἐπίγειος διὰ τοὺς ὑπολοίπους πιστούς. Ἀλλ' ὅλοι ἐκλήθησαν νὰ κερδίσουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βασιλείαν. Τὸν οὐρανὸν κληρονομοῦν καὶ οἱ 144.000 καὶ οἱ ὑπόλοιποι πιστοί. Ἀχώριστοι εἶνε οἱ πιστοὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἓν σῶμα ἀποτελοῦντες, ἀχώριστοι θὰ εἶνε καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν.

Ἰδὲ καὶ Κολ. α' 5 (*«διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν* ***ἐν τοῖς οὐρανοῖς****»*). Ἰδὲ ἐπίσης Ἑβρ. γ' 1 (*«κλήσεως* ***ἐπουρανίου*** *μέτοχοι»*).

«Εἶναι τὰ ἔθνη ***συγκληρονόμα*** *καὶ* ***σύσσωμα*** *καὶ* ***συμμέτοχα*** *τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου»* (Ἐφεσ. γ' 6).

«Τὰ ἔθνη», οἱ ἐθνικοὶ δηλαδή, μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἀποτελοῦν ἓν ἠθικὸν σῶμα (*«σύσσωμα»*), μετέχουν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπαγγελίας ὁμοῦ (*«συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας»*) καὶ κληρονομοῦν ὁμοῦ (*«συγκληρονόμα»*). Πρβλ. Ἐφεσ. α' 10· β' 18-19.

«Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ***ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν****»* (Ἑβρ. ια' 39-40).

Οἱ εὐσεβεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν ἔλαβον ἀκόμη τὸν ὑπεσχημένον πλήρη μισθόν των, διότι ὁ Θεὸς προέβλεψε κἄτι καλλίτερον δι' ἡμᾶς, νὰ μὴ λάβουν δηλαδὴ ἐκεῖνοι πλήρη τὸν μισθόν των χωρίς ἡμᾶς. Οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ οἱ δίκαιοι τῆς Καινῆς Διαθήκης θὰ λάβουν τὸν πλήρη μισθόν των ὅλοι ὁμοῦ. Ὅλοι ὁμοῦ θὰ παρακαθήσουν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ οὐρανοῦ, διὰ ν' ἀπολαύουν εἰς τέλειον βαθμὸν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

«Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ***ἐπισυνάξουσι*** *τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν»* (Ματθ. κδ' 31. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. ιγ' 27).

Τὸ ὅτι οἱ ἄγγελοι κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν θὰ ἐπισυνάξουν τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων σημείων τοῦ ὁρίζοντος, τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐν συνεχείᾳ ὁ Κύριος θὰ παραλάβῃ τοὺς ἐκλεκτοὺς εἰς ἄλλον τόπον. Πράγματι δὲ θὰ συμβῇ αὐτό, συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον παραθέτομεν εὐθὺς ἀμέσως.

«Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς ***παρα-***

***λαμβάνεται** καὶ ὁ εἷς ἀφίεται»* (Ματθ. κδ' 40. Ἰδὲ καὶ στίχ. 41. Ἰδὲ ἐπίσης Λουκ. ιζ' 34, 36).

Τότε, κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, ὁ εἷς, ὁ εὐσεβής, παραλαμβάνεται ἐκ τῆς γῆς διὰ τὸν οὐρανόν, καὶ ὁ ἄλλος, ὁ ἀσεβής, ἐγκαταλείπεται.

*«**Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν**... Πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. Καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι **καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν**, ἵνα, **ὅπου εἰμὶ ἐγώ**, καὶ ὑμεῖς ἦτε»* (Ἰωάν. ιδ' 2-3).

Ἡ οἰκία τοῦ Πατρὸς εἶνε ὁ οὐρανός. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλαὶ μοναί, πολὺς χῶρος, ὥστε νὰ χωροῦν, ὄχι μόνον οἱ 144.000, ἀλλ' ὅλοι οἱ ἐκλεκτοί. Ὁ Χριστὸς ἐξησφάλισε τόπον διὰ τοὺς ἐκλεκτούς του εἰς τὸ οὐράνιον ἀνάκτορον, καὶ ἔρχεται πάλιν, διὰ νὰ παραλάβῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ εἶνε καὶ αὐτοὶ ὅπου εἶνε αὐτός.

Ἰδὲ καὶ Ἰωάν. ιβ' 26· ιζ' 24 ἐν συνδυασμῷ πρὸς 20, ὅπου φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ὅλων ἐν γένει τῶν πιστῶν.

«Ἣν (ἐλπίδα) *ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν καὶ εἰσερχομένην **εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος**, ὅπου **πρόδρομος** ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς»* (Ἑβρ. στ' 19-20. Πρβλ. θ' 24).

Ἡ ἐλπὶς τῶν πιστῶν εἰσέρχεται ὡς ἄγκυρα *«εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος»*, τουτέστιν εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθεν ὡς *«πρόδρομος»* ἡμῶν. Μετὰ τὸν πρόδρομον ἡμῶν, ὁ ὁποῖος ἤνοιξε τὸν δρόμον, εἰσερχόμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν οὐρανόν.

Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. θ' 8, 12· ι' 19-20.

«Ἡμῶν τὸ πολίτευμα ***ἐν οὐρανοῖς*** *ὑπάρχει»* (Φιλιπ. γ' 20).

Ὑπάρχουν *«οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες», «ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία»* (στίχ. 19). Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ ὑλόφρονες Χιλιασταί. Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς αὐτούς, ἡμῶν τῶν πιστῶν, ὅλων τῶν πιστῶν ἀδιακρίτως, *«τὸ πολίτευμα»*, ἡ πολιτεία, ἡ ζωή, εἶνε εἰς τοὺς οὐρανούς. Αὐτοὶ πιστεύουν εἰς ἰδανικὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς, ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς ἰδανικὴν ζωὴν ἐν τῷ οὐρανῷ (Πρβλ. Κολ. γ' 3-4). Αὐτοὶ θέλουν νὰ εἶνε γεωπολῖται, ἡμεῖς οὐρανοπολῖται.

«Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ***ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς.*** *Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι* ***πατρίδα ἐπιζητοῦσι.*** *Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ* ***κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν ἐπουρανίου.*** *Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν»* (Ἑβρ. ια' 13-16).

Κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετὰ τὴν ἀνάστασίν των θὰ ζοῦν αἰωνίως ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος βεβαιώνει, ὅτι οἱ πατριάρχαι ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτούς των ξένους καὶ προσωρινοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐπεθύμουν ὄχι ἐπίγειον, ἀλλ' ἀνωτέραν πατρίδα, τουτέστιν ἐπουράνιον. Καὶ ἐπειδὴ εἶχον οὐρανίους πόθους, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς δὲν ἐντρέπεται νὰ ὀνομάζεται Θεὸς των. Ἡτοίμασε δὲ πράγματι δι' αὐτοὺς πόλιν, τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

*«**Ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ** ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ **πάντων ἡμῶν**»* (Γαλ. δ' 26).

Ἡ ἄνω Ἰερουσαλήμ, ἡ ἐπουράνιος πατρίς, εἶνε μήτηρ, ὄχι μόνον τῶν 144.000, ἀλλὰ *«πάντων ἡμῶν»*, ὅλων τῶν πιστῶν ἀδιακρίτως.

«Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, ***Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ****, καὶ μυριάσιν* ***ἀγγέλων****, πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων* ***ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων****... καὶ* ***πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων****»* (Ἑβρ. ιβ' 22-23).

Διὰ τοὺς πιστοὺς ἐν γένει ἔχει ἐξασφαλισθῆ εἴσοδος εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἰερουσαλήμ, ὅπου εἶνε αἱ μυριάδες τῶν ἀγγέλων καὶ τὰ πνεύματα τῶν δικαίων, οἱ ὁποῖοι ἐδικαιώθησαν, ἤδη ἔλαβον μέρος τοῦ μισθοῦ των

Ἰδὲ καὶ Ἀποκ. γ' 12· κα' 2-4, 10, 22-27, ὅπου ἡ νέα Ἰερουσαλὴμ παρίσταται καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τρόπον τινὰ τὴν παλαιὰν Ἰερουσαλήμ, καὶ περιγράφεται ὁ ὑπερκόσμιος χαρακτὴρ αὐτῆς. Ἡ νέα Ἰερουσαλὴμ διαφέρει τῆς παλαιᾶς Ἰερουσαλὴμ ὅσον ὁ οὐρανὸς διαφέρει τῆς γῆς.

«Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ***ὁ μισθὸς ὑμῶν*** *πολὺς* ***ἐν τοῖς οὐρανοῖς****»* (Ματθ. ε' 12. Ἰδὲ καὶ Λουκ. στ' 23. Πρβλ. καὶ Ματθ. στ' 1).

Ὁ μισθὸς τῶν διωκομένων διὰ τὸν Κύριον εἶνε εἰς τοὺς οὐρανούς, ὄχι εἰς τὴν γῆν.

«Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν ***θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ****»* (Ματθ. στ' 20. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιβ' 33).

Πρὸς ὅλους ἐν γένει τοὺς ἀνθρώπους ἀπευθυνόμενος ὁ Κύριος προτρέπει αὐτοὺς νὰ θησαυρίζουν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὄχι ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἰδὲ καὶ Ματθ. ιθ' 21· Λουκ. ιη' 22.

«Τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν· μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς

κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν» (Ἑβρ. ι' 34).

Οἱ ἐξ Ἑβραίων χριστιανοί, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος, ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς τὴν διαρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων των, διότι ἐγνώριζον, ὅτι εἶχον ἀνωτέραν περιουσίαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ μόνιμον. Οἱ Χιλιασταὶ δὲν γνωρίζουν τοιοῦτον πρᾶγμα, διότι ὁ σατανᾶς τοῦ ὑλικοῦ εὐδαιμονισμοῦ ἔχει τυφλώσει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς των.

*«Εἰς **κληρονομίαν ἄφθαρτον** καὶ **ἀμίαντον** καὶ **ἀμάραντον**, τετηρημένην **ἐν οὐρανοῖς** εἰς ὑμᾶς»* (Α' Πέτρ. α' 4).

Τὸ ἐπίθετον *«ἀμίαντος»* ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὰ ἄλλα δύο ἐπίθετα *«ἄφθαρτος»* καὶ *«ἀμάραντος»* πρὸς ἔμφασιν. Ἐν Δ' Βασ. κγ' 8, 10, 13, 16 καὶ Ἡσ. λ' 22 ἐν τῇ γραφῇ *«μιανεῖς»* (ἑτέρα γραφὴ «ἐξαρεῖς») τὸ ῥῆμα *«μιαίνω»* σημαίνει «καταστρέφω». Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα *«μιαίνω»* σημαίνει «καταστρέφω», οὕτω τὸ ἐπίθετον *«ἀμίαντος»* σημαίνει «ἀκατάστρεπτος, μὴ καταστρεφόμενος». Ἡ ἐν Σοφ. Σολ. δ' 2 ἔκφρασις *«τὰ ἀμίαντα ἆθλα»* καθ' ἡμᾶς σημαίνει «τὰ μὴ καταστρεφόμενα ἢ ἄφθαρτα βραβεῖα» (Πρβλ. *«ἄφθαρτος στέφανος»*, Α' Κορ. θ' 25, *«ἀμαράντινος στέφανος»*, Α' Πέτρ. ε' 4).

Ἡ κληρονομία τῶν πιστῶν εἶνε ἐν οὐρανοῖς, ὄχι ἐπὶ γῆς, καὶ εἶνε ἄφθαρτος, ἀκατάστρεπτος, ἀμάραντος, ὄχι φθαρτή, καταστρεφομένη, μαραινομένη.

*«Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς **ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις** ἐν Χριστῷ»* (Ἐφεσ. α' 3).

Διὰ τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς ἐξησφάλισε

δι' ἡμᾶς πᾶσαν εὐλογίαν πνευματικὴν εἰς τὰ ἐπουράνια, ὄχι πᾶσαν εὐλογίαν ὑλικὴν εἰς τὰ ἐπίγεια.

«Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ***ἐν οὐρανῷ****... Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται* ***εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν****»* (Ματθ. ιθ' 21-23. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιη' 22-24).

Ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ διὰ βασιλείαν οὐρανῶν καὶ εἶνε σαφέστατον ἐδῶ, ὅτι ἐννοεῖ βασιλείαν ἐν τῷ οὐρανῷ, ὄχι ἐπὶ τῆς γῆς.

«Λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται ***μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν****, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον»* (Ματθ. η' 11-12).

Καὶ οἱ δίκαιοι τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ καὶ οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ, κληρονομοῦν βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ ὄχι ἄλλοι βασιλείαν οὐρανῶν καὶ ἄλλοι βασιλείαν γῆς, ὡς διδάσκουν οἱ Χιλιασταί. Πρβλ. Λουκ. ιστ' 22-23· κ' 37-38.

Ἰδὲ καὶ Ματθ. ε' 3, 10, 19, 20· ζ' 21· ιστ' 19· ιη' 1-4· ιθ' 12, 14, ὅπου γίνεται λόγος διὰ *«τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»*.

«Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς ***τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*** *εἰσελθεῖν»* (Ματθ. ιθ' 24).

Ἡ *«βασιλεία τοῦ Θεοῦ»* ἐνταῦθα νοεῖται ὡς βασιλεία ἐν τῷ οὐρανῷ. Τοῦτο ἀποδεικνύουν αἱ φράσεις *«ἕξεις θησαυρὸν* ***ἐν οὐρανῷ****»* καὶ *«δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν* ***τῶν οὐρανῶν****»* τῶν προηγουμένων στίχ. 21 καὶ 23. Ἰδὲ καὶ Ματθ. κα' 31· Μάρκ. ι' 14-15· ιδ' 25· Λουκ. στ'

20· ιδ′ 15· ιη′ 29-30· κβ′ 16· Πράξ. ιδ′ 22, ὅπου γίνεται λόγος διὰ *«τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»*. Ἰδὲ ἐπίσης Ματθ. ιγ′ 43· κστ′ 29.

«Οὕτω γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος ***εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ*** *» - «Καὶ ρύσεταί με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει* ***εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον*** *»* (Β′ Πέτρ. α′ 11· Β′ Τιμ. δ′ 18).

Οἱ πιστοί, ὅλοι οἱ πιστοὶ ἀδιακρίτως, προορίζονται διὰ τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Κυρίου. Αὐτὴ δὲ ἡ βασιλεία εἶνε *«ἐπουράνιος»*, ὄχι ἐπίγειος (Πρβλ. Ἰωάν. ιη′ 36).

«Ἐγὼ Ἰωάννης, ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ ***συγκοινωνὸς*** *ἐν τῇ θλίψει καὶ* ***βασιλείᾳ*** *καὶ ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ»* (Ἀποκ. α′ 9).

Οἱ πιστοί, ὅλοι οἱ πιστοὶ ἀδιακρίτως, οἱ ὁποῖοι διέρχονται θλῖψιν καὶ ἔχουν ὑπομονήν, θὰ κληρονομήσουν *«βασιλείαν»*. Αὐτῆς τῆς βασιλείας τῶν πιστῶν *«συγκοινωνός»*, συμμέτοχος δηλαδή, εἶνε καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης. Κοιναὶ αἱ θλίψεις τῶν πιστῶν, κοινὴ καὶ ἡ βασιλεία (Πρβλ. Β′ Κορ. α′ 7· Ἰούδ. 3).

«Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ... καὶ συνήγειρε καὶ ***συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις*** *ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»* (Ἐφεσ. β′ 5-6).

Μὲ τὸ νὰ ὑψώσῃ ὁ Θεὸς καὶ νὰ καθίσῃ εἰς τὰ ἐπουράνια τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, συνύψωσε καὶ συνεκάθισεν εἰς τὰ ἐπουράνια καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅπου εἶνε ὁ ἀντιπρόσωπός μας, ἐκεῖ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, τώρα μὲν δυνάμει, αὔριον δὲ ἐνεργείᾳ.

«Εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν

*Θεοῦ, **συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ**, εἴπερ συμπάσχομεν **ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν**»* (Ῥωμ. η' 17).

Ἐὰν εἴμεθα τέκνα τοῦ Θεοῦ, θὰ συγκληρονομήσωμεν μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου μας Χριστοῦ τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ συνδοξασθῶμεν μετ' αὐτοῦ.

*«Ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ **καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου**, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ Πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ»* (Ἀποκ. γ' 21).

Πᾶς, ὁ ὁποῖος νικᾷ τὸ κακόν, θὰ καθίσῃ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Ὁ Χριστὸς ὡς Θεός, μᾶλλον δὲ ὡς Θεάνθρωπος, ἐκάθισεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πατρός του, καὶ ἡμεῖς ὡς ἄνθρωποι θὰ καθίσωμεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ, θὰ γίνωμεν σύνθρονοι τοῦ Χριστοῦ, προφανῶς ἐν τῷ οὐρανῷ.

*«Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ **συζήσομεν**· εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν»* (Β' Τιμ. β' 11-12).

Ὅσοι πιστοί, θὰ συζήσωμεν καὶ θὰ συμβασιλεύσωμεν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, προφανῶς ἐν τῷ οὐρανῷ, διότι ἐκεῖ βασιλεύει ὁ Χριστός. Ἰδὲ καὶ Ῥωμ. στ' 8.

*«Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, **ὅ ἐστιν ἐν τῷ Παραδείσῳ** τοῦ Θεοῦ μου»* (Ἀποκ. β' 7).

Ὑπάρχει τώρα Παράδεισος, καὶ ἐν τῷ Παραδείσῳ ὑπάρχει τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. Καὶ πᾶς, ὁ ὁποῖος νικᾷ τὸ κακόν, θὰ φάγῃ ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς. Ὄχι μόνον οἱ 144.000, ἀλλὰ πᾶς νικητής. Ὁ Παράδεισος αὐτός, ἂν καὶ περιγράφεται μὲ χρώματα τοῦ ἀπολεσθέντος καὶ καταστραφέντος ἐπιγείου Παραδείσου, εἶνε βεβαίως πνευματικὸς καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ. Αὐτοῦ τοῦ Παραδείσου ἠξιώθη αὐθημερὸν ὁ μετανοήσας λῃστὴς (Λουκ. κγ' 42-43) καὶ εἰς

αὐτὸν εἰσῆλθεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅταν ἡρπάγη ἕως τρίτου οὐρανοῦ (Β' Κορ. ιβ' 2-4).

«Ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει ***σὺν αὐτῷ****... Οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς* ***ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα****, καὶ οὕτω* ***πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα****»* (Α' Θεσ. δ' 14-17).

Κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν οἱ πιστοὶ ἐν γένει, ὅλοι οἱ πιστοί, θὰ ἁρπαγοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ πάντοτε θὰ εἶνε μαζὶ μὲ τὸν Κύριον.

«Ἐν τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ***ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι****»* (Ματθ. κβ' 30. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. ιβ' 25· Λουκ. κ' 35-36).

Ὅταν γίνῃ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, οἱ ἄνθρωποι οὔτε θὰ νυμφεύωνται οὔτε θὰ νυμφεύουν, οὔτε ἐπίσης θὰ τρώγουν καὶ θὰ πίνουν, ὅπως φαντάζονται οἱ Χιλιασταί, ἀλλὰ θὰ εἶνε ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῷ.

«Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων· ***ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες*** *ἐσφραγισμένοι* ***ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ****... Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἐδύνατο,* ***ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν****, ἑστῶτας* ***ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου****, περιβεβλημένους στολὰς λευκὰς καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν... Οὗτοί εἰσιν* ***οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης****, καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου. Διὰ τοῦτό εἰσιν* ***ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ λατρεύ-***

ουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ» (Ἀποκ. ζ' 4, 9, 14-15).

Οἱ Χιλιασταὶ λέγουν, ὅτι μόνον οἱ 144.000 εἶνε μέλη τῆς Ἐκκλησίας καὶ μόνον αὐτοὶ ὑπάγουν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' οἱ 144.000 εἶνε μόνον *«ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ»*, ἐνῷ ὑπάρχει καὶ τὸ πολὺ καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν σῳζομένων *«ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν»*. Δεδομένου δέ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν περιλαμβάνει μόνον Ἰσραηλίτας, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους ἐκ παντὸς ἔθνους, οἱ 144.000 Ἰσραηλῖται δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μέρος μόνον, καὶ μάλιστα τὸ μικρότερον μέρος. Τὸ δὲ πολὺ καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν ἐκ παντὸς ἔθνους σῳζομένων εἶνε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ αὐτοί, οἱ πολλοὶ καὶ ἀναρίθμητοι, ἐκ τῆς θλίψεως τῆς γῆς ἔρχονται εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἵστανται ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου καὶ λατρεύουν συνεχῶς τὸν Θεὸν ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, τουτέστιν ἐν τῷ οὐρανῷ. Εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου ὁ Ἰωάννης βλέπει τοὺς 144.000, ἐκεῖ βλέπει καὶ τὸ πολὺ καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν σῳζομένων. Καὶ εἶνε ἀπορίας ἄξιον, πῶς οἱ Χιλιασταὶ τοὺς μὲν 144.000 βλέπουν ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸ δὲ πολὺ καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν σῳζομένων βλέπουν ἐν τῇ γῇ. Ἡ ὅρασίς των πάσχει...

Ὁ Χριστός, ὁ εἷς καὶ καλὸς ποιμήν, ἔκανε *«μίαν ποίμνην»* εἰς τὴν γῆν, ἀποτελουμένην ἐκ προβάτων τῆς Ἰουδαϊκῆς αὐλῆς καὶ τῶν ἐθνικῶν αὐλῶν (Ἰωάν. ι' 16), ἔκανε δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ αὐτὴν τὴν ποίμνην - Ἐκκλησίαν μεταφέρει εἰς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ εἶνε καὶ ἐκεῖ μία ποίμνη, ἐξ Ἰσραηλιτῶν καὶ ἐθνικῶν, καὶ εἷς ποιμήν, τὸ Ἀρνίον (Ἀποκ. ζ' 17· ιδ' 1, 4).

«***Τὰ ἄνω ζητεῖτε***, *οὗ* (=ὅπου) *ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος, **τὰ ἄνω φρονεῖτε**, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς*» (Κολ. γ' 1-2).

Πρὸς ὅλους ἀδιακρίτως τοὺς πιστοὺς ἀπευθυνόμενος ὁ Ἀπόστολος, προτρέπει αὐτοὺς νὰ ζητοῦν τὰ ἄνω, νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰ ἄνω, τὰ οὐράνια, ὅπου ὁ Χριστὸς κάθηται ἐν δόξῃ, καὶ ὄχι τὰ ἐπίγεια. Ἐν τούτοις οἱ Χιλιασταὶ ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἐπιδιώκουν τὰ ἐπίγεια καὶ διὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν καὶ αἰώνιον ζωήν. Οἱ Χιλιασταὶ εἶνε ὑλισταί.

Η ΚΟΛΑΣΙΣ

Κατὰ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβᾶ δὲν ὑπάρχει κόλασις ὡς βασανισμός. Κατ' αὐτοὺς ἡ κόλασις εἶνε ἐκμηδένισις τῶν ἀμετανοήτων ἁμαρτωλῶν.

Ὅλοι βεβαίως εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ καὶ κινδυνεύομεν νὰ κολασθῶμεν. Διὰ τοῦτο ὅλοι θὰ ηὐχόμεθα νὰ μὴ ὑπάρχῃ μετὰ θάνατον βασανισμός. Ἀλλ' ἡ Γραφὴ εἰς οὐδὲν χωρίον ὁμιλεῖ περὶ ἐκμηδενίσεως τῶν ἀμετανοήτων. Ἀντιθέτως διὰ πλήθους χωρίων σαφῶς διδάσκει, ὅτι διὰ τοὺς ἀμετανοήτους ὑπάρχει βασανισμός, καὶ μάλιστα ἀνάλογος πρὸς τὴν ἁμαρτωλότητα καὶ αἰώνιος.

Τὸ δόγμα τῆς αἰωνίου κολάσεως εἶνε βεβαίως τὸ πλέον δυσπαράδεκτον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν, τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον ὁ Θεός εἶνε ἀγάπη. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν εἶνε μόνον ἀγάπη· εἶνε καὶ δικαιοσύνη. Ἕκαστος δὲ κολάζεται ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀφοῦ θεληματικῶς ἀπομακρύνεται ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἤδη δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν, παρὰ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, λόγῳ τῆς ἁμαρτίας ὑπάρχουν μικραὶ κολάσεις, ὡς εἶνε ὅλα τὰ δυσάρεστα, ὀδυνηρὰ καὶ φρικτὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ὄχι ἐκμηδένισις

Ἐκ πρώτης ὄψεως ὡρισμένα χωρία φαίνεται ὅτι

σημαίνουν ἐκμηδένισιν τῶν ἀσεβῶν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε παρανόησις τῶν χωρίων. Ἀναφέρομεν τοιαῦτα χωρία:

«Πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ» (Ματθ. κε΄ 41).

Διὰ νὰ παρουσιάσῃ ἡ Γραφὴ τὸν τρομερὸν χαρακτῆρα τῆς κολάσεως καὶ δώσῃ εἰς ἡμᾶς ἰδέαν τινὰ τῆς τρομερᾶς αὐτῆς πραγματικότητος, χρησιμοποιεῖ διαφόρους εἰκόνας, ὅπως τοῦ πυρός, τοῦ σκότους, τῆς φυλακῆς κ.λπ. Εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον χρησιμοποιεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ πυρός. Τὸ δὲ πῦρ κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς εἶνε σύμβολον ἐκμηδενίσεως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές. Τὸ πῦρ π.χ. καίει τὰ ξύλα, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐκμηδενίζει, διότι ἡ ὕλη δὲν χάνεται· μόνον ἀλλάσσει μορφάς. Ἐνταῦθα τὸ πῦρ εἶνε σύμβολον βασανισμοῦ. Ὁ καιόμενος ὑποφέρει, ὀδυνᾶται, βασανίζεται. Οὕτω καὶ ὁ κολαζόμενος. Ὅτι δὲ πράγματι τὸ *«πῦρ»* τῆς κολάσεως δὲν ἐκμηδενίζει, ἀλλὰ διαρκῶς βασανίζει τὸν κολαζόμενον, φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι εἶνε *«αἰώνιον»*. Πρὸς τί θὰ ἦτο αἰώνιον, ἐὰν ἐν μιᾷ στιγμῇ ἐξεμηδένιζε τὸν ἁμαρτωλόν; Ἀλλὰ τώρα εἶνε αἰώνιον, διὰ νὰ βασανίζῃ αἰωνίως τὸν ἁμαρτωλόν.

«Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ματθ. κε΄ 46).

Ἐπειδὴ εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἡ *«κόλασις»* τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντιτίθεται πρὸς τὴν *«ζωὴν»* τῶν δικαίων, οἱ Χιλιασταὶ συμπεραίνουν, ὅτι ἡ κόλασις εἶνε τὸ ἀντίθετον τῆς ζωῆς, ἐκμηδένισις, ἀνυπαρξία. Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶνε ἐσφαλμένον. Εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ οἱ κολαζόμενοι θὰ ζοῦν, ἀλλὰ θὰ ζοῦν ζωὴν μετὰ βασάνων, διότι *«κόλασις»* ση-

μαίνει «τιμωρία» καὶ *«κόλασις αἰώνιος»* σημαίνει «τιμωρία αἰώνιος». Ζωὴ δὲ μετὰ βασάνων, καὶ μάλιστα αἰωνίων, δὲν ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται ζωή. Ζωὴ μακρὰν τοῦ Θεοῦ καὶ πλήρης δυστυχίας πολλάκις ἐν τῇ Γραφῇ ὀνομάζεται θάνατος, ὁ δὲ ζῶν τοιαύτην ζωὴν ὀνομάζεται νεκρὸς (Ἰδὲ σελ. 320-321).

Καὶ ἡμεῖς σήμερον διὰ μίαν ζωὴν πλήρη δυστυχίας λέγομεν: «Ζωὴ εἶνε αὐτὴ ἢ θάνατος;». Οἱ δίκαιοι, λοιπόν, θὰ ἀπέλθουν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἀληθινὴν ζωήν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ θὰ ἀπέλθουν εἰς τιμωρίαν αἰώνιον, ἡ ὁποία δὲν ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται ζωή.

Ἰδὲ καὶ Δαν. ιβ΄ 2, ὅπου πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀντιτίθενται ὁ αἰώνιος ὀνειδισμὸς καὶ ἡ αἰώνιος αἰσχύνη, χωρὶς βεβαίως ὁ ὀνειδισμὸς καὶ ἡ αἰσχύνη νὰ σημαίνουν ἐκμηδένισιν.

«Ἦλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρὸς τῶν ἐθνῶν κριθῆναι... καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν» (Ἀποκ. ια΄ 18).

Τὸ *«διαφθεῖραι»* δὲν σημαίνει ἐκμηδένισιν, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί. Οἱ ἀσεβεῖς δὲν ἐξεμηδένισαν τὴν γῆν, ἀλλὰ «διέφθειραν» αὐτὴν ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἔφεραν αὐτὴν εἰς κακὴν κατάστασιν. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς θὰ «διαφθείρῃ» τοὺς ἀσεβεῖς ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι θὰ καταστήσῃ αὐτοὺς δυστυχεῖς, ἀφήνων αὐτοὺς νὰ βυθισθοῦν εἰς τὴν αἰωνίαν θλῖψιν.

«Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ» (Ματθ. ι΄ 28).

Τὸ χωρίον τοῦτο ὁμιλεῖ περὶ ἀπωλείας (*«ἀπολέσαι»*). Ἀλλ᾽ ἡ ἀπώλεια δὲν εἶνε ἐκμηδένισις, ὅπως νομίζουν οἱ Χιλιασταί. Διότι, συμφώνως πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ χωρίον, ἡ ψυχὴ δύναται μὲν ν᾽ ἀπολεσθῇ,

ἀλλὰ δὲν δύναται ν' ἀποκτανθῇ, τουτέστι νὰ φονευθῇ καὶ νὰ περιέλθῃ εἰς ἀνυπαρξίαν. Ὁ ἀσεβὴς «ἀπόλλυται» ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι χάνεται διὰ τὸν Θεὸν καὶ βυθίζεται εἰς δυστυχίαν, ὄχι ὅτι ἐκμηδενίζεται. Εἰς τὸν στίχ. 6 τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, ὅπου περιέχεται τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, γίνεται λόγος διὰ πρόβατα «ἀπολωλότα», τὸ ὁποῖον προφανῶς δὲν σημαίνει, ὅτι τὰ πρόβατα ἐξεμηδενίσθησαν, ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τοῦ ποιμένος καὶ περιεπλανήθησαν εἰς ἐρήμους καὶ ἀβάτους τόπους. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιε' 4, 9, 24, ὅπου γίνεται λόγος περὶ ἀπολωλότος προβάτου, ἀπολεσθείσης δραχμῆς καὶ ἀπολωλότος υἱοῦ, τοῦ ἀσώτου.

Ἀπώλεια ἀνθρώπου εἶνε ἡ καταστροφὴ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς δυστυχίας αὐτοῦ.

«Δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ» (Β' Θεσ. α' 9).

Οἱ ἀσεβεῖς θὰ τιμωρηθοῦν μὲ ὄλεθρον αἰώνιον. Ὁ ὄλεθρος δὲν σημαίνει ἐκμηδένισιν, ὅπως πάλιν νομίζουν οἱ Χιλιασταί, ἀλλὰ μεγάλην συμφοράν, τιμωρίαν καὶ δυστυχίαν, ὅπως ἐν Α' Κορ. ε' 5, ὅπου γίνεται λόγος δι' *«ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ»*. Λέγεται δὲ ὁ ὄλεθρος τῶν ἀσεβῶν αἰώνιος, ἐπειδὴ ἡ δυστυχία των θὰ διαρκῇ αἰωνίως. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ὑφίσταταί τις πανωλεθρίαν, καὶ ἐννοοῦμεν, ὅτι ὑφίσταται μεγάλην συμφορὰν καὶ ὄχι ἐκμηδένισιν.

«Ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος (Α' Κορ. ιε' 24-26).

Ἐδῶ γίνεται λόγος περὶ καταργήσεως πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως. Τοῦτο δὲ κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς σημαίνει ἐκμηδένισιν τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμόνων. Ἀλλὰ προσεκτικὴ ἐξέτασις τοῦ χωρίου δεικνύει, ὅτι κατάργησιν ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ τήν συντριβὴν καὶ ὑποταγήν τῶν ἐχθρῶν. Ἄλλωστε τὸ χωρίον ὁμιλεῖ καὶ περὶ καταργήσεως τοῦ θανάτου, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι μετὰ τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν δὲν θὰ ἀποθνήσκουν πλέον οἱ ἄνθρωποι. Ὁμοίως ἐν Β' Θεσ. β' 8, ὅπου γίνεται λόγος περὶ καταργήσεως τοῦ Ἀνόμου, τοῦ Ἀντιχρίστου δηλαδή, ὁ Ἀπόστολος δὲν ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἐκμηδενισθῇ, ἀλλ' ἐννοεῖ, ὅτι θὰ καταρρεύσῃ ἡ δύναμίς του καὶ θὰ συντριβῇ. Ἐν Λουκ. ιγ' 7 γίνεται λόγος περὶ καταργήσεως τῆς γῆς, ὅπου εἶνε προφανές, ὅτι δὲν ἐννοεῖται ἐκμηδένισις τῆς γῆς, ἀλλ' ἀχρήστευσις. Ἰδὲ καὶ Ῥωμ. στ' 6· Α' Κορ. α' 28· Β' Κορ. γ' 11· Ἐφεσ. β' 15· Ἑβρ. β' 14, ὅπου ἐπίσης γίνεται λόγος περὶ καταργήσεως χωρὶς νὰ σημαίνεται ἐκμηδένισις. Καὶ σήμερον ὁ ἀνώτερος πρὸς τὸν κατώτερον, π.χ. ὁ Πρωθυπουργὸς πρὸς τὸν Ὑπουργόν, λέγει «σὲ καταργῶ», καὶ δὲν ἐννοεῖ βεβαίως ὅτι τὸν ἐκμηδενίζει, ἀλλ' ἐννοεῖ, ὅτι τὸν ἀπογυμνώνει ἐκ τῆς ἐξουσίας, τὸν ταπεινώνει καὶ τὸν καθιστᾷ ἀνυπολόγιστον.

Κατάστασις δυστυχίας

Ἀναφέρομεν χωρία, τὰ ὁποῖα φανερώνουν, ὅτι οἱ ἀσεβεῖς δὲν περιέρχονται εἰς κατάστασιν ἀνυπαρξίας, ἀλλὰ δυστυχίας.

«Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων ***περισσότερόν***

τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν ***ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·*** *ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε»* (Λουκ. ιβ' 4-5).

Κατὰ τοὺς Χιλιαστὰς ὁ θάνατος εἶνε ἐκμηδένισις τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Κυρίου ὑπάρχει τι *«περισσότερον»* τοῦ θανάτου, χειρότερον δηλαδὴ τοῦ θανάτου. Καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ νὰ ῥιφθῇ τις μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὴν γέενναν, τουτέστιν εἰς τὴν κόλασιν τοῦ πυρός. Ἄρα οὔτε ἡ κόλασις οὔτε ὁ θάνατος εἶνε ἐκμηδένισις, ἀλλ' ἡ κόλασις εἶνε χειροτέρα τοῦ θανάτου. Δυσάρεστον ὁ θάνατος, μάλιστα ὁ φονικὸς θάνατος. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον ὁ ἀσεβὴς ῥίπτεται εἰς τὴν κόλασιν, πρᾶγμα περισσότερον δυσἄρεστον καὶ τρομερόν. Μετὰ δὲ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν θὰ ῥιφθῇ ὁριστικῶς εἰς τὴν κόλασιν καὶ θὰ λάβῃ πλήρη τὴν τιμωρίαν.

«Ἀθετήσας τις νόμον Μωυσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνῄσκει· ***πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας*** *ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας»* (Ἑβρ. ι' 28-29).

«Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον τὸν ἐπὶ τῆς γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, ***πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς*** *οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι»* (Ἑβρ. ιβ' 25).

Οἱ ἀσεβεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου. Οἱ ἀσεβεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης θὰ τιμωρηθοῦν πολὺ χειρότερον. Ἀλλ' ἂν ὁ θάνατος ἦτο ἐκμηδένισις, ὅπως λέγουν οἱ Χιλιασταί, καὶ ἡ κόλασις ἦτο ἐπίσης ἐκμηδένισις, ὅπως πάλιν λέγουν αὐτοί, πῶς ἡ κόλασις θὰ ἦτο χειροτέρα τοῦ θανάτου;

Ἄρα ὁ ἀσεβὴς δὲν ἐκμηδενίζεται, ἀλλὰ ζῇ καὶ ὑφίσταται τιμωρίαν χειροτέραν τοῦ θανάτου.

«Οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ ***εἰ οὐκ ἐγεννήθη*** *ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος»* (Ματθ. κστ' 24· Μάρκ. ιδ' 21).

Συνέφερεν εἰς τὸν Ἰούδαν νὰ μὴ ἐγεννᾶτο. Ἀλλ' ἂν οἱ ἀσεβεῖς ἐξεμηδενίζοντο καὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ ὑποστοῦν βάσανον κολάσεως, διατὶ δὲν θὰ συνέφερε καὶ εἰς τὸν Ἰοῦδαν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀσεβεῖς νὰ γεννῶνται εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ν' ἀπολαύουν ἐπί τινα χρόνον τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς, ἔτι δὲ καὶ νὰ ὀργιάζουν εἰς τὸ ἔπακρον; Ἀσφαλῶς θὰ συνέφερεν! Ἀλλὰ τώρα δὲν συμφέρει νὰ γεννῶνται οἱ ἀσεβεῖς, διότι τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰ ὄργια τῆς παρούσης ζωῆς πληρώνουν μὲ τὰς ἀπεριγράπτους βασάνους τῆς αἰωνίου κολάσεως. Ἰδὲ καὶ Ματθ. ιη' 6· Λουκ. ιζ' 2.

«...ἐξ ἧς (διακονίας καὶ ἀποστολῆς) *παρέβη Ἰούδας* ***πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον»*** (Πράξ. α' 25).

Ἀπαγχονισθεὶς ὁ Ἰούδας δὲν ἐξεμηδενίσθη, ἀλλ' ἐπορεύθη εἰς τὸν ἁρμόζοντα εἰς αὐτὸν τόπον, τὴν κόλασιν.

«Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνεται καὶ ὁ ***εἷς ἀφίεται»*** (Ματθ. κδ' 40).

Δὲν λέγει «ὁ εἷς ἐκμηδενίζεται», ἀλλ' *«ὁ εἷς ἀφίεται»*, τουτέστιν ἐγκαταλείπεται. Ἡ κόλασις θὰ περιλαμβάνῃ τὸ ἔντονον συναίσθημα τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τελείας ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀσεβοῦς.

*«**Ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ**, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν»* (Ματθ. ζ' 23).

Δὲν λέγει «ἐκμηδενίσθητε», ἀλλ' *«ἀποχωρεῖτε ἀπ'*

ἐμοῦ». Ἡ κόλασις θὰ εἶνε τελεία ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἀποκοπὴ τῶν ἀσεβῶν.

*«**Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ**, πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. **Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων**, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ **ἐκβαλλομένους ἔξω**»* (Λουκ. ιγ' 27-28).

Ἡ κόλασις δὲν εἶνε ἐκμηδένισις, ἀλλ' ἀποκλεισμὸς ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τελεία ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ Κυρίου, καὶ κλαυθμὸς καὶ τριγμὸς τῶν ὀδόντων. Ἰδὲ καὶ Ματθ. η' 12· κβ' 13· κε' 30· Ἀποκ. κβ' 15.

*«Καὶ **βαλοῦσιν** αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· **ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων**»* (Ματθ. ιγ' 42).

Οἱ ἀσεβεῖς δὲν θὰ ἐκμηδενισθοῦν, ἀλλὰ θὰ ριφθοῦν εἰς τόπον, ὅπου θὰ κλαίουν καὶ θὰ τρίζουν τοὺς ὀδόντας ἐκ τοῦ πόνου. Ἰδὲ καὶ Ματθ. κδ' 51.

*«Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ **εἰς φυλακὴν βληθήσῃ**· ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην»* (Ματθ. ε' 25-26. Ἰδὲ καὶ Λουκ. ιβ' 58-59).

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ προλαμβάνῃ νὰ συμφιλιώνεται μὲ τὸν ἐχθρόν του, διὰ νὰ μὴ τὸν παραδώσῃ ὁ ἐχθρὸς εἰς τὸν δικαστὴν καὶ ὁ δικαστὴς εἰς τὸν ἐκτελεστὴν τῶν ποινῶν καὶ ριφθῇ εἰς φυλακήν, ἐκ τῆς ὁποίας εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ, ἐὰν δὲν ἐξοφλήσῃ καὶ τὸ τελευταῖον δίλεπτον.

Ὁ λόγος αὐτὸς εἶνε σαφὴς προειδοποίησις κατὰ τοῦ κινδύνου νὰ καταδικασθῶμεν ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ νὰ ριφθῶμεν εἰς τὴν κόλασιν, ἡ ὁποία ἐδῶ παρο-

μοιάζεται μὲ φυλακήν, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξέλθη τις, διότι μετὰ θάνατον δὲν ὑπάρχει δυνατότης νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος του. Ἀλλ' εἶνε φανερόν, ὅτι ὁ ῥιπτόμενος εἰς τὴν φυλακὴν δὲν ἐκμηδενίζεται, ἀλλὰ ζῇ ἐν στενοχωρίᾳ. Πρβλ. Α' Πέτρ. γ' 19. Πρβλ. ἐπίσης Ἰούδ. 6.

*«**Θλῖψις καὶ στενοχωρία** ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν»* (Ῥωμ. β' 9).

Ὅπως δεικνύουν τὰ συμφραζόμενα τοῦ χωρίου (ἰδὲ στίχ. 5-6, 12), *«θλῖψις καὶ στενοχωρία»* εἶνε ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ περιέλθουν οἱ κακοὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας καὶ τῆς Κρίσεως.

*«Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι **πεινάσετε**. Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι **πενθήσετε καὶ κλαύσετε**»* (Λουκ. στ' 25).

Οἱ σκληροὶ πλούσιοι τώρα εἶνε πλήρεις ἀγαθῶν, τότε θὰ πεινοῦν· τώρα γελοῦν, τότε θὰ πενθοῦν καὶ θὰ κλαίουν. Ἀλλ' εἶνε φανερὸν, ὅτι, ἂν ἐξεμηδενίζοντο, οὔτε πεῖναν θὰ ᾐσθάνοντο, οὔτε θὰ ἐπένθουν καὶ θὰ ἔκλαιον. Ἰδὲ καὶ Ἰακ. ε' 1.

*«Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ **παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς** ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. **Οὕτω καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν**, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν»* (Ματθ. ιη' 34-35).

*«Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, **ὑπάρχων ἐν βασάνοις**, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν*

μου, ὅτι ***ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ***... *Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου· ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς* ***τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου***» (Λουκ. ιστ' 23-28).

«*Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ* ***βασανίσαι*** *ἡμᾶς;*» (Ματθ. η' 29).

Συμφώνως πρὸς τὰ χωρία ταῦτα ἡ κόλασις εἶνε τόπος βασάνων καὶ ὀδύνης διὰ τοὺς σκληροὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας.

Εἶνε λοιπὸν σαφές, ὅτι οἱ κολαζόμενοι δὲν ἐκμηδενίζονται, ἀλλὰ βυθίζονται εἰς τρομερὰν δυστυχίαν.

Βαθμῖδες δυστυχίας

Ὄχι μόνον κόλασις ὑπάρχει ὡς βασανισμός, ἀλλὰ καὶ βαθμοὶ κολάσεως ὑπάρχουν. Ἀναφέρομεν σχετικὰ χωρία.

«*Κατὰ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν* ***θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν*** *ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ,* ***ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ***» (Ῥωμ. β' 5-6. Ἰδὲ καὶ Β' Τιμ. δ' 14· Ἀποκ. κ' 12-13 κ.ἄ.).

Ὁ δικαιοκρίτης Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὀργῆς του θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῶν ἔργων του. Ὁ ὀλιγώτερον σκληρὸς ἄνθρωπος θὰ λάβῃ ὀλιγώτερον σκληρὰν τιμωρίαν, καὶ ὁ περισσότερον σκληρὸς περισσότερον σκληράν.

«*Οἶδε Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν,* ***μάλιστα*** *δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μια-*

σμοῦ πορευομένους καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας» (Β' Πέτρ. β' 9-10).

Ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ δώσῃ ὅλην τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τοὺς ἀδίκους τιμωρίαν, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς ἀσελγεῖς καὶ καταφρονητὰς τῆς θείας μεγαλειότητός του. Τῶν ἀσελγῶν καὶ καταφρονητῶν ἡ κόλασις θὰ εἶνε μεγαλυτέρα.

«Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. ζ' 2. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. δ' 24· Λουκ. στ' 38).

Κρίνει τις αὐστηρῶς; Αὐστηρῶς καὶ θὰ κριθῇ. Μὲ τὸ μέτρον, μὲ τὸ ὁποῖον μετρεῖ τοὺς ἄλλους, θὰ μετρηθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

*«**Κρεῖττον ἦν αὐτοῖς** μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς»* (Β' Πέτρ. β' 21).

Καλύτερον θὰ ἦτο διὰ τοὺς ἀποστάτας νὰ μὴ εἶχον γνωρίσει τὸν Χριστιανισμόν. Διατί; Διότι θὰ τιμωρηθοῦν σκληρότερον.

*«Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Διὰ τοῦτο λήψεσθε **περισσότερον κρῖμα**»* (Ματθ. κγ' 13. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. ιβ' 40· Λουκ. κ' 47).

Οἱ ὑποκριταὶ καὶ κάπηλοι τῆς εὐσεβείας θὰ λάβουν μεγαλυτέραν καταδίκην ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλους ἀσεβεῖς.

*«Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι **μεῖζον κρῖμα** ληψόμεθα»* (Ἰακ. γ' 1).

Ὁ διδάσκων καὶ μὴ τηρῶν θὰ λάβῃ μεγαλυτέραν καταδίκην ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν

τηρεῖ μέν, ἀλλὰ καὶ δὲν παριστάνει τὸν διδάσκαλον τῶν ἄλλων.

«Ἐκεῖνος ὁ δοῦλος, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ καὶ μὴ ἑτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, ***δαρήσεται πολλάς****. Ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,* ***δαρήσεται ὀλίγας****»* (Λουκ. ιβ' 47-48).

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε καὶ δὲν ἐτήρησε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, θὰ τιμωρηθῇ πολύ. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώρισεν ἐξ ἀμελείας καὶ ὁπωσδήποτε ἔπραξεν ἄξια πληγῶν, θὰ τιμωρηθῇ ὀλίγον.

«Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν ***υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν****»* (Ματθ. κγ' 15).

Ὁ κακὸς προσήλυτος γίνεται υἱὸς γεέννης διπλότερος τῶν γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων. Καταδικάζεται δηλαδὴ εἰς τὴν κόλασιν μὲ τιμωρίαν μεγαλυτέραν τῆς τιμωρίας ἐκείνων. Πρβλ. Ἀποκ. ιη' 6.

«Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ***ἀνεκτότερον*** *ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ»* (Ματθ. ι' 15. Ἰδὲ καὶ ια' 22, 24· Λουκ. ι' 12, 14).

Οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας μὲ τὰ ἀκατονόμαστα ἁμαρτήματα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ εἶνε ἀνεκτότεροι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸ Εὐαγγέλιον. Οἱ καταφρονηταὶ τοῦ Εὐαγγελίου θὰ τιμωρηθοῦν σκληρότερον καὶ τῶν σοδομιτῶν.

Εἶνε σαφὲς λοιπόν, ὅτι ὑπάρχουν βαθμῖδες κολάσεως.

«Οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν Σιὼν θέλουσι τρομάξει· τρόμος θέλει καταλάβει τοὺς ὑποκριτάς· τίς μεταξὺ ἡμῶν θέλει κατοικήσει μετὰ τοῦ κατατρώγοντος πυρός; Τίς μεταξὺ ἡμῶν θέλει κατοικήσει μετὰ ***τῶν αἰωνίων καύσεων;»*** (Ἠσ. λγ' 14 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, πρὸς ὃ πρβλ. Ο').

Τὸ πῦρ τῆς κολάσεως θὰ καίῃ αἰωνίως τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλούς.

«Καὶ ἐξελεύσονται καὶ ὄψονται τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν ***οὐ τελευτήσει,*** *καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν* ***οὐ σβεσθήσεται,*** *καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί»* (Ἠσ. ξστ' 24).

Τοὺς ἀμετανοήτους παραβάτας θὰ τρώγῃ σκώληξ, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ τελευτήσῃ, καὶ θὰ καίῃ πῦρ, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ σβεσθῇ ποτε. Τὸ ἀτελεύτητον τοῦ σκώληκος καὶ τὸ ἄσβεστον τοῦ πυρὸς σημαίνουν προφανῶς τὸ αἰώνιον τῆς κολάσεως.

«Καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι ***εἰς ζωὴν αἰώνιον*** *καὶ οὗτοι* ***εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον»*** (Δαν. ιβ' 2).

Ἄλλοι ἐκ τῶν νεκρῶν θ' ἀναστηθοῦν διὰ νὰ ζοῦν αἰωνίως τὴν ἀληθινὴν ζωήν, καὶ ἄλλοι διὰ νὰ αἰσθάνωνται αἰωνίως ὀνειδισμὸν καὶ αἰσχύνην. Ὅπως ἡ εὐχάριστος κατάστασις τῶν δικαίων θὰ εἶνε αἰώνιος, οὕτω καὶ ἡ δυσάρεστος κατάστασις τῶν ἀσεβῶν θὰ εἶνε αἰώνιος.

«Ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν ***εἰς τὸν αἰῶνα,*** *ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν* ***αἰωνίου κρίσεως»*** (Μάρκ. γ' 29).

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μένει ἀσυγκίνητος καὶ ἐνώπιον φανερῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (θαυμάτων) καὶ διαστρέφει τὸν χαρακτῆρα τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν καὶ οὕτω βλασφημεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἶνε ἔνοχος αἰωνίου καταδίκης. Ἰδὲ καὶ Ἑβρ. στ' 2, ὅπου γίνεται λόγος περὶ «κρίματος αἰωνίου», ἤτοι αἰωνίου καταδίκης, ὡς στοιχειώδους διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ.

«Καλόν σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ ***τὸ ἄσβεστον,*** *ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν* ***οὐ τελευτᾷ*** *καὶ τὸ πῦρ* ***οὐ σβέννυται****»* (Μάρκ. θ' 43-44. Ἰδὲ καὶ 45-46 καὶ 48. Ἰδὲ ἐπίσης Ματθ. γ' 12· Λουκ. γ' 17).

Διατί τὸ πῦρ τῆς κολάσεως παραμένει ἄσβεστον καὶ ὁ σκώληξ δὲν τελευτᾷ; Διὰ νὰ βασανίζουν τοὺς ἀσεβεῖς αἰωνίως.

«Καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς ***τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον****»* (Ματθ. ιη' 8).

Τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, τὸ ὁποῖον ἀρνητικῶς εἰς ἄλλα χωρία χαρακτηρίζεται ὡς ἄσβεστον, ἐδῶ θετικῶς χαρακτηρίζεται ὡς αἰώνιον. Ἰδὲ καὶ Ματθ. κε' 41· Ἰούδ. 7.

«Καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ ***βασανισθήσεται*** *ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου. Καὶ ὁ καπνὸς* ***τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων*** *ἀναβαίνει, καὶ* ***οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν*** *ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον κ.λπ.»* (Ἀποκ. ιδ' 10-11).

«Καὶ ὁ Διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς

τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ ***βασανισθήσονται*** *ἡμέρας καὶ νυκτὸς* ***εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων***» (Ἀποκ. κ' 10).

Ἡ τιμωρία τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμόνων εἶνε βασανισμὸς αἰώνιος.

Ὅπως οἱ ἀγαθοὶ θὰ ἔχουν εὐφροσύνην αἰώνιον, οὕτω καὶ οἱ πονηροὶ θὰ ἔχουν βασανισμὸν αἰώνιον. Αἰώνιον τὸ ἕν, αἰώνιον καὶ τὸ ἄλλο (Ματθ. κε' 46).

Εὑρετήριον χωρίων Ἁγ. Γραφῆς

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

(*) Αἱ ἐντὸς παρενθέσεως παραπομπαὶ εἶνε κατὰ τὸ Μασοριτικὸν κείμενον.

Λευϊτικὸν

Ἀριθμοὶ

Δευτερονόμιον

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Ματθαῖος

Πράξεις τῶν Ἀποστόλων

Πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

1. ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΥΜΝΟΙ, σελ. 197 - Ἀθῆναι 1973.
2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΓΙΑΧΒΕ (ἔκδ. Β΄), σελ. 345 - Ἀθῆναι 1988.
3. ΑΝΤΙΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ (ἔκδ. Ε΄), σελ. 414 - Ἀθῆναι 1994.
4. ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ (ἔκδ. Β΄), σελ. 410 - Ἀθῆναι 1994.
5. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ, τόμ. Α΄, σελ. 398 - Ἀθῆναι 1985.
6. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ, τόμ. Β΄, σελ. 330 - Ἀθῆναι 1990.
7. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ, τόμ. Γ΄, σελ. 632 - Ἀθῆναι 1994.
8. ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, σελ. 554 - Ἀθῆναι 1986.
9. ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, σελ. 224 - Ἀθῆναι 1990.
10. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, σελ. 181 - Ἀθῆναι

ΜΙΚΡΑ ΤΕΥΧΗ

1. ΘΕΛΕΙΣ ΝΑ ΣΩΘΗΣ;, σελ. 48 - Ἀθῆναι 1994.
2. ΟΥΑΙ ΤΟΙΣ ΔΕΙΛΟΙΣ, σελ. 32 - Ἀθῆναι 1994.